

Марцо КОЛЕКЦИЯ ПУЗО

Щастливият
странник

ИК ЕМАС
ИК ГЛОБУС

От безплодните италиански ферми до тесните нюйоркски квартири — никоя имигрантска фамилия не се бори по-яростно за оцеляването си от Анджелуци-Корбо. Начело застава Лучия Санта — съпруга, вдовица и майка на две семейства. Нейната желязна воля ги превежда през Депресията и първите години на войната. Но не може да предотврати сблъсъка между американските и италианските ценности. Нито насиетието и кръвопролитие, които неминуемо ще ги последват.

Посветен на майката на Пузо, "Щастливият странник" изстрелва през 1965 г. автора в голямата литература, като става основа за следващия му роман, донесъл му световна слава — "Кръстникът".

"Когато Кръстникът отвореше уста, чувах гласа на майка ми. Чувах нейната мъдрост, нейната непреклонност и нейната неизтребима любов към семейството и към живота въобще... Смелостта и лоялността на Дона идваха от нея; неговата хуманност идваше от нея... И днес аз знам, че без "Щастливият странник" не бих могъл да напиша "Кръстникът". Това е най-добрият ми роман."

- [МАРИО ПУЗО - ЩАСТЛИВИЯТ СТРАННИК](#)

-

- [ПЪРВА ЧАСТ](#)

- [ГЛАВА I](#)
- [ГЛАВА II](#)
- [ГЛАВА III](#)
- [ГЛАВА IV](#)
- [ГЛАВА V](#)
- [ГЛАВА VI](#)
- [ГЛАВА VII](#)

- [ВТОРА ЧАСТ](#)

- [ГЛАВА VIII](#)
- [ГЛАВА IX](#)
- [ГЛАВА X](#)
- [ГЛАВА XI](#)
- [ГЛАВА XII](#)
- [ГЛАВА XIII](#)
- [ГЛАВА XIV](#)
- [ГЛАВА XV](#)
- [ГЛАВА XVI](#)
- [ГЛАВА XVII](#)
- [ГЛАВА XVIII](#)
- [ГЛАВА XIX](#)
- [ГЛАВА XX](#)
- [ГЛАВА XXI](#)
- [ГЛАВА XXII](#)

- [ГЛАВА XXIII](#)

- [ГЛАВА XXIV](#)

- [ГЛАВА XXV](#)

- [ГЛАВА XXVI](#)

- [ИНФОРМАЦИЯ ЗА ТЕКСТА](#)

- [notes](#)

- [1](#)

- [2](#)

- [3](#)

- [4](#)

- [5](#)

- [6](#)

МАРИО ПУЗО - ЩАСТЛИВИЯТ СТРАННИК

На семейството ми и Норман

„В дъното на всяко човешко сърце, от люлката до гроба, се таи едно неизкоренимо очакване — в ноктите на всяко престъпление престъпникът, жертвата и свидетелят се надяват, че добро, а не зло ще ги сполети. И това е най-съкровеното за всеки човек.“

Симон Вейл

Лари Анджелуци гордо пришпори своя гарвановочерен кон през каньона, образуван между две огромни стени от жилищни сгради. В подножието на всяка стена, усамотени на своите синкави плочници, децата прекъснаха игрите, за да го изгледат с нямо възхищение. Той описа широка дъга с червения си фенер. Изпод металните подкови на коня полетяха искри, когато копитата звъннаха по правите железопътни релси, положени по протежение на Десето авеню. Бавно, след коня, ездача и фенера, се зададе дългият товарен влак, който пъплеше на север от депо "Парк Сейнт Джон" на улица "Хъдсън".

През 1928 година Централната нюйоркска железница използваше улиците на града за влаковете, които сновяха от север на юг и обратно, като изпращаше пред тях сигналисти на коне да предупреждават водачите и пешеходците. След няколко години това щеше да свърши — строеше се надлез. Но Лари Анджелуци не знаеше, че е последният "фенерджия", че скоро ще бъде дребна отломка от градската история, и яздеше изправен и наперен като каубой от Запада. Шпори му бяха белите, тежки платнени обувки, а сомбреро — островърхото кепе, обсипано със значки. Сините му дочени панталони бяха пристегнати на глезена с лъскави никелирани колоездачни щипки.

Той галопираше в горещата лятна нощ през своята прерия — един каменен град. Жените клюкарстваха, насядали на дървени каси, мъжете пафкаха пури "Де Нобили" по ъглите, децата рискуваха живота си в една опасна игра — напускаха синкавите острови на плочниците и се катереха по минаващия товарен влак. Животът течеше в мътната жълта светлина от уличните лампи и голите бели крушки в сладкарските витрини. На всяко кръстовище свеж полъх от Дванайсето авеню, бетонния бряг на река Хъдсън, разведряваше коня и ездача и охлаждаше разгорещения черен локомотив, който издаваше предупредителни свирки зад тях.

На 27-а улица стената отдясно на Дари Анджелуци прекъсна и се появи наново чак след две пресечки. В пролуката се намираще Челси Парк, претъпкан с тъмни, тумбести фигурки — деца, насядали по земята да гледат безплатното кино на Хъдсън Гилд Сетълмент Хаус. На далечния огромен бял екран Дари Анджелуци видя чудовищно голям кон и ездач, окъпани от лъчите на изкуственото слънце, които се носеха в гръмовен галоп към него. Усети как неговият кон се наежи, когато подскачащата му глава зърна огромните призрачни образи. После дойде кръстовището на 28-а улица и стената отново се издигна.

Дари почти беше пристигнал вкъщи. Ето го пешеходния мост, който свързва Десето авеню с 30-а улица. Минеше ли под моста, си беше у дома и работата му приключваше. Килна още по-палаво кепето си и се изпъна на седлото. На тротоара между 30-а и 31-ва улица седяха само роднини и приятели. Дари пришпори коня в галоп.

Под моста спря за миг, помахна на децата, които гледаха, облежнати на парапета над главата му. Изправи коня на задни крака за хората на десния тротоар, после обърна животното наляво към отворените железопътни работилници, които се простираха като искряща стоманена равнина до река Хъдсън.

Зад него огромният черен локомотив бълваше бели облаци пара и като по чудо мостът и децата изчезнаха. Из въздуха останаха да ехтят само тънки радостни възгласи, които се носеха нагоре към бледите, почти невидими звезди. Товарният влак сви към работилниците, мостът се появи отново, а ятото подгизнали от парата деца профуча по стълбите и се втурна

по булеварда.

Лари завърза коня на стълба до кабината на стрелочника и седна на отсрещната пейка. От другата страна на булеварда, сякаш изрисуван на плосък екран, познатият и обичан свят оживяваше малко по малко.

Ярко осветената фурна беше близо до ъгъла на 30-а улица, а накичената ѝ с гирлянди лавка за замразена лимонада беше обсадена от деца. Самият *panettiere*^{III} пълнеше белите картонени чашки с вишневочервени, бледожълти и искрящо бели кубчета лед. Сипваше щедро, защото беше богат и даже пилееше пари по конни състезания.

До фурната на 31-ва улица беше бакалницата. Витрината ѝ беше пълна с жълти щафети пушено сирене с лъскава восъчна корица, тънко нарязана шунка, триъгълни парчета месо, които висяха завити в пъстро нашарена хартия. После идваше бръснарницата, която беше затворена за клиенти, но за картоиграчите беше вечно отворена. Ревнивият бръснар постоянно се озърташе за прясно подстригани глави, които не носеха белезите от неговите ножици. Децата се суетяха по паважа, припрени като мравки. Жените, почти незабележими в черните си дрехи, се струпваха на малки тъмни купчинки пред всеки вход. От групичките клюките се издигаха със сърдито жужене из лятното, обсипано със звезди небе.

Дребният като джудже стрелочник дойде откъм коловоза и каза:

— За днес няма повече влакове, малкият.

Лари отвърза коня, възседна го и го изправи на задни крака.

Когато конят се издигна във въздуха, редицата къщи, оформящи западния вал на големия град, се разлюля и наклони към Лари като тънко платно. В отворения прозорец на неговия дом, на последния етаж на сградата право насреща, Дари видя тъмна фигурка. Това трябваше да е малкият му брат Винсент. Дари помахаша, но никой не отвърна, докато не помахаша още веднъж. На стената имаше само няколко пръснати правоъгълника жълта светлина. Всички бяха долу на улицата, всички го гледаха. Той перна коня по врата и се впусна в галоп по паветата на Десето авеню към конюшната на 36-а улица.

По-рано същата вечер, по мръкване, когато Дари Анджелуци оседла коня си в Сейнт Джонс Парк, майка му, Лучия Санта Анджелуци-Корбо, майка и на Октавия и Винченцо Анджелуци, вдовица на Антъни Анджелуци, а сега съпруга на Франк Корбо и майка на трите му деца: Джино, Салваторе и Айлийн, се готвеше да излезе от празното си жилище, да избяга от задушната лятна жега, да прекара вечерта със съседите си в свадливи сплетни и най-вече да варди децата си, които играеха из тъмните градски улички.

Тази вечер Лучия Санта беше спокойна, защото лятото е хубав сезон — децата не настиват, няма грижи за топли палта, ръкавици, ботуши за зимния сняг и допълнителни разходи за учебни пособия. Всички претупваха вечерята и бързаха да напуснат задушните стаи и да се влеят в потока на уличния живот. Вечер не избухваха никакви кавги. Къщата лесно се чистеше, защото бе постоянно празна. Но най-хубавото за Лучия Санта беше, че нейните вечери бяха свободни. Улицата беше място за срещи, а лятото — време, в което съседите стават приятели. И така, с гъста катраненочерна коса, прибрана на кок, с чиста черна рокля, тя взе кухненската табуретка и слезе по стълбите четири етажа по-долу, за да седне на булеварда.

Всяка сграда беше селски мегдан. Имаше си своя група жени, до една облечени в черно. Те седяха на столчета и каси и се занимаваха не само с клюки. Припомняха си минали истории, спореха за нравите и обществените порядки, като винаги привеждаха примери от планинското село в Южна Италия, откъдето бяха избягали преди много години. И как се

опиваха само от въображението си! Така: какво, ако строгите им бащи се появят тук по някакво чудо и се сблъскат с проблемите, които терешаха всеки ден? Или майките им със сръчните здрави ръце? Какъв вой до небето щеше да се вдигне, ако текато дъщери се осмеляваха да вършат това, което днешните американчета дръзват да правят? Ако теси бяха позволявали толкова?

Жените говореха за децата си като за чужди хора. Любима тема им беше покварата на невинните в новата земя. Така: Фелиция, която живее на ъгъла на 31-ва улица. Що за дъщеря ми се пише тя, дете не си съкрати медения месец, като разбра, че кръстницата ѝ е болна и собствената ѝ майка я вика? Курва с курва. Не, това не беше коментар. Майката на Фелиция сама разказа всичко. Ами синът, горкият, който не изчакал една година, преди да се ожени, както баща му наредил? Ама че неуважение. *Figlio disgraziato.*^[2] Това в Италия никога нямаше да мине. Бащата щеше да убие нахалния си син, да, щеше да го убие. Ами дъщерята? В Италия — майката на Фелиция кълнеше с още треперещ от възмущение глас, макар че всичко това беше минало и заминало преди три години, кръстницата оздравя, внуците бяха слънцето на живота ѝ, — ах, в Италия майката би измъкнала курвата от брачното ложе и би я влачила за косата до болницата. Ах, Италия, Италия! Промени се светът към по-лошо. Кой дявол ги накара да напуснат такава страна? Там бащите нареждаха и майките се ползваха с уважението на децата.

Редуваха се да разказват истории за дързости и непокорства, сами по себе си героични, изстрадани — за децата, сатанински изчадия, спасени с италианска дисциплина: с каиша за острене на бръснача или точилката. И в края на поредната история всяка жена рецитираше своя реквием. *Managgia America!* — Проклета Америка! Но в знойното лято гласовете им бяха пълни с надежда, с жизненост, каквато не се чуваше по родните им земи. Тук всичко беше уредено — пари в банката, деца, които четат и пишат, внуци, които ще станат професори, ако всичко върви добре. Жените гузно бранеха обичаи, които те самите бяха потъпкали.

Истината: тези селянки от планините на Италия, чиито бащи и деди умираха в същата стая, в която бяха родени, тези жени обичаха сблъсъка на камъка и стоманата в големия град, грохота на влаковете в работилниците отсреща, светлините над Палисейдс далече надолу по Хъдсън. Като деца те бяха живели в самота, на земя толкова бедна, че хората се пръскаха поединично по планинските склонове да дирят поминък.

Дързостта им донесе свободата. Те бяха пионери, макар да не бяха прекосявали прерии и да не бяха усещали чернозема под краката си. Те живееха в една по-тъжна прерия, където езикът бе чужд, където децата им ставаха членове на друга раса. Това беше цената, която трябваше да платят.

Сред всичко това Лучия Санта мълчеше. Тя чакаше своята приятелка и съюзничка леля Луче. Отдъхваше, трупаше сили за дългите часове с весели препирни, които предстояха. Все още беше ранна вечер, а те не се прибираха преди полунощ. Стаите не изстиваха дотогава. Тя прибра ръце в скута и обърна лице към лекия ветрец, който се носеше от реката под Дванайсетото авеню.

Дребна, закръглена, красива жена, Лучия Санта беше в разцвета на силите си — духовни и физически, — храбра и без страх от живота и неговите опасности. Но не безразсъдна и лекомислена. Беше силна, опитна, вечно нащрек, добре подготвена за голямата отговорност да отгледаш многобройна челяд до зрелост и самостоятелност. Единствената ѝ слабост беше липсата на онази вродена хитрост и съобразителност, които помагат на хората много повече

от добродетелта.

Лучия Санта беше напуснала дома си в Италия преди повече от двайсет години, когато беше седемнайсетгодишна. Пропътува три хиляди мили през тъмния океан до една чужда страна и чужди хора и заживя с мъж, когото познаваше само от невинните детски игри.

Като сама се укоряваше за своето безумие, но без да крие гордостта си, тя често разказваше за това.

Дошло време, когато баща ѝ строго, но със съжаление казал на нея, любимата си дъщеря, да не се надява на чеиз. Стопанството било много бедно. Имали дългове. Животът занаятчийски да става по-тежък. И толкоз. Можела да си намери само съпруг, луд от любов.

В този момент тя изгубила почти всякакво уважение към баща си, към дома си, към родината си. Булка без чеиз е срамота, все едно да стане от неоцапано с кръв брачно ложе, че даже и по-лошо, защото тук не може да се прибегне до хитрост, не може да се насрочи брачната нощ около периода. Мъжете дори и това прощават. Но кой мъж ще вземе жена, дамгосана от безнадеждна бедност?

Само бедните могат да разберат срама от бедността, по-голям от срама на най-големия грешник. Защото грешникът, победен от собствената си добра страна, в известен смисъл е победител. Но бедните са победени, и толкоз: от своя свят, от своите *padrones*, от съдбата и времето. Те са просяци, които постоянно търсят милостиня. За бедните от векове насам благородството на честния труд е мит. Техните добродетели им носят унижения и срам.

По онова време Лучия Санта беше безпомощна, макар че ядовитите ѝ момичешки желания не стихаха. Тогава дойде писмото от Америка: момче от съседно стопанство, другарче от детинство, я молеше да заживее с него в новата земя. Всичко било уредено, както се полага, от двамата бащи. Лучия Санта само се мъчеше да си спомни как изглежда момчето.

И така, един слънчев италиански ден Лучия Санта и две други девойки от селото били придружени до общината, а после до църквата от разплаканите си родители, лели и сестри. Трите момчета се качили на кораба — булки задочнички, които плаваха от Неапол за Ню Йорк, по закон станали американки.

Като насън Лучия Санта влезе в страна от камък и стомана, същата нощ легна с непознат, който ѝ беше законен съпруг, роди му две деца и беше бременна с третото, когато той безразсъдно се затри в една от онези злополуки, които съпътстваха строителството на новия континент. Тя прие всичко, без да се окайва. Скърбеше, вярно, но не беше същото. Просто молеше съдбата за милост.

Дори и тогава, като бременна вдовица, все още млада и без да има към кого да се обърне, тя не се поддаде на ужаса и отчаянието. В нея имаше изключителна сила — нещо често срещано при жените — да понася трудности. Но тя не беше от камък. Участта ѝ не я отчужди от хората — направиха го приятелите и съседите, същите тези сплотени съседи, които споделяха летните нощи.

Ах, тези млади съпруги, тези млади майки, всички други млади италианки в чуждата страна. Какви дружки бяха. Как тичаха една при друга, от квартира на квартира, от къща на къща. "Сага Лучия Санта, ето, да опитате нещо специално" — дъска с нарязана прясна наденица, великденска баница с грухано жито и извара и хрупкава яйчена заливка или тумбести равиоли за имен ден със специален сос от месо и домати. Колко ласкателства, колко похвали, кафета, уверения и обещания да станат кръстници на новото бебе. Но след

нещастieto, след жалейките и съболезнованията, светът показа истинското си лице на Лучия Санта.

Поздравите охладняха, вратите се затвориха, бъдещите кръстници изчезнаха. Кой ще дружи с млада, здрава вдовица? На мъжете са им слаби ангелите, ще тръгнат да помагат. В квартала животът е затворен, млада жена без мъж е опасна. Ще смуче пари и продукти, както пиявиците смучат кръв. Те не бяха злобни, бедността ги беше направила пестеливи. Лесно е човек да им се присмива, ако не разбира корените на техния страх.

Но една приятелка ѝ остана докрай. Леля Луче, стара, бездетна вдовица, идваше да помага, стана кръстница на Винченцо, който се роди без баща, а и купи на кръщелника си прекрасен златен часовник, така че Лучия Санта можеше да ходи с гордо вдигната глава, защото такъв великолепен подарък беше знак за уважение и доверие. Но леля Луче беше единствената и когато траурът изтече, Лучия Санта видя света с други, помъдрели очи.

Времето излекува раните и всички отново бяха приятели. А може би — кой знае — младата вдовица беше твърде строга в преценките си, защото същите тези съседи — вярно, за свое добро — ѝ помогнаха да си намери втори съпруг, който да храни и облича децата ѝ. Ожениха се в църква. Същите тези съседи ѝ устройха славно сватбено тържество. Но Лучия Санта никога вече не позволи на света да я мами.

И така, в тази тежка лятна нощ, когато децата от първия ѝ брак бяха вече големи, а и от втория не бяха малки, с изключение на Лена, когато имаше и малко спестявания в пощенския клон, сега, след двайсет години мъки и страдания, Лучия Санта Анджелуци-Корбо се намираше на онова малко хълмче на благоденствието, което бедняците достигат. Достигат го с такива усилия, та вярват, че са спечелили битката и без големи грижи животът им е осигурен. Тя вече беше изживяла своя, историята свърши.

Достатъчно. Леля Луче дойде и затвори кръга. Лучия Санта се заслуша, готова да се включи в пороя на клюките. Но тогава видя как дъщеря ѝ Октавия се задава от ъгъла на 30-а улица, покрай пекаря с неговата червена стъклена кутия с пица и светли тенекиени кутии със замразена лимонада. За миг Лучия Санта изгуби дъщеря си от очи, заслепена от дървената табла на хлебаря, в която се червенееха дребни медни монети, а петачета и десетачета блещукаха като сребърни рибки. Испита кратък пристъп на гняв, че никога не е притежавала таква съкровище и че съдбата е била толкова щедра към грозния пекар. Тогава видя жената на пекаря — стара, мустаката, вече неспособна да ражда — как пази дървената табла с мед и сребро, а набръчканите ѝ люспести драконови очи мятаха пламъци в лятната нощ.

Лучия Санта усети как Октавия сяда до нея на табуретката, бедрата им се докоснаха. Това винаги дразнеше майката, но дъщеря ѝ щеше да се обиди, ако се премести, затова го понесе. Като видя дъщеря си толкова хубава, облечена по американски, тя хвърли на старицата леля Луче горда, но и леко подигравателна усмивка. Октавия, която чинно мълчеше и внимаваше, видя усмивката и схвана подтекста ѝ, но за пореден път се учуди на майчиния нрав.

Сякаш майка ѝ разбираше, че Октавия иска да бъде всичко онова, което тези жени не бяха! С лекомислената и прозрачна находчивост на младите, тя носеше сивосинкав костюм, който прикриваше бюста ѝ и изправяше закръглените ѝ бедра. Носеше бели ръкавици като учителката от гимназията. Веждите ѝ бяха гъсти и черни, нарочно неоскубани. Безнадеждно свиваше пълните си червени устни с въображаема строгост, а очите ѝ бяха кротки и сериозни — всичко това трябваше да прикрие бездънната страст, която погубваше всички тези жени

около нея. Защото Октавия смяташе, че задоволяването на страшната тъмна нужда убива всички останали нужди, и изпитваше боязлива жал към тези жени, оковани в безрадостно робство от децата и неясните удоволствия на брачното ложе.

Но това нямаше да сполетинея. Тя седеше с наведена глава и слушаше, като Юда — преструваше се на една от верните и преданите, но замисляше измяна и бягство.

Тъй като около нея сега имаше само жени, Октавия си съблече сакото. Бялата блуза с тънката червена връзка беше по-съблазнителна, отколкото предполагаше. Нищо не можеше да прикрие закръглената пълнота на бюста ѝ. Чувственото лице, короната от синкавочерни къдрици и букли, огромните влажни очи — всичко това се присмиваше на строгите дрехи. Дори да искаше, не би могла да бъде по-предизвикателна, отколкото беше в своята невинност.

Лучия Санта взе сакото и го сгъна на лакът — чисто майчинска проява на обич, която показваше принадлежност и власт. Но най-вече примирие, защото по-рано вечерта майка и дъщеря се бяха карали.

Октавия искаше да ходи на вечерно училище, за да стане учителка. Лучия Санта отказа. Не — щяла да се съсипе от работа и учение. "Защо? Защо? — питаше майката. — Такава добра шивачка си, печелиш добри пари." Ала само предубежденията караха майката да се опъва. Позната история. Животът е лош — нов път означава нови преめждия. Оставяш се на милостта на съдбата. Дъщеря ѝ беше твърде млада, за да разбере.

Неочаквано, някак гузно, Октавия каза: "Искам да бъда щастлива", и възрастната жена побесня — майката, винаги защитаваща прищевките на дъщеря си, книгите, които четеше, шитите ѝ костюмчета, с които изглеждаше толкова натруфена, все едно ходеше с лорнет. Майката презрително имитира дъщеря си със съвършения английски на глезено дете: "*Искаш да бъдеш щастлива.* — И после добави на италиански с гробовна тежест: — Слава Богу, че си жива."

В прохладната вечер Октавия прие примирието от майка си, приседна грациозно и прибра ръце в скута. Като си припомняше кавгата, тя се чудеше как майка ѝ говори съвършен английски, когато имитира децата. С крайчеца на окоето Октавия зърна Гуидо, мургавия син на пекаря, който примигваше в топлата лятна нощ срещу грейналата ѝ бяла блуза. Той държеше в тъмната си силна ръка висока картонена чаша с кубчета лед — лимон и портокал, която ѝ подаде почти с поклон и набързо ѝ прошепна нещо от рода на: "Да не си окапеш блузата", а после се вгурна обратно към лавката да помага на баща си. Октавия се усмихна, отпи няколко глътки от учтивост и прехвърли чашата на майка си, която обожаваше ледчетата и изсмука всичко до дъно с детинско настървение. Жуженето на старите жени не стихваше.

Вторият ѝ баща зави по ъгъла на 31-ва улица и тръгна по булеварда, като тикаше детска количка пред себе си. Октавия го гледаше как стига до 30-а улица и после се връща обратно. Тази нежност у втория ѝ баща я объркваше така, както иронията на майка ѝ. Защото го мразеше като човек жесток, злобен, лош. Гледаше го как бие майка ѝ и тормози заварените си деца. В избледнелите детски спомени той беше започнал да ухажва майка ѝ твърде скоро след смъртта на истинския ѝ баща.

Тя искаше да види заспалото бебе, малката ѝ сестричка, която горещо обичаше, макар и дете на втория ѝ баща. Но не можеше да понесе да разговаря с този мъж, да гледа студените му сини очи и грубоватото, ръбесто лице. Знаеше, че вторият ѝ баща я мрази също както тя

него и двамата се страхуват един от друг. Никога не беше посягал да я удари, както удряше понякога Вини. А и тя нямаше да има нищо против той да бие заварения си син, ако изобщо се държеше като баща. Той винаги носеше подаръци за Джино, Сал и Айлийн, но никога за Винсент, макар че и Винсент беше още дете. Октавия го мразеше, защото никога не водеше Винсент на разходка или на подстригване заедно със своите деца. Страхуваше се от него, защото беше чужд — злобният тайнствен чужденец от книжките, синеокият италианец с мефистофелско лице, макар да знаеше, че всъщност е неграмотен селяк, беден, презрян имигрант, който само се надува. Един ден го видя в метрото да се прави, че чете вестник. Изтича да разкаже на майка си с насмешка и пренебрежение. Лучия Санта само се усмихна загадъчно и си замълча.

Но сега една от облечените в черно жени разказваше за някакво безчестно италианско момиче (родено в Америка, естествено). Октавия се заслуша.

— Да, да — говореше жената, — цял месец бяха женени, току-що бяха приключили с медения си месец. Леле, как го обичаше. Седеше в скута му, в майчиния му дом. Когато ѝ ходеха на гости, тя си играеше с ръката му. Ей така. — Две напукани ръце с мазолести пръсти се хванаха чувствено, неприлично, в скута на разказвачката. — И тогава отишли да танцуват, в църквата. Ама къде им е акълът на тия пусти млади свещеници, дето даже италиански не знаят?! Мъжът ѝ спечелил от томболата с входните билети. Взел си печалбата и паднал мъртъв на земята. Сърцето му, горкото, не издържало. Болнав си беше. Майка му вечно го предупреждаваше, пазеше го. Ама не. Младата булка танцувала с друг мъж, когато ѝ казали. И какво? Вместо да се втурне презглава към любимия, пици и вика: "Не, не. Не мога." Плаши се от смъртта като дете, голяма жена. Любимият си лежи там, подгизнал в собствената си пикня, сам, но тя вече не го обича. "Не. Не мога да го гледам."

Леля Луче каза лукаво, доловила двусмислицата: "Абе, ти бъди сигурна, че го е гледала, като е бил жив." Взрив от гърлен смях изпълни булеварда и привлече завистливи погледи от другите женски групички. Октавия беше отвратена, ядосваше се, че даже собствената ѝ майка се смее с удоволствие.

А сега към по-сериозните неща. Лучия Санта и леля Луче твърдо отстояваха мнението си срещу всички останали за една отдавна отминала история — точните подробности около скандал, избухнал преди 20 години отвъд океана, в Италия. Октавия се чудеше как майка ѝ се осланя на леля Луче, а старицата храбро се сражава на нейна страна, при това всяка почиташе другата като херцогиня. Майка ѝ се обръщаше към леля Луче и почтително питаше: "*E vero, Comare?*" ^[3] А леля Луче винаги отговаряше царствено: "*Si, Signora*" ^[4] без да показва излишна фамилиарност пред другите. Октавия знаеше какво стои зад тази близост — благодарността на майка ѝ за безценната помощ в часа на най-ужасното ѝ нещастие.

Но спорът се водеше твърде изтънко и на Октавия ѝ доскуча. Тя стана да види сестричката си — погледна в количката, без да поздрави втория си баща. Гледаше бебето с невероятна нежност — чувство, което не изпитваше дори към Винсент. После тръгна към ъгъла на 31-ва улица да търси Джино, видя го да играе, а после забеляза малкия Сал да седи на бордюра. Върна Сал при майка му. Вини го нямаше. Погледна нагоре и го видя високо над нея, седнал на перваза на апартамента, мрачен, неподвижен, сякаш пазеше всички деца.

Франк Корбо наблюдаваше навъсен как голямата му заварена дъщеря се навежда над неговото бебе. Загадъчен със сините си очи, всички му се чудеха (кой италианец разкарва бебето си нощем през лятото?), неграмотен, занемял, той попиваше красотата на каменния град в мрака, усещаше омразата на заварената си дъщеря, но не ѝ отвръщаше с омраза.

Строгото му изпито лице прикриваше неизразима, смазваща тъга. Животът му беше блян по красотата, усетен, но неразбран. Блян за любов, изкривен до жестокост. Безчислени богатства преминаваха край него като сенки, светът се беше заключил. В търсене на избавление той щеше да напусне града и да изостави семейството си. Рано сутринта, по тъмно, щеше да хване един селски камион и да изчезне безмълвно, без свади и побои. Щеше да работи в зеленокафявите поля на лятото, да намери покой в любовта, да си върне силите.

Той страдаше. Страдаше като глухоням, който копнее да възвее красотата, който не може да извика от болка. Изпитваше любов, но не можеше да дарява ласки. Твърде много хора спяха в стаите около него, твърде много същества обикаляха улиците. Сънуваше страшни сънища. Избродирани върху черно, съпругата и децата му го наобикаляха и всеки измъкваше кама от челото си. Той изкрещяваше.

Беше късно, много късно. Децата трябваше вече да са в леглото, но все още бе твърде горещо. Франк Корбо гледеше как синът му Джино играе на някаква гоненица, непонятна за бащата, също като американската реч на детето, също като книгите и вестниците, цветовете на нощното небе, красотата на лятната нощ и всички радости на света, от които се чувстваше лишен — всичко това, белязано от болка. Светът беше безкрайно тайнство. Огромни опасности, от които другите можеха да предпазят децата си, щяха да зароят него и любимите му в земята. Щяха да научат децата му да го мразят.

И все пак бащата не подозираше, че ще бъде избавен, и тикаше количката напред-назад. Той не съзнаваше, че дълбоко в кръвта му, в малките тайнствени клетчици на мозъка му, се зараждаше нов свят. Бавно, ден след ден, болка след болка, една изгубена красота след друга, стените на света, които толкова го плашеха, се сриваха в безвремието на неговия ум, а след година там щеше да се издигне нов, фантастичен свят. В него той щеше да бъде и бог, и крал, враговете му щяха да бъдат сразени и наплашени, любимите му — изгубени завинаги, ала той нямаше да усети тази загуба на любовта и да скърби. Светът на тази хаотична болка, който го заливаше с възторзи, потайности и страхове, щеше да изчезне. Той щеше да бъде свободен.

Но всичко това щеше да стане като с вълшебна пръчица и нищо не вечаеше предварително какво ще се случи. Сега, в тази нощ, той отново залагаше всичко на едно лято земеделска работа, както беше свикнал отдавна, като момче в Италия.

Светът огрява с особена светлина децата и звуците му са вълшебни. Джино Корбо вървеше през грохота на машините и кръговете от мека улична светлина, слушаше смеха на момичетата и играеше играта с такъв плам, че чак главата го болеше. Тичаше нагоре-надолу по 31-ва улица и се опитваше да плени другите деца или да ги обкръжи. Но винаги някой опираше гръб в стената с протегнатата напред ръка. Веднъж самият Джино попадна в капан, но едно такси отрязва противниците му и той отново изтича до своя тротоар. Видя, че баща му го гледа, и побягна към него, като викаше: "Дай ми да си купя лимонада." Грабна монетата, изтича по Десето авеню и замисли чудесен номер. Опита се да притича покрай майка си и приятелките ѝ. Леля Луче го стисна за ръката и го вдигна във въздуха с желязната хватка на костеливите си пръсти.

Замаяните му, нетърпеливи очи видяха лицата на групичката стари жени, някои от тях рошави и мустакати. Изгарящ от желание да изчезне, отчаян, че играта ще свърши, той бясно се замята и опита да избяга. Леля Луче го държеше като муха и нареждаше:

— Спокойно. Седни до майка си и се успокой. Утре ще си болен. Чуй как ти бие сърцето.

И тя сложи сухата си длан върху гърдите му. Джино рязко се дръпна. Старицата го

задържа и му каза с някаква жестока обич:

— *Eh, come e faccia brutta.*^[51]

Той разбра, че го нарича грозен, и застина. Погледна събралите се жени. Те се смееха, но Джино не знаеше, че се смеят с възхита на яростното му желание, на пламналите му очи.

Той заплю леля Луче с фалшивото заплюване на италианките, с което изразяват презрението си при кавгите. Това му върна свободата и изчезна с такава скорост, че майка му едва успя да го закачи с крайчеца на плесника си. Зад ъгъла, по 30-а улица, по Девето авеню, нагоре до 31-ва улица и от 31-ва улица до Десето авеню, щеше да заобиколи целия квартал и да се появи изневиделица, след което да срази врага с един майсторски удар.

Но докато тичаше с всички сили към Девето авеню, пътят му беше препречен от непознати момчета, които се изправиха като стена пред него. Джино се засили още повече и се връза в тях. Ръце късаха ризата му, вятърът го биеше в лицето. На Девето авеню хлапците го подгониха, но когато зави в тъмната 31-ва улица, не посмяха да го последват. Джино престана да тича и бавно пое край входовете. Беше на последната права на обиколката, а под него, в подножието на улицата, близо до Десето авеню, открояващи се в жълтите конуси на светлината от уличните лампи, приятелите му търчаха нагоре-надолу като черни плъхчета и продължаваха да си играят. Не беше закъснял.

Почина си в тъмното и после тръгна леко, бавно по улицата. В един сутерен видя малко момиче, облегло на стена, наполовина бяла, наполовина електриковосиня. То беше отпуснало глава на ръката си, опряно на стената, и криеше очи от студената изкуствена светлина на празната, опустяла стая зад себе си. Джино знаеше, че играе на криеница, а не плаче, и ако изчака още малко, празната стая като по чудо ще се изпълни с викащи момичета. Но той не спря, не съзнаваше, че така ще запомни момичето завинаги — самотно, закрило очи до синьо-бялата стена, откъснато, неподвижно. Сякаш, като не спря, той го омагьоса да стои там завинаги. После продължи по пътя си.

Мътно петно светлина го накара да спре. Той потрепери. Седнала на прозореца, наведена от сутерена, стара ирландка беше положила глава на рошава възглавница и го гледеше как подминава по празната затихнала улица. На слабата жълта светлина лицето ѝ беше изпито от възрастта, тънката ѝ уста с леки мустачки изглеждаше кървава от горящата червена църковна свещичка. Зад мъртвешката глава, едва различими в сенките на стаята, се виждаха ваза, лампа и статуя, която се белееше като стари кости. Джино погледна старицата. Тя се озъби в усмивка и той побягна.

Вече чуваше виковете на приятелите си. Беше близо до кръговете светлина по Десето авеню. Приведе се до стълбите на едно мазе, скрит, силен, готов за удар. Не го плашеше нито тъмното мазе зад него, нито нощта. Забрави яда на майка си. Живееше само за този миг и за мига, в който щеше да нахлуе в светлия обръч и да го разбие.

Високо над Десето авеню завареният брат на Джино Корбо, Винченцо Анджелуци, тринайсетгодишен, седеше замислен сред меките, шепнещи звуци на лятната нощ, които долитаха до него. Седеше замислен на перваза на прозореца, дългата редица стаи зад него беше тъмна и пуста, вратата от антрето към кухнята здраво заключена. Сам се беше заточил.

Летните мечти, свободата и игрите му бяха отнети. Майка му го уведоми, че на сутринта той ще започне да работи за пекаря чак докато дойде времето за училище през есента. Ще разнася тежки кошове хляб в жегата, докато другите момчета плуват в реката, играят стикбол и "Джони язди пони", и скачат на задницата на трамваите, за да разгледат града. Няма вече да седи на сянка, да смуче замразена лимонада, да чете до стената на фабриката на Рункел или

да играе на "банкери и брокери" и "седем и половина" за дребни пари.

Наблюдател на западния градски вал, всичко под него помрачаваше духа му — бунището от железопътни работилници, стоманени релси, изоставени вагони, локомотиви, които изпускаха мръсни червени искри и приглушени предупредителни свирки. Хъдсън беше черна лента под каменистия бряг на Джърси.

Той задряма на перваза, а шумотевицата се извиси като сподавен вик. Далеч надолу по булеварда видя червения фенер на фенерджията, който водеше своя товарен влак от "Парк Сейнт Джонс". Децата под него продължаваха да играят и Винсент очакваше с мрачно удоволствие радостните им викове, като преглъщаше горчилката в себе си затова, че не споделя веселието им. После децата се развикаха и се втурнаха нагоре по стълбите към моста, за да чакат влажния облак пара, който щеше да ги направи невидими.

Винсент беше твърде млад, за да знае, че е меланхолик по природа и че точно това притеснява сестра му Октавия и му носи подаръци и бонбони. Още като невръстно дете Октавия го взимаше в леглото си, разказваше му приказки и му пееше песнички, за да заспи с усмивка на уста. Но нищо не можеше да промени характера му.

Отдолу чуваше как леля Луче се препира пискливо, а силният глас на майка му я подкрепя. Неприятно му беше, че тази дъртофелница е негова кръстница и че за петте златни долара, които беше получил, трябваше на всеки рожден ден да се отплаща с целувка — целувка, която даваше само за да бъде доволна майка му. Той смяташе майка си за красива, макар да беше дебела и вечно облечена в черно. И винаги ѝ се подчиняваше.

Но леля Луче, откакто се помнеше, го караше да я мрази. Много отдавна, когато играеше на кухненския под между краката на майка си, леля Луче го наблюдаваше. Двете жени приказваха разгорещено без обичайната официалност за пред хората, опиваха се в спомени за своите нещастия през годините. После изведнъж млъкнаха. Двете го гледаха замислено и сърбаха кафе. Тогава леля Луче въздишаше през пожълтели от възрастта зъби и казваше с безнадеждна, гневна жалост на малкото момче: "*Ah, miserable, misera-bile.* Баща ти почина, преди да се родиш."

Това беше кулминацията. Старицата започваше да приказва за други неща и го оставяше да се чуди защо лицето на майка му бледнее, а очите ѝ червеняят. Тя протягаше ръка надолу и го докосваше, но не казваше нищо.

Долу на улицата Винсент видя как сестра му Октавия става и отива при бебето. Той мразеше и нея. Тя го беше предала. Не беше възразила на майка му за това, че го праща на работа. Тогава фенерджията препусна под моста и Винсент видя брат си Лари да язди като истински каубой на черен кон.

Дори от толкова далеч можеше да чуе силния тропот на копитата по паважа. Децата изчезнаха заедно с моста в облака пара от локомотива. С огромен дъжд от искри влакът се плъзна към железопътните работилници.

Беше късно. Нощният въздух охлади града. Майка му и другите жени вдигнаха столчетата и касетките и започнаха да викат мъжете и децата си. Вторият му баща докара количката до входа на сградата. Беше време за лягане.

Винсент слезе от перваза и се върна през спалните в кухнята. Отключи вратата към коридора и отвори къщата за семейството. Взе дебел колкото бут самун италиански хляб и отрязва три дебели, хрупкави филии. Поля ги с червен винен оцет, после с гъст, жълтозеленикав зехтин. Отдръпна се, поръси и трите филии със сол и ги изгледа доволен. Грубият хляб беше красиво напръскан с червени точки и зелени мазни петна. Джино и Сал

щяха да се зарадват на тази почерпка преди лягане. Всички щяха да хапнат заедно. Той зачака. От улицата, през все още отворените прозорци и откъм коридора между стаите чу гласа на Джино в дълъг оглушителен писък.

Този писък накара Лучия Санта да замръзне с бебето на ръце. Октавия, застанала на ъгъла на 30-а улица, се обърна назад към 31-ва. От другата страна на булеварда Лари завъртя коня. Башата с разтуптени от страх слепоочия побягна и заруга. Но писъкът на детето беше писък на истеричен възторг. Джино беше излетял от мрака, бе обкръжил враговете си и викаше: "Изгори града, изгори града, изгори града." Завършил така играта, той не можеше нито да престане да крещи заветните думички, нито да спре да тича. Насочи се към грамадната заплашителна фигура на майка си с огромни подскоци във въздуха, но си припомни как беше обидил леля Луче и се шмугна през вратата нагоре по стълбите.

Лучия Санта, твърдо решена да го свали с един шамар на земята, стоеше, притихнала от дълбока гордост и нежност пред дивата радост на сина си — духа, който трябваше един ден да пречупи. Остави го да мине безпрепятствено.

Неаполитанците изчезнаха от тъмните улици и оставиха града на тропота от конски копита по паважа, докато Лари Анджелуци препускаше към конюшните на 35-а улица.

Семейство Анджелуци-Корбо живееше в най-хубавата сграда на Десето авеню. На всеки от четирите етажа имаше само по един апартамент и затова прозорците гледаха и на запад към Десето авеню, и на изток към задните дворове. Така и жилището се проветряваше по-добре. Анджелуци-Корбо разполагаха с цял етаж — и то горен при това — и можеха да използват дъното на коридора за допълнително складово помещение. Хладилникът, едно бюро, безчислено количество консервирана салца и кутии с макарони бяха струпани до стената, защото, макар апартаментът да бе с шест стаи, те пак не стигаха.

Жилището имаше формата на издължена буква Е без средната чертица. Кухнята представляваше долната основа, после трапезарията, спалните и всекидневната с прозорците, които гледаха към Десето авеню, образуваха дългата вертикална черта, а малката спалня на Октавия с врата към всекидневната беше горната чертица на Е-то. Джино, Вини и Сал спяха във всекидневната на съвместно легло, което се изправяше до стената. През деня то стоеше в ъгъла, скрито зад завеса. Родителите ноцуваха в първата спалня от вертикала, а Лари — в следващата. После идваше трапезарията, която наричаха кухня — в нея имаше голяма дървена маса за ядене и всичко останало, а под прав ъгъл се намираше истинската кухня с нагревателя, мивката и готварската печка. По местните стандарти жилището беше разточително просторно, пример за щедрата природа на Лучия Санта.

Октавия сложи малката Айлийн на леглото на майка си и отиде в своята стая да се преоблече в домашна рокля. Когато излезе, трите момчета вече спяха дълбоко, леглото им беше разтегнато по средата на всекидневната. Тя прекоси коридора със стаи и влезе в кухнята да си измие лицето. Майка ѝ седеше в трапезарията, чакаше и отпиваше вино от малка чаша. Октавия знаеше, че майка ѝ ще чака да си довършат кавгата и после, като заговорници, заедно ще гледат планове за семейното благополучие — къща на Лонг Айланд, колеж за най-умното от децата.

Лучия Санта започна с привидно примирение, на италиански:

— Синът на хлебаря те заглежда. Да не мислиш, че ти дава ледчета, за да му мълчиш?

Иронията ѝ хареса, но за малко спря и се заслуша в някакъв шум от спалнята. Попита напрегнато:

— Сложи ли Лена в средата на леглото? Да не се търколи на пода?

Октавия побесня. Можеше да ѝ прости подигравката, макар майка ѝ да знаеше, че изпитва неприязън към младежите от квартала. Но тя самата беше дала на сестричката си името Айлийн. След дълго премисляне Лучия Санта се съгласи. Време беше да станат американци. Името обаче не можеше да се произнесе на италиански. Невъзможно. Затова беше съкратено на познатото "Лена". След упорити опити да угоди на дъщеря си един ден Лучия Санта изгуби самообладание и изкрещя на италиански: "То даже не е американско." И така бебето стана Лена за всички освен за другите деца в семейството. Шамарът на Октавия пресичаше всякакви волности в тази насока.

Майка и дъщеря се подготвиха за битка. Октавия оправи къдриците си и взе несесера за маникюр от една полица в кухнята. Каза на изразителен, презрителен английски:

— Никога няма да се омъжа за някой от тези макаронаджии. На тях им дай жена, с която да се държат като с куче. Не искам да повтарям твоя живот.

Започна сложна операция с ноктите си. Тази вечер беше решила да ги лакира, за да

подразни майка си.

Лучия Санта гледаше дъщеря си с пресилено театрално спокойствие, дишаше тежко и учестено. Двете много си приличаха в гнева — лъскавите черни очи мятаха искри, пълните, чувствени черти бледнееха от ярост и злоба. Но когато майката продума, гласът ѝ беше спокоен.

— Аха — каза тя. — Така значи говорели дъщерите на майките си в Америка? *Bravo*. Чудна учителка ще излезе от теб. — После хладно сведе глава към дъщеря си. — *Mi, mi dispiace*. Изобщо не ме е грижа.

И момичето усети веднага, че още една такава обида и майката ще се хвърли върху него като котка с разтворен пестник. Октавия не се страхуваше, но все пак изпитваше почит в разумни граници, а и знаеше, че тази жена, вождът на семейството, се осланя на нея, уважава я и никога няма да се съюзи с другите срещу дъщеря си. Почувства се виновна за своята нелоялност, защото смяташе, че животът на майка ѝ е провален.

Октавия се усмихна, за да смекчи думите си. И рече:

— Исках само да кажа, че не искам да се омъжа или да имам деца, ако го направя. Нямам намерение да си пропиляя целия живот *затова*.

С последната дума изрази своята неприязън, но и тайния страх от онова, което не познаваше. Лучия Санта изгледа американската си дъщеря от горе до долу.

— Ах — каза. — Горкото ми дете.

Октавия се изчерви и замълча. Майката се замисли за нещо, стана, отиде в спалнята и се върна с две петдоларови банкноти в спестовната книжка.

— Ето, бързо, скрий си ги в роклята, докато не са се прибрали баща ти и брат ти. Утре, като отиваш на работа, ги внеси в пощата.

Октавия каза непринудено, но троснато:

— Той не ми е баща.

Не самите думи, а тихата омраза зад тях накара майката да се просълзи. Защото само те двете си спомняха първия съпруг на Лучия Санта. Само те двете бяха действително преживели онзи първи живот, бяха страдали заедно. Той беше баща на три от децата, но само тя пазеше спомен за него. А и за зла участ Октавия горещо обичаше баща си и смъртта му я порази тежко. Майката разбираше това добре, знаеше, че вторият брак е отнел част от любовта на дъщеря ѝ към нея.

Възрастната жена каза тихо:

— Ти си малка още, не разбираш живота. Франк се ожени за вдовица с три малки деца. Той ни даде хляба. Той ни защити, когато никой, освен леля Луче, не щеше даже да плюе на прага ни. А и собственият ти баща не беше чак толкова хубав, колкото си мислиш. Колко мога да ти разказвам, ама ти е баща все пак.

Сълзите вече ги нямаше и Лучия Санта беше сложила познатата маска на тъжните спомени. Маска на болка и ярост, която винаги разстройваше момичето.

Колкото пъти захващаха тази тема, винаги откриваха, че раната е още прясна.

— Той не става за нищо — каза Октавия. Беше млада, безмилостна. — Ти накара Вини, горкото дете, да работи за оня скапан пекар. Нищо весело няма да види през това лято. А в същото време възлюбеният ти съпруг се задоволява да работи само като чистач срещу наема. Защо не може да си намери работа? Откъде тая пуста гордост? За какъв се мисли, дявол да го вземе? Баща ми работеше. И умря на работното си място, за Бога!

Тя спря за малко, за да съдържи сълзите, после тихо продължи, сякаш вярваше, че може

да убеди майка си:

— А този? Загуби си работата на железницата от много акъл. Началникът му казал: "И да не ми носиш цял ден една кофа вода." А нашият взел кофата и не се върнал. Много му беше весело, направо се гордееше. А ти думичка не обели. Думичка. Аз щях да му тръшна вратата и да не го пускам в къщата. Камо ли да му позволя да ми направи друго бебе.

Каза го с упрек, погледът ѝ говореше, че никога не би го оставила да извърши мрачния акт на съчетаване и господство, който изпълва нощта. Тук майка ѝ изгуби търпение.

— Не говори за неща, които не разбираш — рече Лучия Санта. — Ти си млада и глупава и ще станеш стара и глупава. Господи, дари ме с търпение. — Допи виното на една глътка и уморено въздъхна. — Аз си лягам. Остави вратата отворена за брат си. И за мъжа ми.

— Ти не го мисли нашия прекрасен Лоренцо — каза Октавия. Тя мацна лак на ноктите си. Майката изгледа с погнуса яркочервения цвят и се върна в стаята.

— Какво му има сега на Лоренцо? — попита тя. — В полунощ свършва работа. Защо да не се прибере? Всички момичета са си по къщите, освен онези дребни ирландски никаквици на Девето авеню. — После добави с престорена въздишка: — Слава Богу, че съсипва само добри, порядъчни италианки. — И се подсмихна гордо.

Октавия каза хладно:

— Лари може да остане при Ле Чинглата. Господин Ле Чинглата пак е в затвора.

Майката веднага разбра. Семейство Ле Чинглата си правеха сами вино и го продаваха на чаши в дома си. Накратко, бяха контрабандисти, които нарушаваха сухия режим. Само че миналата седмица жената на Ле Чинглата изпрати на Лучия Санта три големи бутилки, уж защото Лоренцо ѝ помогнал да разтоварят една каруца грозде. А синьора Ле Чинглата беше една от трите задочно омъжени девойки в онази църква преди много години в Италия. Най-свенливата, най-скромната от трите. Добре. Тази вечер нямаше повече работа. Майката сви рамене и отиде да си легне.

Но първо мина през всекидневната и покри трите момчета с чаршаф. После погледна през отворения прозорец надолу към улицата и видя как мъжът ѝ продължава да крачи нагоре-надолу по Десето авеню. Повика го тихичко:

— Франк, не стой до много късно.

Той изобщо не вдигна поглед.

Най-сетне Лучия Санта си легна. Но не искаше да спи, защото, бодърствайки, чувстваше как донякъде контролира постъпките на съпруга си и на сина си. Подразни се, стана ѝ наистина неприятно, че не може да ги застави да зарежат външния свят и да се приберат у дома, да спят, когато спи и тя.

Протегна ръка. Бебето беше плътно до стената. Извика:

— Октавия, хайде, лягай си да спиш. Късно е. Утре си на работа.

Но всъщност тя самата не можеше да заспи, ако имаше друг буден в къщата. Тогава дъщеря ѝ, разгневена, безмълвно прекоси стаята.

В тежкия летен мрак, дишайки с дъха на спящите деца, Лучия Санта премисляше живота си. Когато се омъжи повторно, първите ѝ деца тъгуваха. Знаеше, че Октавия я обвинява за краткотрайната скръб. Но как да обясниш на младата си непорочна дъщеря, че баща ѝ, съпругът, чието легло си делила, с когото си била готова да изживееш живота си, е бил човек, когото не си харесвала дори.

Той беше глава на семейството, но бе недалновиден. Престъпна беше липсата му на стремеж да се посвети на това семейство и се задоволяваше да изживява дните си в

порутените бордеи на няколко преки от пристанището, където работеше. О, колко сълзи беше проляла тя заради него. Пари за храна винаги даваше, но останалите, които трябваше да пести, харчеше за вино и хазарт с приятелите си. Нито цент за нея. Беше проявил голяма щедрост, щом бе докарал Лучия Санта в новата земя, каквато си беше просякиня без зестра, и затова нямаше нужда от повече жестове. Една добрина за цял живот стига.

Лучия Санта си спомняше всичко това с лека неприязън, знаеше, че не е цялата истина. Дъщеря му го обичаше. Беше красив мъж. Хубавите му бели зъби люпеха семки и малката Октавия ги приемаше от устата му, както никога не правеше с майка си. И той обичаше дъщеря си.

Истината беше проста. Бе добър, трудолюбив, простоват любител на удоволствията. А тя изпитваше към него онова, което изпитват милиони жени към съпрузите, които не се грижат за семействата си. Мъжете, видите ли, трябвало да държат парите в къщата, да взимат решения за съдбата на децата — ама че лудост! Мъжете не разбират. И още — не са сериозни. И тя тъкмо беше започнала борбата да отнеме властта от него, както правят всички жени, когато един ужасен ден той загина.

Но тя плака. Как плака само! Мъка, примесена с ужас. Не скърбеше за изгубените устни, очи, ръце, оплакваше загубения щит срещу този чужд свят, стенеше за онзи, който вадеше хляба за децата ѝ, защитника на детето в утробата ѝ. Вдовиците като нея си скубят косите, дерат си бузите, извиват безумни вопли, трошат, блъскат и носят траур за пред света. Те са истински оплаквачки, защото истинската мъка е заредена с ужас. Те са *саюзоставени*. Влюбените пак ще се обичат.

Смъртта му беше комична гротеска. Докато разтоварваха един кораб, мостикът се откъсна високо над водата и изсипа пет души и тонове банани в речната тиня. Човешки останки и късове банани бяха погребани заедно. Не се появиха повече.

Тя дръзваше да мисли дори, че мъртъв той им беше дал повече, отколкото жив. Години по-късно нощем си припомняше младите години с тъжна усмивка. Как щеше да приеме подобни мисли на младини. Но съдът присъди на всяко от децата по хиляда долара — дори на още неродения, но ясно забележим Винсент. Парите бяха под попечителство, защото в Америка хората бяха мъдри — даже родителите не получаваха парите на децата си. Тя лично получи три хиляди долара, за които никой на улицата не знаеше, освен леля Луче и Октавия. Така че не всичко беше напразно.

Не ѝ се говореше, не ѝ се мислеше дори сега за онези месеци с детето в корема. Дете, чийто баща беше умрял, преди то да се роди, все едно дете на демон. Дори сега я връхлиташе ужасен, суеверен страх. Дори сега, след тринайсет години, сълзите напиреха под клепачите. Плачеше за себе си тогава, за нероденото дете, но не и за смъртта на съпруга си. Дъщеря ѝ Октавия нито можеше да знае, нито да разбере.

А после — най-големият позор. Едва година след смъртта на съпруга ѝ, шест месеца след раждането на сина на същия този мъртъв съпруг, тя — голяма жена — за първи път в живота си се влюби в мъж — мъжът, който щеше да стане вторият ѝ съпруг. Любов. Не беше това духовната любов на младите момичета и свещениците, не беше увлечението по героите в романите, което може да се обясни на едно младо момиче. Не. Любовта беше дума за пареща плът, тръпнещи слабини, трескави очи и страни. Любовта беше усещане за набъбнала, гъбеста плът. Ах, каква лудост, какво безумие за майка с деца. Слава на Иисуса Христа в небесата, че и това вече отмина.

И за какво? Франк Корбо беше 35-годишен, ерген. Строен, жилав, със сини очи. Смятаха

го за чудноват, че не се е оженил дотогава, чудноват със своята сдържаност, мълчалива природа и самотна гордост. Онази гордост, така смехотворна у хората, безпомощни пред обществото и съдбата. Докато търсеха мъж за вдовицата, който да може да храни четири гладни гърла, съседите решиха, че тъкмо той е способен на всякакво неблагоразумие и е чудесен кандидат. Работеше неотстъпно в сутрешните смени на железницата и следобедът му беше свободен за ухажване. Не можеше да има никакъв скандал.

Затова съседите, от добрина и чувство за самосъхранение, ги събраха с чиста съвест, че двамата са добра сделка.

Ухажването беше изненадващо младо и невинно. Франк Корбо познаваше само бързата, студена плът на курвите. Влезе в брачното ложе с чиста любов, с момчешки плам. Преследваше майка на три деца като младо девойче и така ставаше още по-смешен в очите на хората. В късния следобед ходеше при нея, докато тя седеше пред сградата и пазеше играещите и спящите хлапета. Понякога вечеряше с тях и си тръгваше, преди да легнат децата. Накрая един ден поиска ръката на Лучия Санта.

Тя го погледна изпод вежди, като че е младо момче. Каза му: "Не те ли е срам да ми предлагаш? Детето от първия ми съпруг е още в количката." И за първи път прочете онази тъмна омраза в погледа му. Той промърмори, че обича децата ѝ, както обича нея. Че дори да не се омъжи за него, пак ще ѝ дава пари за тях. Наистина, той печелеше добре на железницата и винаги носеше на малчуганите ледчета и играчки. Дори от време на време ѝ даваше пари за дрешки. Отначало тя се опита да откаже, но той се ядоса и каза: "Какво? Не искаш да сме приятели, така ли? Мислиш, че съм като другите мъже? Не ме интересуват парите." И започна да къса мръсните зелени банкноти. Незнайно защо, това я просълзи. Тя взе парите, а той престана да носи подаръци. Тогава Лучия Санта започна да губи търпение.

Една неделя през пролетта Франк Корбо беше поканен на обяд — тържествен момент в седмицата на италианските семейства. Донесе галон тръпчиво домашно италианско вино и кутия пасти: *gnoleisoffiati*. Беше с риза, вратовръзка и сако с много копчета. Седна на масата между децата, свит, плах, по-кротък от тях.

Спагетите бяха покрити с най-хубавия доматиен сос на Лучия Санта, кюфтетата бяха идеално кръгли, подправени с чесън и пресен магданоз. Имаше тъмнозелена маруля със зехтин и червен винен оцет и орехи, които вървяха с виното. Ястията дъхаха на подправки, чесън и силен черен пипер. Всички се натъпкаха. Накрая децата изскочиха да играят на улицата. Лучия Санта трябваше да ги задържи вкъщи, за да избегне скандала, но не го направи.

И така, в златния следобед, под слънчевите лъчи, които пронизваха дългия железопътен апартамент, пред горкото бебе Винченцо, чиито очички бяха скрити от греха с удобно поставена възглавница, те скрепиха съдбата си на кушетката във всекидневната. Майката почти не се разсейваше от гласовете на децата, които приятно се носеха от улицата под тях.

Ах, наслада, наслада, вкусът на любовта. След толкова въздържание животинският мирис беше като любовен еликсир, звънец, който ехтеше пред настъпващата радост. Дори сега, след толкова години, спомените ѝ бяха свежи. И в този любовен акт тя беше господар.

Мъжът, който бе толкова суров, толкова на нож със света, беше плакал на гърдите ѝ и на фона на бързо гаснещата слънчева светлина тя разбра, че за всичките си трийсет и пет години живот той никога не беше получавал истинска нежна ласка. Дойде му твърде много. Впоследствие се промени. Твърде късно беше открил любовта и презираше слабостта си. В онзи следобед обаче тя му прости много неща, не всичко, и се грижеше за него, както никога

не се беше грижила за първия си съпруг.

Нещата вървяха леко, докато се роди първото му дете. Естествената му любов към Джино се превърна в тумор, които уби обичта към съпругата и заварените му деца и той се озлоби.

Но през първата година от брака, с доверието на любовта, той и разказа за детството си в Италия като син на беден изполичар. Често гладувал, мръзвел, но не могъл да забрави единствено това, че родителите му го карали да носи изхвърлени обувки, които му били твърде малки. Краката му ужасно се деформирали, сякаш всички кости били счупени и после сплескани заедно в някакъв безформен калъп. Показваше ѝ ги, сякаш казваше: "Нищо не крия от теб. Не бива да се омъжваш за човек с такива крака. Тя се смееше. Но престана да се смее, когато разбра, че той винаги си купува двайсетдоларови обувки от хубава кафява кожа. Истинска лудост.

Родителите му бяха от редките екземпляри в Италия — селски пияници. Разчитаха на него да работи земята и да им вади хляба. Когато се влюбил в младо момиче от селото, му забранили да се ожени. Избягал и живял в гората цяла седмица. Открили го почти подивял. Бил изпаднал в шок и го изпратили в заведение за душевноболни. След няколко месеца го изписали, но той отказал да се върне въщи. Емигрирал в Америка, където в най-гъсто населения град на света живеел в пълна самота.

Той се овладя. Повече не допусна да се размекне. Намери убежище в самотата и тежкия труд. Знаеше, че нищо не го грози, стига да не обвързва чувствата си с други хора, както нещо неподвижно е защитено донякъде от преминаващите опасности. Но тази любов, която го върна към живота, го върна и към опасността и може би точно това усещане, животинско, по-скоро доловено, отколкото осъзнато, го направи така слаб в онзи неделен следобед.

А сега, след дванайсет години съвместен живот, съпругът ѝ беше толкова потаен пред нея, колкото и пред другите.

Някой влезе през вратата. Разшета се в кухнята. Но стъпките отново заглъхнаха по стълбището. По някакъв свой тайнствен повод съпругът ѝ отново излезе на улицата.

Нощ. Нощ. Тя желаше мъжа си в леглото. Желаше големия си син въщи. Искаше всички да спят, под закрилата на замъка квартира, четири етажа над земята, защитени с тухли, бетон и желязо от света. Искаше всички да спят, да спят в мрака, защитени от живота, за да не бъде вечно нащрек, да може и тя да потъне в сън.

Въздъхна. Нямаше изход. Утре трябваше да се скара с Франк, за да задържи работата си като чистач. Трябваше да оправи бъркотията с Ле Чинглата, дрешките за децата, печката, за да свари сапуна за пране. Заслуша се в дишането на спящите около себе си — Лена в нейното легло, трите момчета в стаята, отделена само с един проход, Октавия в своята стая, с отворена врата да влиза въздух. Дъхът на Лучия Санта започна да следва техните дълбоки вдишвания и издишвания и най-сетне тя заспа.

Октавия се протегна на тясното легло. Обличаше силоновия си комбинезон вместо нощница. Стаичката не побираше други мебели освен малка масичка и стол, но имаше врата, която можеше да затваря.

Беше твърде неспокойна и твърда млада, за да спи. Мечтаеше. Мечтаеше за истинския си баща.

Как го обичаше само и как му се сърдеше, че се уби и я остави, без да има кого да обича. Всеки ден го посрещаше пред сградата и целуваше мръсното му брадясало лице, а черната му четина беше толкова твърда, че я драскаше по устните. Носеше му празната кутия за храна по

стълбите и понякога му измъкваше зловещата стоманена докерска кука.

А после, въщи, му слагаше масата, грижливо подбираще вилицата с най-прави зъби, най-острия нож, малката му чашка за вино, която беше така лъсната, че блестеше като диамант. Суетеше се, докато Лучия Санта, загубила търпение, я пропъждаше с плесник от масата, за да може да сервира храната. А Лари седеше на високото си столче и не можеше да се намеси.

Дори сега, след толкова години, докато чакаше съня, сякаш плачеше наум: "Защо не внимаваше повече?" Караше му се заради тази греховна смърт, повтаряше думите на майка си, която понякога казваше: "Той не мислеше за семейството си. Не мислеше за парите си. Не мислеше за живота си. Във всичко беше лекомислен."

Смъртта на баща ѝ доведе кльощавия синеок непознат с косото, неугледно лице. Вторият съпруг, пастроктът. Дори като малка не го харесваше, приемаше подаръците му с недоверие, държеше Лари за ръка, криеше се зад гърба на майка си, докато той търпеливо я намираще. Веднъж протегна ласкаво ръка, но тя се сви като животинче. Лари беше любимецът, докато се появиха неговите деца. От самото начало, кой знае защо, той не обичаше Винсент, мръсникът долен — омразен, омразен.

Но дори сега Октавия не можеше да вини майка си, че се е омъжила, не можеше да мрази майка си, че ѝ донесе толкова мъка. Тя знаеше защо майка ѝ се омъжи за този зъл човек. Знаеше.

Беше един от най-тежките мигове в живота на Лучия Санта и най-много беда след смъртта на съпруга ѝ дойдоха от приятели, роднини и съседи.

Всички те до един преследваха Лучия Санта да повери новородения Винсент на грижите на една богата братовчедка, Филомена, в Ню Джърси. Само за малко, докато майката си върне силите. "Каква радост за бездетното семейство. Пък и на нея може да се вярва, на Филомена, тя ти е първа братовчедка от Италия. Детето ще бъде добре. А богатият мъж на Филомена тогава твърдо ще склони да стане кръстник и ще осигури бъдещето на детето." И как говореха само, с най-искрена жал, с нежност: "А и ти, Лучия Санта, всички се тревожат за теб. Колко си крехка. Още не си се съвзела след раждането. Още скърбиш за мъжа си, а и адвокатите те разкъсаха за обезщетението. Трябва да си починеш. Погрижи се за себе си, заради децата. Ами ако вземеш, че умреш?" Не, не им стигаха заплахите. "Децата ти ще погинат или ще идат в сиропиталище. Ще ги върнат на дядо им и баба им в Италия. Пази си живота, единствената закрила на децата ти." И продължаваха все в този дух. А детето ще се върне след няколко месеца, не, след месец, няколко седмици даже. Кой знае? А Филомена ще идва в неделя, мъжът ѝ кара *Ford*. Ще я водят в хубавата им къща в Джърси да вижда малкия Винченцо. Тя ще бъде тачен гост. А другите ѝ деца ще си играят сред природата на чист въздух. *Лалалала*.

Така де. Как може да лиши и тях, и себе си, и децата от всичко това? Даже леля Луче клатеше одобрително брадавиците си.

Само малката Октавия се разплака и повтаряше постоянно с детинско отчаяние: "Няма да го върнат." Всички се присмиваха на страховете ѝ. Майка ѝ се усмихваше и потупваше късите ѝ черни къдрици, вече засрамена от собственото си колебание.

"Само докато се оправя — говореше тя на момичето — После Винченцо ще се върне у дома."

Впоследствие майката така и не можа да си обясни как изобщо е пуснала детето. Вярно, че смъртта на съпруга и суровостта на акушерката при раждането на Винченцо я бяха

отслабили. Но това не я оправдаваше в собствените ѝ очи. Беше такава срамно деяние и тя се презираше толкова силно, че всеки път, когато трябваше да взима трудно решение, си спомняше само тази постъпка, за да бъде сигурна, че никога повече няма да прояви малодушие.

И така малкият Винсент замина. Непознатата леля Филомена дойде един ден, докато Октавия беше на училище, а когато се върна, люлката бе празна.

Октавия рева с глас и Лучия Санта ѝ удари една отляво, втора отдясно — хубави, тежки плесници през лицето, от които ушите на дъщеря ѝ звъннаха. Каза ѝ:

— Ето ти, поне да знам защо плачеш.

Майка ѝ се радваше, че се е отървала от бебето. Октавия я мразеше. Тя беше зла, като мащеха.

Но тогава дойде онзи ужасен прекрасен ден, в който тя обикна майка си и започна да ѝ вярва. Някои неща беше видяла с очите си като малка, но цялата история бе разказвана толкова пъти, та на Октавия ѝ се струваше, че сама е видяла всичко. Естествено, че ще се разказва — това беше семейна легенда, споменаваше се във всяка клюка, разказваше се надълго и нашироко на коледната трапеза с орехите и виното.

Бедите започнаха още първата седмица. Филомена не дойде в неделя, нямаше автомобил, който да откара Лучия Санта да види малкия си син. Само обаждане по телефона в сладкарницата. Филомена щяла да дойде другата седмица и за да покаже колко е добронамерена и колко съжالياва, ще ѝ изпрати запис за пет долара — малък дар за помирение.

Лучия Санта посърна през онази мрачна неделя. Отиде да се посъветва със съседите от долните етажи. Те я успокояваха, казваха ѝ да не мисли за глупости. Но към края на деня настроението ѝ все повече и повече помръкваше.

Рано сутринта в понеделник тя каза на Октавия.

— Бягай. Върви на Трийсет и първа улица и доведи леля Луче.

Октавия се разхленчи.

— Ще закъснея за училище.

Майка ѝ отвърна:

— Днес няма да ходиш на любимото си училище. — И го каза така застрашително, че момичето излетя от къщи.

Леля Луче дойде, със забрадка на главата и синя плетена жилетка до коленете. Лучия Санта поднесе традиционното кафе и обяви:

— Лельо Луче, отивам да видя малкия. Гледай момичето и Лоренцо. Бъди така добра. — Направи пауза и продължи. — Филомена не дойде вчера. Как мислиш, да ида ли?

По-късно Лучия Санта неизменно повтаряше, че ако леля Луче тогава я беше успокоила, тя нямаше да тръгне през онзи ден и че вечно ще бъде задължена на старицата за честния отговор. Защото леля Луче поклати старческата си глава като разкаяла се вещица и каза:

— Лош съвет ви дадох тогава, госпожо. Хората приказват разни работи, дето не ми харесват.

Лучия Санта се примоли да ѝ каже, но леля Луче отказа, защото всичко било само клюки, не било за пред разтревожена майка. Но имало нещо за отбелязване все пак: обещанието да изпрати пет долара. Бедните с право нямат вяра на такива благодеяния. Най-добре да върви, да се успокоят всички.

В сивия зимен ден майката отиде пеша до ферибота Уихокен на 42-ра улица и за първи

плът, откакто дойде от Италия, отпътува отново по вода. В Джърси намери трамвай, показа на ватмана листче с адреса и прекоси доста улици, докато една любезна жена я хвана за ръка и я заведе до жилището на Филомена.

Ах, в каква хубава къща живееше дяволът — с островръх покрив, какъвто не беше виждала в Италия, сякаш беше играчка и не бе за възрастни хора. Беше бяла и чиста, със сини капаци и портичка. Лучия Санта изведнъж се укроти Толкова заможни хора никога няма да измамат бедна жена като нея. Нарушеното обещание в неделя може да има много обяснения. И все пак тя почука отстрани на портичката. Мина през зарешетената врата и почука на входната Почука отново и отново.

Тишината я плашеше. Сякаш къщата беше опустяла. Лучия Санта премаля от страх. И тогава чу как отвътре нейното дете заплака и се засрами от ужасните си, глупави подозрения. Търпение. Но детският плач прерасна в писъци на ужас. Причерня ѝ. Натисна вратата, влезе в антрето, после нагоре по стълбите и страшните писъци я отведоха в детската стая.

Колко хубава беше тя. Най-хубавата стая, която Винченцо можеше да има. Цялата в синьо, със сини завеси, синя люлка, бяло плюшено конче на малко синьо писалище. И в тази хубава стаичка синът ѝ лежеше напикан до ушите. Нямахте кой да го преповие, нямахте кой да укроти тези кански писъци.

Лучия Санта го взе на ръце. Когато усети топчицата плът, топла и напоена със собствената си урина, когато видя намръщеното розово личице и гарвановочерната косица, се изпълни с дива, възторжена радост — съзнанието, че само смъртта може да отдели това дете от нея Огледа хубавата стаичка с безмълвен животински гняв, забеляза че всичко е правено за дълго време. После отвори едно чекмедже в писалището и намери някакви дрешки да преоблече бебето. В това време Филомена влетя в стаята.

И тогава каква драма се разигра! Лучия Санта обвини другата в безсърдечие. Да остави детето само! Филомена запротестира. Тя излязла само да помогне на съпруга си да отвори магазина. Няколко я петнайсет минути, не, десет. Каква ужасна, нещастна случайност. А самата Лучия Санта не оставяла ли понякога бебето само? Бедняците невинаги могат да бъдат толкова грижовни, колкото им се иска (как изсумтя Лучия Санта, когато Филомена причисли и себе си към бедняците). Техните бебета трябвало да бъдат оставяни да реват.

Майката беше заслепена, заслепена от мъчителен, безнадежден гняв и не можеше да говори смислено. Когато детето ѝ оставаше да реве вкъщи, негова плът и кръв после се притичваше на помощ. Но какво ще си помисли бебето, ако остане самичко и се появи някаква непозната? Само че Лучия Санта отвърна просто:

— Не, явно е, че щом не е от твоята кръв, ти не се интересуваш от него. Върви да помагаш в магазина. Аз ще си взема детето у дома.

Филомена изгуби самообладание. Каквато си беше устата, извика:

— Ами уговорката ни? Какво ще кажат приятелите ми. Че не мога да се грижа за твоето дете? Ами всичко това, дето го накупих? Колко пари хвърлих на вятъра? — И продължи лукаво: — И двете знаем, че някои неща се подразбираха.

— Какво? Какво? — извика Лучия Санта. И всичко се изясни.

Имало коварен замисъл да се стори добрина. Всички съседни уверили Филомена, че след време безпомощната вдовица, принудена сама да работи за хляба на децата си, постепенно ще изостави всякакви претенции към мъжката си рожба и ще позволи на Филомена да осинови бебето. Били предпазливи, потайни, но дали да се разбере, че Лучия Санта дори разчитала на такъв щастлив обрaт. Естествено, нищо не можело да се каже направо. Биха се

засегнали тънки струни. Лучия Санта я прекъсна с див смях.

Филомена запя друга песен. Виж какви нови дрешки, каква хубава стая. Той ще бъде единствено дете. Ще има всичко, щастливо детство, университет, ще стане адвокат, доктор, даже професор. Неща, които Лучия Санта не може и да мечтае да му осигури. Каква е тя? Няма пари. Цял живот ще замесва хляба си с кал.

Лучия Санта слушаше поразена, втрещена. Когато Филомена каза. "Хайде, ясно ти беше защо ще ти пращам пари всяка седмица", майката изви глава назад като змия и се изплю с всичка сила в лицето на по-възрастната жена. После, с детето на ръце, избяга от къщата. Филомена се затича след нея с ругатни.

Това беше краят на историята, както я разказваха. Вече със смях. Но Октавия помнеше ясно онази част, която се премълчаваше: как майка ѝ пристигна у дома с малкия Винсент до гърдите си.

Тя влезе в къщата разтреперана от студ, палтото ѝ беше увито около спящото бебе. Бледата ѝ кожа беше почерняла от гняв, ярост, отчаяние. Тресеше я. Леля Луче каза:

— Ела. Кафето е готово. Седни. Октавия, чашите.

Малкият Винсент заплака. Лучия Санта се опита да го успокои, но виковете ставаха все по-силни. Майката, побесняла от чувство за вина, направи драматичен жест, сякаш мятеше бебето някъде, и каза на леля Луче:

— Ето, дръж го.

Старицата започна да му гука с дрезгав глас.

Майката седна на кръглата кухненска маса. Подпря главата си с ръка и скри лицето си. Когато Октавия дойде с чашките, каза, като още криеше лицето си:

— Виж. Едно момиченце знаеше истината, а ние се смеехме.

Погали дъщеря си, но омразата струеше от пръстите ѝ и те причиняваха болка на крехката плът.

— За в бъдеще слушай децата. А ние, старите, сме зверове. Зверове.

— Ах — промълви леля Луче, — кафе. Горещо кафенце Успокой се.

Бебето продължи да хленчи.

Майката седеше неподвижно. Октавия виждаше как ужасната омраза към света, към съдбата, я правеше неспособна да говори. Бледата кожа на Лучия Санта отново потъмня и тя спря сълзите, като притисна очите си с пръсти.

Леля Луче, твърде уплашена, за да говори на майката, се скара на малкия.

— Хайде, плачи — каза тя. — Хубаво ти е, а? Лесно ти е на теб. Имаш право. Ама колко хубаво плачеш. По-силно, по-силно.

В този момент детето се успокои, усмихна се на това беззъбо, набръчкано лице, което се отразяваше в неговото от другата страна на времето.

Старицата извика с престорено сърдит глас:

— Толкова бързо ли свърши? Хайде де. Реви. — Залюля го леко, но Винсент се засмя, сякаш беззъбите му венци се подиграваха на нейните.

Тогава старата жена каза бавно, с тъжен, напевен глас:

— *Miserabile, miserabile*. Баща ти умря, преди да се родиш.

При тези думи майката изгуби самообладание. Заби нокти дълбоко в кожата на лицето си и сълзите се смесиха с кръвта от двете дълги резки, които остави на бузите си. Старицата изписка:

— Стига, Лучия, пийни малко кафе.

Не получи отговор. След доста време майката вдигна тъмното си лице. Протегна облечената си в черно ръка към мръсния таван и каза с убийствено откровен глас, изпълнен с яд и омраза:

— Проклинам Господ.

Пленена от този миг на сатанинска гордост, Октавия обикна майка си. Но дори сега, след толкова години, тя си припомняше със срам последвалата сцена. Лучия Санта бе изгубила всякакво достойнство. Тя кълнеше. Леля Луче я прекъсна:

— Шшшт! Малкото момиче те слуша.

Но майката изскочи от апартамента и се спусна надолу по стълбите, като викаше неприлични думи на добрите съседни. Те незабавно заключваха вратите, по които тя удряше. Крещеше им на италиански:

— Приятели. Курви. Детеубийци.

Тичаше нагоре-надолу по стълбите и от устата ѝ се сипеха мръсотии, които никога не бе допускала, че знае — че невидимите ѝ слушатели ще ядат шкембетата на своите родители, че са извършили най-мерзките животински деяния. Беше бясна. Леля Луче остави Винсент в ръцете на Октавия и слезе по стълбите. Хвана Лучия Санта за дългата черна коса и я довлече обратно въщи. И макар че младата жена беше много по-силна, тя се остави да стене от болка и се свлече безпомощна до масата.

Скоро след това изпи едно кафе, успокои се и дойде на себе си. Имаше толкова работа да се върши. Погали Октавия и промълви:

— А ти откъде разбра? Едно дете да схване такова зло?

И въпреки това, когато Октавия я помоли да не се омъжва повторно с думите: "Спомняш ли си как познах, че Филомена ще открадне Вини?", майка ѝ само се засмя. После спря да се смее и каза:

— Не се бой. Аз съм ти майка. Никой не може да посегне на децата ми. Не и докато съм жива.

Майка ѝ държеше везните на властта и правосъдието. Семейството няма никога да бъде осквернено. Защитена, неуязвима, Октавия заспа, като последният образ още потрепваше пред очите ѝ: майка ѝ с малкия Винсент на ръце се връщаше от Филомена разгневена, възторжена и все пак гузна от срам, че изобщо го е дала.

Лари Анджелуци (само майка му го наричаше Лоренцо) се чувстваше като зрял мъж на седемнайсет години. И с право. Беше широкоплещест, среден на ръст, с едри, мускулести ръце.

Тринайсетгодишен напусна училище, за да кара коня и каруцата на уестсайдската пералня. Носеше пълна отговорност за събирането на парите, грижите за коня и добрата воля на клиентите. Качваше тежките чували с пране до четвъртия етаж, без да се задъхва. Всички му даваха поне шестнайсет години. А омъжените жени, чиито съпрузи бяха на работа, му се радваха.

Изгуби девствеността си при една от онези доставки, весело, доброжелателно, както винаги дружелюбен, сякаш нищо не е станало: още една малка подробност от работата, подобно на смазването на каруцата — полузадължение, полуудоволствие, защото жените не бяха млади.

Работата на фенерджия, язденето на коня и воденето на влака по градските улици допадеше на героичната му природа. Пък и парите бяха добри, работата — лесна, а

повишението до спирач или стрелочник възможно — това бяха отлични професии за цял живот. Лари беше амбициозен. Искаше да бъде шеф.

Той вече притежаваше зрелия чар на роден прелъстител. Зъбите му блестяха бисернобели, когато се усмихваше. Имаше силни, тежки, правилни черти, смолисточерна коса и дълги черни вежди и мигли. Беше дружелюбен по природа, винаги предполагаше, че хората го приемат с добро.

Като добър син, редовно даваше на майка си припечеленото. Вярно, че вече си оставяше по малко пари, кѳташе ги, но в края на краищата беше на седемнайсет, при това млад мъж в Америка, а не в Италия.

Не беше суетен, но обичаше да язди по Десето авеню на черния си кон, а парният локомотив бавно да пѳпли зад него, докато той размахва червения фенер и предупреждава хората за опасността. Винаги изпитваше прилив на радост, когато препускаше под моста от дърво и желязо на 30-а улица, влизаше в своя квартал и караше коня да се изправя за децата, които чакаха него и локомотива с белия облак пара. Понякога спираше коня до завоя, а младежите се събираха около него и го молеха да ги разходи, особено момичетата. Брат му Джино винаги се наслаждаваше на гледката с око на посветен — не твърде близо, една стѳпка пред другите, главата леко назад, с възхищение в очите. Дотолкова обожаваше брат си, който яздеше коня, че не продумваше нито дума.

И макар че Лари беше трудолюбив и доста отговорен за такава възраст, имаше един недостатѳк. Не прощаваше на младите момичета. Бяха твърде лесни за него. Сърдити, майките водеха дѳщерите си при Лучия Санта и правеха грозни сцени. Викаха, че задържал момичетата много до късно, че им обещава да се ожени за тях. *Лала*. Прочут със завоеванията си, той беше кварталният Ромео, но го обичаха и по-възрастните жени от авенюто. Защото вдѳхваше уважение. Приличаше на младеж, възпитан в Италия. Благодарение на добрите си обноски, които бяха вродени, както и на чара си, беше готов винаги да помогне в безбройните дребни несгоди на бедните: ще вземе камион назаем, за да помогне на някого да се пренесе в нова квартира, ще намине за минутка, когато някоя стара леля е в болница "Белвю". Но най-важното — участваше с истинско увлечение във всички събития от съвместния живот — сватби, погребения, кръщенета, помени и причастия, всички онези свещени племенни обреди, на които младите американци се присмиваха. Старите жени от Десето авеню го хвалеха непрестанно, казваха, че той винаги знае кое е най-важното. Даже му беше оказана чест, която никой италианец не помнеше да е оказвана дотогава на толкова млад човек. Помолиха го да стане кръстник на сина на семейство Гуардио, далечни братовчеди. Лучия Санта забрани. Беше твърде млад за такава отговорност. Високата чест щеше да му завърти главата.

Лари чу как Джино крещеше: "Изгори града", видя го как тича, видя как хората се прибират от улицата по къщите. Пришпори коня си нагоре по авенюто към конюшната на 35-а улица, после премина в галоп и усети в ушите брулещия вятър и тропота на копитата по паважа. Конярят беше заспал, затова Лари сам се справи с коня и най-после се почувства свободен.

Отиде направо у Ле Чинглата, на една малка пресечка от 36-а улица. Госпожа Ле Чинглата продаваше анасонлийка и вино на чаша в кухнята си, и упражняваше остроумието си върху клиентите, които пиеха най-много. Никога нямаше повече от петима-шестима наведнѳж — все италиански работници, ергени или мъже, чиито съпруги така и не бяха дошли с тях от Италия.

Господин Ле Чинглата излежаваеше една от онези 30-дневни присъди, които бяха част от риска на професията.

— Ах, полицията — казваше винаги госпожа Ле Чинглата при случай. — Разпънаха мъжа ми на кръст. — Тя беше набожна.

Когато Лари влезе в жилището, вътре имаше само трима мъже. Един от тях, мургав сицилианец, насърчен от отсъствието на мъжа, досаждаше на госпожата, дърпаше полата ѝ, когато минаваше покрай него, и напяваше подканящи италиански песнички. В поведението му имаше само едно невинно сластолюбие с детинската палавост на простия човек. Лари седна на тяхната маса. Обичаше да побъбри на италиански с по-възрастните мъже. Отвърна на усмивката, с която го посрещна госпожата, а преждевременната му претенция за равенство обиди сицилианеца.

Като вдигна големите си, тежки вежди в престорено учудване, извика на италиански:

— Госпожа Ле Чинглата, тук и на деца ли сервирате? Със сукалчета ли ще си пия виното?

Жената сипа газирани черешов сок за Лари и сицилианецът огледа всички с престорено измъчен поглед.

— О, извинявайте — продължи той на почтителен, развален английски. — Син-ъ ли ви е? Пъ-леменник-ъ? Той-ъ ли ви пази, докато мъжът-ъ ви е в-ъ малкото си скривалище-ъ? О, извинявайте.

И продължи да се смее, докато се задави. Госпожата, закръглена, хубава и оперена, не се изненада.

— Стига — рече тя. — Престани или ще си търсиш другаде пиенето. И се моли да не кажа на мъжа ми за приличното ти държане.

Сицилианецът ѝ отвърна с внезапна сериозност:

— Ти се моли на Бога друг да не каже на мъжа ти за твоето прилично държане. Защо не пробваш с мъж вместо с дете? — И се удари по гърдите с две ръце като оперен певец.

Госпожа Ле Чинглата изобщо не се засрами, но изгуби търпение и отсече:

— Лоренцо, изхвърли го по стълбите.

Изразът беше пресилен и означаваше само, че мъжът трябва да стане и да си тръгне. Всички го знаеха. Лари тъкмо се канеше да каже нещо примирително, дружелюбно усмихнат, когато сицилианецът се докачи на чест, стана и изрева на развален английски:

— Ти ли бе? Американско дъ-рисливо недоносъ-че. Ти ли ще ме изхвърлиш по стълбите? Аз-ъ ще те изъ-ям бе!

Широкото му брадато лице излъчваше внушителен гняв. Лари усети бърз прилив на детински ужас, сякаш, ако го удареше, щеше да извърши отцеубийство. Сицилианецът се откри и Лари заби един десен прав в огромното мургаво лице. Човекът падна на кухненския под. Изведнъж страхът на Лари се изпари и той изпита само жал и вина за унижението на другия.

Защото този мъж не можеше да си оправи ръцете и не му мислеше злото. Просто беше станал като голям мечок да скастри едно дете, смешно, човешки, без жестокост. Лари го вдигна на стола, даде му да пийне една анасонлийка, промърмори нещо извинително. Мъжът блъсна чашата от ръката му и излезе от жилището.

Нощта се изнизваше. Мъже влизаха и излизаха. Някои играеха със старо мръсно тесте карти — добавка от заведението.

Лари седеше в ъгъла, потиснат от преживяното. После изведнъж настроението му се

промени. Испита гордост. Хората ще мислят за него с уважение, като мъж, с когото шега не бива, макар не зъл и подъл. Беше героят от каубойските филми. Като Кен Мейнард, който никога не удряше паднал мъж. Започна да се унася, задряма, но изведнъж госпожа Ле Чинглата го заприказва със странния си, кокетен глас и кръвта му се събуди. Беше настъпил часът.

Госпожата се извини, каза, че трябва да донесе още един галон вино и бутилка анасонлийка. Излезе от кухнята, мина през стаите на дългия железничарски апартамент и стигна до най-отдалечената спалня. Там имаше врата. Лари я последва, мърмореше, че ще ѝ помогне с бутилките, сякаш тя може да се изненада или да се разсърди на младежките му пориви. Но когато го чу да заключва вратата зад тях, жената се наведе да вземе огромна червеникава кана от многото наредени до стената. Тогава Лари набра полата и фустите ѝ нагоре с две ръце. Тя се обърна в огромните си розови кюлоти, с разголен корем и го скастри усмихнато: "*Eh, giovanotto.*"^[6] Големите облечени копчета на роклята ѝ се измъкнаха от илиците и тя легна по гръб на леглото. Дългите ѝ, увиснали, едрозърнести гърди изскочиха навън, а падналите кюлоти бяха избутани. С няколко мощни, заслепяващи, дивашки тласъка Лари свърши, легна на леглото и запали цигара. Госпожата се закопча, достолепно вдигна червената кана в една ръка, а тънката бутилка анасонлийка в другата и двамата се върнаха заедно при клиентите.

В кухнята госпожа Ле Чинглата наливаше вино и пипаше чашите със същите ръце, с които беше пипала него. Донесе на Лари нова чаша черешова сода, но той беше придирчив и не пиеше, когато тя не се миеше.

Лари се приготви да тръгва. Госпожа Ле Чинглата го последва до вратата и му пошепна:
— Остани, остани да преспиш тук.

Той ѝ се усмихна широко и пошепна на свой ред:

— Ей, майка ми ще иска да ѝ разказвам.

Играеше ролята на безпомощен, предан син, когато трябваше да се измъкне отнякъде.

Лари не се прибра у дома. Зави зад ъгъла и се върна в конюшната. Направи си легло от слама и чул, подложи седлото си за възглавница. Непрестанното шаване на конете в клетките им го успокояваше. Конете не можеха да смутят съня му.

Лежеше и мислеше за бъдещето си, както много ноци преди това, както много млади мъже преди него. Усещаше огромна сила. Усещаше себе си, познаваше себе си, беше роден за слава и успехи. В света, в който живееше, беше най-силният от момчетата на неговата възраст, най-красивият, най-много му вървеше с момичетата. Даже възрастна жена беше негова робиня. А тази вечер беше набил един възрастен мъж. Беше само на седемнайсет, а в младия му ум светът оставаше неподвижен. Нито той щеше да стане по-слаб, нито светът — по-силен.

Ще бъде могъщ. Ще направи семейството си богато. Мечтаеше за заможни млади американски момичета с автомобили и големи къщи, които се омъжват за него и обичат семейството му. Утре преди работа щеше да отиде до Сентрал Парк с коня и да пояди по алеите.

Представи си как слиза по Десето авеню с богато момиче под ръка и как всички го гледат с възхищение. Момичето ще обича семейството му. Той не беше суетен. Не си представяше, че някой може да гледа презрително на майка му, на сестра му, на приятелите му. Защото ги смяташе за нещо необикновено, щом бяха част от него. Имаше наистина непокварен ум и докато спеше във вмирисания яхър, като каубой в каменна прерия, току-що

покорил мъж и жена, Лари Анджелуци не се съмняваше в щастливата си съдба. Спеше спокойно.

В семейство Анджелуци-Корбо само децата — Винсент, Джино и Сал, сгушени на едно легло — сънуваха истински сънища.

На сутринта Октавия се събуди, когато последният свеж дъх на нощта се изпари пред изгряващото августовско слънце. Изми се в кухнята и като се върна назад по коридора от стаи, видя, че баща ѝ не си е в леглото. Но той спеше малко и ставаше рано. Другата празна спалня доказва, че пак се е оказала права. Лари изобщо не се беше прибирал. Сал и Джино се бяха отвили, интимните им части се подаваха изпод бельото. Октавия ги покри със смачкания чаршаф.

Докато се обличаше за работа, изпита познатото отчаяние и безнадеждност. Топлият летен въздух я задави, както и сладкият аромат на близки спящи тела. Утринната светлина ясно очертаваше евтината очукана мебел, избледнелите тапети, балатума с черни петна там, където оцветената му повърхност се беше износила.

В такива моменти се чувстваше обречена: боеше се, че един ден, в някоя топла лятна утрин, ще се събуди стара като майка си, в легло и дом като този, децата ѝ ще живеят в оскъдица, чакаха я безкрайни дни на пране, готвене, миене на чинии. Октавия страдаше. Страдаше, защото животът не беше изискан, хората не бяха напълно отделени един от друг. И всичко произтичаше от няколкото мрачни мига в брачното ложе. Поклати глава сърдито, но и боязливо, като осъзнаваше, че е уязвима, че един ден и тя трябва да легне на онова легло.

Октавия среса къдравата си черна коса, облече евтина синьо-бяла рокля и излезе от сградата на синия плочник на Десето авеню. Тръгна по вече горещите павета към шивашкото ателие на Седмо авеню и 36-а улица, като мина покрай магазина на Ле Чинглата от любопитство, че може да види брат си.

Лучия Санта се събуди малко след това и веднага усети, че мъжът ѝ не се беше прибирал. Стана веднага и провери в килера. Двайсетдоларовите му обувки бяха там. Щеше да се върне.

Отиде в другата спалня до кухнята. *Bravo*. Лоренцо не се бе прибирал. Лицето на Лучия Санта беше мрачно. Тя направи кафе и обмисли какво ѝ предстои. Винченцо започна да работи във фурната. Добре. Джино ще трябва да ѝ помогне с чистенето на сградата. Добре. Наказание за бащата, който клинчеше. Отиде до антрето и взе шишетата с мляко и големия самун италиански хляб, стегнат като бедрата ѝ, висок като дете. Отрязва дебели филии и намаза една с масло за себе си. Остави децата да спят.

Това беше друга любима част от деня за нея. Утрото е все още свежо, децата тъкмо ще се събудят, а останалите ги няма вече вкъщи. Тя е силна и готова да посрещне житейските задължения.

"*Que bella insalata*" — каква хубава салата, — думите достигнаха до спящите деца в мига на събуждането им. Всички скочиха от леглото, а Джино погледна през прозореца. Долу беше зарзаватчията, седнал на капрата на каручката си, вдигнал към небето и следящите го прозорци по една лъскава зелена маруля в протегнатите си ръце. "*Que bella insalata*", повтори той. Не караше никого да купува, само молеше хората да видят тази красота. С гордост и без примамка в гласа продавачът повтаряше вика си всеки път, когато конят му правеше ситна стъпка по авенюто. В каручката му имаше щайги с ослепително бял лук, огромни кафяви картофи, кофи с ябълки, връзки чеснов лук, праз и китки магданоз. Гласът му се извисяваше, пълен с непреодолимо възхищение, безучастен, зов за влюбени. "Каква

хубава салата." На закуска Лучия Санта инструктира децата си.

— Слушайте — каза тя, — баща ви замина за известно време. Докато се върне, трябва да ми помагате. Винченцо работи във фурната. Значи ти, Джино, ще ми помогнеш днес да измия стълбите на сградата. Ще ми носиш чиста вода, ще изцеждаш парцала и ще метеш, ако не правиш глупости. Салваторе, ти ще избършеш парапета, Лена също.

Тя се усмихна на двете малки деца.

Винченцо увеси нос намусен. Но Джино хладнокръвно и трезво ѝ възрази:

— Днес имам работа, мамо.

Лучия Санта наведе леко глава към него.

— Ти всеки ден имаш работа — каза тя. — Аз също.

Беше изненадана.

Джино използва предимството си. Започна много убедително:

— Мамо, днес трябва да взема лед от железницата. Обещах на Джоуи Бианко. Ще ти дам лед без пари, преди да го продам. — И после с гениално прозрение добави: — И на леля Луче също.

Лучия Санта го погледна с любов, която накара Вини да ревнува. После каза:

— Добре, обаче кутията да е пълна. Моята — първо.

Винсент пушна филията си в чинията и тя го изгледа остро. После каза на Джино:

— Само че следобед ще си бъдеш вкъщи и ще помагаш. Иначе ще опиташ точилката.

Но го каза вяло. Не му оставаше много да играе.

Джино Корбо, като десетгодишен генерал, кроеше големи планове, някои от които не споделяше с майка си. Като погледна от прозореца на предната стая, видя децата отсреща, пълни с безпомощни товарни вагони. Зад тях река Хъдсън блестеше в синьо. За детските му очи въздухът беше приказно чист. Прекоси тичешком жилището, излетя по стълбите и излезе вън на августовското слънце.

Беше изгаряща жега, паважът топлеше краката му през гуменките. Изтритите сини дънки и копринената протъркана ризка потрепнаха на ветреца и после се залепиха за тялото му. Огледа се за своя приятел и съдружник Джоуи Бианко.

Джоуи беше дванайсетгодишен, но по-нисък от Джино. Той беше най-богатото момче на Десето авеню и имаше над 200 долара в банката. През зимата продаваше въглища, а сега, през лятото — лед, като и двете крадеше от вагоните. Продаваше също и хартиени кесии на пазара на Пади, който се простираше по улиците около Девето авеню.

Появи се, като тътреше след себе си голямата си дървена каручка. Тя бе най-хубавата на Десето авеню. Беше единствената каручка с шест колела, която Джино бе виждал, и побираще лед за долар или три деца в каросерията си. Малките, здрави колела бяха с тежки каучукови гуми, дълъг дървен лост управляваше предните две колела, а за самата каросерия имаше още четири други. Джоуи дори беше сложил ширит вместо просто въже за повод.

Заедно изпиха церемониално по чаша замразена лимонада за начало на деня. Самият пекар им сервира. Беше толкова доволен от продукцията им, че добави по още една лъжица във всяка чаша.

Джоуи Бианко се зарадва, когато Джино дойде. Джино го оставяше да събира и брои парите, а сам се качваше на вагоните. Джоуи също обичаше да се катери, но не искаше да оставя каручката си без надзор. Джино каза на Джоуи:

— Хайде, качвай се, ще те повозя.

Джоуи държеше повода, седнал гордо в каросерията, а Джино буташе каручката по авенюто, покрай кабината на стрелочника, върху чакъла между релсите. Когато се скриха от поглед между високите вагони, пръснати из депото, спряха. Джоуи забеляза отворен люк и извади щипците от каручката.

Джино каза със заповеден тон:

— Дай тия щипци.

Изтича до вагона и се изкатери по железната стълба до отворения люк на покрива.

Застанал на покрива на вагона, високо над земята, той се почувства свободен. Далеч напред видя прозореца на предната им стая и цялата редица жилищни сгради. Магазините, хората, конете, каруците и камионите. Джино сякаш плаваше из океан от товарни вагони — кафяви, черни, жълти, със странни имена като "Юнион Пасифик", "Санта Фе", "Пенсилвания". Въздухът се напояваше от миризмата на няколко отворени вагона за добитък. Като се обърна, видя острите очертания на Джърси Палисейдс, нашарени от зелените и сини петна на водата отдолу. Сред стотиците неподвижни вагони няколко черни локомотива пуфкаха тихо, белият им пушек освежаваше лятната утрин с приятен дъх на пара.

Джоуи се провикна:

— Хайде, Джино, хвърляй леда, преди да е дошло ченгето.

Джино извади лъскавите стоманени щипци и започна да вади ледени блокове от люка. Те бяха натрупани до самия връх и се вадеха лесно. Той избутваше всеки блок до края на покрива и го гледаше как пада на чакъла. Големи сребристи парчета се отчупваха и летяха обратно към него. Джоуи обгръщаше с ръце всеки кристален блок и го стоварваше в каручката. Напълни се за нула време. Джино слезе и започна да бута, докато Джоуи дърпаше отпред и управляваше.

Джино смяташе първо да напълни кутията за лед на майка си, но пекарят ги хвана, докато пресичаха авенюто, и купи целия първи товар за долар. Тогава се върнаха за друг. Този път ги пресрещна зарзаватчията и купи пак целия товар за долар плюс газирана вода и сандвич.

Опиянени от богатството, те решиха да оставят майките си да почакаат и семейните кутии останаха празни. Третият товар отиде при хората на първия етаж. Беше почти обяд. На четвъртия товар загазиха.

Полицаят на железницата ги беше забелязал още в началото, когато навлизаха все по-навътре и по-навътре в депото и отваряха нови вагони с лед, за да не ползват изчерпани източници. Плякосваха като животно, което убива три-четири жертви и хапва по малко от най-вкусната част на всяка. Полицаят ги изчака и тръгна към тях от Десето авеню, като им отрязва пътя за отстъпление.

Джоуи го зърна пръв и извика на Джино:

— *Butzo, Чарли Чаплин.*

Джино видя от високото как кривокракото ченге хвана Джоуи за ризата и леко го плесна по лицето.

Като държеше здраво приятеля му, ченгето извика на Джино:

— Хайде, малкият, слизай долу, че ще се кача и ще ти скъсам задника.

Момчето погледна надолу със сериозно изражение, сякаш наистина обмисляше предложението, но всъщност кроеше планове. Слънцето беше много силно и загряваше кръвта му, като обливаше света с особена, героична светлина. Джино потръпна от вълнение, но не се уплаши. Знаеше, че нищо не го грози. Ченгето ще изрита Джоуи от депото и ще

счупи каручката. Но Джино беше чел една приказка за птиците майки и по нея си състави план, докато гледаше ченгето: ще спаси Джоуи и каручката.

Нарочно наведе ъгловатото си мургаво, почти мъжко лице надолу и извика:

— Хаха! Чарли Чаплин не може да лови мухи.

После се обърна и се спусна по стълбата от другата страна на вагона, само че направи няколко стъпки и зачака.

Ченгето изкомандва злобно Джоуи:

— Ти стой тук. — И се промуши под вагона да пресрещне Джино. Излезе тъкмо когато Джино се качваше обратно по стълбата. Ченгето се провря обратно да пази Джоуи.

Джино скачаше по покрива на вагона и викаше:

— Чарли Чаплин не може да лови бонбони.

Ченгето направи страшна физиономия и със заканителен глас каза:

— Малкият, предупреждавам те, слез от вагона или, като те хвана, ще те насера от бой.

Това изглежда отрезви Джино и той погледна надолу сериозно. Направи нос на ченгето и затича бавно, плахо по покрива на вагона. Олюля се и прескочи на следващия вагон. На земята полицаят го догонваше лесно, като хвърляше застрашителни погледи назад към Джоуи, да не би да хукне с каручката. Композицията беше едва десетина-единайсет вагона дълга.

Джино прескочи няколко вагона, после се направи, че уж отново се спуска от другата страна. Ченгето се промуши отдолу. Така не можеше да следи Джоуи, но не го бе грижа. Беше решил, че ще скъса задника на хлапето отгоре.

Като го подмамваше с късите си подскоци, Джино тичаше по покривите на вагоните все по-навътре в депото и накрая изчака ченгето да го настигне, като го наблюдаваше отвисоко. Тогава вдигна глава и видя как Джоуи търчи и тегли каручката си необезпокояван през авенюто.

— Малкият, най-добре слез долу — каза ченгето. — Накара ме да те гоня и ще изядеш това. — И му показа палката. Мислеше да изкара на шега пистолета си, но италианските работници от някоя железопътна бригада можеха да го видят и тогава щеше да е белязан. Провря се отново под вагона точно навреме, за да види как Джоуи и каручката минават в безопасност на другия тротоар. Така се ядоса, че изкрещя на Джино:

— Ей, копеленце макаронаджийско, ако не слезеш, ще ти счупя гърба!

Доволен, полицаят видя, че заплахата подейства. Детето се връщаше по покривите, за да застане точно над него. Но тогава онова мургаво, сериозно детско лице се надвеси отгоре и той чу как малкото момче извика с внезапно презрение, което предполагаше равновесие на силите:

— Забий си го, Чарли Чаплин.

Огромен, ослепителнобял леден блок изсвистя покрай главата на ченгето и хлапето се заклатушка по покривите на вагоните все по-навътре в лабиринта на депото.

Ченгето, вече сериозно вбесено, но самоуверено, се затича отстрани, за да го настигне, със смешно извита нагоре глава. Хлапето само влизаше в капана. Не се ядоса заради псувнята, а заради името "Чарли Чаплин". Беше суетен и кривите му крака бяха деликатна тема.

Изведнъж Джино изчезна. Ченгето бързо се промуши под вагона, за да го хване, докато слиза по стълбата от другата страна. Спъна се в релсите и изгуби скъпоценна секунда. Когато стигна от другата страна, не откри и следа от жертвата си. Дръпна се назад, за да увеличи

зрителното си поле.

Видя как Джино направо хвърчи по покривите на вагоните, прелита от един на друг без предишното си неловко клатушкане, нагоре към Десето авеню, и в един момент изчезва встрани от вагоните, далеч от ченгето. Полицаят спринтира, но успя да види само как момчето прекосява Десето авеню, защитено от сянката на жилищните сгради, където, без да се обръща назад, Джино спря да откъдне и да изпие една замразена лимонада. От другото хлапе нямаше и следа.

Ченгето не издържа и се засмя. Ама че кураж у едно нищо и никакво лайненце. Но нищо, и неговият ден ще дойде, ще бъде Чарли Чаплин, добре, ще ги накара да се превиват, но не от смях.

Джино не си направи труда да погледне назад, след като прекоси авенюто. Искаше да намери Джоуи Бианко и парите от леда.

Чу как майка му вика от четвъртия етаж:

— Джино, *bestia*, къде е ледът? Идвай да ядеш.

Момчето погледна нагоре и видя синьото небе над майка си.

— Идвам след две минути — извика. Изтича зад ъгъла на 30-а улица. И естествено, видя Джоуи да седи на стъпалото, а каручката му беше вързана за железния парапет на мазето.

Джоуи беше увесил нос, почти плачеше, но когато видя Джино, подскочи във въздуха и извика развълнуван:

— Леле, тъкмо щях да викам майка ти. Не знаех какво да правя.

30-а улица беше прашна и много слънчева. Джино влезе в каручката и я подкара, а Джоуи го буташе отзад. На Девето авеню си купиха юнашки сандвичи със салам и пепси. После продължиха по 31-ва улица, където беше сенчесто, и седнаха с гръб към шоколадовата фабрика "Рункел".

Изядоха си сандвичите със задоволството и добрия апетит на мъже, които са имали пълноценен ден: тежък труд, приключения и хляб, подсладен с пот. Джоуи беше изпълнен с възхищение и постоянно повтаряше:

— Боже, наистина ме отърва, Джино. Как го изработи онова ченге.

Джино си мълчеше, защото знаеше, че е научил номера от книжка за птиците, но не каза на Джоуи.

Лятното слънце изчезна. Изведнъж се появиха мрачни облаци. Прашният, нагорещен въздух и мирисът на горещи павеа и стопен асфалт бяха пометени от настъпващата дъждовна пелена, освободена от могъщите пестници на гръмотевицата. Във въздуха се разнесе недоловима, призрачна миризма на нещо зелено. Джоуи и Джино се промъкнаха под товарната платформа. Дъждът се процеждаше отчасти през дупките и те обърнаха лицата си към хладните капки.

В сенчестата тъмнина, почти като в изба, имаше светлина колкото да изиграят едни карти. Джоуи измъкна мазно тесте от джоба на панталона си. Джино не обичаше да играят, защото Джоуи постоянно печелеше. Играха на "седем и половина" и Джино изгуби петдесетте цента от леда. Още валеше.

Джоуи, леко заеквайки, каза:

— Джино, вземи си петдесетте цента, задето ме спаси от ченгето.

Джино се обиди. Героите не взимаха пари.

— Хайде — продължи по-уверено Джоуи, — ти ми спаси и каручката. Трябва да ти върна петдесетте цента.

Джино наистина не си искаше парите. Приключението отиваше на вятъра, ако Джоуи му плащаше като за свършена работа. Но на Джоуи почти му избиваха сълзи и Джино някак си усети, че трябва да вземе парите.

— Добре — каза той. Джоуи му ги даде.

Продължаваше да вали. Чакаха тихо, докато Джоуи неспокойно разбъркваше картите. Дъждът не спираше. Джино завъртя половиндоларовата монета на паважа.

Джоуи не сваляше поглед от монетата. Джино я прибра в джоба.

— Искаш ли пак да играем на "седем и половина" с двоен залог? — попита Джоуи.

— Не — отвърна Джино.

Накрая дъждът спря, слънцето се показа, а с него и те изпълзяха като къртици изпод платформата. Изкъпаното слънце беше далеч на запад, над река Хъдсън. Джоуи каза:

— Боже, закъсняваме. Трябва да си ходя. Ти идваш ли, Джино?

— Хаха! — изсмя се Джино. — Без мен. — И изгледа Джоуи, който теглеше каручката си към Десето авеню.

От фабрика "Рункел" излезе втората смяна. Мъжете ухаеха на шоколада, който правеха. Мирисът беше сладък и лепкав като цветята, натежали в освежения от дъжда въздух. Джино седна на платформата и зачака, докато вече нямаше кой да излезе.

Всичко, което виждаше, му правеше огромно удоволствие — тухлите на сградите, тъмноревени от зреещото слънце, децата, които отново изскачаха да играят на улицата, няколкото коня и каруци, бавно приближаващи се към авенюто, като едното добиче оставяше след себе си следа от кръгли, зърнести, напръскани със златисто топки тор. Жените започнаха да отварят прозорци, на первазите се появиха възглавници и лица, бледи, оброчени от черни коси, надвесени над улицата като каменни чудовища по стената на замък. Накрая очите на Джино бяха привлечени от бързо течащата дъждовна вода в пълните канавки. Той взе малко плоско парче дърво, извади петдесетте цента, закрепил ги на дъската и ги проследи с поглед как отплават към авенюто. После се затича след тях, видя, че приближава Десето, взе дръвчето и монетата и се върна назад към Девето авеню.

По пътя мина край редица празни къщи и забеляза група момчета на възрастта на Лари, които се люлееха на въже, закачено на покрива, четири етажа над тях. Те скачаха от перваза на прозореца на втория етаж и летяха като Тарзан високо над 31-ва улица във въздуха до прозореца на друга празна къща по-нагоре по улицата.

Едно русо хлапе с червена риза направи големия си полукръг, но не уцели прозореца, отблъсна се от стената с крака, завъртя се и се върна обратно, откъдето бе тръгнало. За миг наистина изглеждаше, като че ли лети. Джино го гледаше и изгаряше от завист. Но нямаше смисъл. Те нямаше да му дадат да опита. Беше много малък. Продължи нататък.

На ъгъла на Девето и 31-ва в светлата, продълговата сянка на Ел, Джино пусна отново дъската с монетата в канавката и я изгледа как плава надолу до 30-а улица, как подскача по вълничките, блъска се в мокри парчета вестник, обелки и костилки от плодове, гладки, разядени останки от животински фъшкии, как закача синкавочерното катранено дъно на улицата под водата. Дъската зави зад ъгъла и се спусна надолу по 30-а улица към Десето авеню, без да изпусне монетата. Джино подтичваше покрай нея внимателно, беше нащрек за децата, които го бяха подгонили миналата нощ. Лодката му плаваше покрай консервени кутии, профучаваше край купчинки боклук, но винаги успяваше да се освободи, за да стигне накрая до редица дребни пъстроцветни дъги. Тогава Джино грабна половиндоларовата си монета, а лодката продължи да плава през решетките на шахтата под моста на Десето авеню.

Той зави замислен по авенюто и тогава в корема му се блъсна малкият Сал, който бягаше с наведена глава от игра на "Ритни консерва". Сал извика развълнуван:

— Мама те търси. Ние вече ядохме и ще ти види сметката!

Джино се обърна и тръгна назад към Девето, търсеше дъгите в канавката. Върна се по стъпките си до празните къщи и намери въжето да виси свободно. Мина през избата, влезе в къщата и се изкачи по порутеното стълбище до втория етаж. Сградата беше разрушена, водопроводните тръби откраднати заради оловото, електрическите кабели ги нямаше. Подът бе покрит с измамна мазилка. Всичко беше замръзнало и опасно, докато минаваше на пръсти през призрачните стаи и касите без врати. Накрая стигна до прозореца и видя улицата. Квадратната му рамка беше само една празна каменна конзола. Джино стъпи на перваза, наведе се навън и сграбчи въжето.

Отблъсна се от перваза и в един славен миг наистина почувства, че лети по своя воля. Носеше се във въздуха над улицата и като описа дъгата, се приземи на перваза на един прозорец три входа по-нагоре. Отблъсна се и полетя назад, пак се отблъсна и пак полетя — все по-бързо и по-бързо, носеше се назад-напред, блъскаше се в первазите и стената, после пак се оттласкваше с крака, които сякаш му бяха криле, докато ръцете вече не можеха да го държат и той се плъзна по въжето в средната точка на дъгата, ожули дланите си и се спря на паважа, затичан по инерция към Десето авеню с безпогрешно разчетен полет.

Здрачаваше се. Джино се сепна със съзнанието, че е загазил, затича се по 31-ва към Десето авеню, като се мъчеше да запази изненаданото изражение на лицето си. Но никой от неговото семейство не беше сред хората, седнали пред сградите, дори Сал. Той изкачи тичешком четирите етажа.

Когато мина втория етаж, чу как Октавия и майка му се надвикват. Разтревожен, забави ход. Щом влезе в жилището, ги видя лице до лице, с червени петна по бледите бузи, черните им очи блестяха. И двете се обърнаха към него тихо, застрашително. Но Джино, поразен, виждаше само брат си Вини, който вече седеше на масата. Цялото лице на Вини беше мъртвешки бяло от брашно, дрехите му също бяха брашнени.

— А, върна се значи — каза майка му. — Браво.

Джино забеляза, че двете жени го гледат като съдии, и побърза да седне на масата, за да му сипят да яде. Умираще от глад. Изненадващ удар отстрани го накара да види звезди и замаян, чу майка си да крещи:

— Простак. Цял ден се губиш. Къде беше? И накрая господинът ми сяда на масата, без да се измие. Върви. *Figlio de puttana. Bestia.* Винченцо, и ти се измий, ще ти стане по-добре.

Двете момчета тръгнаха към кухнята да се измият и се върнаха обратно на масата.

В очите на Джино имаше сълзи — не заради шамара, а заради ужасния край на такъв прекрасен ден. Първо стана герой, а после майка му и сестра му се разсърдиха, сякаш го мразеха. Той наведе глава, засрамен като злосторник, даже не беше и гладен, докато майка му не сложи чиния с наденици и чушки под носа му.

Октавия хвърли на Джино огнен поглед и каза на Лучия Санта:

— Той трябва да си заслужи дела. От къде на къде Вини ще работи заради него, когато собственият му баща не дава пет пари? Ако той не работи, Вини също ще зареже фурната. И на Вини се полага лятна ваканция.

Без да ревнува, Джино забеляза, че Октавия и майка ѝ гледаха Вини със съжаление и любов, докато той ядеше уморено, равнодушно. Забеляза, че сестра му едва сдържа сълзите си, незнайно защо. Видя как двете жени се карат за Вини и му сервират като на голям мъж.

Джино бръкна в джоба си, извади петдесетте цента и ги даде на майка си.

— Изкарах ги, като продадох леда — рече той. — Вземи ги. Мога да нося всеки ден вкъщи по петдесет цента.

— Ти най-добре му кажи да спре да краде лед от вагоните — намеси се Октавия.

Лучия Санта припряно отвърна:

— Ха, време ѝ на железницата, че децата взели малко лед.

Тя погледна Джино с любопитна топла усмивка на лицето.

— В неделя да заведеш на кино брат си с тези пари — каза тя. И му намаза голяма филия с масло.

Лицето на Вини пак беше бяло, макар брашното да го нямаше. Странните следи от умората и напрежението, винаги чужди на детското лице, накараха Октавия да го прегърне и да каже притеснено:

— Какво те кара да правиш, Вини? Тежка ли е работата?

Вини сви рамене.

— Нищо ѝ няма. Просто е много горещо. — И добави неохотно: — Изцапах се, когато качвах чували с брашно от мазето.

Октавия разбра.

— Мръсници гадни! — изстреля тя. А на майка си каза: — Твоят мръсен макаронаджия, селяндурът пекар, кара дете като Вини да носи онези тежки чували. Когато тъпият му син ме помоли да изляза с него, ще го заплюя в лицето направо на улицата.

Вини ги гледаше с надежда. Октавия с нейния гняв можеше да го накара да зареже работата. Но после се засрами, защото майка му имаше нужда от парите.

Лучия Санта сви рамене и каза:

— Пет долара на седмица и хлябът ни е безплатен. Без пари прием и замразена лимонада, когато Винченцо сервира, а това са спестени пари през лятото. Сега, когато баща им изчезна...

Октавия избухна. Спокойствието, с което майка ѝ приемаше напускането на бащата, я вбеси.

— Точно така — каза тя. — Баща му замина. През оная работа му е. — Макар и ядосана, тя се учуди на погледа, който двете момчета ѝ хвърлиха — момиче да използва такава мръсна дума. Ала майка ѝ не реагира и Октавия добави с равен глас: — Не е честно. Просто не е честно спрямо Вини.

Майката заговори на суров италиански. Попита:

— Как ще ми станеш учителка, като устата ти е като на курва?

Направи пауза, за да изчака отговор. Но тя беше разбила представата на Октавия за себе си. Майката продължи:

— Ако искаш да заповядваш вкъщи, омъжи се, роди си деца, викай, когато излизат от корема. Тогава можеш да ги биеш, тогава можеш да решаващ кога ще работят и как, и кой ще работи. — Погледна дъщеря си студено, като смъртен враг — Стига.*Bastanza* — каза тя.

Обърна се към Джино.

— Ти, *giovanetto*. От зори до мрак не те виждам. Може да те сгази нещо. Може да те отвлекат. Това едно. Друго. Баща ти е заминал за известно време и всички трябва да помагат. Утре, ако изчезнеш, ще получиш това. — Отиде до шкафчето и измъкна тънката дървена пръчка за точене на тесто за празничните равиоли — точилката. Гласът ѝ стана дрезгав, погневен. — Господ ми е свидетел, ще те изкарам аз наяве. Така ще те насиня, че ѝ Светият дух

да си, пак няма да можеш да изчезнеш. Хайде, яж сега. После ще измиеш чиниите, ще изчистиш масата и ще изметеш пода. И само да те видя да слизаш по стълбите тази вечер.

Джино беше впечатлен. Макар да не се уплаши, бе нащрек и внимаваше през цялата крамола. От такива шумотевици понякога долиташе случаен шамар, който беше позволено да избегнеш. Но нищо такова не се случи. Двете жени слязоха надолу, Джино се успокои и седна да яде. Тлъстата наденица и мазните, меки чушки се смесваха вкусно под изгладнялото му небце. Бурята беше преминала, нямаше обидени. От утре щеше да работи за майка си. Да ѝ помага.

Вини зяпаше в чинията си и не се хранеше. Джино каза весело:

— Господи, бас държа, че хич не ти е било леко при оня гадняр пекаря. Видях те да мъкнеш един голям кош. Къде го носеше?

— Не — отвърна Вини. — Имат магазин на Девето авеню. Не е толкова зле. Само дето мъкна брашно от избата.

Джино го погледна. Нещо не беше наред.

Но Вини вече беше по-добре и започна да яде с пълна уста, без да знае, че чувството, което го преследваше цял ден, е страх. Беше изпитал общоизвестната жестокост — дете, откъснато от топлината на семейството, командвано от чужди хора, да им върши черната работа. За първи път осъзна какво значи да продадеш част от себе си за пари, нямаше нищо общо с това, да свършиш нещо за майка си или да излъскаш обувките на батко си за петаче.

Но наесен училището щеше да го отърве. Щеше да забрави как майка му и сестра му го бяха откъснали от семейството и неговия закон на любов и кръв. Вече не мислеше как няма да играе стикбол на лятното утринно слънце или да се скита безцелно около квартала, да бърби с приятели, да се крие в сянката на 31-ва улица, докато сънливо ближе леден лимон в чаша от пресован картон. Изпитваше ужасната тъга, която само децата могат да изпитат, защото не познават тъгата на другите, всеобщото човешко отчаяние.

Джино почисти масата и започна да мие чиниите. Вини му помогна да ги избърше. Джино му разказа за приключението си с железничарското ченге, за празната къща и въжетото и за картите с Джоуи, но не спомена нищо за лодчицата, която беше обиколила квартала, защото десет години бяха вече много за такива игрички.

Имаше една мръсна тенджера, покрита с мазнина и загоряло, която Джино скри във фурната. После двете момчета отидоха във всекидневната и се загледаха навън, към авенюто. Джино седна на единия перваз, а Вини на другия. И двамата бяха спокойни.

Джино попита:

— Защо ми се ядосаха така мама и Октавия? Просто забравих. Утре ще свърша всичко.

— Ядосаха се, защото татко замина. Не знаят къде е. Сигурно е избягал.

И двамата се засмяха на шегата на Вини. Само децата бяха.

Далеч надолу по Десето авеню виждаха червения фенер на фенерджията, а зад него, като дребен кръгъл призрак, бялата точка на фара на следващия го локомотив. Хората бяха сенки, хвърлени от уличните лампи, от синьо-червените ленти на лавката за лимонада на пекаря, от крушките на витрините на зеленчуковия магазин и сладкарницата.

Джино и Винсент, унесени в прозорците на своето детство, усетиха върху изморените си лица свежия полъх от река Хъдсън. Миришеше на течаща вода, която сякаш от голямо разстояние носеше дъх на трева, дървета и друга зеленина, никнала от нея, преди да стигне до града.

В края на август всички вече мразеха лятото, освен децата. Дните бяха изпълнени с дъха на горещ камък, стопен асфалт, бензин и тор от конските каруци, които разнасяха плодове и зеленчуци. Над западния вал на града, където живееха Анджелуци-Корбо, висяха облаци пара, следвани от локомотиви, въздухът беше скован от жегата. Черни сажди летяха от горящите котли, докато локомотивите строяваха товарните вагони в спретнати дълги редици. В този неделен следобед, когато всичко бе замряло, опустелите жълти, кафяви и черни вагони образуваха плътни геометрични фигури под трептящото златисто слънце, абстракции в една джунгла от стомана и желязо, камъни и тухли. Лъскавите сребристи релси се виеха, влизаха и излизаха.

Десето авеню, отворено към реката чак до Дванайсетото, без редица от сгради, която да хвърля сянка, беше по-светло от другите авенюта в града и по-топло през деня. Сега бе опустяло. Голямата обедна неделна гощавка щеше да продължи до четири часа с вино, орехи и разказване на семейни легенди. Някои хора ходеха на гости при по-заможни роднини, които бяха преуспели и имаха собствени къщи в Лонг Айланд или Джърси. Други използваша деня, за да ходят по погребения, сватби, кръщенета или — най-важното — да носят поздравии и храна на болните роднини в "Белвю".

По-американизираните дори бяха склонни да заведат семействата си на Кони Айланд, но не го правеха по-често от веднъж годишно. Пътят беше дълъг, а числеността на семействата налагаше сериозни разходи за кренвирши и газирано, макар да си носеха храна и напитки в книжни кесии. Мъжете мразеха да ходят там. Тези италианци никога не се бяха изтягали на плажа. Цяла седмица се мъчеха под слънцето на железницата. В неделя търсеха прохладата на къщата или градината, искаха главите им да бъдат заети с тестето карти, искаха да сърбат винце, да слушат клюките на жените, които не ги оставяха да пипнат нищо. За тях Кони Айланд беше, все едно да ходят на работа.

Най-хубаво беше неделен следобед без задължения. Децата отиваха на кино, майката и бащата дремваха заедно след тежко ядене и се любеха в пълно усамотение и покой. Това беше единственият свободен ден в седмицата и той ревниво се ценеше. Силите се възстановяваха. Семейните връзки се заздравяваха. Нямаше спор, този ден беше заделен от самия Господ.

В тази неделя улиците, пусти, красиви, шестваха в прави линии от Десето авеню нататък. Тъй като кварталът беше твърде беден, за да има автомобили, нито един не нарушаваше симетрията на бетона и паважа, пресечени от сивосинкав гранит. Слънцето хвърляше отблясъци по гладкия черен асфалт, по железните перила на входовете и по грубите кафяви стъпала. Всичко изглеждаше застинало завинаги в ослепителното лятно слънце, поразително, сякаш само през този ден бездейните фабрични комини бяха повдигнали булото над града.

Но Лучия Санта беше избрала този ден за сражение, да свари врага, семейство Ле Чинглата, неподготвени.

Всички бяха във от къщи. Октавия, като примерна италианска дъщеря, заведе Сал и малката Лена на разходка. Винченцо и Джино отидоха на кино. Лучия Санта беше свободна.

Най-големият син, щит и крило на семейството без баща, не бе проявил дължимото уважение към майка си. Лоренцо не се появи на неделното угощение. Не си беше спал въщи

вече две нощи и се вясваше само сутринта да каже на майка си, че трябва да работи до късно и ще спи в конюшната на железницата. Но Лучия Санта откри, че хубавият му костюм липсва от гардероба, както и едната от двете бели ризи и куфарчето. Това беше достатъчно. *Bastanza* — думата ѝ за взето решение.

Неин син, още ненавършил осемнайсет, неженен, още нестанал господар в свое собствено домакинство, бе посмял да напусне семейния покрив, царството на майка си. Какъв срам за името им. Какъв удар за авторитета ѝ в квартала. Какво опълчване срещу справедливата ѝ власт. Бунт. Бунт, който нямаше да избухне.

Облечена в черно, достолепна с черната си неделна шапка и воал, с чантичка, както подобава на една господарка на дома, късите ѝ крака в кафяви памучни чорапи, стегнати с жартиери, които се впиваха в бедрата, Лучия Санта излезе на пламналата улица и тръгна по Десето авеню към 36-а улица, където живееше семейство Ле Чинглата. Докато вървеше, се зареждаше с гняв за сцената, която предстоеше да направи. Онова курве, онова мрънкало, което преди двайсет години се беше разревало в църквата, което вдигна толкова шум, че трябвало да спи с мъж, когото никога не е виждало. *Delicato*. Ах, какъв ужас, ах, колко страшно, ах, ох, ох. Лучия Санта се усмихна мрачно. Тези, дето се превземаха. Инстинктът на курва по рождение., за да вървиш с вдигната глава, да гледаш хората в очите, бедни или богати, това беше важното. Стига да няма *disgrazia*. И тогава, ако някой те засегне на чест, можеш да убиваш с чиста съвест. Но това беше в Италия. Тя отхвърли тези мисли, кръвожадна като всеки новак.

Но вярно, какво прави Америка с едно почтено италианско момиче, останало без родители да го наставляват.

Вече беше жена, Ле Чинглата. Ама как се превземаше. Как се надуваше. Такива бяха лукавите по природа.

Ами синът ѝ? В Америка или не, на седемнайсет или не, работещ или не, той трябва да слуша майка си или да изяде един по устата. Да беше жив истинският му баща, щеше да има тупаници, но тогава пък и Лоренцо нямаше да посмее да напусне бащиния покрив.

Сянката на сградата на Ле Чинглата я успокои. Лучия Санта отдъхна в хладния, тъмен вход с познатия остър мирис на гризачи и събра сили за изкачването на стълбите и предстоящата битка. За миг усети някакво обезсърчаващо отчаяние, внезапно съзнание за своята уязвимост от съдбата и живота — децата ѝ, отчуждени от чужди нрави и чужд език, съпруг така безразсъден, че бе по-скоро тежест в борбата за оцеляване.

Но подобни мисли водеха до катастрофа. Тя се изкачи. Неин син нямаше да стане гангстер, престъпник, изсмукано и изплюто бонбонче на една стара безсрамница. За миг в тъмния вход, на мрачните стълби, пред очите на Лучия Санта заиграха електрически столове, синът ѝ в кръв, намушкан с нож от сицилианеца или от ревнивия съпруг. Но когато вратата на Ле Чинглата се отвори, препускащата в жилите ѝ уплашена кръв я беше подготвила за битката.

Само че още в началото тя беше спряна. На вратата стоеше съпругът на Ле Чинглата, с тежки сиви мустаци, с чиста бяла риза и черен панталон с тиранти, издут от корема му. Дори не беше преbledнял от краткия си престой в затвора.

Лучия Санта се разколеба. Ако съпругът си е у дома, какво ще търси синът ѝ тук? Възможно ли е да са само клюки? Но не ѝ се вярваше, особено като видя самата Ле Чинглата до масата. На лицето ѝ се четеше враждебност, гузна предизвикателност, примесена със странна ревност.

Жената се обличаше в черно и макар лицето ѝ да беше по-слабо и по-младо от това на Лучия Санта, тя можеше да бъде майка на Лоренцо. Жена на нейната възраст да поквари дете. Как бяха двете толкоз млади тогава и тя — толкоз невинна?

— А, госпожо — каза съпругът, — влезте, седнете, пийнете едно вино. — Той я поведе към бяла метална масичка. Наля ѝ чаша от двулитрова кана. — Ланшното грозде излезе добро. Виното мирише на Италия. — И после, с намигване: — Това не е от виното за продан, повярвайте ми.

Беше ясно, че само тачен гост като Лучия Санта пиеше от тази реколта.

Жената Ле Чинглата донесе чинията *tarelle*, твърди и хрупкави, напръскани с тъмни точки пипер. Сложи я на масата и прибра ръце. Тя не пиеше.

Господин Ле Чинглата си наля чаша и каза:

— Пийте, Лучия Санта — със сърдечен, приятелски глас, който обезоръжи майката, както винаги ѝ действаше неочакваната любезност. Тя отпи. После каза по-меко, отколкото мислеше:

— Минавах насам и реших, че Лоренцо може би е тук и помага на госпожа Ле Чинглата с клиентите.

Съпругът се усмихна и отговори:

— Не, не. В неделя следобед почиваме. До довечера не работим. Не сме евреи в края на краищата.

Лучия Санта каза, вече малко по-твърдо:

— Простете, че ви говоря така. Трябва да разберете майката. Лоренцо е още млад за такава работа. Той не може да преценява. Една вечер набил мъж, който може да му бъде баща. И то сицилианец, който може да реши да го убие. Вие, господин Ле Чинглата, сигурно знаете всичко това.

Гласът на съпруга беше щедър, великодушен:

— Да, знам. Добро момче. *Bravo, bravo* на вашия Лоренцо. Възпитали сте го като добър италианец, уважава възрастните, помага, сръчен е. Знам, че хубавите пари, които получава от нас, дава на майка си. На малко хора бих позволил свободно да се разполагат вкъщи, но в Лоренцо не се съмнявам изобщо. С такова честно лице. — И все в този дух.

Лучия Санта загуби търпение и го прекъсна:

— Но той не е ангел небесен. Трябва да слуша. Права ли съм? Трябва ли синът да уважава майка си, или не? А сега и дрехите му ги няма. Та си рекох дали случайно не знаете къде е преспал?

За първи път съпругата Ле Чинглата се обади и Лучия Санта се почуди на дързостта ѝ, на безсрамието, на равния ѝ глас.

— А — рече жената, — синът ви е голям мъж. Сам си вади хляба и отчасти хляба на децата ти. Не сме в Италия. Държите го много изкъсо, госпожо.

Тук Ле Чинглата допусна грешка. Пред лицето на нахалството Лучия Санта се ядосваше и говореше каквото мисли. Каза хладно, учтиво:

— А, госпожо, вие не знаете какви неприятности носят децата. Че как ще знаете, като имате такъв късмет, че си нямате нито едно? Какво ѝ тежи на майката — кръст, който, молете Бога, да не ви се падне да носите. Но ще ви кажа едно, драга Ле Чинглата. В Америка или не, в Африка или в Англия дори, няма значение. Децата ми спят под моя покрив, докато се оженят. Децата ми не стават пияници и не се бият с пияници, не ходят по затвори или на електрически столове.

Сега вече жената Ле Чинглата се ядоса и отвърна:

— Какво? Какво? Да не казваш, че ние не сме почитени хора? Не заслужаваме синът ти да идва тук? Че ти коя си? От коя част на Италия си дошла? Нито в нашата, нито във вашата околия има благородници Анджелуци или Корбо. А сега пък мъжът ми, най-добрият приятел и колега на истинския баща на сина ти, почти кръстник, той ли не става за приятел на Лоренцо? Това ли искаш да кажеш?

Лучия Санта попадна в капана и прокле коварството на другата. Имаше готов отговор, но не можеше да го използва. Не беше против дружбата със съпруга, а със съпругата. Не смееше. Ревнив и мамен съпруг мъстеше както на жената, така и на любовника. Тя каза примирително:

— Не, не, разбира се, че може да идва. Но не и да работи. Да не остава до късно сред мъжките свати. Да не спи тук — заключи тя сухо.

Жената Ле Чинглата се усмихна.

— Мъжът ми знае, че синът ти е спал тук. Той не дава ухо на празни приказки. Не вярва, че жена му ще го опозори с едно момченце. Благодарен е на закрилата на сина ти. Даде му двайсет долара за добрината. Кажи сега, да не би собствената майка на момчето да мисли най-лошото за него?

Съпругът се беше втреничил в гърлото ѝ и Лучия Санта побърза да отвърне:

— Не, не. Хората обаче говорят. Съпругът ти е разумен мъж, слава Богу.

"Тъпак и идиот", си каза наум вбесена. И кой, ако не майката, има право да мисли най-лошото за сина си?

Но тогава, без да почука, като у дома си, влезе Лоренцо и се стъписа. Настъпилата сцена изясни всичко на майката.

Лари се усмихна с искрена симпатия на всички, на майка си, на любовницата си, после на съпруга, комуто бе сложил рога. Те му отвърнаха на усмивката. Но майката забеляза, че тази на съпруга беше фалшива и озлобена срещу младежа — усмивка на мъж, който не можеше да бъде заблуден. А жената Ле Чинглата — на нейната възраст да гледа с такива очи, устните ѝ пълни, влажни и зачервени, черните очи пронизваха, насочени право в лицето на младежа.

Лучия Санта гледаше Лоренцо с тъжна насмешка. Красивият ѝ син с лъжливото сърце. Но той — с коса като синкавочерна коприна, с правите, бронзови, изсечени черти, с едрия нос, месест и мъжествен, с кожа, непоразена от младежки петна — той, Юдата, обърна глава и изгледа майка си приятно изненадан. Пусна куфарчето, което носеше, и попита:

— Мамо, какво правиш тук? Тъкмо съжалявах, че съм те изпуснал у дома.

Тя знаеше какво е станало. Изчакал я е да излезе, гледал е, скрит някъде. Изобщо не е подозирал, че тя ще дойде тук. После се е втурнал вкъщи да си вземе чисти дрехи. *Figlio de puttana* — помисли си тя, — какъв е двуличник.

Но не позволи на гнева си да избие.

— А, синко — каза, — в нова къща ли се пренасяш? Господин и госпожа Ле Чинглата осиновиха ли те? Не ти ли харесва как готвя? Или някой роднина те е обидил с нещо? Промяна правиш, така ли?

Лари се засмя и каза:

— Мамо, стига си се шегувала. — В гласа му се четеше одобрение. Оценяваше остроумието ѝ. Хвърли ѝ голямата си, ослепителна усмивка: — Нали ти казах, че ще остана да помогна малко. Искам да ти донеса още малко пари. Чичо Ле Чинглата има да ходи в съда,

а после по селата да купува грозде. Не се бой, мамо, колкото спечеля, твои са.

— *Grazia*— каза майката. Всички се усмихнаха, даже господин Ле Чинглата, че малкият се има за толкова умен, че да нарича роконосеца "чичо".

Господин Ле Чинглата продължи в същия дух.

— Лучия Санта — каза той фамилиарно, — гледам на Лоренцо като на свой син. Каква *disgrazia*, че нямаме деца. Но кой ще защитава жена ми, докато ме няма? Този занаят е труден и опасен за сама жена. В къщата трябва да има силен мъж. Синът ви работи по разписание на железницата. После стои тук до рано сутринта. През деня трябва да спи. У вас малки деца тичат насам-натам. Защо да не почине тук, където е тихо? Имам пълно доверие в сина ви и не слушам хорските клюки. Когато човек вади толкова пари, колкото аз, не се тревожи за мнението на съседите.

За майката всичко беше ясно. Изпита огромна погнуса от тези хора. Ето един съпруг, при това италианец, който заради парите оставяше жена си да му слага рога. Една съпруга, която знаеше, че мъжът ѝ се грижи повече за бизнеса и печалбата, отколкото за нейната чест и добро име, и прави съпругата си курва. Лучия Санта беше потресена, един от малкото пъти в живота си.

Докъде щеше да стигне синът ѝ, ако живее при такива хора? Каза на Лоренцо, даже без гняв:

— Събирай си багажа, *figlio mio*, и се връщай в собствения си дом. Няма да си тръгна от тук без теб.

Лари се усмихна смутено на всички.

— Стига, мамо — рече той. — Вече пета година работя и нося пари вкъщи. Не съм дете.

Лучия Санта стана, заповеднически строга в черния си костюм, и каза драматично:

— Аз съм ти майка и ти смееш да ми отговаряш пред чужди хора?

Госпожа Ле Чинглата се обади с диво презрение:

— *Va, va, giovanotto*. Върви при майка си. Когато майката вика, децата трябва да слушат.

Лицето на Лари почервения през бронзовия тен и Лучия Санта видя мъжкия гняв в очите му. Приличаше на мъртвия си баща.

— Как пък не! — каза Лари.

Майката се спусна към него и го удари по лицето, здрав, хубав шамар. Той я блъсна и тя разтреперана полетя към кухненската маса.

Съпрузите Ле Чинглата се вцепениха. Сега вече щеше да има сериозни неприятности. Застанаха между майката и сина.

— Аха! — Лучия Санта издаде дълга въздишка на удовлетворение. — Син удря майка си. *Animale! Bestial Sfachim! Figlio de puttana!* Слава Богу, че баща ти е мъртъв. Слава Богу, че не вижда как синът му удря майка си заради чужди хора.

На лицето на Лари имаше пет червени ивици, но той вече не се сърдеше. Каза намусено:

— Мамо, само те блъснах. Престани.

Изпитваше вина, съвестта го гризеше, като виждаше сълзите на унижението в очите на майка си.

Лучия Санта се обърна към двамата Ле Чинглата.

— Доволни ли сте, а? Добре. Синът ми може да остане. Ще ви кажа само едно. Довечера синът ми да си бъде вкъщи. Иначе отивам в участъка. Той е непълнолетен. Него ще пратя в поправителен дом, а вас — в затвора. Да продавате вино и ракия, е едно, но тук, в Америка, защитават децата. Както казахте, госпожо, не сме в Италия.

После се обърна към сина си:

— А ти стой при приятелите си. Не искам да вървя с теб по улицата. Стой, весели се. Само че, скъпи синко, довечера те искам да спиш в моята къща. Иначе, колкото и да си голям, ще те изгоня.

И излезе с достойнство.

По пътя към къщи си мислеше: "Значи така хората трупали пари. Парите преди всичко. Но какви мръсници са само? Какви животни. И само защото имат пари, смеят да гледат хората в очите."

Същата нощ, след като децата заспаха, Октавия и майка ѝ седнаха да пият кафе на голямата кръгла кухненска маса. Нямаше и следа от Лари. Октавия беше малко уплашена от решимостта на майка си да изпрати Лари в поправителен дом. На другия ден нямаше да може да иде на работа. Двете трябваше да отидат до участъка и да подадат клетвени декларации. Октавия не предполагаше, че майка ѝ може да бъде толкова жестока, и не можеше да прости допълнителните пари, които Лари изкарваше при семейство Ле Чинглата.

Почукване на вратата ги стресна и Октавия стана да отвори. Висок, мургав, симпатичен мъж, облечен в костюм като на филмова звезда, ѝ се усмихна. Попита я на идеален италиански:

— Това ли е домът на госпожа Корбо? — После добави: — Идвам от името на Ле Чинглата. Техен адвокат съм. Помолиха ме да говоря с вас.

Октавия му сипа чаша кафе. Приятел или враг, гостът получаваше нещо за пиене.

— Така — каза младият мъж, — госпожо Корбо, вие напразно се тревожите за сина си. Всички се занимават с контрабанда. Нищо лошо няма в това. Самият президент си пийва. Толкова ли сте богата, че да не се възползвате от няколко долара в повече?

— Господин адвокат — каза майката, — не ме интересува нито какво, нито как говорите. — Мъжът я наблюдаваше внимателно, без да се обижда. Тя продължи: — Синът ми ще спи в майчината си къща, с братята и сестрите си. Докато се ожени. Иначе заминава да си живее живота в поправителното училище. Като стане на осемнайсет, да заминава където ще, тогава не съм му майка. Но докато навърши пълнолетие, нямам друг избор. Никое от децата ми не ще бъде сводник, затворник или убиец.

Младият мъж я гледаше втренчено в очите. После каза весело:

— Ясно. Разбираме се значи. И то идеално, госпожо. Чуйте ме сега вие. В никакъв случай няма да ходите в полицията. Обещавам ви, че утре, гърми-вали, синът ви ще бъде тук. Нямайте грижа за тази грижа. Добре ли го казах?

— Довечера — каза Лучия Санта.

— Ех, и вие — отвърна младежът. — Разочаровате ме. И Исус Христос не може да накара сина ви да се върне тази вечер. Вие, майката, с вашия житейски опит, вие трябва най-добре да разбирате гордостта му. Той се мисли за мъж. Оставете му тази малка победа.

На майката ѝ стана приятно, почувства се поласкана и призна истината. Кимна в знак на съгласие. Младият мъж стана бързо и каза:

— *Buona sera*, госпожо. — Кимна с глава на Октавия и излезе.

— Видя ли? — каза майката мрачно. — Ето от какво пазя брат ти.

Октавия остана като гръмната. Майката продължи:

— Адвокат ли? Хаха! Те въртят далавери с Черната ръка. На челото му пишеше, че е убиец.

Октавия се изсмя с искрено удоволствие. Каза:

— Майко, ти си луда. Наистина.

Но после я погледна с любов и уважение. Майка ѝ, проста селянка, въпреки че смяташе човека за страшен престъпник, нито се огъна, нито се уплаши. Даже в началото изглеждаше, сякаш ще посегне за точилката.

— Значи утре да ходя на работа? — попита Октавия.

— Да, да — каза Лучия Санта. — Върви на работа. Не си губи надницата. Не можем да си го позволим. Такива като нас никога няма да забогатеят.

С малката Лена на ръце, Лучия Санта погледна от прозореца на всекидневната към ослепителната светлина на късното августовско утро. Улиците бяха оживени, а точно под нея един зарзаватчия напяваше предизвикателните си възгласи:

— Картофи, банани, спанак. Евтини. Евтини. Евтини.

Каруцата му беше пълна с червени, кафяви, зелени и жълти квадратни кутии с плодове и зеленчуци. Лучия Санта все едно гледаше пъстра размазана детска рисунка на своя балатум.

Отсреща в железопътното депо видя тъпа хора, мъже и момчета. Слава Богу, че Лоренцо спеше в леглото си след нощната смяна, иначе щеше да изпита отново ужасната пронизваща болка, подкосяващия страх в краката и стомаха. Гледаше улицата с напрежение.

Видя малко момче, застанало на покрива на вагон, което гледаше хората под себе си. Вървеше напред-назад, правеше по няколко крачки, бързо и трескаво. Слънцето хвърляше отблясъци върху синята му найлонова ризка с бели ивици на гърдите. Това беше само Джино. Но какво правеше там? Какво се беше случило? Около вагона нямаше локомотиви, нищо не го застрашаваше.

Лучия Санта усети силата, онова почти божествено чувство за знание, което изпитват жените, докато гледат от прозорците играещите малчугани, докато наблюдават, без да бъдат наблюдавани. Като легендата за Господ, който надникнал иззад облака да види човешките деца, но те били твърде увлечени, за да го забележат.

На слънцето проблесна черна кожа, когато униформеният полицаи на железницата се изкачи по стълбата на вагона, и майката разбра. Тя се втурна в спалнята и извика:

— Лоренцо, ставай. Бързо.

Разтърси го. Тревожните пронизителни нотки в гласа ѝ го накараха да подскочи. Лари се изтърколи от леглото — космати гърди, крака и гащета, — неприлични за показ на която и да е друга жена освен майката. Косата му беше разрошена, лицето — лъскаво от потта на летния сън. Последва майка си до прозореца на всекидневната. Тъкмо навреме, за да види как Джино скача от покрива на вагона, за да избяга от ченгето, което се беше качило да го пипне. Видяха как го хваща друго униформено ченге, което чакаше на земята. Когато Джино полетя във въздуха, майката извика. Лари изкрещя:

— Боже Господи, колко пъти съм казвал на това хлапе да не краде лед?

После се втурна в спалнята, навлече панталоните и гуменките и се спусна по стълбите.

Когато излезе от сградата, майка му викаше от прозореца:

— Бързай, бързай, убиват го.

Тъкмо беше видяла как единият полицаи завъртя един шамар на Джино по ухото. Цялата група се насочи към кабинката на Десето авеню. Лучия Санта видя как Лари прекоси авенюто, затича се към тях и измъкна Джино за ръката от полицаия. В този момент тя му прости обидите при Ле Чинглата, прости му намусените физиономии през последните няколко седмици. Той все още знаеше какво е брат. Нямаше по-силно задължение от кръвта, тя стоеше преди родина, църква, съпруга, жена и пари. Като Господ, майката гледаше как грешникът изкупува греха си и ликуваше.

Лари Анджелуци прекоси улицата подобно на човек, готов на убийство. Беше му дошло до гуша да го тъпчат. През последните седмици преживя гняв, унижение и вина. Собствената му представа за себе си беше разтърсена. Наистина беше ударил майка си и я бе засрамил

пред чужди хора. И то заради онези, които го използваша и после го изгониха. Хлапе за поръчки, което после трябваше да си подвие опашката, да стане за посмешище. В съзнанието си беше станал злодей — ангел, паднал от собствения си рай. От време на време не му се вярваше, че беше постъпил така, и мислеше за всичко като за злополука — че майка му се беше спънала и политнала назад, а той бе протегнал ръка да я хване, но бе закъснял. Ала след всичко това идваше бърз прилив на срам. Сега, без да осъзнава, че търси прошка, той издърпа Джино от ченгето и почувства като физически допир погледа на майка си.

Джино плачеше, макар и не от болка или страх. До последния миг беше убеден, че ще избяга. Дори се беше осмелил да скочи от покрива на вагона на твърдия чакъл и не се бе ударил. Сълзите му бяха момчешки детски сълзи на объркан гняв и изгубена гордост, че се е оказал малък, безпомощен и пленен.

Лари познаваше единия от полицаите, Чарли, ала другият му беше непознат. Лари беше прекарал много зимни нощи в кабинката с Чарли в приказки за местните момичета, смееше се на суетността на кривокракия. Но се обърна хладно и към двамата:

— Какво правите с братчето ми бе, момчета?

Искаше да звучи примирително. Знаеше, че е настъпил моментът да пусне в ход чара и дружелюбието си. Но думите излязоха грубо и предизвикателно.

Високото ченге, непознатото, каза на Чарли Чаплин:

— Този пък кой е? — И се пресегна да хване Джино.

Лари блъсна Джино зад себе си и му нареди:

— Върви си вкъщи.

Джино не помръдна.

Чарли Чаплин каза на колегата си:

— Това е фенерджията от нощната смяна. — И продължи: — Слушай, Лари, братлето ти краде лед цяло лято. Веднъж ме замери с камък и ми каза да си го забия. Колчаво хлапе. Брат или не, ще му насиня задника. А сега се отмести, малкият, да не пострадаш. И да не изхвърчиш от работа на всичкото отгоре. Не забравяй, че и ти работиш за железницата. И не си прав, мой човек.

Един от работниците, които гледаха, каза на италиански:

— Вече удариха няколко здрави шамара на брат ти.

Лари отстъпи назад, докато усети, че минава от чакъла на паважа. Бяха вън от депото. Каза:

— Вече сме извън терена на железницата. Тук нямате власт. — Лари все пак беше разумен, не искаше да си изгуби работата. — Чуден човек си, Чарли. Откога стана такъв натегач? Всяко хлапе от Десето авеню краде лед от депото. Даже братчето на твоето гадже. Я стига, не говориш на някой заек. Добре, ударил си брат ми, защото той те е ударил с камък. Квит сте.

Видя с крайчеца на окото си първо тълпата, после Джино, със сухи очи, отрезвен, а детското му лице грееше със смехотворна жажда за мъст. А Лари каза троснато на природения си брат:

— Само да те видя още веднъж в това депо, аз ще те набия. Хайде, бягай.

Беше изпълнено добре. Никой не стана за смях, не се държа твърде грубо и не си създаде врагове, обаче и не отстъпи. Лари се гордееше с разумната си постъпка. Но високото непознато ченге развали всичко. Каза на Чарли Чаплин:

— Затова ли ме накара да бия толкова път? За едното нищо?

Чарли сви рамене. Високото ченге посегна и извъртя един на Джино. С опакото на ръката си, след което каза свирепо:

— Ти гледай аз да не те хвана.

Лари го удари толкова силно, че черната му шапка полетя над струпаните хора. Кръгът се разшири и всички зачакаха ченгето с окървавената уста да стане. Без шапката изглеждаше много по-стар и не толкова страшен с почти напълно плешивото си теме. Полицаят се изправи и застана срещу Лари.

Гледаха се един друг. Ченгето свали колана с кобура и го подаде на Чарли заедно с черната си куртка. Имаше дълъг гръден кош и носеше бежова фланелка. Каза тихо:

— Ясно. Ти си от ония, оперените макаронаджии. Сега ще се биеш.

— Не тук — каза Чарли. — Да идем зад конските вагони.

Всички отидоха в един двор, на естествено площадче от чакъл. Никой не мислеше за капан. Беше въпрос на чест. И двете ченгета живееха в Уест Сайд. Ако бяха използвали властта си тук, това щеше да ги опозори завинаги в квартала.

Лари свали потника си и го натъпка в панталона. Макар и млад, гърдите му бяха покосмати и дори по-широки от тези на възрастния мъж. Лари се страхуваше само от едно — че майка му ще слезе и ще направи сцена. Ако го направеше, щеше да избяга от къщи завинаги. Но като погледна нагоре, видя фигурата ѝ още да стои на прозореца.

За първи път в живота си Лари наистина искаше да се бие, да нарани някого, да се прояви като господар на своя свят.

Хората се стичаха отвсякъде да гледат боя. От прозорците се показваха глави. Синът на пекаря, Гуидо, дойде и му каза:

— Аз ще ти бъда секундант.

Зад него стоеше Вини с изплашен поглед.

Младежът и ченгето вдигнаха ръце един срещу друг. В този миг Лари усети с пълна сила погледа на майка си от прозореца и на двамата си братя — напрегнати и с широко отворени очи сред тълпата. Усети огромен прилив на сила. Никой нямаше да го унижи. Никой нямаше да го види победен. Скочи към по-възрастния мъж. Започнаха да се обсипват с удари, юмруците им се плъзгаха по раменете и лактите. Един от защитните удари на ченгето засече напирания Лари в лицето и остави дълга кървава дيريا на бузата му.

Синът на пекаря се втурна между тях и се развика:

— Махни пръстена, пъзльо мръсен. Бий се честно.

Полицаят се изчерви, свали грубия златен сватбен пръстен и го хвърли на Чарли Чаплин. Тълпата задюдюка. Ченгето се хвърли срещу Лари.

Лари, леко уплашен от кръвта, която се стичаше по лицето му, но и изпълнен с убийствена омраза, го удари с дясно кроше в стомаха. Ченгето падна. Тълпата ревна. Гуидо викаше:

— Нокаутирай го, Лари. Нокаутирай го.

Ченгето стана и всички застинаха. Лари чу как майка му крещи отдалече:

— Лоренцо, стига, стига.

Някои от хората се обърнаха и погледнаха нагоре към прозореца. Лари направи ядосан, царствен жест към майка си да млъкне.

Двамата мъже продължаваха да замахват един срещу друг, докато ченгето отново падна, но не от силата на удара, а за да откъдне. Беше запъхтян. Когато стана, Лари го повали с болезнено кроше в лицето.

По-възрастният мъж, бесен от унижението, хвана Лари за врата и се опита да го ритне. Лари го отблъсна. И двамата бяха изтощени, нито един нямаше уменията да постигне явна победа. Чарли Чаплин хвана ченгето, а Гуидо — Лари. Всеки дръпна приятеля си назад. Боят беше свършил.

— Добре — каза авторитетно Чарли Чаплин. — Беше хубав бой. И двамата покажете, че не ви е страх. Стиснете си ръцете и пито-платено.

— Вярно — каза Гуидо. И като намигна на Лари, добави с изпълнен с презрение към ченгетата глас: — Равен.

Някой от тълпата стисна ръката на Лари и го потупа по рамото. Всички знаеха, че той е победил.

Тогава и Лари, и полицаят се усмигнаха уморено. Стиснаха си ръцете ухилени и се хванаха за раменете, за да покажат, че са приятели. Ченгето изрече дрезгаво:

— Бива те, малкият.

Носеше се одобрителен шепот. Лари прегърна Джино през рамо и каза:

— Хайде, братче.

Пресякоха авенюто и се качиха по стълбите вкъщи. Гуидо и Винсент дойдоха с тях.

Когато влязоха вътре, майката завъртя един шамар към Джино, който той избягна леко. После видя бузата на Лари. Закърши ръце и се завайка:

— *Marrone, marrone*. — И се втурна да донесе мокра кърпа за раната. По пътя викаше на Джино: — *Sfachim*, заради тебе набиха брат ти.

— Не бе, майко — каза Лари гордо и щастливо, — аз спечелих. Питай Гуидо.

— Вярно — потвърди Гуидо. — От сина ви става професионален боксьор, госпожо Корбо. Поду го от бой онова ченге. Ако не беше пръстенът, нямаше да има и драскотина.

Джино се обади развълнувано:

— Мамо, Лари свали оня мръсник четири пъти. Значи ти си победител, нали, Лари?

— Разбира се — отсече Лари. — Ти само престани да ругаеш. — Изпита дълбока любов към майка си и брат си, към цялото семейство. — Никой няма да посяга на никой от моето семейство — каза. — Щях да го убия, ако не работех в железницата.

Лучия Санта сипа на всички кафе. После добави:

— Лоренцо, върви да си доспиш. Не забравяй, че довечера си на работа.

Гуидо и Вини тръгнаха към фурната. Лари се съблече и си легна. От леглото чуваше как Джино разказва на майка си за боя с развълнуван и щастлив глас.

Лари бе уморен и спокоен. Вече не беше злодей. Довечера, когато щеше да язди коня си по Десето авеню, с големия черен локомотив и безкрайния влак отзад, хората по авенюто щяха да го гледат, да му подвикват, да говорят с него. Щяха да го уважават. Беше защитил брат си и семейната чест. Никой нямаше да посмее да стори зло на човек от неговото семейство. Той заспа.

В кухнята майката с изкривено от гняв лице каза на Джино:

— Ако още веднъж влезеш в онова депо, ще те убия.

Джино потрепери.

Лучия Санта се радваше, макар че я дразнеше малко цялата шумотевица около боя. Мъжка гордост и тщеславие, сякаш тези неща имаха някакво значение. Сега не искаше да слуша нищо повече. Изпитваше онова тайно презрение към мъжкия героизъм, което много жени чувстват, но не смеят да изразят. Те намират мъжката гордост и героизъм за детински, защото в крайна сметка кой мъж би рискувал живота си всеки ден, всяка година, както

правят жените в любовния акт? Нека раждат деца, нека в телата им зейват огромни кървави пещери всяка година. Тогава няма да се гордеят толкова с кръвясалите си капещи носове и дребните си белези от ножове. Джино още дърдореше за боя. Тя го хвана за яката и го изхвърли от вратата като коте. И изкрещя след него:

— Гледай да закъснееш за вечеря.

През остатъка от лятото Лучия Санта трябваше да се сражава с Октавия в безмилостната жега, която излъчваше бетонът. Паважът и канавките бяха покрити с прах от изсъхнали конски фъшкии, сажди — отпадъци от милиони хора и животни. Дори огромните бездушни каменни сгради сякаш пръскаха твърди частици във въздуха, както кучетата ръсят козина.

Октавия спечели. Първо смени работата си и стана учителка по шев за "Мелъди Корпорейшън" — организация, занимаваща се с продажби на шевни машини. Тя даваше безплатните уроци, които се полагаха при всяка покупка. Плащаха по три долара на седмица — по-малко, отколкото получаваше преди, но имаше възможност за повишение. Също така можеше да шие дрехи за майка си и малката Лена направо на работа. Тъкмо това успя да склони Лучия Санта. Това беше първата победа.

Вини много отслабна през лятото. Майката се притесняваше, дъщерята също. Един ден Октавия заведе трите си малки братя на зъболекар в Хъдсън Гилд Сетълмент Хаус. По-рано беше забелязала табела, на която пишеше, че приемат документи за фонда "Чист въздух" на Хералд Трибюн, който изпращаше деца на летен лагер за две седмици или в специално определени селски къщи. Тя беше подала на името на Вини. Това беше преди работата при пекаря.

Сега отвори дума пред майка си. Вини ще изгуби само две седмични надници. Когато започне училище през есента, така и така ще трябва да остави работата. Ето една възможност да изкара две седмици на село със семейство земеделци, напълно безплатно. Майката възрази, не заради парите, а защото не можеше да възприеме основния принцип, че градското дете трябва да прекара няколко седмици на чист селски въздух. Самата тя селянка, не можеше да повярва. Освен това не беше убедена, че непознато семейство ще се съгласи да приеме чуждо дете в дома си за две седмици, без да го кара да работи и да си заслужи храната. Когато Октавия ѝ обясни, че хората получават за това малка сума, тя разбра. Сигурно бяха добри пари.

Накрая Лучия Санта се съгласи. Джино щеше да заеме мястото на Винсент във фурната за две седмици. Дадоха на Вини писмо, което можеше да пусне, ако не му хареса, тогава Октавия щеше да иде да го прибере. После пък Винсент не искаше да тръгне. Ужасяваше го мисълта, че ще живее при чужди хора. Но Октавия така се ядоса, че за малко да ревне, и той замина.

Джино съсипа семейната репутация на трудолюбиви и надеждни хора с работата си при пекаря. Отиваше да носи хляб и се губеше с часове. Идваше по-късно и си тръгваше по-рано. Хвърляше пълните чували по стълбите в мазето и ги влачеше нагоре, като ги късаше и разсипваше брашното. Поглъщаше тонове пица и замразена лимонада. И все пак никой не му се сърдеше. Пекарят просто уведоми майката, че Джино няма да бъде приемлив заместник на Винченцо следващото лято, и двамата избухнаха в смях, от което Октавия побесня. Пази Боже Вини да направи това, на което се смееха, и майка му щеше да го посини от бой.

Октавия беше възнаградена. Изведнъж лятото свърши, училището започваше само след седмица и Вини се върна. Промяната беше поразителна. Имаше нов куфар от лъскава кафява кожа. Носеше нови бели памучни панталони, бяла риза, синя връзка и синьо сако. Лицето му

беше напълняло и загоряло. Беше пораснал поне с два пръста. Изглеждаше съвсем като светски човек, когато хората от социалната служба го свалиха от таксито, което бяха взели от гара Гранд Централ.

Същата нощ семейство Анджелуци-Корбо се прибра рано. Докато Вини им разказваше за селото, Джино и Сал слушаха зяпнали, и дори малката Лена даваше вид, че слуша.

На село нямало тухли и павета. Улиците били от пръст. Ябълки, малки и зелени, висели навсякъде по дърветата. Храстите били обсипани с малини. Ядеш каквото ти се прияде. На село имало малка бяла къщичка от дърво и нощем било толкова студено, че спели с одеяла. Всеки имал кола, защото нямало метро и трамваи. Майката изобщо не се зачуди. Тя беше живяла на село. Но Джино беше вцепенен от мисълта какво е изпуснал.

Тогава Винсент им показва пижамата си. Беше първият в семейството, който имаше такава. В жълто и черно, сам си я беше избрал. Майката каза:

— И спиш с това?

През зимата всички спяха с дебело бельо и плетени пуловери от груба вълна. За топлото време имаха потници и гащета. Пижамите бяха за китайци.

— Но защо онези хора са ти закупили толкова дрехи? — попита тя. — Толкова пари ли им дават от фонда?

— Не — отвърна гордо Вини. — Те ме обичат. Искат да ида пак догодина. Казаха да доведе и Джино. Разказах им всичко за нас. Ще ми пишат писма и ще ми изпратят подарък за Коледа. Значи и аз трябва да им пратя.

— Значи нямат деца? — попита майката.

— Не — каза Винсент.

Като видя радостта му, Октавия импулсивно рече:

— Няма нужда да ходиш във фурната, Вин. Училището започва след една седмица. Да си гледа работата.

Вини беше доволен. Двамата погледнаха към Лучия Санта, но тя им се усмихна одобрително. Изражението ѝ беше замислено.

Чудеше се. Имало значи добри хора по света, които правят добро на чужди деца. Що за хора бяха това? Колко ли са заможни, че да пилеят любов и пари по момче, което не са виждали, а може и да не видят повече? Имаше смътно предчувствие, че извън нейния свят има друг, различен като друга планета. Свят, в който хора като тях не можеха да припарят. Влизаха по милост, но милостта се изчерпваше като падаща звезда, догаряше. А в Италия децата на бедняците ги изяждат живи богатите, дебелите чифликчии. Но на нея ѝ стигаше, че тази вечер децата ѝ бяха радостни и имаха надежда. Беше доволна.

Лятото свърши зле за Октавия. Шефът ѝ, едър, любезен човек, винаги много мил, я извика една вечер в кабинета си.

— Госпожице Анджелуци — каза, — отдавна ви следя. Вие сте доста добра учителка. Жените, които купуват машини и се учат при вас, са много доволни. Доволни са и от машините си. Точно там е пречката, моето момиче.

Октавия се смути.

— Не ви разбирам — каза тя.

— Ами млада си, очевидно интелигентна. Това е хубаво, много хубаво. И си упорита. Гледаш да свършиш работата. Забелязах, че една жена се мъчи, много глупава жена, ясно беше, а ти стоя до нея, докато усвои хватката. Няма какво да се лъжа, ти си най-доброто момиче, което съм имал. — Потупа я доброжелателно по ръката, но тя я дръпна. Той се

усмихна. Закостенялото ѝ италианско възпитание я издаде. Мъж докосваше само за едно нещо.

Умът на Октавия се замая от удоволствие от похвалите. Все пак беше истинска учителка. От самото начало се оказа права.

— Само че, Октавия — продължи шефът нежно, — шевни машини "Мелъди" не е фирма за уроци по шев. Нито пък за продажба на онези, простите машини. Ние просто искаме да накараме хората да влязат в магазина. Искаме да им продадем хубавите машини. Най-хубавите. Това ти е работата. Повишавам те в продавачка и ти вдигам заплатата с два долара. Ще правиш същото. Просто се дръж приятелски. — Очите ѝ проблеснаха и той се усмихна: — Не, не с мен. Дръж се приятелски и излизай с жените, които учиш. Пий кафе с тях, опознавайте се. Ти говориш италиански, това помага. Ние не печелим пари от машините, които рекламираме. Целта ни е да ги насочим към по-добрите модели. Разбираш ли? Продължавай както досега. Само се сприятелявай с тях, дори, ако искаш, излизай вечер с тях. Можеш на другата сутрин да закъснееш малко за работа. Ако продаваш добре, ще минеш на специално работно време.

Той започна отново да я потупва по ръката, спря и се усмихна весело, бащински.

Октавия излезе от кабинета впечатлена, щастлива, изключително поласкана. Вече имаше добра работа, работа с бъдеще. Същия следобед излезе с някои от младите омъжени жени в обедната почивка и те говореха с нея толкова почтително, с такова уважение, че тя се почувства наистина значима, като истинска учителка. Когато попита една от тях как работи машината, жената каза, че била добре, и добави:

— Твоят началник се опита да ме накара да я сменя с оная завързаната, скъпата. Но за какво ми е? Аз само шия дрешки за мен и децата и пестя малко пари.

Тогава Октавия разбра какво всъщност я кара да прави началникът ѝ.

Когато започна да работи като продавачка, тя за първи път в живота си трябваше да вземе нравствено и интелектуално решение, което нямаше нищо общо с личните ѝ взаимоотношения, с тялото, с пола и семейството ѝ. Разбра, че за да преуспее в този свят, трябва да ограбва събратята си. Представи си как са мамили майка ѝ, още зелена. Ако трябваше да пълни пачки с хартия, да удря в цените, за да запази работата си, може би щеше да го направи. Но все още беше толкова наивна да вярва, че ако използва характера си, усмивките, дружеските си думи, все едно използваше тялото си за лична облага. Понякога се опитваше, но все не можеше да достигне до последния тласък, за да осъществи сделката.

След две седмици я уволниха. Шефът стоеше до вратата, когато тя излизаше. Той поклати глава към нея, усмихна ѝ се с искрено съжаление и каза:

— Ти си добро момиче, Октавия.

Тя не отвърна на усмивката му. Черните ѝ очи проблеснаха гневно и тя го изгледа с отвращение. Той можеше да си позволи да я разбере. Нищо не беше изгубил. Беше спечелил своя дял от живота. Изпитваше лесната симпатия на победителя над победения. Тя не можеше да си позволи такава търпимост.

Октавия започна да губи мечтите си. Сега ѝ се струваше, че учителите, които обичаше, я бяха подмамили, когато я хвалеха, когато я подтикваха да намери по-добър живот — живот, който тя не можеше да си позволи да търси. Бяха ѝ продали един идеал, твърде скъп за нейния свят.

Октавия се върна в магазина за дрехи. Когато получи новата работа, разказа на майка си всичко. Майката я изслуша в мълчание. Решеше косата на малкия Сал, хванала момчето

между коленете си. Каза само:

— Такива като теб никога няма да забогатеят.

Октавия отвърна троснато:

— Не мога да постъпвам така с бедните хора. И ти нямаше да можеш. Да пълня джобовете на онези мръсници.

Лучия Санта добави уморено:

— Аз съм вече стара за такива номера. А и нямам дарба. Не обичам хората чак толкова, че да любезнича с тях, па било и за пари. Но ти, ти си млада, можеш да се научиш. Не е кой знае колко трудно. Обаче не. Моите деца четат книги, ходят на кино, мислят, че могат да правят като богатите. Имай гордост и бъди бедна. На мен ми е лесно. Аз бях бедна и децата ми могат да бъдат бедни. — Тя бутна Сал към вратата.

Сал се обърна и каза:

— Дай ми два цента за газирано, мамо.

Майката, която винаги му даваше два цента, рече ядосано:

— Не чу ли какво казах на сестра ти? Бедни сме. Хайде, бягай.

Сал я погледна мрачно. Тя се подразни от мисълта, че всичките ѝ деца бяха прекалено сериозни. После Сал каза с безупречната детска логика:

— Ако никога не ми даваш два цента, ще станеш ли богата?

Октавия не издържа и се изкиска. Майката извади портфейла си и със сериозно изражение даде на Сал сребърно петаче. Той изхвърча от къщи без повече приказки.

Лучия Санта сви рамене и се усмихна на Октавия. "И все пак — помисли майката, — ако не давам на децата си по два цента за газирано, може и да станем богати. Ако не им бях давала пари за кино и бейзболни топки, ако готвех месо веднъж седмично и палех лампата само когато е тъмно като в рог. Ако пращам децата си да работят цяла година, вместо да чакам да завършат гимназия, ако ги карах да шият копчета на картончета през нощта, вместо да четат и да слушат радио — кой знае?"

Хиляди къщи бяха купени на Лонг Айланд от най-стиснатите пестеливци. Но при Лучия Санта това не вървеше. Всички щяха да си останат бедни, включително и тя. Вината беше нейна. Не им навираше носовете в мизерията, както би постъпила една добра майка.

Тя не хранеше илюзии за хората. Те не бяха лоши, не бяха зловни по природа. Но парите бяха Господ. Парите можеха да те избавят. Парите можеха да ти дадат надежда. Парите можеха да те закрилят. да се отречеш от парите? Все едно да искаш от човек да остави пушката си в дивата джунгла.

Парите пазеха живота на децата ти. Парите ги вадеха от мрака. Кой не е плакал от немотия? Кой не е плакал за пари? Кой пристига, когато парите се обадят? Доктори, попове, примерни синове.

Парите бяха нова родина. Когато лежеше будна нощем и мислеше за растящата сума в банката, Лучия Санта усещаше с тялото си внезапната хладна острота, примесена със страх, която затворникът изпитва, докато брой оставащите дни зад решетките.

Парите бяха приятели, почитателни роднини. Нов Иисус никога нямаше да се роди, за да заклеими хората с пари.

Не да си богат, а да имаш пари. Да имаш пари като стена, на която да се облегнеш и да се обърнеш към света.

Октавия знаеше, че майка ѝ мисли за пари. Пари за доктори, пари за дрехи, пари за нафтовата печка, пари за учебници, пари за празнични костюмчета. Пари за къща на Лонг

Айланд и може би малкият Сал ще бъде онзи, който ще иде в колеж.

И все пак, мислеше си Октавия, въпреки всичко майка ѝ не жалеше парите. Купуваше най-добрия зехтин, скъпо сирене, вносна шунка. Готвеше месо поне три пъти седмично. И много пъти викаше доктор за болните деца, когато другите семейства щяха да сипват домашни илачи и да чакат настинката или температурата да отmine. На Великден всяко дете имаше нов костюм или рокля.

Но на всеки няколко седмици майката даваше на Октавия да внесе по пет-десет долара. В спестовната книжка вече имаше над хиляда и петстотин, за които не знаеше никой друг, освен тя и майка ѝ. Октавия се чудеше какъв вълшебен знак ще накара майка ѝ да направи една от онези огромни крачки в семейния живот и да купи къща на Лонг Айланд.

Беше есен, децата тръгнаха на училище, нощите бяха твърде студени, за да се седи на авенюто, а и имаше твърде много работа, за да се клюкарства цяла вечер. Трябваше да се перат и гладят дрехи, да се лъскат обувки, да се шият копчета на картончета, за да се припечели по нещо отгоре. Нафтовите печки излязоха от скривалищата в задните дворове и избите. Градът изгря в друга светлина — слънцето стана хладно жълто, паветата и канавките — стоманеносиви. Сградите се издължиха и източиха и се открояваха по-отчетливо една от друга. Вече не миришеше на камък и асфалт. Въздухът изгуби лятната си плънка от прах и жега. Белият пушек от локомотивите на железницата миришеше на природа. В една такава утрин Франк Корбо се върна при семейството си.

Големите деца бяха на училище или на работа. Леля Луче пиеше кафе с Лучия Санта. Двете чуха стъпки по коридора и когато вратата се отвори, Франк Корбо, горд, но като дете, което чака подканящ знак, се спря за миг, преди да влезе в жилището. Изглеждаше добре, лицето му беше загоряло и пълно, очите — по-благии. Лучия Санта рече хладно:

— А, прибра се най-сетне.

Но в гласа ѝ нямаше следа от гостоприемство въпреки оттеглените, неизказани възражения. Леля Луче, като постара, знаеше как се посреща завърнал се съпруг. Каза му:

— А, Франк, колко добре изглеждаш. Колко се радвам да видя, че изглеждаш толкова добре.

И се засуети наоколо да му направи чаша кафе. Франк Корбо седна на масата срещу жена си.

За миг очите им се срещнаха. Нито единият, нито другият имаха какво да кажат. Това, което той беше направил, не можеше да не го направи. Нито можеше да се извини, нито да моли за разбиране. Лучия Санта трябваше да го приеме, както приемаше болестите и смъртта. Но също толкова невъзможно ѝ беше да му прости. Тя стана, отиде до вратата, където той бе оставил куфара си — сякаш можеше да не остане, — и го сложи в най-далечния ъгъл на стаята. После му забърка набързо един омлет, за да хапне с кафето.

Когато наведе глава да му сервира, той я целуна по бузата и тя прие ласката му. Акт на двама души, които си бяха изменили взаимно и с тази целувка се договаряха никога да не търсят отмъщение.

Двете жени и мъжът седяха и пиеха кафе. Леля Луче попита:

— Е, как беше обратно на село? Ех, работата, истинската работа е най-доброто за един мъж. В Италия хората работят по шестнайсет часа на ден и никой не се разболява. И ти ми се виждаш много добре. Значи земята ти понесе, а?

Бащата кимна с глава. Бе вежлив.

— Добре беше — отговори.

Двете малки деца, Сал и Лена, се зададоха по коридора от предната стая, където играеха. Когато видяха баща си, спряха и се хванаха за ръка. Зяпнаха го.

Леля Луче каза остро:

— Явървете да целунете баща си.

Но бащата гледаше децата със същата безпомощна, крехка сянка от някогашна любов, някакво чудо, спомен, примесен с тревога, със заплаха. Когато дойдоха до него, се наведе и ги целуна по челото с безкрайна нежност. След това жена му забеляза в очите му онзи отнесен поглед, който винаги я тревожеше.

Бащата извади от джоба си две малки кафяви книжни кесийки с бонбони и ги подаде на малчуганите. Те седнаха на пода до стола му, за да ги отворят и да опитат подаръците си, отърквайки се като котета о краката на баща си. Той отпиваше кафето, сякаш не ги забелязваше, и не посегна да ги докосне отново.

Леля Луче излезе. Когато вратата се затвори, бащата извади пачка банкноти от джоба, запази две за себе си и даде останалите на Лучия Санта. Бяха сто долара.

Тя остана поразена.

— Може пък добре да си сторил. По-добре изглеждаш. Как си, Франк?

Гласът ѝ беше леко загрижен, донякъде тревожен.

— По-добре — отговори съпругът. — Бях болен. Не исках да се караме, преди да тръгна, затова не ти казах. Шумът в града, вкъщи. Главата ме болеше постоянно. А там беше тихо. Работех здраво по цял ден и нощем спях непробудно. Какво му трябва повече на човек?

И двамата мълчаха. Накрая той продължи, сякаш се извиняваше:

— Парите не са много, но е всичко, което изкарах. Не съм похарчил и цент за себе си. Шефът ми даде куфара, дрехите и ме хранеше. По-добре беше, отколкото да стоя тук и да ти мия стълбите.

Майката каза тихо, одобрително:

— Много пари са. — Но не пропусна да добави: — Джино ги миеше вместо теб.

Очакваше да се ядоса, но Франк кимна и рече с разумен, нежен глас, без насмешка:

— Децата страдат заради греховете на бащите си.

Говореше като набожен човек, като християнин, и за да потвърди подозренията ѝ, извади Библия с червени краища от джоба на самото си.

— Виждаш ли? — попита той. — Истината е в тази книга, а аз дори не мога да я прочета. На италиански е и пак не мога да я прочета. Когато Джино се прибере от училище, ще ми я прочете. Местата са отбелязани.

Майката го гледеше напрегнато.

— Сигурно си уморен — каза. — Върви да си легнеш и да се напиш. Ще пратя децата да играят на улицата.

Когато се съблече и си легна, тя му донесе мокра кърпа да си избърше лицето и ръцете. Той не направи опит да я обладае, нито показа някакво желание, а когато затвори очи и потъна в сън, изглеждаше така, сякаш затваря очи пред света, в който беше влязъл отново. Лучия Санта долови някаква ужасна обърканост под външното здраве, под привидното благополучие. Като го гледеше, усети странна жал към този мъж, когото беше обичала, който бе неин съпруг от толкова години. Сякаш ден след ден, всяка секунда, всяка минута тя беше ковала съдбата му, сякаш той бе неин затворник, гаснещ в килията си. Тя беше невинен тъмничар, не го преследваше, не го порицаваше, не го съдеше. Но не му даваше да избяга. Лучия Санта седна на леглото и сложи ръка върху неговата. Той вече спеше. Поседя така известно време, донякъде доволна, че той ще спи спокойно в леглото си, когато семейството се върне вкъщи, че Октавия, Лари, Джино и Вини ще го видят за пръв път беззащитен и ще го съжалят.

Вечерта семейството беше седнало да вечеря, когато бащата стана и дойде при тях. Октавия поздрави доста хладно. Лари го посрещна много сърдечно, съвсем искрено каза:

— Добре изглеждаш, тате. Домъчня ни за теб.

Джино и Винсент го зяпаха любопитно. Бащата попита Джино:

— Слушаше ли майка си, докато ме нямаше?

Джино кимна. Бащата седна и сякаш изведнъж се сети за нещо, извади двете еднодоларови банкноти от джоба си и мълчаливо ги даде на Джино и Винсент.

Октавия се ядоса, че той не попита и Винсент дали е слушал. Тя разбираше Винсент и знаеше, че му е мъчно, че доларът не е достатъчна утеха. Ядоса се още повече, защото разбра, че вторият ѝ баща не го беше извършил нарочно.

Изведнъж бащата направи изявление, което поразаваше всички.

— Едни мои приятели ще ми дойдат на гости довечера — каза. Той никога не водеше приятели вкъщи. Сякаш усещаше по някакъв начин, че това не е истинският му дом, че тук

никога няма да бъде глава на семейството. Дори не водеше партньорите си на карти за по чаша вино. Довечера Лари щеше да ходи на работа, но Октавия реши да остане и да види тези хора. А и да подкрепи майка си, ако те се окажеха в един отбор с втория ѝ баща срещу семейството.

Къщата беше подредена, чиниите измити, на печката имаше прясно кафе, а купешки сладкиш стоеше на масата, когато гостите пристигнаха. Бяха господин и госпожа Джон Колучи и техният деветгодишен син Йов.

Семейство Колучи бяха млади, току-що прехвърлили трийсетте. Господин Колучи беше слаб и блед, със съвсем лек акцент, колкото да личи, че не е роден в Америка. Носеше риза, вратовръзка и сако. Жена му беше тежка и закръглена, но не дебела. Нямахте акцент, но приличаше повече на италианка от съпруга си.

Цялото семейство Анджелуци-Корбо беше изненадано от привързаността, с която семейство Колучи се отнасяха към Франк Корбо. Ръкуваха се топло с него, нежно го разпитваха, казаха с възхищение: "Това значи е жена ти", и "Това ли са децата ти?", сякаш не вярваха на очите си. "Държат се с него като с богат чичо", мислеше си Лучия Санта. И виждаше как съпругът ѝ отвърща на обичта им. Без да го изтъква, но по тона, по уважението в гласа, в който за първи път от брака им насам чуваше онази нотка, означаваща, че говорещият се прекланя пред желанията и мненията на слушащите. Беше нервен, решен да угоди. За първи път, изглежда, искаше хората да го гледат с добро око. Сам си наля кафето.

Всички насядаха около голямата кухненска маса. Октавия беше чаровна в най-добрия си американски стил, с чести усмивки и нисък, любезен глас. Семейство Колучи имаха съвършени обноски. Явно беше, че господин Колучи работи в кабинет и не с ръцете си. Госпожа Колучи говореше изискан италиански, който не можеше да се научи в Италия. Не бяха деца на селяни от планините, а от чиновническата класа, от дълги поколения държавни служители в Италия. Господин Колучи беше от малкото италианци, чиито семейства бяха емигрирали в Америка по религиозни причини вместо от бедност. Бяха протестанти и в Америка бяха основали нова секта, Чистата баптистка църква.

Естествено, по Божията воля бяха срещнали Франк Корбо. Собственикът на фермата беше първи братовчед на семейство Колучи и те бяха прекарвали лятната си ваканция в имението заради здравето на сина си. Лучия Санта, реформирана селянка, повдигна вежди при повторението на темата, която беше слушала толкова дълго последното лято. Но — продължаваше да говори господин Колучи — Божият промисъл се проявил в това, че живеят само на няколко преки едни от други в града и всяка сутрин той минава край къщата на Франк Корбо. Господин Колучи работеше в шоколадовата фабрика "Рункел" зад ъгъла на 31-ва улица. Най-хубавото беше, че гарантираше да намери работа на Франк Корбо във фабриката. Но не бяха дошли за това.

Не. Господин Колучи беше обещал да научи Франк Корбо да чете и пише. Щяха да ползват Библията за учебник. Тази вечер бяха дошли, защото бяха обещали да го посетят, да го научат не само на четмо и писмо, но и да му разкажат за Исус Христос. Трябваше да ходи на техния курс в Чистата баптистка църква. Господин Колучи искаше да се увери, че госпожа Лучия Санта Корбо няма да възрази, няма да се обиди, ако съпругът ѝ ходи три вечери в седмицата в сектата. Той познаваше уважението, вниманието, което се полага на италианската съпруга и майка. Изобщо не спомена за религиозни възражения, сякаш такива не можеше да има.

Лучия Санта го гледаше вече с по-добро око. Тя разбра, че съпругът ѝ ще стане

протестант, но за нея това нямаше никакво значение. Той беше голям мъж. Но работата при Рункел. Щеше да носи вкъщи безплатен шоколад и какао. А и заплатата не беше без значение. Това беше късмет. Съпругът ѝ можеше да стане евреин, ако иска. От нея не се очакваше да се съгласи, защото нямаше такава власт — на бащата не се пречеше. Даде своята благословия.

Напрежението се разреши, започнаха да говорят за себе си, разказаха си от коя част на Италия идват, кога и защо са заминали. Двамата Колучи не пушеха и не пиеха. Религията беше техният живот, защото вярваха в живия Бог.

Разказваха приказни истории за чудесата, които вярата им донесла. На срещите им в сектата вярващите падали на земята в транс и говорели на странни езици, пияници се превръщали в пълни въздържатели, зли мъже, които редовно насинявали жените и децата си, ставали кротки като светци. Лучия Санта вдигна вежди във вежливо учудване. Господин Колучи продължи:

— Грешниците стават Богуподобни. Аз самият бях голям грешник, в какво — предпочитам да не казвам.

Жена му сведе глава за миг, а когато вдигна очи, устните ѝ бяха извити в лека, тъжна усмивка. Но господин Колучи не се хвалеше с това. Държеше се като мъж, станал жертва на ужасно нещастие, но след големи страдания е бил избавен не по своя заслуга.

Господин Колучи продължи да изяснява нещата. Дори сега Франк да не чувствал вярата, това нямало значение. Те са негови приятели, ще направят всичко, за да му помогнат. От любов към него и Господ. Вярата сама ще дойде.

Семейството беше впечатлено въпреки думите "любов" и "Господ". Никога не бяха срещали или дори чували за човек като господин Колучи. Лучия Санта очакваше някакво желание, някакъв номер, който ще определи цената на целия този късмет. Но такива нямаше. Тя стана да направи ново кафе и да донесе *tarlette*. Бащата наблюдаваше всички, невъзмутим, но видимо доволен.

Нямаше съмнение. Всичко беше на мястото си. Господин Колучи го усети и се унесе. Обясни повече за тяхната вяра. Всички трябва да се обичат, никой не бива да желае земни блага. Накратко, Армагедон ще дойде, Господ ще помете света и само избраните, истински вярващите, ще бъдат спасени. Госпожа Колучи кимаше. Хубавите ѝ устни, с естествен тъмен, кървавочервен цвят, бяха присвити с увереност, великолепните ѝ тъмни очи проблясваха в стаята.

Децата усетиха, че не ги следят, и се изнизиха. Джино, Винсент и Йов тръгнаха по коридора към предната стая. Господин Колучи продължи. Лучия Санта слушаше с учтиво спокойствие. Тези хора щяха да намерят работа на мъжа ѝ. *Bravo*. Да си задържат молитвите му. Всичките ѝ деца, без Сал и Лена, вече бяха причестени и кръстени в католическата вяра, но тя го беше направила, обличайки ги в нови дрехи на Великден, като част от изначалния светски обред. Самата тя отдавна беше престанала да мисли за Господ, освен автоматично да проклина името му за някое нещастие. Нямаше спор, на смъртния си одър щеше добродетелно да приеме последно причастие от своята църква. Но сега не стъпваше там дори на Коледа и Великден.

Октавия беше по-впечатлена. Тя беше млада и вярата в доброто и желанието да вършиш добрини ѝ вдъхваше уважение. Искаше ѝ се да бъде хубава като госпожа Колучи и за миг се зарадва, че Лари не е вкъщи да упражни чара си върху нея, както със сигурност щеше да направи.

Бащата гледаше и слушаше, сякаш очакваше господин Колучи да каже нещо, което отчаяно желаше да чуе, сякаш господин Колучи всеки момент щеше да произнесе някакви вълшебни думи, които да отключат нещо у него. Продължи да чака.

В предната стая Джино извади тестето карти от кръглата дупка в стената, в която през зимата влизаше кюнецът на печката.

— Искаш ли да играем на "седем и половина"? — попита той Йов.

Вини вече седеше на пода и вадеше дребни монети от джоба си. Джино седна срещу него.

— Картите са грях — каза Йов. Беше дребно, сериозно момче, почти красиво, приличаше на майка си, но в никакъв случай не беше женствено. Седна на пода и се загледа.

— Няма ли да хвърлиш една ръка, за Бога? — попита Джино кротко.

— Да кълнеш, е грях — каза Йов.

— Дрън-дрън — намеси се Вини. И той никога не кълнеше, но пък кой беше тоя господинчо да поучава Джино?

Джино наведе глава и погледна умно Йов.

— Ако излезеш с тия приказки в махалата, малкият, ще ти смъкнат гащите и ще ти ги закачат на лампата. Ще трябва да търчиш до вас, та всички да ти видят голия гъз.

Уплашеният поглед на Йов ги задоволи. Те се заиграха и се унесоха. Йов изведнъж каза:

— Добре, обаче вие двамата ще идете в ада, и то много скоро.

Джино и Вини не му обърнаха внимание. Йов добави кротко:

— Татко казва, че краят на света приближава.

Джино и Вини прекъснаха играта за минута. Господин Колучи им беше направил впечатление.

Йов се усмихна уверено.

— Такива като вас ще го докарат. Вие гневите Господа, защото правите лоши неща — играете комар и кълнете. Ако такива като вас правят това, което ние с татко ви казваме, Господ може и да не докара свършека на света.

Джино се намръщи. Той беше приел Светото причастие предишната година и монахините, които го учеха на катехизиса, не му бяха споменали нищо подобно.

— Кога ще стане това? — попита той.

— Скоро — отвърна Йов.

— Кажи кога де — настоя Джино, все още почтително.

— Ще има пожари и потопи, и оръдия ще излязат от небето. Всичко ще гръмне. Земята ще се отвори и ще погълне хората в ада, а океанът ще покрие всичко. И всички ще горят в ада. Освен малцината, които вярват и вършат добрини. Тогава Господ отново ще заобича всички.

— Добре де, ама кога? — Джино беше инат. Винаги държеше да получи отговор, когато задаваше въпрос, независимо какъв.

— След двайсет години — каза Йов. Джино си броеше монетите.

— Залагам пет цента — каза на Винсент. Вини раздаде. За двайсет години всичко можеше да се случи.

Вини изгуби. Достатъчно голям, за да усеща майтапа, каза:

— Ако имах име като Йов, колкото по-скоро свърши светът, толкоз по-добре за мен.

Двамата братя погледнаха Йов лукаво, а той за първи път се ядоса. И подхвана:

— Кръстен съм на един от най-великите хора в Библията. Знаете ли какво е направил Йов? Той вярвал. Затова Господ го подложил на изпитание. Господ избил децата му и накарал

жена му да избяга. После Господ го ослепил и го покрил с милиони струпеи. После Господ му взел всичките пари и къщата. И после знаете ли какво? Господ пратил един дявол в къщата на Йов да го попита дали още обича Господа. И знаете ли какво рекъл Йов? — Направи театрална пауза. — "Бог дал, Бог взел. Аз обичам моя Господ."

Вини беше впечатлен и се вгледа внимателно в Йов. Но за Джино това беше прекалено и той попита:

— И наистина ли го е мислел? Или се е страхувал да не го убият?

— Разбира се, че го е мислел — каза Йов. — И тогава Господ му пратил много късмет, за да го възнагради за вярата. Баща ми казва, че Йов е бил първият чист баптист. Затова чистите баптисти ще бъдат спасени, когато дойде свършекът на света, и всички, които не ни слушат, ще бъдат погребани за милион години. И повече. А вие двамата по-добре престанете да играете карти и да кълнете.

Но тъй като пред себе си виждаше само едно откачено хлапе, Джино цепи картите, направи розетка и ги остави да се подредят. Йов гледаше, увлечен от майсторството му. Джино го погледна и каза:

— Искаш ли да опиташ? — И прехвърли тестето в ръцете на Йов. Момчето се опита да разбърка картите, но те се разпиляха по пода. То ги събра и опита отново със сериозно и целенасочено изражение. Изведнъж огромна сянка падна в стаята. Госпожа Колучи ги гледаше. Не я бяха чули да идва по коридора.

Вини и Джино бяха поразени от красотата ѝ. Зяпаха я. Тя изглежда сина си от горе до долу много хладно, с вдигната вежда.

Йов запелтечи:

— Майко, аз не играех. Джино само ми показваше как да бъркам. Аз само ги гледах как играят.

Джино потвърди любезно:

— Не лъже, госпожо Колучи, само гледаше. Повярвайте — каза с огромно учудване, — не искаше да играе, каквото и да му говорех.

Госпожа Колучи се усмихна и рече:

— Аз знам, че синът ми никога не ме лъже, Джино. Но докосването на картите е начало. Баща му много ще се сърди.

Джино ѝ се усмихна затворнически.

— Няма нужда да казвате на баща му.

Госпожа Колучи студено отговори:

— Разбира се, че няма да му кажа. Но Йов със сигурност ще му каже.

Джино беше изненадан и погледна Йов въпросително. Госпожа Колучи продължи с по-спокоен глас:

— Господин Колучи е главата на нашия дом, както Господ царува над света. Ти нали нямаш тайни от Господ, Джино?

Джино я погледна замислено.

Вини сърдито бъркаше картите. Ядосваше се, че Джино не разбира тези хора, че се държи, сякаш го обичат, че се заблуждава от добрите им обноски. Той забеляза на хубавото лице на госпожа Колучи погнуса от тяхната игра на карти, сякаш ги беше сварила да вършат нещо срамно, за което дори не се говореше.

— Стига си се бъркал, Джино — каза той. Раздаде нова ръка.

Джино, заинтригуван от нещо, което не можеше да разбере, попита Йов:

— Наистина ли ще кажеш на баща си? Без майтап? Ако ти не му кажеш, и майка ти няма да му каже. Нали, госпожо Колучи?

На лицето на жената се изписа органично отвращение, но тя не отрони дума.

Йов не отговори, ала от очите му бликнаха сълзи. Джино беше втрещен. Каза:

— Ще кажа на баща ти, че съм ти напъхал картите в ръцете. Така си и беше. Нали, Вин? Хайде, стига, ще му кажа.

Госпожа Колучи отсече:

— Баща му ще повярва на всичко, което Йов му каже. Лека нощ, деца. Кажи лека нощ на приятелите си, Йов.

Йов не каза нищо и двамата тръгнаха към кухнята.

Двамата братя нямаха вече желание за карти. Джино отиде до единия прозорец, отвори го и седна на перваза. Винсент отиде до другия и направи същото.

Депото тънеше в мрак, с изключение на фара на един от работещите черни, невидими локомотиви, който триеше стомана о стомана. Даже река Хъдсън беше почти синьо-черна под бледата есенна луна, а остриите върхове на Палисейдс бяха като мрачни планини отзад.

Десето авеню под прозореца беше застинало и тъмно, очистено от миризмите и хората от студения октомврийски нощен вятър. Само на ъгъла на 31-ва улица имаше живот, гореше голям огън, около който се мотаеха някакви недорасли момчетии.

Джино и Винсент видяха как баща им излиза от сградата със семейство Колучи. Изпращаше ги до трамвая на Девето авеню. Гледаха, докато се върна. Видяха го как застана до кладата и продължително се загледа в пламъците. Не го изпускаха от очи. Накрая той тръгна по авенюто и влезе вкъщи.

Джино и Винсент слязоха от прозорците. Разпънаха леглото си и го оправиха. Вини си облече пижамата от село. Докато го гледаше, Джино каза:

— Този Йов, добро дете е, ама има късмет, че не живее в нашата махала.

Господин Колучи не беше само по приказките, той действаше. Франк Корбо постъпи във фабриката на Рункел още следващата седмица и всяко негово връщане беше радост за децата. От дрехите му и от него се носеше дъх на какао. Винаги носеше голям, назъбен къс шоколад в джоба. Беше истински шоколад, много по-вкусен от онзи в сладкарницата. Джино трябваше да го раздели между децата. Той го нарязваше с нож, даваше половината на Вини и другата на себе си. После всеки връчваше по едно парче на Сал и на малката Лена. Джино винаги си представяше баща си да работи на огромна шоколадова скала, която разбиваше на парченца с търнокоп.

Бащата беше покръстен в новата вяра на Великден. Всяка вечер ходеше при семейство Колучи за уроци по четене, а после в сектата за служба и още уроци. Понякога караше Джино да му чете от Библията, но момчето постоянно се опъваше. Четеше лошо и с явно недоволство, особено любимите пасажи на баща си, в които човек е заставен от гневния и отмъстителен Бог да отговаря за делата си. Джино ги сричаше с такъв глас, дотам незаинтересуван и отегчен, че само дразнеше баща си. Един ден Франк Корбо му каза кротко и с усмивка:

— *Animale!* Ти не вярваш ли в Бога? Не те ли е страх, че ще умреш и ще идеш в ада?

Джино беше изненадан и объркан.

— Аз приех причастието — каза той. Баща му го погледна, сви рамене и повече не го накара да му чете.

Следващите два месеца всичко вървеше гладко. Нямахше спорове.

Но тогава Лучия Санта, като гледаше съпруга си толкова здрав, работещ, спокоен, вежлив, реши, че няма причина да не бъде още по-добре. Оплака се, че постоянно го няма вкъщи, че децата му не го виждат, че не я води на гости при роднините. Бащата сякаш очакваше този упрек, сякаш новата роля не му доставяше пълно удоволствие. Избухна скандал, той я удари, имаше резове и писъци. Октавия заплаши баща си с кухненския нож. Беше както едно време. Бащата излезе от къщи и не се върна до другата сутрин.

Постепенно той се промени. Вече не ходеше толкова често в сектата. Много вечери се връщаше направо вкъщи и си лягаше, без да яде. Лежеше и гледаше в тавана, без да спи, без да говори. Лучия Санта му носеше топло ядене, той понякога се хранеше, понякога го блъскаше от ръцете ѝ и изцапваше чаршафите. И после не ѝ позволяваше да ги смени за тази нощ.

За малко заспиваше, после се будеше посред нощ, стенеше и се въртеше. Имаше ужасни болки в главата и Лучия Санта мажеше слепоочията му със спирт. Въпреки това на сутринта беше достатъчно добре, за да ходи във фабриката. Нищо не го възпираше от работата му.

Тази зима нощите бяха кошмарни. Виковете на бащата будеха бебето. Джино, Винсент и Сал се гушеха един в друг, Джино и Винсент бяха любопитни и кротки, но Сал трепереше от страх. Октавия се будеше и лежеше в леглото бясна от търпимостта на майка си към бащата. Лари пропускаше всичко, защото работеше нощем и се връщаше едва рано сутрин.

Бащата ставаше все по-зле. Будеше се посред нощ и кълнеше жена си, първо в бавен, после в по-оживен ритъм — ритъма на Библията. Всички спяха, къщата беше тъмна и изведнъж от непрогледния мрак гласът на бащата изпълваше жилището, тръпнещ, жив. "Курва... Кучка... Мръсна, гадна, долна, лъжлива никаквица..." После с по-висок тон и по-бързо: "Изчадие адово, дете на блудница, майка на блудница." Накрая идваше порой мръсотии, който завършваше с дълбок болезнен стон и ужасяващ вик за помощ: "Иисусе, Иисусе, помогни ми, помогни ми!"

Всички бяха будни, уплашени, седяха на леглата и чакаха, без да знаят какво да правят. Майката успокояваше мъжа си, говореше с нисък глас, молеше му се да мълчи, за да могат децата да спят. Мажеше слепоочията му със спирт, докато жилището се изпълваше с парещия мирис.

Октавия и Лучия Санта се караха за постъпването му в болница. Майката отказваше и да помисли за това. Октавия, уморена от безсъния и тревоги, стигаше до истерия и майка ѝ се принуждаваше да ѝ зашлеви шамар през лицето. Една нощ, когато бащата започна да стене: "Иисусе, Иисусе", иззад вратата на спалнята на Октавия долетя подигравателен стон в отговор. Когато бащата изруга на италиански, Октавия отвърна с крясък, подражаваше на диалекта му, а мръсните думи на чуждия език, писък в мрака, бяха по-поразяващи от ругатните на бащата. Сал и малката Лена заплакаха. Вини и Джино седяха на ръба на леглото, вцепенени от съня и уплахата. Лучия Санта заблъска по вратата на дъщеря си, молеше я да престане. Но Октавия не се владееше и баща ѝ млъкна пръв.

На следващата сутрин той не отиде на работа. Лучия Санта го остави да си почине, докато изпращаше децата на училище. После донесе на мъжа си закуска.

Беше скован като дърво. Очите му гледаха пусто към тавана. Когато го разтърси, той заговори с глух глас:

— Аз съм умрял, не им давай да ме погребат без дрехи. Обуйте ми хубавите обувки. Господ ме повика. Аз съм умрял.

Майката беше толкова уплашена, че пипна крайниците му. Бяха леденостудени и

сковани. Тогава бащата започна да вика: "Иисусе, Иисусе. Милост. *Aiuto, aiuto.*"

Тя се опита да го хване за ръка.

— Франк, нека извикам доктора — каза. — Ти си болен, Франк.

Бащата се ядоса, колкото един мъртвец може да се ядоса. С глухи, заплашителни нотки той отговори:

— Ако дойде докторът, ще го изхвърля от прозореца. — Но заплахата окуражи Лучия Санта, защото сега студените сини очи оживяха от гняв. В крайниците, които докосваше, нахлу топлина. Тогава чу как някой се качва по стълбите и влиза вкъщи. Лари се прибираще от нощна смяна.

Тя го повика:

— Лоренцо, ела да видиш баща си.

Гласът ѝ накара Лари да се втурне в спалнята.

— Виж колко е болен и как не иска да го види лекар — каза майката. — Поговори му.

Лари беше поразен от вида на втория си баща. Не бе забелязал промяната, изпитото сухо лице, опънатите устни, безумното изражение. Каза кротко:

— Хайде, тате. Трябва да докараме доктора, даже да си умрял. Хората ще рекат, че мама те е отровила или нещо от тоя род. Разбираш ли? Ще ни трябва смъртен акт. — И се усмихна на втория си баща.

Но Франк Корбо го изгледа с презрение, сякаш синът му беше слабоумен или луд.

— Никакви доктори — каза. — Оставете ме да почина. — И затвори очи.

Лучия Санта и Лари отидоха в кухнята в другия край на жилището. Майката каза:

— Лоренцо, върви в "Рункел" и доведи господин Колучи. Той може да говори с Франк. Снощи пак беше много зле. Ако продължава така... Не, върви да доведеш господин Колучи.

Лари беше уморен до смърт и искаше да си легне. Но видя как майка му, винаги силна и уверена, бе докарана почти до сълзи — сълзите, които беше твърде горда да пролее. Изпита огромна любов и жал към нея, но и загадъчно недоволство, че е въввлечен във всичко това, сякаш трагедията изобщо не го засягаше. Потупа майка си по ръката и каза:

— Добре, мамо. — И излезе да търси господин Колучи.

Господин Колучи, макар и чиновник, не можеше да напусне работното си място. Дойде в пет часа, като водеше със себе си още трима мъже. Дрехите им миришеха на какао. Отидоха при Франк Корбо, който лежеше безжизнен на леглото.

Наредиха се около него като апостоли.

— Франк, Франк — каза кротко господин Колучи. — Какво е това? Какво правиш? Не можеш да оставиш жена си и децата си. Кой ще им дава хляба? Господ няма да те повика още, имаш много добрини да вършиш, Франк. Хайде, стани, послушай един приятел, който те обича. Часът не е настъпил.

Другите мъже промълвиха: "Амин", сякаш беше край на молитва.

— Трябва да намерим доктор за главоболието ти — добави господин Колучи.

Бащата се вдигна на лакът. Заговори с нисък, сърдит глас, вече пълен с живот:

— Ти ми каза, че няма нужда от доктори, че Господ решава, човек вярва. Значи сега лъжеш. Ти си Юда. — И като протегна ръка, почти докосна с показалеца си окото на Колучи. Приличаше на фреска.

Господин Колучи се вцепени. Седна на леглото и взе ръката на Франк в своята. Каза:

— Братко, послушай ме. Аз вярвам. Но когато виждам жена ти и децата ти изоставени така, вярата ми отстъпва. Дори моята. Не мога да направя от своята вяра твоя гибел. Ти си

болен. Имаш главоболия. Страдаш. Скъпи братко, ти не вярваш. Казваш, че Господ те повикал, и твърдиш, че си мъртъв. Богохулстваш. Живей сега. Помъчи се още малко. Господ ще те пощади на Армагедон. Сега стани и ела у нас на вечеря. После ще идем до църквата и ще се молим заедно за твоето избавление.

Господин Колучи плачеше. Другите мъже сведоха глави. Бащата ги гледаше с широко отворени очи, привидно възвърнал разума си.

— Ще стана — каза тържествено той и им направи знак да излязат, за да се облече. Колучи и другите мъже отидоха в кухнята и седнаха на масата да пият кафето, което Лучия Санта им поднесе.

Господин Колучи гледаше тихо към дървената маса. Беше ужасно смутен. В онова легло видя карикатура на Христа и истинския вярващ — вярата, доведена до логичния си завършек: смъртното ложе. Каза на Лучия Санта:

— Госпожо Корбо, съпругът ви ще се прибере довечера в девет. Повикайте лекар. Не се страхувайте, аз ще бъда до него. — Сложи ръка на рамото ѝ. — Госпожо, повярвайте ми. Съпругът ви има верни приятели. Ще се молим за него. Ще бъде излекуван. И душата му ще бъде спасена.

Лучия Санта почувства хладен, непреодолим гняв при допира му. Кой беше този мъж с единственото дете, чужд на мъките и страданията ѝ, да мисли, че може да я утеши? Безразсъден, престъпен в обърканата си набожност — той беше причина за болестта на съпруга ѝ. Той и приятелите му бяха помрачили ума на мъжа ѝ с глупостите си, с поройната, сервилна близост до Бога. И извън това изпитваше погнуса от господин Колучи. Някак дълбоко в себе си тя усещаше, че той не дава пет пари за живота на своя събрат. Че с такава хубава жена показваше дълбоко съмнение и липса на вяра, като оставаше с едно-единствено дете. Като си спомни как плачеше до леглото на съпруга ѝ, тя почувства непреодолимо отвращение от него и всички мъже, които търсеха нещо отвъд живота, някакво величие. Сякаш животът, самият живот не стигаше. Как се превземаха само. Тя извърна очи от господин Колучи, неговата жал, неговата мъка, за да не види той лицето ѝ. Мразеше го. Щеше да изпита мъката, гнева на страдащия, който трябва да се подчини на съдбата. Колкото до господин Колучи, за него оставаха лесните сълзи на състраданието.

Докторът беше син на хазаина, който притежаваше много от сградите на Десето авеню. Баща му, италиански селянин, не се беше мъчил и потил, не беше напуснал родината си, не беше изстисквал всеки цент от сънародниците си наематели, не беше вечерял *pastaifagioli* четири пъти в седмицата, за да стане синът му самарянин. Доктор Силвио Барбато беше млад, но не хранеше никакви илюзии относно Хипократовата клетва. Твърде много уважаваше баща си, а и сам беше достатъчно умен, за да не изпада в сантименталности към тези италианци от Юга, които живееха като плъхове край западния градски вал. Но все пак беше и достатъчно млад, за да не възприема страданието като нещо нормално. Съжалението у него все още не беше изцедено.

Той познаваше Лучия Санта. Като момче, преди баща му да забогатее, живееше на Десето авеню и ѝ отдаваше уважението, дължимо на по-възрастна жена. Тогава живееше както тя сега, със спагети в четвъртък и събота, *pastaifagioli* във вторник, сряда, петък и събота и *scarola* в понеделник за прочистване на стомаха. Не можеше да не ѝ се чуди и да се държи напълно професионално. Но колкото пъти влезеше в такова жилище, той благославяше баща си.

Беше успял да избяга. Баща му беше достатъчно хитър да го направи лекар. Хората винаги се разболяват, винаги щеше да има болници, работа не липсваше. Въздухът гъмжеше от бацили, в добри или лоши времена. Някои успяваха за малко да се спасят, но пък оставаше дългият път към смъртта. Всички живи имаха пари, които намираха начин да стигнат до джоба на доктора.

Седна да изпие едно кафе. Беше длъжен, иначе нямаше да го викат друг път. Хладилникът в антрето сигурно бе пълен с хлебарки. Дъщерята — как ѝ беше името? — бе достатъчно голяма да работи и бе така развита, че сватбата беше наложителна, иначе щеше да загази. Пълно беше с хора, които обясняваха нещо за пациента. Семейните приятели и съветници се бяха събрали — най-досадното нещо за лекарите. Най-зле беше с бабичките.

Най-сетне видя болния, който лежеше в леглото. Изглеждаше спокоен. Доктор Барбато напипа пулса, премери кръвното. Беше достатъчно. Зад спокойното, строго лице сигурно се криеше непоносимо напрежение. От други лекари беше чувал за подобни случаи. Винаги мъжете се превиваха под изкушенията на новата земя, никога жените. Имаше много италианци, които бяха изгубили разсъдък си и стигаха до лудницата, сякаш с напускането на родината си бяха изтръгнали някакъв жизненоважен корен от главите си.

Доктор Барбато знаеше какво да направи. Франк Корбо трябваше да постъпи в болница, да си даде дълга почивка, да стои далеч от напреженията. Но този мъж трябваше да работи, имаше деца да храни. Налагаше се да рискуват. Доктор Барбато продължи прегледа. Като дръпна чаршафа, беше поразен от гледката на два страховито деформирани крака и изпита почти суеверен страх.

— Как стана това? — попита на италиански. Гласът му беше вежлив, но твърд, изискваш отговор.

Бащата се повдигна на лакти и дръпна обратно чаршафа върху краката си.

— Не е ваша работа — каза. — Те не ме притесняват изобщо.

Този беше враг.

— Значи имате главоболие? — попита докторът.

— Да — каза бащата.

— Откога?

— Открай време — отговори бащата.

Нищо не можеше да се направи. Доктор Барбато написа рецепта за силно успокоително. Изчака търпеливо хонорара си, докато майката изтича до другата стая да извади пари от скривалището. Почувства се малко неудобно. Винаги се надяваше хората, които му дават пари, да са малко по-добре облечени, да имат по-хубави мебели. После забеляза радиото и угризенията му се изпариха. Щом можеха да си позволят такъв лукс, можеха да си позволят и болест.

Франк Корбо се върна на работа следващата седмица. Беше доста по-добре. Понякога нощем стенеше и ругаеше на глас, но само за няколко минути, а след полунощ винаги спеше. Но преди да изтече седмицата, един ден се върна вкъщи преди обяд. Застана на прага и каза на жена си:

— *Padrone* ме прати вкъщи. Много съм болен и не мога да работя.

И за ужас на Лучия Санта се разплака.

Тя го сложи да седне до кухненската маса и му донесе кафе. Беше много отслабнал. Говореше, както никога не беше говорил от сватбата им насам. Попита я с уплашен глас:

— Толкова ли съм болен? *Padrone* каза, че много често спирам да работя и забравям машината. Че трябва да си почина и тогава да ида при него. Но аз не съм толкова болен, оздравявам, държа се. Нали е така?

Лучия Санта каза:

— Не се тревожи за работата, почини си малко. Трябва да оздравееш. Иди следобед да се разходиш, заведи Лена на чист въздух в парка.

Тя погледна наведената му глава. По-добре ли беше, или по-зле? Нищо не ѝ оставаше, освен да чака.

Когато Франк излезе с малката Лена, майката му даде долар за бонбони и пури. Знаеше, че обича да има пари в джоба и това ще го ободри. Целия следобед го нямаше и се върна чак за вечеря.

Цялото семейство се събра около масата — Октавия, Лари, Винсент, Джино и Сал. Всички знаеха, че баща им е изгубил работата си, и бяха посърнали. Но той беше спокоен и много вежлив, помагаше на жена си и скоро всички се успокоиха. Сякаш ударът от изгубената работа беше избил всички останали глупости от главата му. Разбъбриха се. Лари будалкаше момчетата, че на стената хлебарките играят бейзбол, и когато Сал и Джино се обръщаха да погледнат, той крадеше картофи от чиниите им. Октавия хранеше малката Лена и я държеше в скута си. Вини следеше всичко. Лари не можеше да го измами. Той докосна роклята на майка си, докато минаваше да сервира, и тя му сипа първи.

Когато станаха от масата, Лучия Санта попита съпруга си дали ще ходи в църквата. Той отговори, че повече няма нужда от господин Колучи. Майката остана поразена. Възможно ли беше съпругът ѝ, който в ущърб на семейството никога не е хитрувал, да е използвал семейство Колучи само за да получи работа? Но пък тогава откъде се взе болестта? Противоречията я тормозеха.

По-късно, когато стана време за лягане, Лучия Санта седна на кухненския си стол да шие до полунощ. Вече държеше да е напълно облечена и готова, когато съпругът ѝ получи пристъп. Ако до полунощ нищо не станеше, можеше да си ляга спокойно — опасността беше отминала.

Франк Корбо я гледаше и с неговата си нежност каза:

— Върви. Върви си почини. Аз ще поостана още малко и ще си легна.

Тя разбра какво е имал предвид едва след полунощ. Вече приближаваше единайсет. Всички бяха заспали, а Лари отиде на работа. Лучия Санта почувства голям прилив на облекчение и гордост, че правилно бе преценила.

Той беше по-добре. Мъжете ги върхлитат разни такива, но им минава.

— Ще си довърша тук малко — каза тя. Докато шиеше, той пушеше пура. Наля ѝ чаша вино, даже сипа една и на себе си, макар това да беше против вярата на Колучи. Минаваше полунощ, когато си легнаха, а малката Лена спеше между тях. Беше много тъмно, най-мрачната дълбина на нощта, когато Лучия Санта се събуди и чу как съпругът ѝ повтаря с ясен, равен глас:

— Какво търси тази кукла между нас? Бързо, преди да съм я изхвърлил през прозореца.

Лучия Санта прегърна с една ръка спящото бебе и каза тихо, напрегнато:

— Франк, какво има? Какво ти става?

Все още сънена, тя не можеше да схване. Бащата запита с нисък, заплашителен тон:

— Защо си сложила тази кукла между нас?

Лучия Санта се опита да говори тихо. Прошепна:

— Франк, Франк, това е дъщеричката ти. Събуди се, Франк.

Настъпи дълго мълчание, но Лучия Санта не посмя да заспи отново. Изведнъж цялото легло се разтресе мощно.

Той се изправи като ангел отмъстител. Светлина заля стаята и предната спалня, в която спяха децата. Баща им стоеше напълно облечен. Лицето му беше почти черно от нахлулата яростна кръв. Гласът му беше като гръм, когато извика:

— Вън от тази къща! Копелета, синове на курви и мръсници! Вън от тази къща, преди да съм ви избил до един!

Майката изскочи от леглото по нощница, грабнала бебето на ръце. Отиде в предната стая и каза на уплашените Джино и Винсент:

— Бързо, обличайте се, взимайте Салваторе и вървете при леля Луче. Бързо де.

Бащата вилнееше, псуваше, но когато видя Винсент да излиза, каза:

— Не, Винченцо може да остане. Винченцо е ангел.

Но майката изтича Винсент по коридора.

Бащата и майката бяха изправени един срещу друг.

В очите на бащата нямаше милост. Каза тихо, но с истинска омраза:

— Взимай си куклата и изчезвай от тази къща.

Лучия Санта погледна към вратата на единствената спалня — тази на Октавия.

Бащата проследи погледа ѝ. Каза:

— Не ме карай да чукам на вратата на дъщеря ти. Изхвърли я на улицата, където ѝ е мястото.

Вратата се отвори. Октавия стоеше, вече облечена, стиснала шивашката ножица в ръка. Майката каза бързо:

— Октавия, ела с мен.

Октавия не се страхуваше. Беше излязла от стаята си, готова да се сражава за майка си и децата. Но когато видя в очите на втория си баща жестокото задоволство, се изплаши за първи път. Взе малката Лена от ръцете на майка си и все още стиснала ножицата, изтича в кухнята. Вини, Сал и Джино се бяха сгушили един в друг, само по палта върху зимното бельо.

Тя ги подбра по стълбите и ги изведе от къщата. Лучия Санта остана сама със съпруга си.

Облече дрехите си над нощницата и го попита с разтреперан глас:

— Франк, какво има? Цял ден беше толкова добре. Какво има сега?

Сините очи бяха непроницаеми, строгото лице спокойно. Той повтори:

— Всички вън от къщата.

Приблужи се до нея и я избута през коридора към вратата.

Лари и пекарят нахлуха в жилището и застанаха между тях. Бащата хвана Лари за гърлото и го блъсна до стената с вик:

— Само защото ми даде един долар днес, мислиш, че можеш да се месиш? — И хвърли шепа дребни монети по заварения си син.

Лари беше нащрек. Каза внимателно:

— Татко, дойдох да ти помогна. Полицаите идват. Трябва да се успокоиш.

Изведнъж зави сирена. Бащата изтича в предната стая да погледне през прозореца.

Долу, на улицата, видя трите малки деца, сгущени в палтата си, наобиколили Октавия, която сочеше нагоре, докато полицаите излизаха от колата. Видя как двама полицаи се втурват във входа. Изведнъж притихна, тръгна назад през коридора към кухнята и каза на всички с много разумен глас:

— Полицаите имат палки. Никой не може да се бори с полицията. Дори Господ не може да се бори с палките.

Седна на един кухненски стол.

Двамата яки полицаи, високи ирландци, влязоха в отвореното жилище спокойно и предпазливо. Лари ги отведе настрана и заговори тихо с тях. Бащата наблюдаваше всички. После Лари отиде и седна до баща си. В очите му имаше сълзи на безпокойство. Каза:

— Слушай, тате. Идва линейка. Болен си, разбираш ли? Хайде, не прави бели. Заради мама и децата.

Франк Корбо го блъсна силно. Двамата полицаи светкавично скочиха напред, но майката ги изпревари.

— Не, не, чакайте — рече тя.

Отиде до съпруга си и заговори тихо, сякаш не искаше да я чуят пекарят и полицаите. Октавия и децата бяха избягали от студа на улицата, стояха в другия край на стаята и ги гледаха. Майката каза:

— Франк, иди в болницата. Там ще те излекуват. Нали не искаш децата да видят как полицаите те бият и те мъкнат по стълбите? Франк, Франк, бъди разумен. Ще идвам да те виждам всеки ден. След седмица-две ще се оправяш. Хайде, сега.

Бащата стана. В този момент двама санитарни с бели куртки се изкачиха по стълбите и влязоха в жилището. Бащата стоеше до масата, с наведена глава, помръкнал. После вдигна глава и каза ведро:

— Всички трябва да пият кафе. Аз ще го направя.

Двете бели куртки тръгнаха към него, но Лучия Санта им препречи пътя. Лари застана до нея. Майката каза на санитарите и полицаите:

— Кротко с него, моля ви. Ако карате кротко, ще тръгне сам. Но ако тръгнете насила, ще стане звяр.

Докато кафето вреше, бащата започна да се бръсне на кухненската мивка. Санитарите бяха напрегнати и дебнеха. Полицаите бяха приготвили палките. Бащата свърши бързо и сложи чашите на масата. Децата и Октавия бяха на другия край на масата. Докато пиеха, за

да му угодят, той накара жена си да му донесе чиста риза. После ги изгледа с язвителен блясък в очите.

— *Figlio de puttana*— започна Франк. — Злодеи. Знам ви аз вас, двамата полицаи. Нощем, късно, отивате във фурната и пиете уиски. Така ли си вършите работата? Ами ти бе, пекарю? Ти вариш уиски в задната стаичка незаконно. Всичките ви виждам нощем, докато другите спят. Всичко виждам. Нощем ходя навсякъде. Виждам греховете на света. Зверове — изверги — убийци — синове и дъщери на курви — всичките ви знам! Мислите, че можете да ме победите?

Крещеше бързо, несвързано, блъсна кухненската маса и разля всички чаши.

Изглежда, се беше повдигнал на пръсти. Стана висок и застрашителен. Лари и майката се дръпнаха от него. Двамата санитарии застанаха в редица с двамата полицаи и пристъпиха към него. Изведнъж бащата видя през огромната дървена маса лицето на сина си Джино, пребледнял от ужас, с почти невиждащи очи, безчувствен. С гръб към враговете си бащата намигна с едно око на сина си. Видя как кръвта се връща в лицето на Джино, а страхът отстъпва на изненадата.

Но комедията свърши. Четиримата мъже обкръжиха бащата, без да го докосват. Той вдигна и двете си ръце към тях, сякаш ги заклеваше да спрат, да чуят нещо важно, което щеше да им каже. Но не проговори. Бръкна в джоба и даде на жена си ключа от апартамента и портфейла си. Лучия Санта го хвана за ръка и го поведе навън от жилището и надолу по стълбите. Лари улови бащата за другата ръка. Полицаяте и белите куртки вървяха плътно зад тях.

Десето авеню беше празно. Вятърът плющеше около линейката и полицейската кола, паркирани пред сградата. Франк Корбо се обърна към жена си на тъмната улица. Каза с нисък глас:

— Лучия Санта, пусни ме да се прибера. Не им давай да ме отведат. Ще ме убият.

Отсреща изсвири локомотив. Жената сведе глава. Пусна ръката му и се дръпна назад от него. Без предупреждение двамата санитарии с бели куртки скочиха върху бащата, нахлузиха му нещо върху ръцете и къде с вдигане, къде с тикане го вкараха в линейката. Един от полицаите скочи да помогне. Не се чу звук. Бащата не извика. Имаше само размахани ръце в синьо и бяло. Майката захапа юмрука си, а Лари стоеше парализиран. Линейката замина, а другият полицаи се приближи до тях.

Булото на младата зора покриваше звездите, но все още не беше светло. Лучия Санта плака на улицата, докато Лари изреждаше на полицаия техните имена, имената на баща му, имената на децата и всички останали в къщата тази вечер и разказваше как е започнало всичко.

Едва на следващата неделя им разрешиха да посетят болния. Следобед Лучия Санта каза на дъщеря си:

— Мислиш ли, че трябва да го взема вкъщи? Опасно ли е според теб?

Октавия сви рамене, страхуваше се да отговори честно. Беше поразена от оптимизма на майка си.

Лари пое командването като най-възрастен мъж в семейството и заговори с мъжко презрение към женската страхливост:

— Да не искате да оставим татко да гние в "Белвю" само защото леко мръдна една вечер? Я да ходим да си го приберем. Ще се оправи, не се бойте.

Октавия каза:

— Лесно ти е на теб да се правиш на широка душа. Вечно те няма вкъщи. Гониш разни флърци, разни тъпи малки никаквици. И докато си развяваш кончето, нас с мама ще ни заколят. А като се върнеш вкъщи, тогава ще ми съжالياваш. Само че ти ще си жив, а ние ще сме умрели. Не бъди толкова тъп, Лари.

— Ти вечно правиш от мухата слон — не отстъпваше Лари. — След като старецът опита "Белвю", вече няма да помисли да се разболява. — И продължи сериозно, без злоба: — Лошото, сестро, е, че ти никога не си го харесвала.

— Какво да му харесвам? — ядосано рече Октавия. — Нищо не е направил нито за Вини, нито за собствените си деца. Колко пъти е удрял мама? Даже веднъж я удари, докато беше бременна. Това няма да го забравя никога.

Лучия Санта ги слушаше и двамата с посърнало лице и сключени черни вежди. Споровете им бяха безсмислени детски препирни, думите им не значеха нищо за нея. Не бяха вещи в тези неща, нито емоционално, нито умствено.

Като много други, тази неграмотна, необучена селянка държеше в ръцете си живота и смъртта на хората около себе си. Всеки ден, всяка година хората обричат и предават близките си. Лучия Санта не разсъждаваше, водена от привързаност. Но любовта и съжалението имаха стойност, определена тежест в живота.

Мъжът, който беше станал баща на децата ѝ, бе я спасил от отчаяното, безпомощно вдовство, беше я събудил за удоволствието, вече нямаше истинска стойност за нея. Щеше да подпали война в семейството. Октавия може да замине, може да се омъжи нарочно рано, за да избяга от него. Той щеше да бъде пожертван в битката срещу живота. Тя имаше задължения към децата, големи и малки. Отхвърляше всяка лична любов като емоционален лукс на необременените от живота.

Но отвъд любовта имаше чест, дълг, съюз срещу света. Франк Корбо никога не беше изменял на този дълг. Просто не беше способен да го изпълни. А беше и баща на три от тези деца. Ставаше дума за кръв. В бъдеще тя ще трябва да погледне тези деца в очите. Трябва да отговаря пред тях, защото той им беше дал живот, те му бяха задължени. Зад всичко това дебнеше първичният страх на родителите от старческата участ, когато станат деца на децата си и на свой ред потърсят милост.

Джино, който през цялото време се въртеше, шаваше, караше се със Сал и Вини и привидно не обръщаше внимание на разговора, изведнъж каза на майка си:

— Татко ми намигна онази ноц.

Майката, учудена, не разбра думата "намигна". Октавия обясни.

Лучия Санта се развълнува.

— Видя ли? — каза тя. — Преструвал се е. Знаел е какво прави, но главата му е била болна и не е могъл да се сдържи.

— Така е — отсече Лари. — Видя, че Джино беше много уплашен, и затова го направи. Казах ти, че няма нищо сериозно. Малко е болен, и толкоз. Да вървим да го прибираме.

Майката каза на Октавия:

— Е, какво?

Тя вече беше решила, но искаше съгласието на дъщеря си. Октавия погледна към Джино, който обърна глава.

— Да опитаме — отвърна тя. — Ще се постарая.

Всички помогнаха на майката да се приготви. Опаковането на храната: спагети в малка купа, плодове, половин самун истински хляб. За всеки случай, ако не може да излезе точно в

същия ден. Даже се шегуваха. Лучия Санта каза:

— Онази нощ, когато каза на Винченцо, че е ангел, разбрах, че е полудял.

Това беше горчива шегга, която щеше да се носи през годините.

Най-сетне Лучия Санта беше готова да тръгне. Джино я попита:

— Татко наистина ли ще се върне днес?

Майката го погледна изпод вежди. В очите му имаше някакъв страх, който тя не можеше да разбере. Каза:

— Ако не днес, утре. Не бой се.

Видя безпокойството да изчезва от очите му и безрезервното му доверие я накара да изпита онова познато, топло чувство на сила и любов.

Вини чу какво каза майката на Джино и извика радостно, съучастнически:

— Ура! Ура!

Октавия рече на майка си:

— Аз ще измия децата и като ги облека, ще ги изведа пред къщи.

Лари отиваше с нея. Преди да тръгнат, каза на децата:

— Ако доведем татко днес, никой да не го закача, нека си почине. Ще правите каквото ви каже.

Като го слушаше, майката изпита огромно въодушевление. Изведнъж повярва, че всичко ще свърши добре, че онази ужасна нощ не е била толкова сериозна, колкото ѝ се струваше. Напрежението беше твърде голямо, всички бяха действали по инстинкт. Нямаше нужда нито да се вика полиция, нито линейка, нито да го откарват в болница. Но пък може да е било за добро. Сега въздухът беше чист и всички се чувстваха по-добре от това.

Стройна, в черно, сама понесла бохчата с храната, Лучия Санта тръгна към 23-та улица, където беше спирката на трамвая за "Белвю". Най-големият ѝ син я държеше под ръка като добро, примерно дете.

Лучия Санта и синът ѝ се наредиха пред препълнената рецепция и зачакаха. След доста време им казаха, че трябва да се видят с лекаря, и последваха указанията как да стигнат до кабинета му.

За тази огромна болница се говореше, че персоналът ѝ е най-добрият в света, че сестрите са по-кадърни и трудолюбиви от всички други сестри и че медицинската помощ за бедните е възможно най-добрата. Но за Лучия Санта тези неща имаха малко значение в онзи неделен следобед. На нея ѝ се струваше, че "Белвю" е ужасът на бедните, последното болезнено и срамно унижение, което понасяха от живота, преди да потеглят към смъртта. Беше пълно с утайките, с най-безпомощните сред човешкия род, най-бедните. Охтичави седяха на мрачни тераси и вдишваха пропития със сажди въздух, гледаха как каменният град отцежда отровата, разяждаща дробовете им. Слабоумни старци лежаха безпризорни, забравени от всички, освен от роднините, които идваха на посещение, носеха им да ядат и се опитваха да им вдъхнат някаква искрица надежда. В други отделения бяха онези, разсърдени от живота, от Бога, от човечеството, които бяха погълнали луга или бяха посегнали на телата си по някакъв друг ужасен начин в своя копнеж по смъртта. И сега, когато физическите страдания облекчаваха другите им мъки, те се бяха вкопчили в живота. Накрая идваше ред на онези луди, които бяха избягали от света в някаква по-ласкава тъмница.

Лучия Санта си помисли, че каквото и да говорят за това място, истината е една: това е благотворителна болница. Тя не дължеше нищо на нея и на хората като нея и нищо нямаше да получи от тях. Тъмните ѝ, покрити с плочки коридори се огласяха от хлапета, които чакаха

лекарства, лечение, шевове. В едно отделение деца, осакатени от автомобили и пияни родители, се бореха за една инвалидна количка.

В някои легла бяха праведно болните — мъже, чийто труд беше давал хляба на жените и децата им, чийто страх от смъртта беше примесен с образа на безпомощните им, беззащитни семейства.

В тази болница хората носеха всеки ден храна на близките си — тенджери със спагети, кесии с портокали, кърпи, свестен сапун и чисти завивки. Това беше фабрика, в която човешките съдове се залепваха без жал, нежност и обич. Беше място, където животното се пригаждаше да носи своя товар. Място, лишено от съчувствие към ранения дух, което раздаваше оскъдна милост, но по принцип никога не подаряваше цветя. Намираше се в източния край на града, средновековно по кулообразната си структура и железни порти, символ на ада. Набожните бедняци се кръстеха, когато минаваха през тези порти, тежко болните се предаваха на смъртта.

Лучия Санта и синът ѝ откриха кабинета на лекаря и влязоха. Майката не можеше да повярва, че толкова млад мъж в бяла куртка не по мярка, държи съпруга ѝ в ръцете си. Още щом седнаха, той ѝ каза, че не може в същия ден да се види със съпруга си. Най-добре било да подпише необходимите документи.

Майката се обърна към Лари с нисък глас, на италиански:

— Кажи му за намигването.

Лекарят каза на италиански:

— Не, госпожо, вие ми кажете.

Майката беше изненадана, той толкова приличаше на американец.

Говореше италиански с езика на богатите и се отнасяше към нея с кавалерско уважение. Лучия Санта му обясни как в разгара на пристъпа през онази ужасна нощ нейният съпруг намигнал на най-големия си роден син. Да го увери, че наистина не е луд. Беше ясно, че се е поддал на слабостта и раздражението от семейството, отчаял се е от съдбата си. Бяха бедни. Той беше много болен, за да припечелва. Понякога и това е причина мъжете да се държат странно. А и цяла зима ходи без шапка. Сигурно мозъкът му е простинал на студа. И да не забравяме, че докато копаеха новото метро на Осмо авеню, за пет минути го заровиха жив и там си удари главата.

Тя продължаваше да говори, да доказва, че болестта е физическа, външна, предмет на прости грижи, но постоянно се връщаше до намигването. Беше ги заблудил онази нощ. Всички се бяха подвели, дори лекарите.

Докторът слушаше с огромно търпение и такт, кимаше с глава, че намигването е много чудно, че студът, ударът в главата могат да бъдат причина, отронваше тук-там насърчителни думи. Майката не разбираше, че неговото търпение е израз на съжаление и състрадание. Когато тя приключи, той заговори на прекрасния си италиански и се разкри като враг.

— Госпожо — каза, — съпругът ви е много болен. Твърде болен за тази болница. Твърде болен за дома ви. Трябва да бъде изпратен другаде. Може би след година-две ще се оправи. Кой знае. Тези неща все още са загадка.

Майката рече тихо:

— Няма да подпиша нищо. Искам да видя съпруга си.

Лекарят погледна към Лари и поклати глава. Лари каза:

— Хайде, мамо, утре пак ще те доведе. Може тогава да видим татко.

Лучия Санта седеше неподвижно, вцепенена като животно. Докторът проговори с

нежен, безнадежден глас:

— Госпожо, ако съпругът ви имаше треска, малария, нямаше да го пратите да работи, нямаше да го пускате на студа да се мъчи. Ако краката му бяха счупени, нямаше да го карате да ходи. За него излизането в този свят е твърде тежко. Твърде е болезнено за него. Болестта е знак, че няма да потегли към смъртта. Ще покажете повече любов към съпруга си, ако подпишете документите.

Той докосна една жълта картонена папка на бюрото си.

Майката вдигна глава и го погледна в очите. Отсече на груб италиански:

— Никога няма да подпиша.

Докторът се изчерви. После каза сериозно:

— Виждам, че носите нещо на съпруга си. Искате ли да му го предадете сама? Няма да можете да останете, но за малко ще си поговорите.

Майката на свой ред се изчерви пред тази добрина и кимна. Докторът вдигна телефона на бюрото си и се обади на някого. После стана и рече на Лучия Санта:

— Елате с мен.

Когато и Лари се надигна от стола си, докторът каза:

— Мисля, че е по-добре да изчакате майка си тук.

Лучия Санта тръгна след бялата куртка през тъмните, затворнически коридори, нагоре по стълбите, после надолу, докато накрая след много път стигнаха до врата, водеща към огромна, застлана с плочки стая, пълна с вани, някои от които бяха закрити със завеси. Тя последва доктора, който вървеше през стаята към друга врата в далечния ъгъл. Но изведнъж докторът спря до една от закритите със завеси вани. С дясната ръка я хвана здраво за лакътя, сякаш да я предпази от спъване или падане. С лявата дръпна завесата на металната шина.

Гол мъж, с вързани отстрани ръце, седеше във вана с чиста вода. Майката извика:

— Франк! — И тесният череп се обърна към нея, лицето се издължи в озъбената гримаса на ужасено диво животно, хванато в капан. Сините очи бяха като стъклени, блестяха от бездушна ярост. Не гледаха в нея, а в невидимото небе над нея. Това беше лице на безнадеждна сатанинска лудост и докторът остави завесата да падне, когато дългият, безпомощен страдалчески вик на жената привлече санитарите към тях. Кафявата кесия падна на плочките, скъса се, изцапа чорапите и обувките на Лучия Санта.

Тя отново седеше в лекарския кабинет. Лари се опитваше да спре сълзите ѝ. Но тя плачеше за себе си, че отново ще бъде вдовица, че трябва завинаги да спи сама в леглото, плачеше за другите си деца, които също остават без баща. Плачеше, че отново е победена, покорена от съдбата. Плачеше и защото за пръв път от много години беше ужасена. Обичаше един мъж, роди му деца, а после го видя не мъртъв, но с душа, изтръгната от тялото.

Подписа всички документи. Благодарил я доктор за добрината. Когато излязоха от болницата, Лари я заведе у дома с такси. Притесняваше се за нея. Но когато слязоха на Десето авеню, тя беше напълно възстановена. Дори не ѝ помогна да се качи по стълбите. Не забелязаха даже децата — Джино, Вини и Сал, които чакаха на ъгъла на авенюто.

През първата топла събота на пролетта Октавия реши да направи основно почистване на къщата. Вини и Джино бяха изпратени да чистят сградата — да мият стените и стълбите и да изметат задния двор. Малките Сал и Лена получиха парцали да бършат столовете и голямата дървена маса — столовете с многото обръчи, масата с големите тайнствени дървени сводове под нея — пещери, в които двете деца можеха да седнат и да се крият. От голямата мазна бутилка с лимоново масло лъснаха всичко така, че то стана зелено-черно и Октавия трябваше после да минава отгоре със сух парцал.

Всичко беше извадено от шкафовете и полиците бяха покрити с нови чисти вестници. Порцелановите съдове бяха строени на кухненската маса, за да бъдат избърсани от полепналия слой прах.

След час Винсент и Джино се върнаха вкъщи с метлата, парцала, кофата и чайника за гореща сапунена вода. Джино каза:

— Ние сме готови. Излизам да играя стикбол.

Октавия бързо подаде глава от долапа. Беше ядосана. През последните няколко месеца Джино се промени. Открай време си беше безотговорен, но ако му висиш на главата и не му даваш да мърда, работеше бодро и добре. Но сега се цупеше, опъваше се. Всичко разваляше. Тя ги изгледа навъсено. И Вини ставаше същият.

Октавия извика:

— Мамо, ела да видиш. Измили са цялата сграда с един чайник топла вода. Четири стълбища и четири коридора заедно с мрамора на входа с един нещастен чайник топла вода.

И се изсмя пренебрежително. Лучия Санта се обади от кухнята:

— Добре де, стига да изглежда малко по-чисто.

Октавия почти изкрещя:

— Как ще изглежда чисто, да го вземат дяволите, само с един чайник топла вода?

Чу как майка ѝ се засмя и тя се засмя. Беше такова хубаво утро. Цялото жилище беше окъпано от жълта светлина.

Двете момчета стърчаха с парцалите и кофата и изглеждаха толкова комично, така мразеха всичко това. Лицата им бяха изкривени от отвращение.

— Добре — каза Октавия, — Вини, помогни ми с долапите, а ти, Джино, измий прозорците отвътре. После двамата с Вини ще свалите боклука на двора, а аз ще довърша прозорците.

— Как пък не?! — опъна се Джино. Октавия дори не го погледна.

— Не ми умувай.

— Излизам — каза Джино.

Вини и Сал бяха поразени от дързостта на брат си. Никой от тях не смееше да се противопостави на Октавия. Даже Лари понякога ѝ се подчиняваше. Тя винаги ги скубеше и ги пляскаше, когато си правеха оглушки и не слушаха. Дори веднъж удари Лари по главата с бутилка от мляко.

Октавия беше клекнала на едно коляно в долапа. Каза през рамо:

— Не ме карай да ставам.

— Не ми пука — озъби се Джино. — Няма да мия тъпи прозорци. Ще играя стикбол.

Октавия скочи от пода и се надвеси над него. С едната ръка го хвана за косата, а с

другата му забърса два яки шамара по бузите. Той се опита да избяга, но тя беше много по-силна. Държеше го здраво. Тупаше го, но гледаше да не удря лошо. Викаше:

— Гадинка малка, кажи пак, че няма да миеш прозорци, и ще те убия.

Джино не отговори. Откъсна се от нея с неочакван изблик на сила. Погледна я, не с омраза или страх, а с неговата си болезнена обезоръжаваща изненада, с оголеното си незащитно учудване. Октавия така и не можа да свикне с този поглед. Понякога биеше Вини по-лошо, така че не изпитваше угризения. И въпреки отношението ѝ към втория ѝ баща тя никога не гледаше на Лена, Сал и Джино като на природени братя и сестра. Те бяха деца на майка ѝ.

Лучия Санта излезе от кухнята. Каза на Октавия:

— Стига. Джино, измий само двата предни прозореца и върви да играеш.

Но слабото мургаво лице на Джино вече гореше от яд. Той се заинати:

— Няма да мия никакви тъпанарски прозорци.

Искаше да види какво ще му направят.

Примирително, колебливо, Лучия Санта подхвана:

— Не ругай, малък си още.

Джино извика:

— Октавия ругае постоянно. Хем е момиче. На нея нищо не ѝ казваш, нали? А пред другите се прави на префърцунена госпожичка.

Майката се усмихна, а Октавия се обърна настрана, да не избухне в смях. Беше вярно. Познатите ѝ момчета, особено синът на пекаря, си нямаха понятие как псува. Те не биха посмели да използват в нейно присъствие думите, които тя изричаше пред майка си и малките си братя. Понякога, когато стигаше до истерия в яда си, изненадваше дори себе си. Една от приятелките ѝ я наричаше "девицата с мръсната уста".

— Добре, добре — каза майката. — Помогни само до обяд, после ще излезеш. Яденето е почти готово.

Знаеше, че Октавия се сърди, задето са ѝ отнели последната дума, но нещата дотук вървяха толкова добре, та искаше само мир да има в семейството. За нейна изненада Джино каза троснато:

— Не съм гладен. Излизам още сега. По дяволите обядът.

Взе си бухалката за стикбол от ъгъла и се обърна да излезе. Тъкмо свари да посрещне пестника на майка си с уста.

Тя беше бясна. Извика:

— *Animate*. Дървена главо. Същият си като баща си. Сега няма да мръднеш от къщи цял ден.

Джино едва ѝ стигаше до брадичката. Тя го гледаше право в очите, две огромни черни езера от ярост, подивели от детски гняв. Той вдигна бухалката и я метна напосоки, като внимаваше все пак да не уцели някого. Дългата тънка пръчка описа плавна дъга и помете купчината порцелан от масата. Разнесе се гръмовен трясък. Оцветени парчета от чинии и чаши се разлетяха из стаята.

Последва миг гробовно мълчание. Джино хвърли един стъписан поглед на майка си и Октавия, обърна се и изхвърча като тапа. През вратата, надолу по стълбите, по Десето авеню на свежото пролетно слънце. Майка му се опомни достатъчно бързо, за да изкрещи след него по тъмния коридор, през миризмата на чушки, пържен чесън и зехтин:

— *Figlio puttana!* Говедо! Животно! Не ми се връщай да ядеш!

Джино се почувства много по-добре, когато тръгна по 31-ва улица. Майната им на всички. Майната им на майка му и сестра му. Да вървят всички по дяволите. Подскочи, когато почувства ръка на рамото си, но това беше Вини.

— Прибирай се — каза Вини. — Октавия поръча да те доведе.

Джино се обърна. Блъсна Вини и рече:

— Бой ли искаш, тъпанар такъв?

Вини го погледна сериозно и каза:

— Хайде, ще ти помогна за прозорците. После ще играем.

Джино се стрелна към Девето авеню и макар че Вини бягаше по-бързо, не чу някой да го гони.

Беше свободен, но изпитваше странно неудовлетворение. Даже не бе ядосан. Просто нямаше да прави каквото му каже някой, па бил той и Лари. Мисълта за Лари го накара да спре. Трябваше да се махне от квартала. Със сигурност щяха да пратят Лари да го търси.

На Девето авеню Джино се метна отзад на една конска каруца, която отиваше към центъра. След няколко преки каруцарят, набит мустакат италианец, го видя и плесна с камшика. Джино скочи, вдигна камък и го запрати към каруцата. Не се целеше, но за малко да улучи. Разнесе се порой от псувни, каруцата спря и Джино се изстреля към Осмо авеню. Там се метна на задницата на едно такси. Шофьорът го видя и подкара толкова бързо, че Джино можа да скочи чак на Централ Парк. Шофьорът размаха пръст и му се ухили.

За първи път в живота си влизаше в Централ Парк. Видя чешма до поилка за коне и се напи с топла вода. Нямаше даже цент за газирано. Влезе навътре в парка, докдето можа да стигне от запад на изток, докато видя големите бели квадратни камъни, зад които живееха богатите. Те не му говореха нищо. В детските му мечти парите нямаха място. Той мечтаеше за храброст на бойното поле, за величие на бейзболното игрище. Мечтаеше за собствената си неповторимост.

Джино се опита да намери място в парка, където може да седне срещу някое дърво, без да вижда камъни пред небето или стрелкащите се през листата черни сенки на минаващите коли и каруци. Търсеше илюзия за гора.

Но където и да спреше, прав или седнал, когато се завъртеше в кръг, виждаше поне една каменна фасада над дърветата, рекламно табло, издигнато в небето, чуваше автомобилните клаксони или тропота на конски копита. Миризмата на бензин се смесваше с уханието на тревата и дърветата. Накрая, изтощен, Джино полегна край езеро с бетонени брегове и през замрежените му клепачи сградите изгубиха своята плътност и станаха ефирни, увиснали над дърветата като картинки във вълшебна приказка. После щеше да излезе от гората и да влезе в града. Заспа изведнъж.

Спа като омагьосан. Усещаше как край него минават хора и го гледат, как една топка подскочи до него и как двама лентяи се спряха и го зазяпаха. Но не можеше да се събуди напълно, за да ги види. Годишните времена се сменяха, сякаш времето прелиташе. Първо беше много горещо и Джино се търколи през тревата под сянката на едно дърво. След това заваля лек, слънчев дъжд и го измокри. После стана студено и тъмно, а после пак слънчево като през лятото. Но той беше много уморен, за да стане. Подпираше главата си с ръце, заравяше нос и очи в младата трева, проспиваше живота си. Но когато се събуди, само един следобед си беше отишъл.

Надвисналите островърхи кули на града бяха посинели от настъпващия здрач. Във въздуха нямаше жълти слънчеви лъчи. Паркът беше черно-зелен. Джино трябваше да

побърза, за да се прибере преди мръкнало.

Излезе от Централ Парк на 72-ра улица. Вече се притесняваше. Искаше да се върне в своята къща, в своя квартал. Искаше пак да види братята, сестрите и майка си. Досега не беше отсъствал толкова дълго от дома. Метна се на едно такси. Извади късмет — то тръгна към центъра и после зави по Девето авеню. Но на 31-ва улица таксито летеше с голяма скорост. Джино въпреки всичко скочи, като сви крака, преди да докосне земята. Запази равновесие и се затича бързо. Внезапно чу зад себе си писък на метал. Усети удар, видя как краката му се отделят от земята и полетя във въздуха. Приземи се на паважа и подскочи. Не го болеше, но беше уплашен, защото знаеше, че е бил блъснат.

Голяма синя кола беше спряла наполовина на тротоара, наполовина в канавката. Висок мъж излезе от нея и се затича към Джино. Имаше сини очи и рядка коса, а на лицето му се четеше толкова страх и тревога, че на Джино му дожаля за него. Той веднага каза:

— Добре съм, господине.

Но мъжът започна да го опипва навсякъде за ступени кости. Имаше само голяма дупка в крачола на панталоните и от нея течеше кръв.

Мъжът запита с почти паническа загриженост:

— Наистина ли си добре, малкият? Как си?

Джино каза:

— Коляното ме боли.

Човекът го погледна. Имаше дълбока рана, от която бавно се процеждаше кръв. Мъжът вдигна Джино като бебе и го сложи на предната седалка. На събралите се хора обясни:

— Ще закарам детето в болницата.

Пред Френската болница на 30-а улица мъжът паркира колата и запали цигара. Погледна напрегнато Джино, като наблюдаваше лицето му.

— Каж ми сега наистина, малкият, как си?

— Добре съм — отвърна Джино. Стомахът му олекна. Малко се беше уплашил, че е блъснат от кола.

— Дай да ти видя коляното — каза мъжът. Джино нави крачола нагоре. Кървенето беше спряло и раната бе започнала да хваща груба корица.

— Когато се удрям, не ми тече кръв — похвали се Джино. — Винаги бързо зараства.

Мъжът въздъхна и каза:

— Май е по-добре да влезем.

Джино бързо отвърна:

— В тези болници винаги се чака, а ако не се прибера скоро, майка ми ще се разсърди много. Нищо ми няма, господине. — И излезе от колата. — Освен това не бяхте вие виновен.

Тонът на гласа му беше като на възрастен, който успокоява свой връстник. Той закуцука нататък. Мъжът се провикна:

— Ей, малкият, чакай.

Наведе се от прозореца и му подаде банкнота. Бяха пет долара.

Джино се смути.

— Не — каза той. — Аз бях виновен. Не искам пари.

— Вземи — каза мъжът строго. — Не карай майка ти да харчи пари за нови панталони само защото искаш да се правиш на важен.

С това сериозно изражение приличаше на Линдбърг. Когато Джино взе парите, мъжът му стисна ръката, усмихна се и каза с успокоен, ласкателен тон:

— Бива си те, малкият.

За да се прибере, на Джино му оставаше само да пресече Девето авеню под железопътния надлез и да слезе по 30-а улица до Десето авеню.

Той зави зад ъгъла и изпита огромна радост. Сал играеше на улицата, майка му седеше на табуретката си пред сградата заедно с леля Луче и някаква друга жена. Октавия си говореше със сина на пекаря до лимонадената лавка. Джино мина край нея и двамата се направиха, че не са се видели. Пред сградата спря и се обърна към майка си, когато тя го заговори.

Личеше си, че не е ядосана.

— *Buona sera*— каза тя спокойно. — Реши да се прибереш, значи? Вечерята ти е във фурната.

Тя бързо обърна глава и се заприказва с леля Луче. Джино си помисли огорчен: "Даже не ми забеляза крака."

Закуцука нагоре по стълбите. Олекна му. Явно всичко беше простено. И за първи път обърна внимание на тъпата пулсираща болка в коляното. Устата му беше суха и солена, очите малко го боляха, а краката му трепереха.

Вини четеше в кухнята. Когато видя Джино, извади чиния с чушки, яйца и картофи от фурната и я сложи на масата. После излезе в антрето до хладилника и донесе оттам бутилка мляко. Джино сръбна направо от шишето. После седна да яде.

Вини каза тихо, но с лек укор:

— Къде се губиш цял ден? Мама и Октавия се притесниха, а Лари те търси навсякъде. Много се тревожеха за теб.

— Да бе, да — каза Джино подигравателно. Но вече се чувстваше по-добре. След няколко хапки беше сит. Вдигна крака си на стола. Беше изтръпнал. Нави крачола нагоре. Кората беше кървава и надута като голяма черна торта.

— Уха! — Вини беше впечатлен. — Това най-добре го намажи с малко йод. Ръцете и лицето също. Да не си се бил?

— Не — отвърна Джино. — Само ме блъсна една кола.

Почти изплака, когато го каза. Отиде до мивката и се изми. След това влезе в предната стая, разгъна леглото и се съблече. Много му беше студено и се зави с одеяло. Извади петте долара от панталоните си и ги подържа. Стомахът го сви, лицето му пламна. Сега видя колата така, както не я беше видял тогава — как хвърчи и го удря, как тялото му лети във въздуха. Вини седеше на леглото до него.

— Блъсна ме кола — каза Джино с треперещ глас. — Виж. Човекът ми даде пет долара. Свестен човек беше. Даже искаше да ме води в болница, но на мен нищо ми нямаше. Бях се метнал отзад на една кола и скочих точно пред него. Аз си бях виновен. — Отвори ръка. — Виждаш ли? Пет кинта.

И двете момчета зяпаха парите. Бяха цяло състояние. Вини беше получил пет златни долара за участието си от леля Луче, но никой нямаше да му даде да ги изхарчи.

— Леле — учуди се Вини, — какво ще ги правиш? На мама ли ще ги дадеш?

— Как пък не — сопна се Джино. — Ако разбере, че ме е блъснала кола, ще ме пребие. — И продължи сериозно:

— Хайде да направим онези бутилки с безалкохолно, за които си мечтаеше, Вини, да ги продадем и да спечелим пари. Помниш ли? Може пък да завъртим добра търговия.

На Вини му стана приятно. Това беше отколешната му мечта.

— Сериозно? — попита той. И когато Джино кимна, Вини подхвърли: — Най-добре ми дай парите да ти ги пазя. Мама може да ти ги вземе и да те накара да ги спестиш.

— Не, мой човек — каза Джино подозрително. — Тези пари ще си ги държа аз.

Вини беше изненадан и обиден. Джино винаги му поверяваше парите си: от леда, печалбата от картите.

— Хайде — подкани го Вини. — Дай да ти пазя петте долара. Ще ги изгубиш.

Джино каза злобно:

— Мен ме блъсна колата, не теб. Ти даже не дойде с мен. Беше с Октавия. Имаш късмет, че те взимам за съдружник.

Легна на възглавницата си. Вини го гледаше внимателно. Джино никога не се беше държал така.

— Добре — съгласи се той. — Дръж си парите.

Джино се отпусна на възглавницата и каза безучастно:

— И аз ще бъда шефът на безалкохолното. Парите са мои.

Това обиди Вини. Той беше по-голям и идеята бе негова. За малко да отреже: "Дръж си петте долара и върви на майната си", но вместо това каза:

— Добре, ти ще бъдеш шефът. да ти превържа ли коляното?

— Не. Не ме боли — успокой го Джино. — Хайде да говорим за безалкохолното. И помни — на никого няма да казваш, че ме е ударила кола. Само ще ме натупат.

Вини каза:

— Отивам да взема молив и лист да изчислим разходите.

Отиде до кухнята, избърса масата и изми чиниите. Майката беше издала строга заповед Джино да чисти след вечеря. После извади молив и бележник от чантата си за училище.

Когато Вини се върна в предната стая, беше почти тъмно, последните късчета от вечерния здрач. В полумрака видя отпуснатата ръка на Джино на одеялото. Смачканата банкнота от пет долара беше на пода. Джино спеше дълбоко, тялото му беше напълно неподвижно, очите затворени.

Ала от леглото се носеха странни звуци. Вини се доближи и видя, че брат му плаче насън, по лицето му се стичаха сълзи. Вини го разтърси, за да се опомни от кошмара, но брат му продължаваше да спи, дишаше леко и дълбоко. Накрая хлипането престана, само лицето и миглите му бяха влажни. Вини изчака малко до леглото, в случай че брат му се събуди и си поиска петте долара. После напъха парите в техния тайник в стената.

Вини седна на перваза на прозореца в мрака. Нощта беше много тиха, все още бе ранна пролет и хората не се задържаха долу до късно. Даже депото беше тихо — нито локомотиви се движеха, нито стомана дрънчеше. Вини не откъсваше очи от леглото, за да се увери, че брат му е добре, и се замисли откъде да намерят шишетата за безалкохолното, което щяха да правят. Знаеше, че Джино ще го остави да бъде шеф.

Мътното сивкаво есенно слънце превърна града в плетеница от черти и сенки. Мостът над Десето авеню беше полускрит, сякаш висеше над някаква бездънна клисура, а не само два етажа над павирана улица, пресечена от две стоманени ленти. Под моста, откъм 29-а улица, се зададе талига с плоско дъно, теглена от едър кафяв кон. Беше натоварена с тънки дървени касетки, пълни с лилаво грозде за вино.

Талигата спря на средата между 30-а и 31-ва улица. Каруцарят и помощникът струпаха 20 касетки пред една сграда. Каруцарят се изви назад и се провикна към небето, сякаш изпяваше висока нота:

— Катерина, гроздето те чака.

На четвъртия етаж се отвори прозорец, деца, мъже и жени подадоха глави. След секунди, сякаш бяха летели по стълбите, от сградата потекоха хора. Един мъж взе да обикала касетките, душеше като куче между дъските.

— Добро ли е тази година? — попита той. Каруцарят не си направи труда да отговори. Протегна ръка за парите. Мъжът плати.

Междувременно съпругата постави две деца за охрана, докато тя и другите малчугани хванаха по една касетка и ги понесоха към избата. Бащата откърти дъска от една касетка, откри донякъде съдържанието ѝ, извади голям синкавочерен грозд и започна да яде. Когато децата и жената се върнаха да товарят, те и пазачите също получиха по един грозд. Пред всяка сграда сцената се повтаряше, децата ядяха крушовидни синкавочерни гроздове, бащата се подпираше щастлив на своята купчина касетки, докато други, недотам щастливи мъже, се трупаха около него да му пожелаят успех с виното. Облизваха устни, като мислеха за големите кани, червено-черни, строени до стените на избите.

Джино завиждаше на другите деца, на онези щастливци, чиито бащи правеха вино. Той стоеше до бащата на Джоуи Бианко, но Джоуи беше стиснат и не му даваше грозде, баща му също. Бащата на Джоуи беше толкова стиснат, че не отваряше касетка да опитат дори роднините и близките.

Тогава пекарят, дебел и закръглен, с бялата си сладкарска шапка, излезе да получи три високи купчини касетки пред фурната. Отвори две от тях и раздаде големи гроздове на всички деца. Джино скочи и получи своя дял. Пекарят каза с дълбокия си боботещ глас:

— *Ragazzi*, помогнете да ги вкараме и ще има пица за всички.

Като мравки децата се хвърлиха върху трите купчини, които като по чудо изчезнаха под земята в избата. За Джино не остана нищо за носене.

Пекарят го изгледа с укор:

— Джино, *figlio mio*, какво ще излезе от теб? Пустата работа все ти бяга. Трябва да се научиш веднъж завинаги: който не работи, няма да яде. Бягай.

Пекарят тъкмо се обръщаше, когато ядосаният поглед в очите на момчето го спря.

— А — каза той. — Не си виновен ти. Просто не се хващаш бързо на работа. Ако беше останала някоя, ти щеше да я понесеш, нали?

Когато Джино кимна, пекарят го побутна към магазина. Докато другите деца излязат от избата да си получат наградата, Джино вече ядеше своята пица на авенюто и лютият доматен сос смъкваше сладкия гроздов сок от небцето му.

В настъпващия здрач децата, с лилави от гроздето и червени от доматения сос уста, се

затичаха с викове по авенюто, търчаха нагоре-надолу по стълбите на моста като виещи дяволи, танцуваха сред парата от локомотива, който минаваше отдолу, и изникваха отново в дъжд от искри. Каменният град се извисяваше над тях, почернял от зимата. Това беше последната им лудория, преди да ги извикат от прозорците да избягат от нощта. Децата струпаха празните касетки в канавката и едно от големите момчета запали хартия с кибрит до купчината, за да стане кладата. Десето авеню се обля в оранжеви отблясъци, а около тях децата направиха голям кръг. Викове на майките от прозорците огласяха хладния сумрак на уличните клисури, дълги и протяжни, като на овчари, слизащи от планината.

Лучия Санта, като Бог иззад облака, гледаше от прозореца на горния етаж на Десето авеню 358, облегнала лакти на възглавница без калъфка. Гледаше как нейните и другите деца ядат грозде, тичат по моста, осветени наполовина от оранжевите пламъци, накъсани в трепкащи сенки от хладната, ветровита есенна нощ. Студът подрани тази година. Лятото, благословеният сезон за почивка в града, беше свършило.

Училището щеше скоро да започне. Трябва да има бели ризи за децата, трябва да се кърпят и гладят панталони. Трябва да се носят обувки вместо кърпени гуменки. Трябва да се стриже и реши косата. Трябва да се купуват зимни ръкавици, вечно губени, шапки и палта. Трябва да се сложи печката във всекидневната, до кухнята. Трябва да се проверява да не остава без гориво. Трябва да се заделят пари за зимния пай на доктора. В главата на Лучия Санта се въртеше мисълта да пести, като накара Сал да краде въглища от депото. Но Салваторе беше много кротък, това не му харесваше. А с Джино вече не беше възможно. Ставаше много голям, можеше да мине за престъпник. Така разсъждаваше Лучия Санта с пресметливостта на бедните.

В оранжевата светлина забеляза малко момче да се засилва леко от тротоара през канавката и да прескача кладата. Джино. Твърдо решен да си съсипе дрехите. След него още по-малко момче опита и се приземи на самия край на огъня, като хвърли след себе си дъжд от искри. Виждайки Джино да отстъпва за втори опит, Лучия Санта каза на висок глас:

— *Mannaggia Gesu Crist.* — Затича се по коридора от стаи, хвана черната точилка и се спусна по стълбите. Октавия вдигна очи от книгата, която четеше.

Когато Лучия Санта изхвърча от входа, Джино прелиташе над кладата за трети път. В средата на полета видя майка си, приземи се и опита да се извърти. Тънката черна пръчка го сръга в ребрата остро и болезнено. Извика, за да направи удоволствие на майка си, и се втурна нагоре към къщи. Тогава майката видя Сал да се носи над огъня и когато мина край нея, панталоните му миришеха на изгоряло. Остави му малко време да се наведе, докато замахне с точилката, но пак го засече по същия начин. Сал изписка и се втурна към къщи след Джино. Когато Лучия Санта се качи по стълбите, те вече се бяха съблекли и се криеха под леглата. Щяха да мируват поне половин час. Още един ден беше отминал, още един сезон, още едно парче плат от живота ѝ.

— Остави тази книга — каза майката. — Помогни ми за децата.

Октавия въздъхна и остави книгата. Винаги помагаше в неделя вечер, като компенсация за почивката си през деня. Винаги изпитваше особено чувство на покой в неделя вечер.

Октавия свали съхнещите дрехи над ваната, почисти я и пусна гореща вода. После влезе в стаята си и извика под леглото:

— Излизайте, вие двамата.

Джино и Сал изпълзяха. Сал попита:

— Мама още ли се сърди?

Октавия каза строго:

— Не, но ако не слушате, ще се разсърди. Без бой във ваната, че ще ви пребия и двамата.

В кухнята Лучия Санта приготвяше вечерята. Вини се беше върнал от кино и помагаше да сложат масата. Той щеше да се изкъпе по-късно.

Когато Джино и Сал излязоха, зимното им бельо ги чакаше, с дългите ръкави и крачоли. От някое забравено скривалище се появиха и училищните им чанти, изтъркани, но годни. Чакаха ги и сандвичите с кюфте и чашите с газирана вода, тъй като майка им отказваше да сервира мляко с нещо, готвено в доматен сос.

След вечеря Октавия държа реч пред Сал, Джино и Вини. Те си я знаеха.

— Така — каза тя, — никой от вас тримата не е глупав. Този срок искам да видя хубави бележки, и по поведение също. Вини, ти се справи добре миналата година, но сега трябва да се постараш повече, защото си в прогимназия. Нали искаш да учиш в Нюйоркския колеж? Ако имаш добри бележки, можеш да идеш без пари.

За платен колеж и дума не можеше да става. Вини щеше да е късметлия, ако не започне работа веднага след училище. Но Октавия имаше собствени планове и собствени пари, заделени за случая. Вини щеше да иде в колеж, в Нюйоркския колеж. Тя щеше да се погрижи за семейството. Това я накара в крайна сметка да зарече всякакви мисли за преподаване.

Октавия продължи:

— Джино, ако пак ми дойдеш с онези бележки по поведение като миналия срок, ще те вкарам в болница. Ще те подуя от бой. А и в училието можеш много повече. Дръж се прилично, иначе ще идеш в поправителен дом и ще посрамиш цялото семейство.

Тук прекаляваше малко. Джино никога не беше правил толкова големи бели, че да иде в поправителен дом, нямаше слаби бележки по поведение, нито пък слаби оценки.

Тя си имаше своята аудитория. Даже малката Айлийн се изправи от люлката и изпълзя, за да седне на едно столче до масата. Октавия се протегна и сложи бебето в скута си.

— Сал — каза тя, — ти миналия срок беше добре. Но сега училището става по-трудно. Ще ти помагам с домашните, не се притеснявай. Не съм по-лоша учителка от онези в училище — добави тя с почти момичешко самохвалство. — Само едно искам: всички да се прибират от улицата, когато се върна от работа. По това време ще е вече тъмно и бездруго нямате работа навън. Ако някой не си бъде вкъщи до шест вечерта, ще му счупя главата. И никакви карти, и никакви дивотии, докато домашните не са готови и аз не съм ги проверила. А вие, Вини, Джино и Сал, ще се редувате всяка вечер да помагате на майка за чиниите. Отменете я малко.

Отправи им последно предупреждение, смразяващо със своята простота и искреност, поднесено без украса и предисловия:

— Ако не изкарате, ако останете да повтаряте, ще ви убия.

Айлийн се размърда неспокойно в скута ѝ.

— Никой няма да петни името на това семейство и няма да ми живеете цял живот като тъпи макаронаджии от Десето авеню.

Лучия Санта се намеси, подразнена от фразата на дъщеря си.

— *Bastanza*. Стига. Не тръгват на война в края на краищата. — И продължи, обърната към децата: — Само помнете едно, *ascalzon* такава. Аз бях готова на всичко, за да ходя на училище, да мога да чета и пиша. Само синовете на богатите учеха в Италия. На вашите години гонех козите, садях зарзават и ринех тор. Колех пилета, миех чинии и чистех къщи. За мен училището беше като на кино. Ако вашият баща беше ходил на училище, щеше да си

намери по-добра работа, а и — кой знае — можеше да не се разболее. Така че пазете си късмета, да не ви покажа с точилката какви сте късметлии.

Сал гледаше с широко отворени очи. Джино и Вини се сдържаха, макар че бяха донякъде впечатлени. Сал каза с уплашен глас:

— Мамо, ами ако не мога да се науча? Ако не съм толкоз умен? Не съм виновен аз.

Каза го толкова сериозно, че двете жени се усмигнаха.

Октавия рече кротко:

— Не се бой, в това семейство всички са достатъчно умни, за да изкарат. Ти само се старай. Аз ще ти помагам, а аз бях най-умното момиче от моя випуск.

Вини и Джино казаха в един глас: "Ха-ха". Кроткият ѝ, тъжен тон ги предизвика да я подразнят. Големите тъмни очи на Октавия проблеснаха, но тя се усмигна и попита Лучия Санта:

— Не бях ли, мамо?

Тази тъга по някаква невеста за тях слава успя да ги подтикне повече да учат, отколкото всичките ѝ заплахи, освен онази с убиването, ако останат да повтарят. В нея не се съмняваха изобщо.

Лучия Санта гледаше дъщеря си. Спомняше си колко обичаше Октавия да ходи на училище и затова Лучия Санта ѝ позволяваше тези американски волности, да придава такова значение на образованието. Тя нямаше вяра на големите амбиции, големите цели. Защото, колкото по-голяма беше търсената награда, също толкова голям беше и рискът. Можеш изведнъж да останеш безпомощен след разтърсваща загуба. По-добре скромната сигурност. Но Лучия Санта позволяваше всичко това на дъщеря си.

Майката каза сериозно на децата си:

— Да, сестра ви можеше да стане учителка, ако не беше баща ви.

Тя видя как Джино я гледа право в очите, неспокоен.

— Да — обърна се тя към него, — ако баща ви си беше изпълнил дълга и беше издържал семейството, Октавия можеше да не работи. Но той никога не мислеше за другите и ти, *figlio de puttana* такъв, си се метнал на него. Тази вечер ми прескачаш огън. Съсипваш си дрехите и даваш лош пример на братчето си. Сега ще трябва да ти купувам нови панталони за училище. *Animata* такова. За никого не мислиш. Само те предупреждавам...

Октавия бързо вметна:

— Добре, мамо, това е друго. Важното е да знаят какво значи училището за живота им. Ако научите нещо в училище, може да излезе нещо от вас. Иначе ще си бъдете едни мърльовци на пристанището или на железницата като Лари.

Когато децата си легнаха, майката трескаво се зае да глади прането за идната седмица, да кърпи дрехите. Кошницата беше толкова пълна, че нямаше нужда да се навежда. Октавия опря книгата си на голямата захарница. Цареше пълна тишина, освен проскърцването на пружините, когато някое от децата се обръщаше неспокойно насън. Жените бяха напълно невъзмутими и доволни, вождове на покорно племе. Всичко течеше гладко, двете напълно се разбираха: дъщерята — предана, но властна помощница, и майката — неоспоримият вожд, ала изпълнен с уважение и възхищение от разумната и предана помощ на дъщерята. За това не се говореше, обаче отлъчването на бащата беше снело от тях огромно напрежение и тревога. Почти се радваха, че го няма, властта им беше вече абсолютна.

Майката отиде да сложи кафе на огъня, защото Октавия с нейната книга забравяше всичко. Майката се чудеше какво толкова има в тези книги, че дъщеря ѝ потъва така в

някакъв вълшебен унес? Беше нещо, което никога нямаше да разбере, а ако беше по-млада, щеше да завижда и да съжалява. Но тя беше заета жена с важни дела за вършене от много години и не можеше да скърби за радости, чийто вкус не познаваше. Достатъчно съжаляваше за онези, които беше вкусила. Пък и за това нищо не можеше да се направи. Намръщи се от парата и мислите си.

Трябваше да отиде до другия край на антрето да вземе пак млякото от хладилника, а и малко хубава италианска шунка с пипер, за да съблазни Октавия, която доста слабееше. Лучия Санта чу как някой бавно се качва по стълбите, но който и да беше, се чуваше едва на втория етаж. Тя остави вратата на жилището отворена, да поеме малко въздух след гладенето. А и никой не можеше да мине през вратата, край хладилника, бюрото и да избяга на покрива. Тя седна на масата с дъщеря си, пиеха кафе, ядяха шунка и черен хляб. Двете чуваха как стъпките приближават, изведнъж забрадената глава на леля Луче бавно и предпазливо изникна над последното стъпало на стълбището и старицата влезе, накуцвайки, в жилището с ужасни италиански ругатни на уста.

С нея бяха твърде близки, за да я посрещат с обичайните учтивости. Лучия Санта стана да вземе друга чаша и да нареже още хляб, макар да знаеше, че старата не яде пред други хора. Октавия каза мило на италиански и с уважение:

— Как си, лельо Луче?

Старицата направи сърдит и нетърпелив жест, жест на човек, който очаква смъртта всеки момент и затова намира въпроса за невъзпитан, за проява на лош вкус. Седяха мълчаливо.

— Работа, работа — подхвана Лучия Санта. — Това училище, какви чудеса правят заради него. Децата трябва да се обличат като президента, а аз трябва да се късам от пране и гладене.

Леля Луче каза: "Е, е...", и направи нов нетърпелив жест, сякаш отхвърляше всички, които искат животът да тече гладко. Съблече протърканото си черно палтенце, а след него и дългата плетена жилетка с копчета до коленете.

Под острите шила на очите ѝ Октавия усети, че повече не може да чете. Няма да е възпитано. Стана и започна бавно да глади. Майката се протегна и затвори книгата, която лежеше на масата, за да не наднича в нея дъщеря ѝ, докато глади. После Октавия осъзна, че ѝ се е паднала рядката чест леля Луче да се обърне направо към нея.

— Драга ми млада госпожице — каза леля Луче с грубата фамилиарност на старците, — онзи хубостник брат ти мяркал ли се е изобщо днес?

— Не, лельо Луче — отговори сериозно Октавия. Ако друг ѝ беше заговорил с този тон, тя щеше да го заплюе в лицето, особено самодоволните дебели лелки, макаронаджийките, които постоянно говореха на момичетата, изпълнени с лукаво съжаление, че те още не били изпитали радостите на брачното ложе.

— Ами ти, Лучия Санта? — попита леля Луче. Когато майката поклати глава, старицата продължи остро: — Значи не те е грижа за онзи хубавец сина ти, седемнайсетгодишно момче в една такава страна? Не се боиш изобщо за него?

Октавия забеляза как лицето на майка ѝ се изкривява в напрегната гримаса.

Лучия Санта сви рамене безпомощно.

— Каква е пък сега тазидisgrazia? В събота вечер никога не спи у дома. Да не е станало нещо?

Леля Луче се изсмя кратко и сурово.

— Ами да, стана нещо. Цяла комедия се разигра. И както винаги в Америка майката научава последна. Спокойно, Лучия Санта, синът ти е жив и здрав. The Lady Killer — това го каза на американски, с невероятна наслада — най-сетне срещна момиче, което си е съвсем живо. Честито, Лучия Санта, за сватбата на сина ти и новата ти снаха — по американски.

Майката и дъщерята бяха така поразени от всичко това, че само стояха и зяпаха. Старицата, с присъщия ѝ подигравателен тон, се надяваше да привлече част от техния гняв върху себе си, но сега не издържа под напора на вълните смях, които се редуваха една след друга и разтърсваха вехтия ѝ скелет, облечен с черен плат. Тя се задъхваше:

— Не, не, Лучия Санта, ще ме прощаваш, толкова те обичам, ама твоят Лоренцо какъв нехранимайко излезе, *che mascalzone*. Не, това вече е много, много е.

Тогава видя в каменното лице на приятелката си, в стиснатите устни, почти смъртната обида, която ѝ беше нанесла. Овладя се. Намести бръчките на лицето си в подобаваща на годините ѝ сериозност, но не успя да прикрие явното презрение към техния потрес.

— Пак ще ме прощаваш — каза леля Луче, — но с такъв син курвар какво очакваш? Да го пребият и да го утрепят, това ли искаш? Синът ти не е прост, Лучия Санта. Госпожа Ле Чинглата, от двайсет години безплодна, и господин Ле Чинглата, два пъти женен, от четирийсет години съпруг и никога баща, най-сетне ги споходи щастието.

Тя наведе присмехулно глава.

— Слава на добрия Господ. Само че мъжът на Ле Чинглата мисли, че дължи благодарност на някой по-наблизо, и си остри ножа да му върне дълга. И тогава онази безсрамница Ле Чинглата изведнъж започва да сънува как ще се омъжи за сина ти. Може ли това да е жена, родена и израснала в Италия? О, Америка — безсрамна страна!

Тук Лучия Санта вдигна заплашително ръка да произнесе безмълвно проклетие над безсрамницата Ле Чинглата, но реши да се наведе, за да чуе по-нататък.

Леля Луче продължи:

— Синът ти най-сетне падна в капана на тигрите, които така безразсъдно дресираще. Една дума да каже Ле Чинглата на мъжа си, и той умира. Но ако даде надежда на дъртата курва, какво може да излезе? Какъв позор? Тя дори може да отрови стария и да прати и двамата на електрическия стол. Но ти си знаеш сина, умен е той и ще направи всичко само да не каже някому "не". Та хвърчи той до общината и се жени за младо невинно италианско момиче, което го гледало как язди по Десето авеню, откакто си връзвало косата на плитки, без дума да му каже. Никой не подозираше, че той изобщо се познава с тази булка, никога не са си говорили пред хората. Нейните живеят на Трийсет и първа улица, семейство Марконоци, порядъчни са, ама от бедни по-бедни. Хитър е, хитър е синът ти, поп ще стане.

Майката попита тихо:

— Момичето с добро име ли се ползва?

Леля Луче отвърна похотливо:

— Мъже като твой син се женят само за безупречни момичета. Това им е философията. Кой цени девицата повече от курваря? Само че тя е като пръчка.

Старицата вдигна костеливия си показалец. Чепатите кости изглеждаха по-неприлично от всяка закръглена плът.

— Боже мили, той ще я сцени на две като треска. — И се прекръсти.

Октавия беше бясна. Срамуваше се от тази сватба, така присъща на бедните, от скандала, от жалкия живот на брат си. От гадната сексуална лудост, която беше заразила всички. Забеляза изненадана, че майка ѝ изобщо не е притеснена и дори леко се усмихва.

Октавия не разбираше, че новината, макар и внезапна, объркваща, нещо, което по-добре да не беше се случвало, всъщност не е лоша. И как може да е лоша за жена, която очаква да се сбъднат много по-страшни кошмари? Страх от тайнствена болест, убийства от страст, затвор, електрически стол — всичко бе напълно възможно, напълно допустимо. Лоренцо можеше да се ожени за курва или за някоя повлекана, че дори за ирландка. Е, оженил се набързо, нормално за синовете на бедняците и нищо срамно няма. Срамота е за родителите на момичето.

— Всички ще си помислят най-лошото — разсъждаваше на глас Октавия. — Гадното копеле.

Но Лучия Санта вече се смееше неудържимо на номера, който Лари беше погодил на семейство Ле Чинглата, на хитростта на сина си.

— Къде е сега този хубостник, моят син? — попита тя леля Луче.

Леля Луче каза:

— Чакай да свърша. Мъжът на Ле Чинглата вече се мисли за баща. Една жена само трябва да хване мъжа за ушите и може да го води където си ще. Само че има друг въпрос.

Майката на момичето, на булката де, трябва да научи. Колкото са бедни, толкова са и горди. Ще рекат, че дъщеря им е опозорена.

Лучия Санта направи нетърпелив жест.

— Аз ще ида и ще им кажа. И ние сме толкова горди, а сигурно и толкова бедни. Ще се разберем. Кажи сега къде са?

Старицата стана и изстена, когато костите ѝ изскърцаха. Излезе, накуцвайки, през вратата и извика надолу към стълбището:

— Лоренцо, Луиза, качете се.

Докато трите жени чакаха младоженците да се качат по стълбите, започнаха да преценяват тази нова промяна на семейните съдбини. Майката изведнъж осъзна, че загубата на доходите на сина ѝ ще бъде сериозен удар за семейството. Но докато си родят деца, той може да бъде наказан да помага с нещичко на осиротелите си братя и сестри. В това беше сигурна. Друго — апартаментът на втория етаж скоро щеше да се освободи. Те могат да се нанесат там, а тя ще може да наблюдава новата си снаха, да помага на младите в първите им грижи, особено като дойдат децата — а тя не се съмняваше, че скоро ще стане баба. Пък и беше много любопитна да види как изглежда момичето, което красивият ѝ син най-накрая беше избрал — онази, която най-сетне му затъкна устата.

Октавия също мислеше за пари. Този мръсник Лари, да напусне семейството, когато най-много се нуждаеха от средства. Изведнъж тя реши, че точно това е истинската причина за неговата сватба — че майката го е държала твърде изкъсо, взимала е почти цялата му заплата, ограничавала е свободата му, затова е избрал този начин да се отърси от бремето. А сега, когато семейството беше в беда, Лари не виждаше бъдеще в него. Октавия се приготви да го посрещне като долен предател и да не остави и следа от съмнение у неговата женичка къде ѝ е мястото в семейството.

Леля Луче чакаше. Без капчица злоба тя се радваше на тази прекрасна комедия.

Красивата мургава глава на Лари се появи първа над стълбите. Момичето едва се забелязваше зад него. Лари се усмихваше смутено и това го правеше по-симпатичен — през обичайната му самоувереност прозираше неприсъща за него свенливост. Майка му го очакваше с радушна усмивка, зад която се четеше укор и опрощение.

Лари каза бързо:

— Мамо, сестро, запознайте се с жена ми.

Измъкна дребното момиче зад гърба си.

— Лу, това са майка ми и сестра ми Октавия.

Майката прегърна девойката и я сложи да седне. Като видя хубавото, бледо лице с огромни, бездънни кафяви очи и недоразвитата фигурка, Октавия изпита непреодолима жал към момичето. Тя е още дете, никога няма да се справи с Лари, не знае що за живот я чака. Октавия гледаше брат си, силното му тяло, лъскавата черна коса и като знаеше романтичната му увереност в себе си, съжали и него. Това беше краят на мечтите му. Животът за него бе приключил. Спомни си как яздеше по Десето авеню на черния кон, как летяха искрите от паважа и стоманените релси, как говореше за себе си, сякаш го чакат някакви велики дела. Разбра, че от добро сърце беше тръгнал рано на работа да помага на майка си, беше напуснал училище, без да подготви ума си за битката с живота и тъй се беше лишил от оръжия за схватката със съдбата. Сега щеше да има деца, годините щяха да препускат край него, като коня под моста, и неусетно щеше да остарее. И пак щеше да си мечтае, защото си беше Лари. Тя го обичаше, когато бяха деца, и сега от съжаление стана добра у към малката му съпруга. Целуна Лари по бузата, прегърна снаха си и усети как телцето ѝ е вцепенено от уплаха.

Всички седнаха пред сватбената трапеза от кафе и сухи кифли и решиха младоженците да спят там, докато апартаментът на втория етаж се освободи. Лари се оживи, разприказва се. Всичко вървеше добре. Нищо не го тревожеше. Но изведнъж Луиза се хвана за главата и се заплака, хлипаше тихо и изрече на пресекулки:

— Трябва да ида у дома да кажа на майка.

Лучия Санта стана и заяви решително:

— Всички ще идем. Трябва да се опознаем всичките, щом сме роднини.

А Лари колебливо каза:

— Леле, майко, аз трябва да бързам за нощна смяна. Вие вървете с Лу, а аз ще мина утре.

Младоженката го погледна с уплаха и изненада. Октавия избухна сърдито:

— Ще те вземат дяволите, Лари. Сватбата ти е достатъчно добър повод да не ходиш един ден на работа. Ще идеш с мама и Луиза у тях и ще си гледаш жената.

Луиза я зяпаше ококорена, сякаш бе извършила някакво богохулство. Лари се засмя и каза:

— Сестро, стига, стига си правила от мухата слон. Искаш ли да дойда, Лу?

Момичето кимна. Той сложи покровителствено ръка на гърба ѝ и рече:

— Добре, тогава ще дойда.

Когато момичето смотолеви: "Благодаря, Лари", Октавия се разсмя гръмко. Изненада се, че майка ѝ я изгледа така застрашително, изненада се и че майка ѝ не накара Лари да постъпи както се полага. Но когато Лучия Санта каза любезно на сина си: "Мисля, че е най-добре да дойдеш с нас, Лоренцо", тя осъзна, че майка ѝ е влязла в новата си роля и вече не се смята за господарка на това дете, а по някакъв смразяващ начин го изхвърля от сърцето си — не с гняв, злоба или липса на любов, а като тегло, от което се отърсва, за да събере повече сили за другите тегла. Когато всички тръгнаха, Октавия беше толкова потисната, че изглади цялото пране и не отвори повече книгата.

Животът е пълен с толкова изненади за малките момчета, че Джино не се впечатли на другата сутрин, като видя дългата черна коса на момиче в леглото на брат си Лари. Изправен в скромното си зимно бельо, Джино ги изучаваше. Лари изглеждаше по-различен, а и момичето не беше както трябва. Двете бели лица, мъртвешки бледи от съня в мразовитото

жилище, безпомощни в някакво ужасно дълбоко безсъзнание, трагично изтощение, носеха изпитата чистота на смъртта. И двамата имаха гарвановочерни коси, разпилени безразборно и преплетени, сякаш бяха една и съща копринена черна маса, обрамчила лицата им. Тогава Лари се сепна — силата, енергията и животът потекоха обратно, кръвта се надигна от тялото и обагри бузите му. Тежките прави черни вежди се помръднаха, клепачите се отвориха и тъмните очи проблеснаха. Лари дръпна своята глава от тази на момичето и косите им вече не се преплитаха, а лежаха разделени. Видя, че Джино ги гледа, и се ухили.

Вини вече беше обрал горния слой на бутилката с мляко, първия пръст замразен сладолед, който бе наградата за най-ранобудния. Джино се опита да отвори друга бутилка, но майка му го ужили по ръката с плоската страна на ножа.

Когато Джино се върна през стаите, за да се облече, брат му Лари седеше на леглото, облегал глава на таблата, пушеше цигара, а момичето спеше с лице към стената, превито и обърнало гръб на света. Подаваха се презрамките на бял комбинезон, обрамчваха раменните кости, които стърчаха като пилешки крилца от кожата. Когато Джино минаваше, Лари се протегна и зави с одеялото жена си, оголвайки своята космата гръд над дългото, тежко бельо.

Джино никога не забрави тази година. Толкова неща се случиха, като се започна от сватбата на Лари.

Един ден се връщаше от училище и видя Джоуи Бианко да седи на платформата на "Рункел", а учебниците му се въргаляха по тротоара. За негово учудване Джоуи плачеше, но под сълзите на лицето му беше изписана мрачна ярост. Джино се приближи внимателно и попита:

— Какво има, Джоуи? Да не е станало нещо с майка ти и баща ти?

Джоуи поклати глава, все още хлипащ. Джино се качи на платформата и седна до него.

— Искаш ли да играем на "седем и половина"? — предложи Джино. — Имам шестнайсет цента.

— Нямам пари да играя — каза Джоуи сухо. И зарева на глас. — Изгубих всичките си пари. Баща ми каза да ги държа в банката, а сега банката ми изгубила всичките пари. Мръсните гадове. А на баща ми хич не му пука, смее ми се. Всички ми разправяха, че ще си имам свои пари, като порасна, а после ми ги отмъкнаха. И сега ми се хият.

Плачеше и ругаеше покъртен.

Джино беше потресен. Той знаеше по-добре от всички други какъв ужасен удар е това. Колко пъти си беше купувал замразена лимонада и беше давал на Джоуи да близне, защото Джоуи искаше да си спести двата цента? Колко пъти приятелят му си оставаше вкъщи в неделя следобед да спести пари от киното и да ги внесе в банката? Колко пъти Джоуи беше обръщал гръб на продавача на хотдог и неговата триколка с пъстрия чадър на оранжеви ленти, стиснал здраво петачето в джоба, докато Джино захапваше меката дълга кифличка, сочния червен кренвирш с бялото мазно кисело зеле, жълтата горчица и всичко това в една изпълваща устата хапка. Джино също преживяваше загубата, защото донякъде парите бяха и негови. Макар другите деца да се присмиваха на Джоуи, той винаги го уважаваше и му даваше поне една хапка от хотдога, да опита от пицата, да близне от ледчетата, да понесе по-леко изкушението. И дори на Великден, когато всички купуваха розово-бели захарни яйца за десет цента, дори тогава Джоуи се стискаше, макар че Великден беше веднъж в годината. Джино беше горд, че неговият приятел вероятно е най-богатото дете в Челси и определено е най-богатото дете на Десето авеню. Затова попита бавно и плахо:

— Джоуи, колко изгуби?

Джоуи каза с отчаяно, гордо спокойствие, почти с благоговение:

— Двеста и тринайсет долара.

Двамата се спогледаха абсолютно вцепенени. Джоино никога не си беше представял, че са толкова много. За първи път Джоуи осъзна мащабите на непоправимата си трагедия.

— Боже Господи! — простена той.

Джоино каза:

— Хайде, Джоуи, вдигай си учебниците. Джоуи, хайде да си ходим.

Джоуи скочи от платформата и започна бясно да ритя учебниците, риташе ги, докато се разпиляха на няколко метра един от друг в канавката. Той крещеше:

— Да ти еба и учебниците, да ти еба и училището. Ще си го върна на всички. Никога няма да се върна вкъщи.

Затича се към Девето авеню и изчезна зад сивкавите железни зимни сенки на Ел.

Джоино събра учебниците. Бяха разкъсани, мръсни и оцапани с конски тор. Той ги избърса в панталоните си и слезе по Десето авеню към къщата на Джоуи на номер 356.

Семейство Бианко живееше на третия етаж. След като Джоино почука, чу как вътре плаче жена и му се прииска да се затича надолу по стълбите, но вратата се отвори твърде бързо. Превитата дребна майка на Джоуи, цялата в черно, го покани да влезе.

Джоино се изненада, че бащата на Джоуи се е прибрал толкова рано и седи на масата в кухнята. Той беше нисък, прегърбен мъж с огромни мустаци, който винаги носеше изтъркано сиво борсалино и кой знае защо, го беше сложил сега на масата. Пред него имаше кана с тъмночервено вино и наполовина пълна чаша до нея.

— Донесох учебниците на Джоуи — каза Джоино. — Той ще се върне, като свърши да помага в училище.

Остави учебниците на масата. Дребният мъж вдигна поглед и каза с пиянска любезност:

— *Вuonno giovanetto*, добро момче. Ти си син на Лучия Санта и приятел на Джоуи, добро момче. Ти никого не слушаш, нали? Правиш каквото си искаш. Много добре. Много добре. Изпий едно вино с мен. И благодари на Бога, че нямаш баща.

— Аз не пия, чичо Паскуале — каза Джоино, — благодаря.

Мъчно му беше, че господин Бианко се тормози толкова за загубата на сина си. Майката седеше на масата и гледеше съпруга си.

— Пий, пий — каза чичо Паскуале Бианко. Жената измъкна малка чашка за вино и мъжът я напълни.

— За Америка — каза човечецът. — За американските президенти на банките, дано един ден да ядат червата на майките си.

— Тихо, тихо — каза ласкаво госпожа Бианко.

Преди време Джоино беше виждал чичо Паскуале в дневното му възкресение, слава и тържествуване.

Първо малкият превит мъж, възлест, целият на буци, трамбоваше уморено от депото зад извитите стоманени релси, положени в Десето авеню. Колко беше изморен, колко пращен и мръсен, потта съхнеше и запечатваше порите. Кръглото борсалино, мръсносиво, с черна лента, отблъскваше опасните лъчи на слънцето, празната кутия за храна се люлееше отстрани на тялото му, докато се катереше по тъмните стълби на сградата към жилището.

Връхните му дрехи падаха, появяваха се топлата вода и сапунът и леля Бианко избърсваше широкия му възлест гръб с мокър парцал. После слагаше чиста синя риза,

гаврътваше набързо чаша вино, докато вадеше каната изпод мивката и я носеше на масата.

Първо чичо Паскуале ги поглеждаше всички в очите, почти обвинително, дори Джино, а после поклащаше леко глава да покаже, че не вини тях за някаква тайна беда. След това отпиваше вино от чашата. Бавно, предпазливо, гърбът му се изправяше, сякаш силата се връщаше в тялото му. После жена му се навеждаше над него с дълбока чиния с боб и юфка, обвита в пара от чесън и кафяв фасулен сос. Чичо Паскуале вдигаше лъжицата като лопата, загребваше и с майсторски отработено завъртане купчината боб и юфка изчезваше зад огромните мустаци. След три такива движения той оставяше лъжицата и отчупваше голямо парче хляб.

С лъжица в едната ръка и хляб в другата, той наливаше живот и сили направо в душата си. С всяка хапка ставаше видимо по-силен и по-могъщ. Извисяваше се в стола над всички тях. Кожата на лицето му ставаше розова, проблясваха бели зъби и дори се мяркаха черно-червените му устни зад подгизналите от соса мустаци. Кафявият хрупкав хляб пукаше като пистолет зад зъбите му, голямата желязна лъжица лъскаше като сабя над главите им. Пресушаваше чашата с вино. И сякаш беше разбил всичко на масата до първичното му състояние, в стаята се разнасяше мирис на грозде, брашно и млади корени фасул в земята.

Накрая чичо Паскуале взимаше нож от жена си и отрязваше резен трошливо, зърнесто сирене от питата с черна кора. Вдигаше го на светлината, за да се омагьосат всички от аромата му. С другата ръка докопваше останалия къшей хляб от масата и тогава, могъщ, непоклатим, с почти божествена тържественост, се усмихваше на всички и питаше на грубия си южняшки италиански:

— Кой като мен?

Жена му издаваше кратко "Е" в знак на съгласие, сякаш той потвърждаваше някаква нейна убеденост, която досега беше отричал. Но двете момчета винаги го гледаха съсредоточено и се опитваха да разберат.

Беше им ясно. Чия храна бе по-вкусна тази вечер, чие вино препускаше по-бързо в кръвта? Чия плът, кости и нерви се отпуснаха в такъв блажен покой? Чичо Паскуале изсумтяваше доволно, когато болката от умората го напускаше. Надигаше се леко да пръдне и малко след това се разнасяше сериозна въздишка на облекчение. В този миг кой на света изпитваше по-голямо блаженство?

Тази вечер Джино се опита да каже нещо успокояващо:

— Няма нищо, чичо Паскуале, Джоуи пак ще спести. Аз ще му помогна да продава въглища от железницата, а идното лято ще продаваме лед. Няма да е задълго.

Големите мустаци се разтрепериха и лицето се набръчка в смях.

— Синът ми с неговите пари. *Ox, figlio mio*, де да беше само това. Знаеш ли колко изгубих аз? Знае ли синът ми колко изгубих аз? Пет хиляди долара. Двайсет години ставане по тъмно, блъскане в най-големия студ и тази ужасна американска жегга. Обиди от началството, името си даже смених — име, оживяло хиляда години в Италия, фамилията Бакалона — гласът му натърти името — от град Салерно, Италия. От всичко се лиших. А синът ми реве на улицата.

Изпи още една препълнена чаша вино.

— Пет хиляди долара, дваайсет години от живота ми. Костите ме болят, от мозъка им изтръгнах тези пари. Проклети небеса и Иисус Христос! Откраднаха ми ги без пистолет, без нож, посред бял ден. Как е възможно?

Жената каза:

— Паскуале, стига си пил. Утре трябва да ходиш на работа, днес не беше. Много хора си

изгубиха местата заради Депресията. Хапни малко и си лягай. Хайде.

Чичо Паскуале промълви тихо:

— Не се бой, жено. Утре ще ида на работа. Не бой се. Не бях ли на работа, когато дъщеричката ни умря? А? Не бях ли на работа, когато роди децата? Когато беше болна и децата бяха болни? Ще ида на работа, не бой се. Ами ти, бедна ми жено, дето не включваш електричеството, докато не се стъмни толкова, че да не можем да се виждаме, само да спестиш някой цент! Колко пъти си яла спанак без месо и си ходила с пуловер вкъщи, за да спестиш въглищата? Нищо ли не ти става? Жено, жено, ти си от желязо. Слушай, Джино, моето момче, от тях се бой.

Чичо Паскуале отново пресуши една пълна чаша вино и падна възник на пода, без да каже нищо повече.

Жената, която вече знаеше, че мъжът ѝ няма да я чуе, избухна в ридания. Джино ѝ помогна да пренесе господин Бианко в спалнята, докато тя плачеше и изливаше мъката си. Гледаше я как съблича съпруга си, докато остана една жалка, свита фигурка в дълго жълто-бяло бельо, хъркаща пиянски през мустаците, смешна като карикатура.

Жената сложи Джино да седне в кухнята до нея. Попита къде е Джоуи. После продължи. Мъжът ѝ е тяхната надежда, тяхното спасение, не бива да се прегъва пред Фурните. Парите бяха изгубени — ужасно, но не е смърт.

Америка, Америка, колко мечти са мечтани в твое име? На колко светотатствени блянове за щастие си дала живот? Всичко си има цена, макар човек да бленува, че щастieto може да дойде без ужасната лепта. Тук поне имаше надежда, а в Италия — никаква. Ще започнат отначало, той е едва на четирийсет и осем. Поне още двацет години работа има в тялото му. Защото всяко човешко тяло е златна мина. Рудата на труда носи планини храна, подслон от студа, сватбени гощавки и траурни венци да висят на входа на сградата. Това смешно, възлесто тяло с дълго зимно бельо и сиви мустаци все още съхраняваше цяло съкровище, което трябваше да се извлече, и с женска практичност госпожа Бианко се тревожеше повече за съпруга си, отколкото за изгубените пари.

Мина дълго време, преди Джино да успее да се измъкне.

Върна се късно у дома, другите вече бяха седнали на масата. Хубаво беше да влезеш в топлата кухня, ухаеща на чесън, зехтин и доматиен сос, който бълбукаше като тъмно горещо вино в тенджерата.

Всички си напълниха чиниите от голямата купа, преливаща от спагети. За юфката в четвъртък нямаше кюфтета, само парче евтина говежда плешка, така омекнала от задушаването в соса, че с вилица можеха да се смъкват влакънца от нея. Докато ядяха, Лари и жена му се качиха от жилището си на долния етаж, за да седнат с тях на масата.

Всички се зарадваха на Лари, особено момчетата. Той неизменно развеселяваше вечерята с шеги и истории от железницата, знаеше всички клюки за всички семейства на авенюто. Октавия и Лучия Санта винаги се разведряваха и оживяваха, когато беше сред тях, и не се караха на децата.

Джино забеляза, че Луиза дебелее, но главата ѝ се смалява.

— Да — разказваше Лари, — пекарят е изгубил десет хиляди долара на борсата и още няколко в банката, но за него няма страшно с тоя магазин. Много хора на авенюто са изгубили пари. Слава Богу, че си бедна, мамо.

Октавия и майка ѝ се усмихнаха една на друга. Парите се пазеха в тайна от всички и бяха в Пощенска спестовна книжка. Лучия Санта се обърна към Луиза:

— Яж повече, трябва да си пазиш силите.

Тя отрязва голямо парче от говеждото в чинията на Лари и го даде на Луиза. Каза на Лари:

— Ти, *animale*, ти си достатъчно силен. Яж спагети, на жена ти ѝ трябва месо.

Странен поглед на задоволство озари лицето на младото момиче. Беше много тиха, рядко говореше, но сега рече скромно:

— Благодаря, мамо.

Джино и Винсент се спогледаха. Нещо не беше съвсем наред. Те познаваха майка си отлично. Тя не беше искрена, момичето не ѝ харесваше, а и Луиза бе доста превзета в благодарностите си.

Лари се ухили на момчетата и намигна. Загреба лъжица сос и каза с огромно учудване:

— Явиж хлебарките на стената.

Това беше старата престара игра, с която им крадеше печени картофи в неделя вечер. Вини и Джино не се обърнаха, но Луиза бързо се огледа и в този миг Лари забодя парчето месо и отхапа от него, преди да го върне обратно. Децата се разсмяха, но Луиза, като разбра, че е била измамена, избухна в сълзи. Всички останаха втрещени.

Лари опита да се оправдае:

— Стига де, това е стар майтап в семейството ни. Пошегувах се.

Майката и Октавия издадоха състрадателни звуци, Октавия каза:

— Остави я, като ѝ е криво, Лари.

Майката добави:

— Луиза, това говедо, мъжът ти, се държи като животно, каквото си е. Другия път — с горещия сос в муцуната.

Но Луиза стана от масата и се затича надолу по стълбите към тяхното жилище на втория етаж.

— Лоренцо, върви след нея, занеси ѝ нещо да хапне — нареди Лучия Санта.

Лари скръсти ръце.

— Как пък не — отсече и продължи да яде спагети. Никой не каза дума. Най-накрая Джино съобщи:

— Джоуи Бианко е изгубил двеста и тринайсет долара в банката, а баща му е изгубил пет хиляди долара.

Видя как на лицето на майка му се изписа мрачно тържество. Тя имаше същия поглед, когато чу за изгубените пари на пекаря. Но когато Джино разказа как чичо Паскуале се беше напил, изражението на майка му се промени и тя каза уморено:

— И умните страдат на тоя свят. Това е.

С Октавия си размениха отново погледи на задоволство. Беше пълна случайност, чист късмет, че парите им бяха в пощенски влог. Когато откриваха сметката, ги беше срам да минават през входа с белите колони и огромното мраморно фойе на банката с техните дребни суми.

Майката каза с безучастна скръб, сякаш злорадството ѝ я правеше гузна:

— Горкият човек, толкова обичаше парите, ожени се за стисната жена по любов. Бяха щастливи. Прекрасно семейство. Но нищо не става както трябва, каквото и да правиш.

Никой не слушаше Лучия Санта. Те си я познаваха. И в приказките, и в мислите си тя беше песимист по отношение на живота. И все пак живееше като истински вярваща в благополучието. Сутрин се будеше с радост, ядеше хляба, уверена, че ще бъде сладък.

Надеждата ѝ беше физическа енергия, постоянно попълвана от любовта към децата и нуждата да се сражава за тях. Всички вярваха, че тя няма от какво да се страхува. Затова не отдаваха голямо значение на думите ѝ, чисто суеверие. Хранеха се спокойно. Когато свършиха, Лари се облегна назад с цигара, а Октавия и майката се заприказваха с него, припомняха си истории за младежките му похождения. Вини взе чинията със спагети на Луиза и сложи парчето месо в горещия сос за малко. После я покри с друга чиния. Лучия Санта каза:

— Браво, моето момче, занеси на зълва си нещо да хапне.

Вини слезе по стълбите с двете чинии и половин бутилка газирана вода. След няколко минути се върна с празни ръце и седна на масата.

Лари го погледна за миг и попита:

— Добре ли е?

Вини кимна, а Лари продължи историята, която разказваше.

В един късен мартенски следобед Октавия Анджелуци стоеше права в кухнята и гледаше надолу към задните дворове. Между жилищните сгради имаше голям празен квадрат, насечен от дървени огради на много отделни дворчета.

Октавия гледаше към каменните градини, бетонния чернозем. Някой носталгичен *praesano* беше оставил сандъче като тривърха шапка, пълна с рехави пръст, от която стърчеше костелива пръчка. В основата ѝ на малки стъбла, като пръстчета, растяха мъртвешки жълти листа. В сребърната зимна светлина празна червена саксия се издигаше над сивия циментов цветарник. Над тях, изпълващи пространството и кръстосани така, че и вещица не би могла да прелети над задните дворове, имаше безброй увиснали мръснобели въжета за пране, опънати от прозорците до далечните високи дървени пръти.

Октавия се чувстваше страшно уморена. От студа, мислеше тя, от дългата зима без слънце и многото работа. С Депресията надниците паднаха. Трябваше да работи повече за по-малко пари. През нощта с майка ѝ шиеха копчета на картончета вкъщи, понякога и децата помагаша. Но момчетата се мръсеха на нищожните пари — цент на картонче — и рядко се включваха. Тя им се смееше. Децата могат да си позволят да бъдат независими.

Октавия усещаше болки в гърдите, в очите и в главата.

Пареше ѝ навсякъде. А в съзнанието ѝ пулсираше постоянният напев: как щяха да се оправят без парите на Лари и с четири деца на ръце? Всяка седмица трябваше да тегли пари от пощата. Мечтата беше разбита. Отново изоставаха в спестяването, делиха ги години от купуването на къща.

Докато гледаше усойния пейзаж, странно очовечен от една котка, която се разхождаше по оградата, тя мислеше за Джино и Сал, които ще станат тъпи работници, груби, недодялани, ще живеят в бордеи, ще плодят деца в капана на бедността. Врълетя я внезапно безпокойство, последвано от чисто органично гадене и страх. Привидя ѝ се как се гънат и просят милостиня като прадедите им. Бедните просят, за да живеят.

Ами Вини? Поразена, Октавия осъзна, че вече беше отписала и неговото бъдеще. Трябваше рано да тръгне на работа, за да помага на братята и сестрите си. Нямахе друг начин.

Ах, този гаден мръсник Лари — да зареже семейството, когато имаха най-голяма нужда от помощта му. И с цялото си нахалство се качваше от втория етаж да яде. Но мъжете си бяха гадни. Тя изведнъж си представи мъж — космат като горила, гол и с огромен щръкнал penis — олицетворение на мъжественост. Бузите ѝ пламнаха и така ѝ премаля, че не можеше да стои права. Отиде до масата в кухнята и седна. Усещаше стягаща болка в гърдите и осъзна с тих ужас, че е болна.

Джино първи се прибра и завари Октавия наведена над масата да реве от страх и болка, да плюе малки червени кървави петънца на синьо-бялата мушама. Тя прошепна:

— Върви да извикаш мама от леля Луче.

Джино беше толкова уплашен, че се обърна и полетя надолу по стълбите, без да каже дума.

Когато двамата се върнаха, Октавия си беше възвърнала силите и седеше изправена. Не бе почистила мушамата. Беше започнала, за да не притесни майка си, но някаква потребност от състрадание, страх, че ще бъде сметната за дезертър от семейната борба, несъзнателно я

беше убедила да остави всичко непокътнато.

Лучия Санта нахълта в стаята. Видя веднага посърналото, болнаво и гузно лице на дъщеря си и после — точиците кръв. Вдигна ръце и извика:

— Господи Боже мой! — И избухна в сълзи.

Тези изблици подразниха Октавия и накараха Джино зад нея да промърмори:

— Хайде де...

Но това трая само миг. Майката незабавно се овладя, хвана дъщеря си за ръката и я поведе през редицата стаи. Извика през рамо на Джино:

— Тичай. Бързо, към доктор Барбато.

Джино, доволен от това вълнение и от собствената си значимост, се спусна отново надолу по четирите площадки на стълбището.

След като Октавия си легна, Лучия Санта извади бутилка спирт за разтриване и отиде да гледа дъщеря си, докато дойде лекарят. Напълни шепата си със спирт и разтри пламналото чело и лице на Октавия. И двете вече бяха спокойни, но Октавия забеляза отново онзи познат поглед на строга загриженост у майка си, погледът, който сякаш щеше да затвори света. Тя опита да се пошегува:

— Не се бой, мамо, ще се оправя. Поне няма да раждам неомъжена. Още съм добро италианско момиче.

Но в такива моменти Лучия Санта нямаше чувство за хумор. Животът я беше научил на определено уважение към ударите на съдбата.

Седеше до леглото на дъщеря си като някакъв малък, облечен в черно Буда. Докато чакаше доктора, умът ѝ трескаво прехвърляше какво може да значи тази болест. Каква нова мъка ще ѝ докара. Почувства се връхлетяна от огромно бедствие — съпругът ѝ беше далеч, синът ѝ се ожени рано, Депресията с нейната безработица, а сега и болестта на дъщеря ѝ. Седеше и събираше сили, защото тук изобщо не ставаше дума за лична злополука. Цялото семейство беше застрашено, самата му тъкан, животът му. Вече не беше въпрос на отделни поражения, имаше опасност от гибел, от пропадане до най-дълбоките низини на битието.

Доктор Барбато последва Джино нагоре по стълбите до жилището и през коридора до стаята, където лежеше Октавия. Както винаги, беше чудесно облечен, с подстригани мустаци. Имаше билети за опера в Бруклинската музикална академия и бързаше. За малко да не дойде, за малко да каже на детето да се обади в "Белвю".

Когато видя момичето и чу историята, разбра, че напразно си е губил времето. Тя трябваше да иде в болница. Но той седна до леглото, забеляза притеснението ѝ, че я преглежда толкова млад мъж, и че майката го наблюдава зорко. Помисли си с отвращение: "Тези италианци мислят, че мъжете биха чукали и жена на смъртно легло." С усилие каза тихо:

— Госпожо, сега трябва да прегледам дъщеря ви. Кажете на момчето да излезе.

Пригответи се да вдигне завивката. Майката се обърна и видя зяпналия Джино. Плесна го с опакото на ръката и каза:

— Изчезвай. Веднъж с мое разрешение.

И Джино, който очакваше похвала за цялото си търчане в този спешен случай, тръгна към кухнята, като ругаеше под нос.

Доктор Барбато сложи слушалката си на гърдите на Октавия и професионално отведе поглед настрани, но все пак огледа добре тялото на Октавия. Видя с изненада, че е много слаба. Пълната гръд и широките заоблени бедра мамеха. Беше изгубила много килограми.

Пълното ѝ гладко лице не показваше тази загуба, защото, макар и изящно, не можеше да изглежда изпито. Очите, огромни, влажнокафяви, го гледаха уплашено и напрегнато. Умът на лекаря отчете също, но без желание, колко узряло беше тялото за любов. Тя приличаше на големите картини с голи тела, които бе виждал в Италия по време на пътуването по случай дипломирането си. Беше класически тип, създадена за деца и тежко дежурство на брачното ложе. Час по-скоро трябваше да се омъжи, болна или не.

Той стана и покри отново момичето със завивката. Каза много успокояващо:

— Ще се оправите. — И посочи на майката другата стая.

Изненада се, когато Октавия рече:

— Докторе, моля ви, говорете пред мен. Майка ми, така или иначе, ще ми каже. Тя няма да знае какво да прави.

Докторът разбра, че дребните любезности на професията бяха излишни пред тези хора, и с право. Обърна се тихо към двете:

— Имате плеврит, не е нищо сериозно, но трябва да отидете в болница, да полежите и да ви направят рентгенови снимки. Това, че кашляте кръв, е сериозно. Може да има нещо на дробовете.

За миг се сети за операта, която щеше да гледа довечера. Героинята умира от туберкулоза, а пее като щура под силните прожектори. Изгубила единствено любовника си, едно удоволствие, а смъртта ѝ е показана по такъв начин, че изглежда като нещо лекомислено. Каза сериозно:

— Не се тревожете, дори да са дробовете, не може да е нещо тежко. Не се поддавайте на глупави страхове. Най-лошото, което може да ви сполети, е дъщеря ви да полежи няколко месеца. Така че утре я заведете в болницата "Белвю". Аз ще ѝ дам нещо за тази нощ.

Лекарят извади една от безплатните мостри, които му изпращаха фармацевтите, и я подаде на майката.

— Само не забравяйте утре непременно да я заведете в "Белвю". Този апартамент е студен, децата вдигат много шум, на нея ѝ трябва почивка. Рентгеновите снимки са важни. Госпожо, не ме подвеждайте. — И добави с по-кротък глас: — Не се бойте.

Доктор Барбато си замина със смесени чувства на отвращение и удовлетворение от самия себе си. Можеше да изкара петнайсет долара вместо пършивите два. Можеше да я лекува цяла седмица, да ѝ направи рентген в своя кабинет, всичко по реда си. Но знаеше колко бедно е семейството. После пък се ядоса на себе си, подразни се, че знанията, които е придобил, трябва да продава толкова евтино, че жертвите, направени от баща му, трябва да дават толкова кисели плодове. Той беше човек с мощно финансово оръдие, което не можеше да използва с пълна сила. Колко жалко, че не беше дъщерята на пекаря. Щеше да издои баща ѝ докрай, да го изцеди до последната капка. И съвсем справедливо, без да го мами, честно и почтено. О, един ден ще се премести на друга практика, в друг квартал, където ще може да работи и да прави пари с чиста съвест. Доктор Барбато просто беше човек, който не понасяше гледката и мириса на бедността. Тези внезапни изблици на състрадание го тормозеха дни наред след това. Той сериозно гледаше на тях като на порок, а не на добродетел.

В кухнята Сал и Вина, които най-послед се бяха върнали от неделното кино, седяха тихо и ядяха огромни филии трошлив хляб, напоен с оцет и зехтин. Джино се цупеше в ъгъла на масата, пишеше домашните си. Лучия Санта ги изгледа притеснена.

— Джино — каза тя, — върви да си вземеш десет цента от портмонето ми. После кажи

на брат си Лоренцо да се качи горе, *subito*.

Изпита внезапен прилив на обич при неговата мигновена готовност да изпълни желанията ѝ, бързото забравяне на кавгата беше като балсам за духа ѝ.

На следващата утрин Лучия Санта се реши да извърши такъв чудовищен акт, че изгуби симпатиите на цялото Десето авеню, на всички, които ѝ бяха съчувствали в това ново нещастие. А доктор Барбато така се ядоса, че за първи път се разпсува на италиански, откакто беше влязъл да следва медицина. Даже леля Луче гълча Лучия Санта. Беше глупаво действие, безнравствено, поразяващо и все пак беше просто признак на обич. Лучия Санта не заведе дъщеря си в благотворителната болница "Белвю". Вместо това накара Лари да ги откара до Френската болница на 30-а улица между Девето и Осмо авеню, на две преки от тях. Тя беше ведра, чиста и скъпа клиника. Сестрите щяха да бъдат вежливи, докторите — любезни, служителите — отзивчиви. Нямаше да има часове наред чакане в тъмните коридори да те приемат. Дъщерята на Лучия Санта щеше да се лекува като човек, тоест като платежоспособен член на обществото.

Никой не беше по-изненадан от самата Лучия Санта. Това беше невъобразимо глупава постъпка, която щеше да помете спестяваните с години пари във време, в което имаха отчаяна нужда от тях. Нямаше кой да вади хляба вкъщи. Беше направо нахална постъпка.

Но си имаше причини. Лучия Санта не спа цяла нощ и будна, виждаше кошмари. Видя красивата си млада дъщеря, затворена в кулите на "Белвю", изгубена сред мрачните коридори, заплювана като животно. И суеверието се намеси. Съпругът ѝ влезе в "Белвю" и не се върна. Това не беше болница, а транжорна. Дъщеря ѝ щеше да умре, щяха да я нарежат на парчета и да ги затворят в бутилки.

Затова в ранните утринни часове Лучия Санта взе решението и изпита такова огромно облекчение, че изобщо не се притесни какво ще кажат хората — приятели, роднини или съседи. В мрака на леглото си тя рида с онзи страшен плач, който човек изплаква в самота, в пълно уединение. Не от скръб, а за да отприщи мъката, да замести утехата от приятел и близък. Лучия Санта плака за сила, защото нямаше човек на тоя свят, от когото да я почерпи. Постъпката ѝ беше страховитата постъпка на човек, който не си позволява да покаже, че се нуждае от милост. Призори събра сили, а когато стана от леглото, на лицето ѝ беше изписана сила и увереност.

След като децата заминаха на училище, Лари дойде и увиха Октавия, вече топло облечена, в одеяла. Помогнаха ѝ да слезе по стълбите до колата на Лари. Когато Лучия Санта влезе в автомобила, каза на сина си:

— Карай към Френската болница.

Октавия понечи да се опъва, но майката извика сърдито:

— Млък! Дума да не чуя.

Формалностите минаха бързо. Октавия беше настанена в чиста, хубава стая с друго младо момиче. На стената имаше картини. По пътя към дома Лари каза на майка си, с ревността, която винаги изпитваше към сестра си, че ще дава по пет долара всяка седмица на семейството, докато Октавия тръгне отново на работа. Майка му протегна ръка, докосна го за миг и продума на италиански:

— Ах, добро момче си ти, Лоренцо.

В тона ѝ обаче Лари долови, че го освобождава от задължението, че не разчита на него, не му вярва, не го уважава в тези тежки времена. Но ако той беше на мястото на Октавия, никога нямаше да се разстрои, ако тя беше избрала него вместо нея.

Лучия Санта Анджелуци-Корбо, като обсаден пълководец, размишляваше върху съдбините и изпитанията на семейството си, планираше тактиката, очертаваше стратегията, преброяваше запасите, преценяваше верността на своите съюзници. Октавия щеше да отсъства от дома и да лежи в болница поне шест месеца. Нямаше да работи поне година. Една година изгубени надници.

Лоренцо даваше по пет долара на седмица, понякога по два-три отгоре. Винченцо щеше да работи във фурната — още пет долара на седмица и спестени пари за хляб. Джино беше безполезен. Сал и Айлийн — твърде малки.

А жената на Лоренцо беше бременна — нова пукнатина в бронята. Най-добре май беше да не разчита и на парите от Лоренцо.

Не, да погледнем другояче на нещата. Винченцо имаше още три години да завърши гимназия. Толкова ли му бе нужна тази диплома? Джино беше твърдоглав, трябва да бъде обуздан, трябва да помага, а тя много му позволяваше.

Майката осъзна по-добре от всякога колко важна беше Октавия за семейството в нещата извън парите. Октавия помагаше на децата да изкарват добри бележки в училище, водеше ги на безплатния зъболекар в Хъдсън Гилд. Октавия пресмяташе как да пести пари и да ги внася скришом в пощата, независимо колко им трябваша за храна и дрехи.

Октавия ѝ даваше сили, на нея се осланяше, тя я подкрепяше в мигове на слабост.

А сега, мислеше Лучия Санта, беше отново сама. Пак трябваше да се водят тези ужасни битки. Но остаряла, загрубяла, опитна, тя не усещаше безпомощното отчаяние и ужас, които познаваше като млада вдовица. Беше закоравял ветеран пред бедствията и духът ѝ не беше отслабен от младежки лекомислени мечти. Бореше се отчаяно, като човек, който се бори, за да остане жив.

Лучия Санта стигна до решението, което беше неизбежно. Нямаше как, трябваше да подаде молба за помощи, да мине на социална издръжка. А в битката до това решение се намесиха много неща.

Думата тук нямаха нито съвестта, нито желанието да играе честно и открито пред властите. Беше родена в страна, в която хората и държавата бяха непримирими врагове. Не, имаше друга, по-сериозна причина.

Милостинята беше сол в раната. Болеше. Държавата дава милостиня с горчивата омраза на жертва към своя изнудвач. Взимащият парите е подложен на тормоз, обиди и дълбоки унижения. Вестниците са призвани да трупат презрение към нахалните мръсници, които предпочитат да просят, вместо да умират от глад или да оставят децата си да умрат от глад. Ясно беше, че бедните търсят милостиня като някакво голямо и подло увъртане, от което изпитват удоволствие. А и наистина има такива. Както има хора, на които им харесва да си забиват горещи игли в корема, да гълтат парчета счупени бутилки. Особен вкус. Но като говорим общо за хората, бедните приемат милостинята със срам и загуба на самоуважение, които наистина са достойни за съжаление.

Лари уреди да дойде анкетъор в къщата, но не можа да остане за събеседването. Мъжката му гордост беше накърнена. Не искаше да участва, странеше от всичко това. Лучия Санта намери скривалище за вносният италиански зехтин, без който не можеше да си представи живота. За нея това щеше да бъде огромен удар.

Анкетьорът дойде късно следобед. Беше тъжен, смешен на вид младеж с големи кръгли черни очи. Над тях имаше дебели заоблени вежди и тъмни кръгове отдолу, които го правеха да прилича на бухал. Но беше вежлив. Почука учтиво. Огледа жилището с извинения, отваряше шкафчетата и долапите, обикаляше из стаите повече като вероятен наемател, отколкото като анкетьор за социална помощ. Обръщаше се към Лучия Санта със "синьора", а самото му фамилно име беше донякъде изискано: казваше се Ла Фортеца.

Той изслуша разказа на Лучия Санта и записа всички подробности в бележника си, като кимаше и промърморваше съчувствени изрази на италиански, когато тя му описваше някое конкретно нещастие. Говореше колежански италиански, но се разбираше.

Разлистиха се формуляри, заредиха се въпроси. Не, не, тя нямаше пари в банката, нито децата ѝ. Не притежаваше нищо, никаква застраховка, нищо. Нямаше бижута за продажба, освен сватбения си пръстен, но той я увери, че не се брои. Когато свършиха, господин Ла Фортеца седна на стола, наведе се напред, вкопчен като хищна птица в ръба на масата, а в черните му кръгли очи се четеше укор.

— Синьора Корбо — каза той, — много ми е неприятно да ви уведомя, но има трудности. Всяко едно от трите ви най-големи деца има пари под попечителство след нещастната злополука с баща им. Строго погледнато, тези пари трябва да изчезнат, преди да получите помощ. Такъв е законът. А ако не докладвам, че имате такива пари, ще загазя.

Погледна я сериозно.

Лучия Санта беше напълно изненадана. Този вежлив младеж, италианско момче, постъпваше като шпионин, беше разпитвал съседите и бе заложил своя капан — това я вбеси. Тя каза огорчена:

— Добре. Ще хвърля парите на улицата.

Той се засмя на шегата ѝ и зачака. Тя усети, че не всичко е изгубено.

— Можете ли все пак да ми помогнете по някакъв начин? — попита.

Господин Ла Фортеца погледна някак неловко, като бухал, погълнал особено пъргава мишка.

— Ах, госпожо — каза той, — едната ръка мие другата.

И тогава, все още притеснен (беше още млад, за да се чувства удобно пред измамата), обясни, че ще си рискува работата и ще ѝ носи по шестнайсет долара на всеки две седмици, но когато донесе чека, тя трябва да му дава три долара. Все пак и тези пари не би трябвало да получи, такъв бил законът и прочие. Сделката беше сключена. Лучия Санта беше толкова благодарна, че му поднесе кафе със сладкиш, макар по законите на гостоприемството и кафето да беше достатъчно. И с кафето господин Ла Фортеца изплака мъката си. Как беше завършил право след много жертви от страна на родителите си, хора като нея. Как сега нямало работа и трябвало да приеме тази долна длъжност в общината. Как щял да се отплати на баща си с тази заплата? Неприятно му било да работи така, но как можел да се надява на собствена практика, ако не извади отнякъде нещо допълнително? Пък и всички печелели, щом госпожата всъщност нямала право, на социална помощ. И така нататък. Разделиха се като приятели.

Господин Ла Фортеца идваше всеки две седмици с чека. Следваше церемония. Джино заминаваше в бакалницата да плати вересията и да осребри чека. Купуваше също сто грама американска шунка, розова като картинка в правоъгълната си обвивка от бяла, гладка, сладка мазнина, малко мек, нарязан американски хляб и жълт американски кашкавал. Защото господин Ла Фортеца имаше слаб стомах и се извърщаше пред чистия италиански салам и

чушки, парливото остро пикантно сирене и хрупкавия, режеш венците италиански хляб.

Джино гледаше с широко отворени очи разиграващата се сценка. Тънките розови и жълти резенчета се нареждаха на дълга церемониална табла, наливаше се голямата чаша кафе, а господин Ла Фортеца се отпускате, вдигаше отеклите си крака на друг стол, докато говореше с Лучия Санта за своите премеждия, а майката кимаше съчувствено. Защото бедният човечец катереше безброй стълбища, караше се с тези долнопробни италианци, които се опитваха да укрят работата на синовете си и го ругаеха, че не подписва формулярите им за помощ, казваха, че бил евреин, а не италианец, защото никой италианец нямало да служи на правителството срещу своите.

— Ах — казваше постоянно господин Ла Фортеца, — затова ли горките ми родители пестяха всеки цент? Ядяха *scarolai* юфка с боб всеки Божи ден? За да си вади синът им хляба с цената на здравето?

Лучия Санта цъкаше състрадателно.

Бухалските очи бяха тъжни. Господин Ла Фортеца беше навън във всякакво време. Не беше добре. Четири години тежко следване в университета.

— Госпожо — казваше той, — аз не съм от онези, умните. В края на краищата нашите са били хиляда години неграмотни селяни, а и сега им стига да знаят, че не работят с ръцете си.

Като изяждаше шунката и кашкавала, ставаше, готов да си тръгне. Лучия Санта му даваше трите долара с изключително внимание, хващаше ръката му и напъхваше парите вътре, сякаш той категорично щеше да откаже, ако тя не го насилваше. Господин Ла Фортеца побутваше някак неохотно парите, повдигаше вежда и казваше "Е..." с безнадежден глас, колкото да покаже, че при тези отчайващи обстоятелства отказът му е невъзможен.

Вярно беше, двамата си допадаха. Той харесваше възрастната жена за нейната любезност, за уважението ѝ към чувствата му, за грижовната закуска с кафето. Тя от своя страна изпитваше истинска симпатия към тъжното момче и благодареше на Бога, че никой от синовете ѝ не изпитва толкова малко радост от живота. Изобщо не ѝ тежеше, че трябва да се отплаща.

След няколко седмици господин Ла Фортеца осигури на Лучия Санта петнайсет долара на месец добавка за наема. Без да бъде питана, Лучия Санта напъха пет долара в ръката му, вместо три. Бяха постигнали разбирателство, твърдо като скала.

Нещата не спряха дотук. Ла Фортеца ѝ осигури още четири долара на седмица. Лучия Санта настоя да му приготви малък пакет с продукти, който да носи къщи — половинка розова сладка шунка, бутилка домашна огнена анасонлийка за храносмилането. А когато Лари си взе раздрънкана бричка, с която се занимаваше, докато не беше на работа, майката караше сина си да вози господин Ла Фортеца до тях през цял Бронкс до Артър Авеню.

Тримата — Лари, господин Ла Фортеца и Джино, се возеха в трещящата подскачаща кола, стрелкаха се между коне, каруци, трамваи и автомобили. Джино забеляза, че Лари винаги се държи възпитано, но изпитва неприязън към младия юрист, която проличаваше в малките му шеговити забележки. Господин Ла Фортеца явно нямаше понятие, че го поднасят. Честно редеше преживелиците си като мъниста. Колко малко плащали от службата на анкетьорите, какви пари давал за къщата в Бронкс, как родителите му били вече толкова стари, че не можели да работят и той трябвало да ги издържа и да изплаща ипотеката. В гласа му имаше страх, почти ужас, когато говореше за отчаяната си нужда от пари, и това учудваше Джино. Защото господин Ла Фортеца беше богат. Беше завършил колеж, притежаваше двуфамилна къща, семейството му ходеше на почивка през лятото. Това, за

което хората на Десето авеню мечтаеха след четирийсет години упорит труд, този младеж вече го имаше. Животът му беше сбъдната мечта, а бе по-напласен и от най-долния работник в квартала на Джино.

Когато господин Ла Фортеца слизаше от колата с малката кафява кесийка продукти подръка, Лари палеше цигара и намигаше на братлето си. Джино също му намигаше. Двамата се връщаха у дома на Десето авеню някак развеселени и уверени, сякаш светът ги чакаше да го покорят.

Доктор Барбато изкачи четирите площадки на стълбището до жилището на Анджелуци-Корбо с мрачната решимост, че този път, Бога ми, това семейство ще си плати. Ти им помагаш, а някой друг прибира парите. Защо да пълни джобовете на Френската болница?

Значи болница "Белвю" не ставала за тези бедни макаронаджии, а? Искали най-доброто лечение, значи? За какви се имат, дявол да ги вземе, тези *miserabili*, тези просяци, дето нямат гърне да пикаят, живеят от помощи, а дъщеря им е на санаториум в Рейбрук.

Вратата беше отворена, когато докторът изкачи последното стъпало. Малкият Сал беше застъпил на стража със сериозно изражение. В кухнята чиниите от вечерята бяха разпилени по цялата маса, по жълтата мушама бяха разпръснати парчета пържени картофи и яйца. Джино и Винсент играеха на карти на същата маса. "Чудна двойка бандитчета", помисли докторът, но омекна, когато Винсент стана от масата да го преведе през редица стаи с естествена, свенлива учтивост и каза с тих глас:

— Майка ми е болна.

В тъмната стая без прозорци лежеше тежката фигура на Лучия Санта. До нея беше малкото момиче Айлийн, което подаваше ръчички на майка си да ги измие с мокра кърпа от легена до леглото. Сцената напомни на доктора за някои от религиозните картини, които беше виждал в Италия, не от сантименталност, а заради композицията от полегнала майка, която се грижи за детето в светлината на стаята, на мътната жълтеникава електрическа крушка, която хвърляше ритуални отблясъци върху тъмните стени.

Той се опита да отхвърли приликата. После се досети, че беше чел за това — простото селско възпитание, пълната зависимост на детето от майката. Това бяха хората, които прочутите живописци бяха използвали.

Доктор Барбато застана до крака на леглото и каза тъжно:

— Ах, синьора Корбо, лош късмет ви сполетя тази зима.

Беше едновременно израз на съчувствие и напомняне колко лошо беше постъпила с Октавия.

Дори както лежеше по гръб, Лучия Санта така се ядоса, че бузите ѝ пламнаха, а огромните ѝ черни очи хвърлиха искри. Но преклонението на бедните пред толкова извисена личност като лекаря я накара да сдържи езика си, макар че можеше да му припомни как и той е ял от ръката ѝ филия черен хляб с оцет и зехтин. Каза покорно:

— Докторе, гърбът, краката ми... Не мога нито да ходя, нито да работя.

Докторът се разпореди:

— Първо изпратете детето в кухнята.

Малкото момиче се приближи повече до леглото и доближи ръка до главата на майка си. Майката каза тихо:

— Върви, Лена, върви в кухнята и помогни на братята си с чиниите.

Докторът се усмихна и Лучия Санта, като видя усмивката му, извика на италиански:

— Винченцо, Джино, *mascalzoni* такива, започнахте ли с чиниите? Или оставихте

кочината в кухнята да я види докторът? Почакайте, ще ви счупя ръчичките и на двамата. Лена, иди да ми кажеш дали работят.

Малкото момиче, зарадвано от шпионската си роля, изтича в кухнята.

Доктор Барбато заобиколи леглото и седна на него. Дръпна одеялото и сложи слушалката на гърдите ѝ, първо през нощницата. Тъкмо щеше да ѝ каже да я вдигне, когато малкото момиче се появи до него с любопитни тъмнокафяви очи. Каза на майка си:

— Джино и Винсент мият чиниите, а Сал чисти масата.

Майката забеляза раздразнението на доктора.

— Добре, добре, Лена, върви сега да им помогнеш и ги наглеждай. Никой да не влиза тук, докато не извикам. Кажи им.

Момиченцето офейка.

Лучия Санта беше протегнала ръка, за да докосне главицата на дъщеря си, и лекарят, като видя подутите китки, разбра какво може да очаква. Когато останаха сами, ѝ каза да се обърне по корем и вдигна нагоре грубата вълнена нощница. Видя възлестите буци в основата на гръбнака и каза с утешителен смях:

— Госпожо, имате артрит. Един месец във Флорида ще ви направи нов човек. Трябва ви слънце, топлина, почивка.

Прегледа я обстойно и сериозно, натискаше я да види дали боли. Познаваше пълните бедра на тази четирийсетгодишна жена. Както тези на дъщеря ѝ, това бяха бедрата на страстните голи италианки, чиито портрети висяха по галериите във Флоренция — големи, заоблени, колкото широки, толкова и дълбоки, но те не събуждаха никакво желание у него. Никоя от тези жени не можеше да го събуди. В съзнанието му те бяха нечисти, нечисти от бедност. Той смъкна надолу нощницата.

Жената се обърна. Докторът я погледна сериозно и каза строго:

— Какво има, госпожо, не можете да ходите, не можете да работите вкъщи? Не е толкова страшно. Вярно, че ви трябва почивка, но поне можете да ходите. Ставите ви са подути на китките, глезените и гръбнака, но не е толкова тежко.

Лучия Санта го изгледа дълго, преди да каже:

— Помогнете ми.

Пъргаво се обърна и спусна краката си до леглото, а той се опита да ѝ помогне да стане. Когато тя понечи да изправи гръбнака си, издаде приглушен болезнен стон и се отпусна като покосена в ръцете му. Той леко я пусна на леглото. Нямаше съмнение за преструвки.

— Значи трябва да си почивате, госпожо — каза доктор Барбато. — Но това ще мине. Не изцяло, винаги ще имате трудности, но скоро ще ви изправя пак до печката.

Лучия Санта се засмя на малката му шегичка.

— Хиляди благодарности — рече тя.

Когато доктор Барбато излезе от жилището на Корбо, вдъхна свежия въздух на Десето авеню и се замисли за света и хората. Испита нещо като учудване. Почти насмешливо изброи нещастията на това семейство. Съпругът в лудницата, дъщерята с един голям бял червей, който гризе зад онези великолепни цици (да не забравяме първия съпруг, убит при злополука), синът с позорния му брак за крайно бедното недорасло момиче. А сега жената, обременена от невръстни деца, сама осакатена. Легнала на онзи огромен хубав задник и това тежко мраморно тяло и пак намерила сили да се ядоса на подмятанията му.

Той погледна редицата сгради, прозорците хвърляха малки квадратни огънчета срещу мразовитото небе. Догади му се и промърмори, без да знае какво има предвид:

— Къде са тръгнали, по дяволите?

Студеният вятър се понесе през железопътните работилници откъм Хъдсън и раздвижи кръвта му. Беше ядосан, раздразнен, че бе допуснал всичко това да се случи пред очите му, сякаш го бяха зашлевили по лицето, сякаш беше посмял да се намеси в някаква космическа подигравка. Кръвта му кипна. Стига. Стига толкова. "Добре — помисли той, — я да те видим сега колко струваш." Кръвта му заигра и въпреки хапещия студ той разкопча яката на палтото си и разхлаби вълнения шал, който майка му беше изплела.

През следващите два месеца доктор Барбато, от чист инат, упражняваше лечителските си умения. През ден редовно посещаваше Лучия Санта, биеше ѝ инжекции, правеше ѝ загреващи компреси, бърбеха си за миналите дни поне двацет минути, докато я разтриваше. Тя оздравяваше, макар все още да не ставаше от леглото. Доктор Барбато говореше за Октавия, как ще се върне от санаториума и колко ще се притесни, като види майка си толкова зле. Няколко дни преди Октавия да се върне, би на Лучия Санта инжекции с витамини и подсилващи. Вечерта преди завръщането ѝ намери майката седнала в кухнята да глади дрехи на масата, а децата се въртяха около нея, носеха ѝ вода по команда и сгъваха дрехите.

— Така, така, добре, много добре — каза бодро доктор Барбато. — Сигурен признак за здраве е човек да може да работи, нали, госпожо?

Лучия Санта му се усмихна. С тази усмивка признаваше дълга си и отхвърляше остроумието му. Ако имаше работа, хората ставаха от смъртно легло да я свършат, и двамата го знаеха. Докато доктор Барбато се подготвяше да ѝ бие инжекцията, тя промълви на италиански:

— Докторе, как ще ви се отплатя?

И този единствен път той не се ядоса. С утешителна усмивка каза:

— Само ме поканете на сватбата на дъщеря ви.

Намекваше, че има и радости в живота, че след страданията следват награди, добрите дни следват лошите, че всичко ще се оправи, дъщерята ще оздравее, децата ще пораснат, времето ще тече.

Октавия се лекува шест месеца. През това време Лучия Санта нито веднъж не посети дъщеря си. Беше невъзможно. Пътят беше дълъг, домакинските ѝ задължения твърде много, а и нямаше вяра на Лари с очуканата му кола. И през ум не ѝ минаваше да остави децата сами вкъщи.

В деня, когато Октавия се върна, Лари и Вини отидоха да я посрещнат на гара Гранд Централ. Другите от семейството чакаха в жилището, децата бяха облечени в неделните си дрехи, Лучия Санта — в най-хубавата си черна рокля. Леля Луче сновеше из кухнята, кипваше вода, бъркаше доматиения сос.

Джино гледаше през предния прозорец. Най-накрая се спусна към кухнята с викове:
— Мамо, идват.

Лучия Санта изтри избликналите сълзи от очите си. Леля Луче започна да хвърля равиоли в тенджерата с врящата вода. Вратата на жилището беше отворена и децата излязоха на площадката, надвесиха се над перилата и слушаха как стъпките приближават по стълбището.

Когато Октавия се появи, едва я познаха. Бяха се приготвили за някой бледен полуинвалид, някой, когото трябваше грижливо да пазят, някой възкръснал от оня свят. Видяха едно разцъфтяло американско момиче. Октавия вече нямаше обичайната си белезникава кожа. Бузите ѝ бяха червени като рози, косата ѝ беше накъдрена по американски. Носеше пола, пуловер и сако с коланче. Но най-много ги накара да се почувстват като чужди гласът ѝ, речта, начинът, по който ги поздрави.

Усмихна се мило, зъбите ѝ се показаха зад внимателно прибраните устни. Издаде вик, едновременно радостен, но и сдържан, прегърна Сал и Айлийн и каза на всеки поотделно:

— Миличък, миличка, колко ми домъчня за теб.

После отиде до Лучия Санта и я целуна по бузата, вместо по устата, и рече с приятен, кокетен глас:

— Ох, колко се радвам, че се прибрах у дома.

Лари и Винченцо се качиха по стълбите, всеки понесъл куфар. И двамата гледаха малко смутено.

Октавия целуна леко Джино по бузата и възкликна:

— Леле, колко си се разхубавил.

Джино се дръпна. Всички бяха зяпнали. Какво беше станало с нея?

Единствените, които се радваха на този нов човек, бяха двете малки деца, Сал и Айлийн. Не се откъсваха от нея, поглъщаха любезността ѝ с очи, уши и тела, стояха тръпнещи от удоволствие, докато тя прокарваше пръсти през косите им и не спираше да ги прегръща, като повтаряше с най-сладък глас:

— Ох, колко сте пораснали.

Лучия Санта накара веднага Октавия да седне. Изобщо не обърна внимание на тези нови нотки. Искаше дъщеря ѝ да си почине от изкачването на четирите етажа. Леля Луче, която вече слагаше масата, каза на Октавия:

— Слава Богу, че се върна, млада жено, майка ти има нужда от теб.

И се въртна обратно към печката, преди Октавия да отговори.

Това беше най-неловкото ядене в историята на семейство Анджелуци-Корбо. Разговорът

представляваше вежлив обмен на сведения между чужди хора. Джино и Вини не се караха на масата. Сал и Айлийн бяха истински ангелчета, дума не отвориха кой има по-големи кюфтета. Луиза дойде с бебето и целуна Октавия припряно зад ухото, да не се зарази от нещо. Седна до Лари, като държеше детето си далеч от нея. Октавия загука на бебето, но не го докосна. Лари хапна, извини се и тръгна на смяна от четири до полунощ. Бързаше.

Когато Октавия понечи да почисти масата, всички скочиха ужасени. Даже Джино рипна и понесе чиниите към мивката. Лучия Санта извика:

— Какво искаш, пак да се разболееш?

Октавия седна, а малките Сал и Айлийн се облегнаха на краката ѝ и я загледаха с обожание.

Само майката долови тъгата зад усмивките и веселите приказки на Октавия. Защото, седнала отново в жилището, при вида на претрупаните с легла стаи и долапите, пълни с дрехи, пръснатите неща на децата, Октавия усети как я залива вълна на отчаяние. Когато денят отстъпи на вечерта, тя гледаше как майка ѝ върши цялата безкрайна домакинска работа — миенето на чиниите, гладенето на изпраните дрехи, паленето на газовата печка в кухнята и печката с вглицца в предната стая, газената лампа, която обграждаше стаята със сенки, и накрая подготвянето на децата за лягане. Октавия мислеше какво щеше да прави в този момент в санаториума. Щяха да се разхождат в градината с нейната приятелка. Щяха да чакат вечерята в стаите си и да клюкарстват за любовните истории. Щяха заедно да се хранят и после да играят бридж в игралната зала. Октавия изпита копнеж по живота, който беше напуснала, единствения живот, посветен на грижите за самата нея, за собственото ѝ здраве и удоволствие, без тревоги и отговорности. Почувства се неудобно в собствения си дом, а семейството ѝ сякаш беше от чужди хора. Така беше погълната от мислите си, че не забеляза колко сковано се движеше майка ѝ из къщата.

Когато стана време за лягане и Джино и Вини се събличаха до сгъваемото легло в предната стая, Джино пошепна на Вини:

— Не изруга нито веднъж цял ден.

Вини каза:

— Сигурно е забранено да се ругае в болницата и тя е забравила.

Джино рече:

— Дано. Гадно е, когато момиче ругае, особено собствената ти сестра.

И така, двете останаха сами в кухнята, Октавия и Лучия Санта. Седяха на голямата кръгла маса с жълтата мушама. Чашите кафе се белееха пред тях. Гладенето чакаше Лучия Санта в ъгъла на стаята. Тенджерата вода съскаше на газовия котлон. От дъното на коридора от стаи се носеше тихото дишане на спящи деца. В бледата жълта светлина на кухнята те се гледаха, а майката разказваше за нещастията от последните шест месеца. Колко непослушен станал Джино, и даже Вини и малките. Как Лари и жена му Луиза не помагали, както се полага, и как самата тя се разболяла, но не писала нищо в писмата си до Октавия, да не я притеснява.

Беше дълъг разказ, а Октавия само я прекъсваше от време на време с въпрос:

— Мамо, защо не ми писа, защо не ми каза?

Майката отвърщаше:

— Искан да оздравееш.

Нито една от двете не направи жест на привързаност. Октавия каза тихо:

— Не се бой, мамо, другата седмица се връщам на работа. И ще накарам децата да се

учат както трябва и да помагат вкъщи.

Усети прилив на сили, увереност и гордост от това, че майка ѝ има нужда от нея. В този миг цялото отчуждение изчезна. Тя си беше у дома. Когато Лучия Санта започна да глади, Октавия отиде до стаята си и взе книга да чете, за да прави компания на майка си.

Седмица след като Октавия се завърна, най-накрая се запозна с анкетъора от социалната служба. Беше мила, радваше се, че си е у дома, не командваше както преди, нито викаше, нито ругаше.

Нахълта в апартамента около четири следобед и се изненада, като видя господин Ла Фортеца, вдигнал крака на стола, да си пийва кафе и да хапва сандвич с шунка. Мъжът изгледа внимателно дръзкото ѝ красиво лице и остави деликатесите си настрана. Изправи се като джентълмен.

— Това е дъщеря ми — каза Лучия Санта. — Октавия. Най-голямата.

Господин Ла Фортеца остави италианските си обноски и каза с дружелюбен американски глас, отсечено, непринудено:

— Много съм слушал за теб, Октавия. С майка ти хубаво си приказвахме. Ние сме стари приятели.

Октавия кимна хладно и големите ѝ тъмни очи хвърлиха неприязнен поглед, неприязън, която тя нямаше намерение да издава.

Лучия Санта, ядосана от тази неучтивост, каза:

— Ела да пийнеш кафе с нас и поговори с младежа. — А към господин Ла Фортеца добави: — Тази е умницата. По-стоянно чете книги.

— Да, ела да пийнеш кафе — рече господин Ла Фортеца. — Ще се радвам да си поговорим, Октавия.

Октавия беше толкова обидена, че за малко не изруга. Унижаващото обръщане на малко име, фамилиарността я накараха да се изплюе, но в кърпичката си, както подобава на скоро оздравял белодробно болен. Те я гледаха със състрадателно разбиране. Тя седна и се заслуша как майка ѝ бърбри със социалния анкетъор.

Беше чел разни романи, господин Ла Фортеца, в които бедното работещо момиче било достойно само за присмех и благоволение от заможния младеж, а щастливата женска падала по гръб и махала с крака като куче. Понятно беше, не заради парите, а като признание за благородството му. Уви, господин Ла Фортеца нямаше този бляскав вид, усмихнатото русоляво лице, стегнатия американски изискан чар или милиона (винаги милион долара), които, естествено, не значеха нищо за героинята. За това Ла Фортеца ставаше все по-оживен, бърбив и чаровен, доколкото му позволяваха двете бухалски очи, обрамчени с тъмни кръгове. Октавия го гледаше все по-хладно. Джино и Винсент влязоха вкъщи и като видяха изражението на сестра си, се замотаха из стаята в радостно очакване. Ла Фортеца говореше за литература:

— Ах, Зола, той е знаел как да пише за бедните. Голям творец, знаете. Французин.

Октавия каза тихо:

— Знам.

Но Ла Фортеца продължи:

— Бих искал да е жив и днес и да пише как бедните трябва да живеят с няколкото цента, които службата отпуска. Какъв фарс. Ето един човек, чиито книги дъщеря ви трябва да чете, госпожо Корбо. Само по себе си това е образование. А и ще ти позволи да разбереш себе си, Октавия, и своето обкръжение.

Октавия, която едва се сдържаше да не го заплюе, кимна кротко.

Ла Фортеца беше доволен, майката също. Със сериозен поглед каза:

— Ето, ти си умно момиче. Искаш ли някой ден да идем на театър? Питам те пред майка ти от уважение. Аз самият съм старомоден, майка ти да ти каже. Не е ли вярно, синьора?

Лучия Санта се усмихна и кимна. Тя мечтаеше дъщеря ѝ да се омъжи за юрист с хубава работа в общината. Защото майките, дори в книгите, не се целеха толкова високо, колкото героините. Тя каза великодушно:

— Той е добро италианско момче.

Ла Фортеца продължи:

— Много сме си приказвали с майка ти и добре се разбираме. Сигурен съм, че тя няма да има нищо против да излезем по приятелски. В общината ни дават билети за театър на намалени цени. За теб ще бъде нещо ново, по-различно от киното.

Октавия беше ходила много пъти на театър. В магазина за дрехи също им даваха билети на намалени цени. Тя беше чела същите романи и винаги изпитваше огромно отвращение от героините, тези щедри, безмозъчни девойки, които се поддаваха на срама, докато правеха удоволствие на мъжете, размахали богатството си като стръв. Но този тъп, умрял от глад макаронаджия висшист си мислеше, че може да я изучука. Очите ѝ припламнаха и тя изстреля остро в отговор на неговата покана:

— Я върви си сери в шапката, копеле нещастно.

Джино и Вини в ъгъла се спогледаха: "Хайде, почна се."

Лучия Санта като нищо неподозиращ човек, седнал на запалено буре с барут, който едва сега вижда свистящия фитил, се заоглежда наоколо, сякаш се чудеше накъде да побегне. Вълна кръв заля лицето на господин Ла Фортеца, дори бухалските му очи почервеняха. Беше вцепенен.

Защото нищо не караше кръвта да ври така, както млада опърничава италианка. Октавия го ругаеше с висок, плътен сопран:

— Ти взимаш осем долара на месец от бедната ми майка, която има да храни четири малки деца и болна дъщеря. Доиш семейството ни с всичките ни нещастия и имаш нахалството да ме каниш на среща? Ти си един пършив мръсник, един пършив, гаден мошеник. Братчетата и сестричето ми минават без бонбони и кино, за да може майка ми да ти плати, а аз ще тръгна да излизам с теб? — Гласът ѝ беше остър и недоверчив. — Хубаво, че си старомоден. Само истински мръсен макаронаджия от Италия с тези благовидни "синьора-миньора" номера може да извърти такъв номер. Обаче аз съм завършила гимназия, чела съм Зола и съм ходила на театър, така че върви да чакаш някое зелено девойче да слезе от кораба, да го шашнеш, и се пробвай да го чукаш. Защото на мен си ми ясен като бял ден: шмекер нещастен.

— Октавия, Октавия, стига — извика Лучия Санта ужасена. Обърна се към младежа да обясни: — Тя е болна, има треска.

Но господин Ла Фортеца летеше през вратата и надолу по стълбите. Забрави си кафявия пакет. Лицето му, докато бягаше, беше на човек, хванат да върши най-срамния грях, лице, което не видяха повече. След две седмици при тях дойде нов анкетър, възрастен американец, който им намали помощите, но им каза, че парите под попечителство не се броят от службата като активни на семейството, тъй като единствено съдията може да ги освободи при неотложна нужда на всяко отделно дете, а парите на никое от тях не можеха да

бъдат ползвани за другите две деца или за майката.

Но последната сцена с господин Ла Фортеца беше нещо, което Джино и Винсент никога нямаше да забравят. Клатеха глави, докато момичето ругаше така ужасно. От сърце се заклеваха никога да не се женят за момиче като сестра им. Но поне приключи онази атмосфера, онова особено отношение, полагащо се на болния, напрегнатата учтивост към член от семейството, завърнал се от болница или от дълго пътуване. Нямаше съмнение. Това беше едновременната Октавия. Жива и здрава. Дори майката не можа да се разсърди от поведението на дъщеря си, макар че никога не разбра негодуванието ѝ пред господин Ла Фортеца. В края на краищата всеки си плаща, за да живее.

В деня, когато получиха писмото от Рейвънсууд, Октавия не го прочете на майка си, преди всички деца да си легнат. Беше много кратко, официално съобщение, в което се казваше, че бащата може да бъде пуснат при семейството си на изпитателен срок, ако съпругата му подпише документите. Беше ясно, че се нуждае от постоянни грижи и надзор. Към писмото беше приложен и въпросник за попълване. В него се питаше за възрастта на децата, за доходите на цялото семейство и на всеки член поотделно. Всичко в писмото изясняваше, че бащата е все още инвалид, макар и годен за изписване. Лучия Санта нервно отпиваше от кафето си.

— Значи не е съвсем оздравял, само искат да го изпробват — каза тя.

Октавия държеше да бъде напълно откровена:

— Здрав е. Само не може да работи и да върши каквото и да е. Трябва да се гледа като болен човек. Може след време пак да се върне на работа. Искаш ли да се върне? — попита тя.

Сведе очи надолу и се изчерви, защото мислеше срамни неща за майка си.

Лучия Санта гледаше любопитно как дъщеря ѝ се изчервява.

— Защо не? — попита тя. — Той е баща на три от децата ми. Вадил ни е хляба десет години. Ако имах магаре или кон, който да е работил толкова, щях да се грижа за него, когато се разболее или остарее. Защо да не си искам съпруга?

— Аз няма да те притеснявам — каза Октавия.

— То притеснения ще има достатъчно — отвърна Лучия Санта. — Кой знае, може да направи нещо на децата. А и кой ще тръгне да преживява всички онези години наново? Всички ще трябва да страдаме, да си заложим живота, за да му дадем още една възможност. Не, много ще ни дойде, твърде много.

Октавия мълчеше. Двете седяха часове наред или поне им се сториха часове. Октавия държеше писалка и мастилница, готова да напише отговора до санаториума.

Майката размишляваше върху проблема. Припомни си сходни случаи, близки, които се връщаха у дома и извършваха убийства и други престъпления в лудостта си.

Мислеше за дъщеря си Октавия, която ще страда, ще бъде принудена да напусне дома си, да се омъжи рано, за да се махне от къщи.

Не можеше да рискува. С пълното съзнание какво означава решението ѝ (пред очите ѝ изплува животното, затворено зад желязо и тухли безброй години), тя обрече съпруга си, бащата на своите деца, човека, с когото споделиха онова лято на радости, на една човешка и земна вечна безнадеждност. Лучия Санта поклати бавно глава и каза:

— Не, няма да подпиша. Да си стои там.

Октавия беше изненадана и донякъде поразена.

Спомените за смъртта на баща ѝ я връхлетяха, усети отново онова ужасно чувство на загуба, което беше изпитала като малка. Ами ако по някакво чудо той можеше да оживее, както сега те можеха да върнат живота на втория ѝ баща? Изведнъж помисли, че никога няма да посмее да погледне Джино, Сал и малката Айлийн в очите, ако не върне баща им у дома. Тя каза:

— Мисля, че трябва да говорим с Джино и Сал. Все пак той им е баща. Да видим какво ще кажат. Може пък и да го върнем, мамо.

Лучия Санта погледна изпитателно дъщеря си, преценяваше и търсеше желанията ѝ.

Този поглед винаги смущаваше Октавия, защото беше толкова безличен. После каза:

— Какво разбират децата? Остави ги на мира, достатъчно мъки ги чакат. А и не можем да си позволим да върнем баща им у дома.

Октавия промълви кротко, като сведе глава над кафето:

— Мамо, да опитаме, заради децата. На тях им е мъчно.

Когато майката отговори, гласът ѝ беше изненадващо презрителен. Тя поклати глава и каза:

— Не, дъще, лесно ти е на теб да си щедра и добра. Помисли само: когато стане тежко и съжалиш за добрината си, ще страдаш. И колко ще се ядосваш, че добрината те е подвела. Едно време и аз бях така. Пази се от добродушните, милостиви хора, които дават, защото не знаят колко ще им струва добрината. А после се сърдят, презират те, защото разчиташ на човешината им. Как се трупаха съседите да ми помагат, когато баща ти умря, как плаках от добрината им. Но уви, не можем вечно да бъдем добри, вечно да бъдем щедри, много сме бедни, не можем да си го позволим. Че даже леля ти, дето беше богата, и тя се опъна. Много е хубаво — чудно е да си щедър за малко. Но за постоянно — дразни, не е в човешката природа. Ще ти омръзне вторият ти баща, ще има кавги, викове, ругатни, ще се омъжиш за първия срещнат и ще изчезнеш. А аз ще плащам за голямото ти отворено сърце. — Тя направи пауза. — Той ще боледува до края на живота ни.

С тези думи Лучия Санта обрече и осъди съпруга си завинаги.

Жените измиха чашите си от кафето. Майката остана в кухнята да избърше масата и да помете пода. Октавия се прибра в стаята си, като си блъскаше главата как ще говори с децата на сутринта и съзнаваше, че го прави, за да се отърси от угризенията.

В леглото Октавия мислеше за майка си, за нейното лекомислие, за хладнокръвното ѝ решение. После се сети, че е забравила писмото в кухнята. Стана и прекоси коридора по нощница. Все още светеше.

Лучия Санта седеше на масата в кухнята сред големи кесии захар, сол и брашно, пълнеше захарницата, солниците и бакъреното гърне за брашното. Писмото с големия черен официален печат и напечатания държавен плик лежеше пред нея. Тя го гледеше, сякаш може да го прочете, и изглежда, попиваше всяка дума. Вдигна очи към дъщеря си и каза:

— Аз ще пазя писмото. Ти ще напишеш отговора утре.

Джино лежеше буден до спящия Сал, чу всичко през отвореното прозорче между спалнята и кухнята. Не изпитваше нито негодувание, нито гняв от решението на майка си, само гадене в стомаха. Малко по-късно лампата в кухнята изгасна, чу как майка му минава край неговото легло към стаята си и заспа.

Лучия Санта не мигна. Протегна се в тъмното да докосне Айлийн и намери гладката кожа и кокалестите раменца, малкото телце сгушено до хладната гипсова стена. От допира с тази невинна, уязвима плът тя почерпи сили. Това, което докосваше, беше живот — живот, поверен на нея. Тя беше закрилникът на всички тях. От нея идваше доброто и злото, радостите и мъките. Заради това тя беше хвърлила съпруга си в бездната.

Но това не стигаше. Извика в спомените си всички онези случаи, когато я удряше, псуваше заварените си деца, беснееше през нощта и плашеше собствените си деца. Припомни си непостоянната му работа, скъпо струващата му набожност. Но отхвърли всичко в един-единствен вътрешен отчаян стон: "Франк, Франк, защо не се погрижи за себе си? Защо се остави да се разболееш така?" Спомни си как той заделяше от спечелените с тежък труд пари, изражението на накърнена гордост на лицето му и добротата, когато беше

безпомощна вдовица. С тежка въздишка прие истината. Запасите ѝ бяха твърде оскъдни, беше твърде бедна, за да си позволи милост към мъжа, когото обичаше. "Не, няма милост — мислеше тя, — няма милост, няма милост." Протегна се отново да докосне спящото телце, младата копринена кожа на дребното човече до нея. После скръсти ръце, вгледа се в тъмнината и зачака търпеливо съня. Тя беше обрекла Франк Корбо никога да не види децата си пораснали, никога да не сподели леглото ѝ, никога да не види внук. На италиански промълви: "Боже, Боже, пази ме, *aiuta mi*", сякаш самата тя не можеше да разчита никога на милостта, която беше отказала.

Следващата вечер, след вечеря, Октавия заведе Сал и Джино във всекидневната да говори с тях. И двамата бяха малко нащрек, защото тя беше много мила, кротка като учителка, но когато заговори, Джино разбра какво ще последва. Спомни си какво беше дочул миналата нощ.

Докато Октавия обясняваше защо баща им не може да се върне у дома, Джино си спомняше колко пъти той го беше водил на подстригване и как се гледаха един друг, очите на малкото момче вперени право напред и по някакво чудо в огледалото пред него баща му седеше на теления стол, а зад главата му беше огледалната стена. И бащата виждаше лицето на сина си в огледалото. Макар и двамата да се взираха в една посока, един зад друг, се гледаха без свенливост, защитени от стъклото.

Винаги му се струваше, че тази огледална стена, която по такъв вълшебен начин ги изправяше един срещу друг, ги защитаваше, за да могат да изследват очите си, всеки да се разпознава като част от другия.

Между тях бръснарят с белите мустаци кълцаше коса на черно-белия раиран чаршаф и клюкарстваше на италиански с бащата. Джино беше омагьосан от скърцането на ножицата и мекото падане на косата по раменете му, от белите плочки на пода, белия мраморен тезгях със зелени шишета лосион, отразяващи се в огледалата зад тях. Баща му се усмихваше през стъклото и се опитваше да го разсмее, но защитено от междинното стъкло, детето отказваше. Лицето му оставаше сериозно. Това беше единственият път, в който си спомняше баща си постоянно усмихнат.

Когато Октавия свърши да обяснява всичко, Джино и Сал се готвеха да слязат долу да играят. Баща им беше болен, което означаваше, че някой ден може да се върне, а времето на тази възраст нямаше значение. Октавия ги гледаше внимателно за следи от тревога. Попита кротко:

— Искате ли да се върне веднага?

Малкият Сал каза почти през сълзи:

— Не искам да се върне. Страх ме е от него.

Октавия и Джино се изненадаха, защото Сал обичаше баща си повече от което и да е от другите деца.

Джино беше в неловко положение, защото се чувстваше отговорен за баща си. Колко пъти майка му казваше: "Същият си като баща си", когато той отказваше да върши работа, не слушаше и кръшкаше от задълженията си? Затова приемаше, че всички несгоди на семейството произлизат от баща му, а не от него. Каза тихо:

— Каквото каже мама, е добре. — Помълча малко и добави: — Не ме интересува.

Октавия ги пусна. Отиде до прозореца и ги видя как се изтъркаляха от входната врата. Испита непреодолима тъга — не за нещо конкретно, а така, изобщо, сякаш вторият ѝ баща беше пострадал от някаква участ, сполетяла цялото човечество, и че някаква присъда я

очаква и нея самата.

Лари Анджелуци започна да разбира някои неща от живота, когато се роди второто му дете и от железницата му дадоха да работи само три дни в седмицата. Освен това успя да се огледа в едно живо огледало.

Една неделя, на път към свой приятел, Лари и Луиза стояха на ъгъла на 34-та улица и Десето авеню и чакаха тролей. Луиза държеше едното дете за ръка, а той караше количката. Изведнъж Лари забеляза Джино, който ги гледаше от отсрещната страна на авенюто. В очите на мургавото, оперено малко момче се четеше учудване, тъжно съжаление и дори някакво отвращение. Той махна на Джино да дойде и докато братчето му пресичаше авенюто, Лари си спомни как Джино като малък се навеждаше назад да гледа батко си на коня. Усмихна се меко на Джино и каза:

— Виждаш ли какво става, като се ожениш, малкият?

Каза го на шега, не знаеше, че брат му никога няма да го забрави.

Луиза, с вече костеливо и изсушено лице, се намръщи и на двамата и запита грубо:

— Не ти ли харесва?

Лари се засмя и каза:

— Шегувам се.

Но Джино я погледна мрачно, омагьосан и от двамата, прозрял нещо съвсем различно зад тях.

Със задължителната вежливост момчето остана да им прави компания, докато дойде трамваят. "Расте — помисли си Лари, — а аз работех на неговите години." Попита:

— Как е гимназията, малкият?

Джино сви рамене.

— Бива — каза.

Когато Лари се качи на трамвая със семейството си, видя, че Джино ги гледа, докато се скри от погледа му.

Пътувайки по стоманените релси и отдалечавайки се почти магически от малкия си брат в чистия златист въздух на неделното утро, Лари усети, че губи нещо. Че животът му бе свършил. Именно в това утро, тази среща, този миг на прозрение доведоха до новия му живот, напускането на железницата с осемте години стаж и стабилната, пожизнено осигурена работа.

Една сутрин на следващата седмица Лари слезе до фурната да вземе кифли за закуска. Не беше ходил на работа миналата нощ, влаковете все още бяха малко. Гуидо, синът на пекаря, вече с малки мустачки, го посрещна с истинско удоволствие. Разбъбриха се. Гуидо беше прекъснал гимназията, за да помага цял ден във фурната. С чувството на делови човек запита:

— Лари, не искаш ли хубава работа?

Лари се усмихна.

— Искам, разбира се — каза той с присъщата си склонност да се съгласява, без и през ум да му минава да напусне железницата.

Гуидо рече:

— Ела.

Влязоха в задната стаичка. Там бяха пекарят с чаша анасонлийка пред себе си, говореше

с мъж на неговата възраст, определено беше италианец, но облечен по американски, без изобщо да прилича на новодошъл. Косата — ниско подстригана, а връзката — тънка, гладка и едноцветна.

Гуидо ги представи:

— Лари, запознай се с чичо Паскуале — господин Ди Лука, той е израснал с баща ми в Италия. Чичо Паскуале, това е моят приятел Лари, за когото ти приказвах.

Лари се изчерви от удоволствие, че са говорили за него. Питаше се дали мъжът наистина е чичо на Гуидо, или така се обръщат към близък приятел на семейството. Лари им се усмихна широко и стисна силно ръката на непознатия. Пекарят се обади:

— Седни. — И му наля чаша анасонлийка.

Лари се засмя и каза:

— Не пия. Може една чашка кафе.

Видя как господин Ди Лука го гледа с открито преценяващия поглед на италиански баща, който наблюдава ухажора на дъщеря си — очи присвити, предпазливи, подозрителни, претеглящи.

Гуидо поднесе кафе и напълни чашата на непознатия с анасонлийка. Подхвана непринудено:

— Татко, чичо Паскуале ти каза, че търси нов човек, нали, чичо Паскуале? Това е най-подходящият човек, моят приятел Лари. Нали помните всичко, дето ви разказах за него?

Двамата възрастни мъже се обърнаха към него с великодушна, мила усмивка. Пекарят вдигна ръце: "Какво да го правя?", а чичо Паскуале сви рамене, сякаш казваше: "Не е голяма беля, малкият." В Италия нещата не се вършеха така. Чичо Паскуале каза на италиански на пекаря:

— Този тук добро момче ли е?

Пекарят отвърна неохотно:

— *Un bravo.*

Всички се усмихнаха един на друг. Пиеха спокойно, а двамата възрастни мъже запалиха пури "Де Нобили". На всички беше ясно, че господин Ди Лука е впечатлен.

Лари беше свикнал на такава реакция. Знаеше отдавна, че в самата му усмивка и държане има нещо изключително приятно, нещо, с което моментално се харесваше и на мъже, и на жени. Осъзнаваше го с цялата си скромност, приятно му беше и бе благодарен за този дар, а това го правеше още по-симпатичен.

— Искаш ли да работиш с мен, как мислиш? — попита господин Ди Лука.

Тук положителните черти на Лари взеха връх, инстинктивното му чувство как трябва да се държи с такива хора. Това беше личен въпрос. Уважаваш ли ме като мъж? Приемаш ли ме като вожд на племето, като втори баща, като почетен кръстник? Ако сега посмееше да попита каква работа, колко пари, къде, кога, как, какви гаранции, всичко свършваше. Всичко щеше да приключи дотам.

И макар да не искаше работата, макар и през ум да не му минаваше да зареже осемте си години стаж в железницата, от чисто вродено възпитание и безсмислена склонност към съгласие Лари каза съвсем искрено:

— За мен ще бъде удоволствие да работя за вас.

Паскуале ди Лука събра длани със силен плясък.

Очите му блеснаха, на лицето му се изписа радостно стъписване.

— Боже Господи — каза той, — можело значи италианците още да отглеждат такива

момци в Америка?

Гуидо избухна в доволен смях, а пекарят хвърляше усмивки към всички. Лари продължаваше да се усмихва скромно.

— Сега ще ти покажа какъв човек съм — продължи Паскуале ди Лука. Извади пачка банкноти и даде три двайсетачки на Лари с думите: — Това ти е надницата за първата седмица. Утре сутрин идваш в кантората ми и започваш работа. Ще носиш костюм и вратовръзка, спретнати, не лъскави, като американец, като мен. Ето я кантората ми.

Извади малка картичка от горния джоб на сакото и я даде на Лари. После се облегна назад и запафка с пурата.

Лари взе парите и картичката. Беше шашнат и не успя да каже друго, освен да промърмори някакви благодарности. Това беше два пъти повече, отколкото вадеше на железницата, даже на пълен работен ден.

Гуидо попита гордо:

— Какво ти казах, чичо Паскуале?

Господин Ди Лука кимна одобрително.

Всички си напълниха отново чащите и едва тогава Лари попита за работата. Господин Ди Лука обясни, че Лари ще бъде събирач на членския внос в Съюза на пекарите, че ще има спокойна, лека територия и ако се представи добре, ще получи по-съблазнителна след година-две. Обясни му, че всички собственици на фурни също плащат такси, не само наемните работници, и то по-високи. Лари трябва да си води счетоводни книги като застрахователен агент, трябва да проявява такт, да общува свободно, да бъде дружелюбен с всички, никога да не пие на работа, да не се забърква с никакви жени във фурните. Работата ще бъде тежка, ще си заработва надницата. Господин Ди Лука си допи анасонлийката, стана, стисна ръката на Лари и каза:

— Утре в десет.

После прегърна пекаря с мъжка прегръдка, потупа Гуидо по бузата и му пъкна сгънатата банкнота, като подхвърли дружелюбно:

— И хубаво да работиш за баща си, ей! Той много те глези, като американец, но ако чуя нещо, ще дойде чичо ти Паскуале и ще те направи добър италиански син.

Под ласкавите думи звънтеше желязо. Гуидо го блъсна шеговито и отвърна:

— Не се бой за мен, чичо Паскуале.

Хвана го под ръка, заведе го до вратата и двамата се смееха един на друг, докато излизаха. Чичо Паскуале каза:

— Ожени се за добро италианско момиче да помага в магазина.

Когато се върна, Гуидо заподскача около Лари с викове:

— Успя, успя — а като се укроти, каза: — Лари, след две години ще си купиш къща на Лонг Айланд. Чичо ми Паскуале не е скъперник. Нали, татко?

Пекарят бавно отпи от анасонлийката, после въздъхна.

— Ех, Лоренцо, Лоренцо, смелият ми той — каза. — Сега ще разбереш що за свят е това и ще станеш мъж.

Лари Анджелуци печелеше добре. Спеше до късно, обядваше си у дома, после обикаляше фурните на своята територия. Италианските пекари бяха добри, даваха му кафе и сладки, полските се цупеха, но скоро омекваха пред неговия чар, макар че не пиеше твърд алкохол с тях. Радваха се на успехите му сред полските момичета, които идваха за чаени

бисквити и оставаха, докато Лари тръгваше за следващата спирка. Понякога дори ползваше задната стаичка на фурната за едно бързо, като знаеше, че самият пекар би се радвал да има някой върху момичето и сам би го водил редовно отзад.

Италианците си плащаха таксите, без да питат, както се полагаше на хора, които в старата родина са носели яйца на попа да им прочете писмо и вино на селския писар да им каже какъв е законът. Поляците му плащаха само заради компанията и чара. Имаше проблеми единствено с немските пекари.

Не толкова че не искаха да плащат, но според него просто не желаеха да броят пари на италианец. Рядко му предлагаша кафе и кифли и рядко си говореха с него, за да засвидетелстват приятелство. Плащаха му, както се издължаваха на хлебаря или млекаря. Лари нямаше нищо против. И без това пиеше твърде много кафе, но пък това го караше да се чувства като гангстер.

А може би се чувстваше така, защото имаше разправия само с една фурна и тя беше немска. Още по-неудобно му беше от това, че точно този пекар правеше най-хубавия хляб, най-сладките и пищни торти, най-хубавите бисквити. Имаше невероятен оборот, но отказваше да плаща каквато и да било такса. Само от него Лари не можеше да прибере дължимото. Когато докладва на господин Ди Лука, той сви рамене и каза:

— Добри пари ли вадиш? Заслужи си ги. Помъчи се два-три месеца, после ела да поговорим.

Един ден Лари закъсня за обиколката си. На една спирка, от притеснение, беше чукал крайно грозно момиче, което пък после имаше нахалството да вдигне голям шум. Не успя. Лари се страхуваше да се отбива до Хуперман. Ниският набит немец с четвъртита глава вече се подиграваше с него, държеше се като с боклук, майтапеше се. Винаги се свършваше с това, че Лари купуваше малко хляб и сладки не само да покаже добра воля, не само защото бяха най-добрите в града, но и да даде възможност на Хуперман да каже, че са за сметка на заведението, и да започне някакви дружески взаимоотношения.

Дотук работата вървеше чудесно. Лари разбираше за какво става дума, но отказваше да приеме своята роля, отказваше да приеме факта, че един ден ще трябва да накара Хуперман да си плати. Всичко вървеше добре, преди да дойде денят, в който други двама немски пекари го "вързаха". Казаха му с лукава усмивка да дойде следващата седмица. Лари започна да мисли дали да не се върне на старата си работа в железницата.

Мина покрай Хуперман и зави зад ъгъла. Там беше кварталният полицейски участък. Нищо чудно, че копелето беше толкова нахално. С ченгетата зад ъгъла. Лари продължи да ходи и се опита да премисли нещата. Ако не накара Хуперман да плати, обратно на железницата с мизерните петнайсет долара седмично. Трябва да изчака Хуперман да остане сам и да му каже, че господин Ди Лука ще мине лично. Тогава стреснат осъзна, че господин Ди Лука ще изпрати самия него. Значи скоро ще трябва да сплаши швабата, а ако не мине номерът, ще напусне. Гангстер! Как щеше да се залива от смях Октавия. Майка му сигурно ще вдигне точилката да го бие. Дявол да го вземе, колко се объркаха нещата само заради един твърдоглав тиквеник.

След като обикаля близо час, мина покрай пекарната на Хуперман и видя, че магазинът е празен. Влезе. Момичето зад витрините кимна и той отиде в задните стаи с фурните и масите, затрупани с тави. Хуперман беше там, кискаше се с двама гости — пекарите, които бяха вързали Лари по-рано същия ден. На масата имаше голяма тенекиена кутия от бира с

три жълтеникави кръгчета около нея.

Лари изпита тежестта на измяната, после горчиво негодувание. Мъжете го видяха и избухнаха в невъздържан, доволен смях. Самата липса на злоба беше обидна. Лари разбра какво си мислеха за него, че го виждат такъв, какъвто е, и никога няма да накара Хуперман да плати, понеже е просто хлапе, което се мъчи да порасне, защото има жена и малко дете.

Господин Хуперман превърна изблика на смях в реч.

— Охо, събирачът пристигна. Колко да ти дам днес? Десет долара, двайсет долара, петдесет долара? Виж, подготвил съм се.

Той стана, изпразни от джобовете си дребни монети и надиплени зелени банкноти.

Лари не можа да се насили нито да се усмихне, нито да задейства чара си. Каза с възможно най-спокойния глас:

— Няма нужда да ми плащате, господин Хуперман. Дойдох само да ви кажа, че сте вън от съюза. Това е.

Другите престанаха да се смеят, но Хуперман изпадна в истерия.

— Никога не съм бил във вашия съюз! — изрева той. — да ви сера на съюза. Не плащам такси и не черпя с кафе и сладки, да ви сера на съюза.

Лари за последен път опита с добро.

— Аз ви плащам таксите, господин Хуперман. Не исках да пострада такъв добър пекар като вас.

Това отрезви пекаря. Той насочи пръст към Лари.

— Ти ли, безделнико — каза той с прикрит гняв. — Ти ли, гангстер такъв, си тръгнал да ме плашиш, а после се правиш на приятел. Защо не поработиш като мен? Защо идваш да ми крадеш парите, хляба? Аз работя. Работя по дванайсет, четиринайсет часа и трябва да ти плащам, така ли? Вън отук, лайненце малко! Вън от магазина ми!

Лари беше така стъписан от тази омраза, че се обърна и излезе от задната стая. Все още замаян, се опита да запази самообладание и да покаже, че не се е уплашил. Поиска от момичето зад тезгяха един царевичен хляб и баница. Момичето вдигна голямата тенекиена захарница с пудра захар и поръси баницата. Отзад прогърмя гласът на пекаря:

— Не продавай нищо на тоя мошеник. — И Хуперман нахълта зад тезгяха. Измъкна захарницата от ръцете на момичето и каза на Лари с явна омраза: — Вън. Вън оттука. Вън!

Лари го погледна, замръзнал от изненада. Пекарят се пресегна и завъртя ръка. Лари усети захарта да се сипе по лицето му, долови сладкия мирис в ноздрите си. Съвсем първосигнално, лявата му ръка се стрелна и се вкопчи в дясната на пекаря. После Лари вдигна десния си юмрук и го заби в дребното, нахално лице. Главата направо отскочи от врата като топка на ластик и се върна обратно към юмука му. Той отпусна хватката.

Физиономията беше смачкана. Носът бе смазан и обливаше мраморния плот с кръв. Устните наподобяваха червено желе, а отляво зъбите бяха хлътнали. Пекарят погледна надолу към кръвта и като пиян изтича иззад тезгяха и застана между Лари и вратата. Извика глухо:

— Полиция, извикайте полиция.

Момичето избяга през задната врата от магазина. Другите двама пекари го последваха. Хуперман беше запречил предната врата с разперени ръце, див лудешки поглед пламтеше на размазаното му лице. Лари тръгна да заобикаля тезгяха, за да излезе от задния вход. Усети как Хуперман се хвърля, увисва, без да му посяга, сякаш не смее, но се влачи заедно с него. Лари го блъсна настрана. Защото не можеше да го удари пак, пък и разбра как е опозорил семейството си и ще иде в затвора. Лари заби крака си в голямото лъскаво стъкло пред

витрината на тезгяха. Край него полетяха счупени стъкла и той зарита откритите тави със сладки. Пекарят издаде мъчителен стон и го повлече на пода, където полицаите ги завариха да се търкалят из покрития със стъкла и сладкиши под в прегръдка, по-силна от любовта.

В участъка двама огромни следователи отведоха младия мъж в една задна стая. Единият от тях запита:

— Добре, кажи сега какво стана, малкият?

Лари каза:

— Исках да си купя баница, а той ми хвърли захар в лицето. Питайте момичето.

— Ходил си да го ръсиш, така ли?

Лари отрече.

Другият следовател подаде глава от вратата.

— Ей, швабата каза, че хлапето събирало за Ди Лука.

Следователят, който разпитваше Лари, стана и излезе от стаята. След пет минути се върна и запали цигара. Не зададе повече въпроси. Зачакаха.

Лари беше отчаян. Мислеше само как ще го пишат по вестниците, как ще опозори майка си, ще стане престъпник, ще иде в затвора и всички ще го презират. И как е оплескал цялата работа на господин Ди Лука.

Следователят си погледна часовника, излезе от стаята и се върна след няколко минути. Махна с пръст към вратата и каза:

— Хайде, малкият, чупката. Свободен си.

Лари не разбра и не повярва на ушите си.

— Шефът те чака отвън — поясни следователят.

Единият следовател отвори вратата на Лари и когато излезе, той видя господин Ди Лука да стои пред стълбите на участъка.

Господин Ди Лука каза:

— Благодаря, благодаря. — И се здрависа непохватно със следователя. После стисна Лари за ръката и го поведе по улицата към чакащата ги кола. Шофьорът бе момче, с което Лари беше ходил на училище, но оттогава не се бяха срещали. Двамата с господин Ди Лука седнаха на задната седалка.

Тогава дойде втората изненада. Господин Ди Лука го стисна за ръката и каза на италиански:

— *Bravo*, какъв юнак си ти. Видях му муцуната на онова говедо. Хубава работа си свършил. Мръсник. Чуден момък си ти, Лоренцо. Като ми казаха, че си го ударил, защото не искаш да ти продаде хляб, бях на седмото небе. Ах, защо не ми беше син!

Караха по Десето авеню към центъра. Лари гледаше през прозореца към железопътното депо. Променяше се сякаш с всяка секунда, с всяка капчица кръв, всяко късче месо, ставаше друг. Никога нямаше да се върне в депото, никога нямаше да се страхува като в онзи участък. Цялото могъщество на закона се беше сринало пред очите му в онова ръкостискане между Ди Лука и следователя, бързото измъкване и възхищението, което беляза свободата му. Мислеше за кръвта на пекаря, за ръцете, разперени да спрат бягството му, за лудешки блесналите очи над размазаното подуто лице и леко му се догади.

Лари трябваше да каже истината:

— Господин Ди Лука, не мога да бия хора за пари. Нямам нищо против да събирам, но не съм гангстер.

Господин Ди Лука го потупа успокоително по рамото.

— Няма, няма, че кой върши такива неща за удоволствие? Аз гангстер ли съм? Нямам ли деца и внуци? Не съм ли кръстник на децата на моите приятели? Знаеш ли ти какво е да си роден в Италия? Ти си куче и риеш земята като куче да намериш мръсен кокал за вечеря. Носиш яйца на попа да си спасиш душата, буташ шише вино на писаря, колкото да си кажете две думи. Когато *padrone*, земевладелецът, дойде да почива през лятото в своя чифлик, всички момичета от селото ходят да му чистят къщата и да я пълнят със свежи цветя. Той им плаща с усмивка и дърпа ръкавицата до кокалчетата, да му ги целуват. И изведнъж — чудо. Америка. Толкоз му стига на човек да повярва в Исуса Христа.

В Италия бяха по-силни от мен. Ако вземех маслинка от *padrone*, морковче или, не дай си Боже, самун хляб, трябваше да бягам, да се крия чак в Африка, за да се спася от отмъщението му. Но тук е демокрация и *padrone* не е толкова силен. Тук може да избягаш от съдбата си. Но трябва да плащаш.

Кой е тоя немец, тоя фурнаджия, че ще си вади парите, ще си пече хляба, без да плаща? Светът е опасен, ей. Кой му дава право да пече хляб на оня ъгъл, на оная улица? Законът? Бедните хора не могат да спазват всички закони. Жив човек няма да остане. Само *padrone* ще останат.

Оня човек, немеца, ти го жалиш сега. Недей. Видя ли колко добри бяха с теб полицаите? Ето, ти си ми приятел, но оня пекар, дето полицаите са му под носа, даже кафе и кифлички не им праща, да се сприятели с тях. Какво ще кажеш? Човекът дежури, цял ден на крак, а оня го кара да си плаща и бисквитката с кафето. Що за човек е това?

Господин Ди Лука замълча, на лицето му се изписа почти невярващо, непреодолимо отвращение.

— Това е човек, който си мисли, че щом работи много, е честен. Не нарушава закона, значи нищо лошо не може да му се случи. Глупак е той. Слушай сега какво ще ти кажа.

Господин Ди Лука отново направи пауза. После с тих, съчувствен глас продължи:

— Виж себе си. Работеше много, беше честен, не нарушаваше закона. Не си работил ли? Я си виж ръцете — като горила си станал от труд. Само че тук работа няма. Никой не идва да ти даде плик с пари, защото си бил честен. Не нарушаваш закона, не влизаш в затвора, ама с това ли ще храниш жена си и децата? И какво тогава правят хора като нас? Казваме си: "Добре, работа няма. Не ни плащат. Не можем да нарушим закона и не можем да крадем, защото сме честни. Значи ще мрем от глад, аз, децата и жената." Така ли?

Изчака Лари да се засмее.

Лари продължаваше да го гледа, очакваше още нещо. Господин Ди Лука забеляза и каза сериозно:

— Няма вечно да е така, здрава ръка да ни храни. Стига, (е работиш ли още за мен? Сто долара на седмица и подбра територия. Съгласен?

Лари каза тихо:

— Благодаря, господин Ди Лука. Съгласен съм.

Господин Ди Лука вдигна нравоучително пръст.

— И повече да не плащаш за никого.

Лари се усмихна.

— Няма — каза.

Когато слезе от колата на Десето авеню, Лари повървя малко край депото. Осъзна, че човек не може вечно да любезничи с хората и да очаква от тях да правят каквото поиска. Не и щом опре до парите. Трябва да бъдеш зъл. Озадачаваше го само възхищението, което хората

изпитват към човек, извършил жестокост. Припомни си размазаното лице на немеца и възторга на господин Ди Лука по този повод. От това щеше да печели пари, жена му и децата му щяха да живеят като хора, които имат препитание, щеше да помага на майка си, на братята и сестрите си. А и честно казано, той не удари немеца заради парите. Че нали винаги му беше плащал таксите?

Лучия Санта кара семейния организъм да устоява на ударите на времето: децата растат, родителите умират и всичко в света се променя. Тя преживява пет години за миг, а след нея вървят сенките на спомените, които са истинската съставка на живота и силата на духа.

За пет години външният свят оредя. Черните кръгове на жените, които клюкарстваха, се свиха, гроздовете дечурлига, които викаха и играеха в тъмните летни нощи, вече не изглеждаха така гъсти. От другата страна на авенюто дрънчащите локомотиви минаваха вече по надлеза и фенерджийчетата с островърхите закопчани кепета и гуменките шпори изчезнаха завинаги. Пешеходният мост над Десето авеню, вече ненужен, беше съборен.

След няколко години западният вал на града щеше да изчезне и хората, които го обитаваха, щяха да се пръснат като пепел — онези, чиито деди в Италия бяха живели на една и съща селска улица хиляди години, чиито деди бяха умирали в същата стая, в която бяха родени.

Лучия Санта стоеше на пост срещу по-близки опасности — опасности, които беше преодоляла през последните пет години: смърт, сватба, пубертет, бедност и онази липса на чувство за дълг, която вирее у децата, родени в Америка. Тя не знаеше, че се отбранява срещу една непрестанна атака и все някога ще отслабне, тъй като се изправя срещу самата съдба.

Но тя беше създала един свят, тя беше неговата каменна основа. Децата ѝ сънливо се измъкваха от топлите легла и я сварваха да пече хляб на ранната утринна светлина, а дрехите им за училище висяха по столовете край газената печка. У дома след училище я заварваха да глади, да шие, да наглежда големите кафяви тенджери на кухненската печка. Движеше се в облаци пара като скромно божество, явяваше се и изчезваше сред дъх на топъл памук, чесън, доматиен сос и задушено месо с грах. Като издаваше нейната тленност, старото радио с вид на катедрала изливаше зехтинени песни на Карло Бути, италианския Бинг Кросби, любимец на италианските матрони, чието лице, изпито, измъчено, увенчано с бялото борсалино на новодошлите, се мъдреше върху саламите във всяка бакалска витрина по Десето авеню.

Вратата никога не беше заключена за никое дете, когато се връщаше от училище или от игра. Нито раждане, нито смърт можеха да попречат на димящите чинии да стигнат до кухненската маса. А през нощта Лучия Санта чакаше къщата да утихне и да се укроти, преди сама да потърси съня. Децата ѝ не бяха виждали очите ѝ затворени и беззащитни срещу света.

В живота ѝ имаше дни, месеци, сезони като кратки епизоди. Една зима съществуваше единствено защото Джино се върна у дома от училище и завари майка си съвсем сама и двамата прекараха щастлив следобед заедно, без дори да си говорят.

Джино наблюдаваше как майка му глади дрехи в сивата студенина на падащия здрач. Отиде да души над печката, вдигаше капак след капак и не остана доволен. Не обичаше спанак, плувнал в мазния зехтин. Тенджерата с варените картофи го подразни още повече, затова тресна капака и каза сърдито:

— Мамо, нямаш ли нещо свястно за ядене?

После посегна към радиото да го включи на американска станция. Майка му направи заплашителен жест и той отскочи. Той всъщност обичаше да слуша италианската станция, особено *romanze*, каквито майка му беше пуснала в момента. Те винаги звучаха, сякаш се убиваха един друг, и той разбираше достатъчно от текста. Не бяха като американските

"сапунени опери". Тук се понасяха удари, родителите не разбираха, но бяха твърди и непреклонни. Мъже убиваха любовниците на жените си нарочно, а не случайно. Жените действително тровеха съпрузите си, обикновено с нещо, което причиняваше ужасни болки, съответно придружени с писъци. Техните изтезания бяха утеха за живите.

Джино извади книгите, взети от библиотеката, и се зачете на кухненската маса. От другата страна майката гладеше дрехи и топлата пара загряваше стаята. В жилището беше много тихо, нямаше никой. Сал и Лена играеха долу на улицата, Вини беше на работа. Ставаше все по-тъмно, докато накрая Джино вече не можеше да чете. Вдигна глава и видя как майка му го гледа, неподвижна, със странен поглед в очите. Миришеше на чесън, гореш зехтин и брашнени картофи, тенджерата с вода съскаше на газовия котлон. Тогава майка му вдигна ръка да запали лампата.

Джино ѝ се усмихна и отново наведе глава към книгата. Лучия Санта свърши с гладенето и сгъна дъската. Загледа четящия Джино... Той рядко се усмихваше, беше станал много сериозно момче, много тихо. Как се променяха децата! Но пак си беше твърдоглав, инат, понякога луд като баща си. Тя занесе дрехите в спалнята и ги подреди в бюрото. После се върна в кухнята и много тихо обели пресни картофи, наряза ги на тънко и направи място на печката за големия черен тиган. Лъжицата домашна кафява мас се стопи бързо. Тя изпържи картофите до златистокафяво, после счупи две яйца над коричките. Напълни една чиния и без да каже дума, я тръсна върху книгата на Джино под носа му.

Джино издаде вик на истински възторг. Лучия Санта каза:

— Бързо яж, докато не са те видели другите, защото никой няма да ми яде хубавия спанак.

Той изгълта картофите и ѝ помогна да сложи масата за останалите.

Друга преживяна зима влезе в живота ѝ заради смъртта на леля Луче. Тя плака за старицата повече, отколкото за майка си. Горката баба умря сама, сред студената зима, в една от двете голи стаички, които през последните двайсет години бяха нейното усойно гнездо. Умря като бърмбар, люспестата ѝ кожа бе скована от студа, клечестите ѝ крака усукани един в друг, вените леденосини от смъртта. Единствената ѝ утеха беше газовата печка, на която се мъдреше бяла емайлирана тенджера с вода.

Лельо Луче, лельо Луче, къде бяха близките ти да се погрижат за тялото ти? Къде бяха децата ти да поплачат на гроба? И само като се сетеше, че беше завиждала на гордата старица за липсата на задължения, за живота ѝ без земни грижи. Тогава Лучия Санта осъзна своето щастие. Беше създала свят, който бе безкраен. Той нямаше да я отритне и тя нямаше да умре сама и да бъде погребана в земята като забравено насекомо.

Но какво чудо бе донесла тя на всички тях, чудо, невъзможно без величествената леля Терезина Кокалити, която същата зима, когато умря леля Луче, стана близка на Лучия Санта и съюзник на семейство Анджелуци-Корбо.

Терезина Кокалити беше най-страшната и уважавана жена на Десето авеню. Висока, кокалеста, вечно облечена в черно, което носеше за съпруга си, починал преди двайсет години, тя тормозеше зарзаватчи, бакали, месари. Хазаите не смееха да я притискат за закъснелия наем, анкетьорите от социалната служба ѝ позволяваха да подписва необходимите формуляри и никога не ѝ задаваха и един неудобен въпрос.

Езикът ѝ бе отровно остър, стегнатите скули на лицето ѝ изписваха лукавата маска на самия дявол. Но когато ѝ отърваше, можеше да проявява угоднически чар, опасен като змия.

Четиримата ѝ синове работеха, а тя получаваше социални помощи. Когато купуваше

дузина плодове, плащаше, след това протягаше ръка и взимаше един отгоре. Изнудваше месаря за останалите късчета говеждо, за сланината от нарязаните пържоли. Вдигаше ръка срещу целия свят.

Леля Кокалити научи Лучия Санта как да цепи долара на две. Яйцата се купуваха от един добър момък, който крадеше сандъци от камионите с птици и понякога дори имаше пресни пилета. Костюмите и бананите идваха от смелите докери, които разтоварваха корабите, макар че какво търсеха костюми на кораба, никой не знаеше. Платове, хубави коприни, истинска вълна се продаваха от врата на врата от вежливи и приказливи обирджии, които атакуваха каросериите. И всички тези хора търгуваха с теб по-честно от магазинерите от Северна Италия, които стърчаха по Девето авеню като римски лешояди.

Кой живееше иначе? Никой в техния свят.

И тъй минаваха годините. Само пет? Сякаш бяха повече и пак толкова бързо отлетяха. Само смъртта може да отчита времето.

Пекарят един ден намери жена си умряла като дракон, каквато си беше, вкопчила нокти в тежка сребърна купа, а на лицето ѝ беше изписано умиротворение, като човек, открил истинския Иисус. Тогава как се промени пекарят. Този работен кон остави всичко на сина си Гуидо, който слабееше край горещите пещи. Той затваряше фурната рано, вече не правеше замразена лимонада и не разчистваше стъклени тазове за пицата. Денем и нощем гуляеше със старите си приятелчета в дъното на бръснарницата, харчеше кофите сребро и мед, които жена му бранеше ревностно като дракон. Редовно излизаше на въздух, разхождаше се по Десето авеню като херцог с дебела димяща американска пура в уста.

Тъкмо пекарят първи засече Октавия да мъкне бъдещия си съпруг от ъгъла на 31-ва улица по Десето авеню. Гледаше ги с интерес и съчувствие как приближават до Лучия Санта, която невинно седеше на табуретката си пред сградата. Един поглед към младежа беше достатъчен. Семейство Анджелуци-Корбо щеше да понесе ново нещастие.

Този макарон носеше куп книги — бива ли, голям мъж — и с бухнала помпозна черна коса, очила с рогови рамки, изящни черти, извити като лък, се пишеше евреин. И не само евреин, ами и болнав евреин.

Веднага се разнесе, че Октавия Анджелуци ще се жени за езичник. Скандал. Не защото мъжът беше евреин, а защото не беше италианец. Още по-лош беше непобедимият инат на момичето. И къде намери евреин, за Бога? На четири преки нагоре и надолу, на изток и на запад по Десето авеню имаше само католици — ирландци, поляци и италианци. Но пък какво може да се очаква от момиче, което носи строги костюмчета, за да прикрива гърдите си?

Нямаше нито предразсъдъци, нито злонамереност. Старите дружки, чичовци, лели и кръстници бяха доволни, че роднина е намерила кой да вади хляба в толкова напреднала възраст. Сигурно беше поне двацет и пет годишна, само си търсеше белята.

Сега, слава Богу, щеше да се омъжи, да познае живота — накратко, щеше да вдигне крака. Нямаше вече да се държи с благовъзпитаното покорство, присъщо на старите моми, сакатите и уродливите. Радваха се, че Октавия няма да изгние като неизяден плод. А и да не забравяме, че евреите бяха печалбари от най-добра порода. Октавия Анджелуци няма да се лишава от нищо и като добра италианска дъщеря, каквато беше, не ще остави майка си, малките си братя и сестра си без удобства. Така говореха съседите, пекарят, леля Кокалити и сърдитият ревнив бръснар, който гледаше помпозната прическа на евреина с пламнал копнеж.

Лучия Санта не споделяше техния оптимизъм. Вярно, че младежът беше красив, добър, строен и кротък като момиче. Колкото до това, че беше евреин, към това тя не хранеше предразсъдъци, просто нейното недоверие беше толкова голямо, че включваше християни, ирландци, турци и евреи накуп. Но точно този младеж беше дамгосан. Където и да ходеше, носеше книга под мишница или разтворена в ръцете си.

Лесно е да се присмиваш на предразсъдъците на бедните, техните мисли са породени от особен опит. Колко дразнещо е да чуеш някой крадлив сицилиански нехранимайко да каже: "Ако искаш справедливост, сложи подарък на кантара." Колко обидно за благородната професия звучи шепотът на лукавата Терезина Кокалити: "Кажеш ли адвокат, все едно казваш крадец." Лучия Санта имаше собствена приказка: "Който чете книги, семейството му гладува."

Не беше ли гледала с очите си как Октавия попива книгите до късно през нощта (тя не смееше да го каже, но дали пък това не беше причината за болестта на дъщеря ѝ и лечението в санаториума?), когато можеше да шие дрехи за напъпилите щерки на Сантини, пекаря и онзи луд бръснар, дето вади един Господ знае какви пари? И нейните синове също — Вини, Джино, а сега и малкият Сал — ходеха в библиотеката за книги с глупости, слепи за външния свят с неговите изисквания. И за какво? Да им загъпяват мозъците от истории, които не са истински, да влизат в светове, в които никога не ще живеят. Ама че безумие.

Сама неграмотна, тя беше защитена от покварата и нямаше представа за магията на книгите. И все пак усещаше тяхната сила и рядко се противеше. Но беше виждала твърде много хора, които намираха живота за мъчителен и бягаха от дълга да се борят. Както беднякът не бива да губи време и пари за пиене и карти, както жената не бива да губи сили и воля по мечти за щастие, така и младите, с голямата битка пред себе си, не трябва да тровят решимостта си с приказките и мечтите, омагьосващи ги от хартиените страници, които обръщаха една след друга до среднощ.

Ако Лучия Санта знаеше колко права щеше да се окаже, би изгонила Норман Бърджерон от къщата си с точилката. Истински отстъпник, отказваше да се сражава за хляба си срещу ближния. Глупаво, невинно добър, той си пилееше колежанската диплома да става социален работник, но не беше способен на онази строгост и сила на характера, така необходима за раздаващите милост. Беше като месар, който припада при вида на кръв. Някакъв чичо го назначи на дребна чиновническа служба в шивашката си фирма и там се запозна с Октавия.

Като всички слаби мъже, Норман Бърджерон имаше таен порок. Беше поет. Не само на английски, но — много по-ужасно — на идиш. И още по зле, познаваше само едно нещо обстойно: литературата на идиш — дарба, която, както сам признаваше, се търси по-малко на тоя свят от всяка друга.

Но това щеше тепърва да се разбере. И въпреки многото си съмнения Лучия Санта изглеждаше (за най-голямо учудване на Октавия) донякъде доволна от това, че дъщеря ѝ няма да се омъжи за италианец.

Вярно беше, че Лучия Санта искаше всеки от синовете ѝ да си вземе добро италианско момиче, научено още от люлката, че мъжът командва, че трябва да му се слугува като на херцог, да се храни с хубава храна, която се готви с часове, да се гледат децата и къщата, без да се мрънка за помощ. Да, да, всичките ѝ синове трябва да си вземат добри италиански момичета. Синът ѝ Лоренцо беше извадил късмет с Луиза и това бе доказателството.

От друга страна, коя майка, страдала под мъжката тирания, ще желае за крехката си дъщеря тези тирани макаронаджиите, тези деспотични новопръкнали се американци, които

заклучваха жените си вкъщи, не ги извеждаха, освен на сватба или погребение, беснееха като диви козли, ако спагетите не димяха на масата в мига, в който господарските им ботуши прекрачваха прага, дори не мръдваха пръст да помогнат на бременните си жени, а седяха спокойно и пушеха смрадливите си пури "Де Нобили", докато съпругите им с издути кореми стояха на первазите, така натежали, че миейки мръсните прозорци, можеха да полетят като балони към паважа на Десето авеню.

Слава Богу, Октавия щеше да се омъжи за човек, който не беше италианец и следователно можеше да прояви милост към жените. Само веднъж Лучия Санта направи обидно подмятане за избора на дъщеря си, и то години по-късно. Един ден, в хода на клюките, докато ругаеше децата си поголовно за неблагодарността и твърдоглавието им и не можеше да намери подходящо престъпление за Октавия, тя каза с изпепеляваща злоба; "Ами тя, най-умното ми дете, избра за съпруг единствения евреин, който не знае как да печели пари."

Но общо взето, тази сватба увенча подобаващо пет години сполука. Лучия Санта държеше на голяма сватба, в църква, както се полага. Норман Бърджерон нямаше нищо против. Тук книгите му се проявиха благотворно. Не се възпротиви да се ожени като християнин, нито да възпита децата си като християни. И семейството му не се възпротиви. Той обясни на Лучия Санта, че оттам го обявили за умрял и отлъчен заради тази сватба. Лучия Санта се зарадва на добрата новина. Това щеше да облекчи всичко. Октавия и Норман щяха да принадлежат на нея.

Лучия Санта не пожали пари. Сватбеното тържество в квартирата беше направено по най-изискания начин. Големи лилави кани вино от избата на пекаря бяха строени по външното антре на апартамента, планини от сочна шунка и щафети от най-силните сирена покриваха масата и чакаха на застланите с чаршафи легла, пъстроцветни сватбени сладки и дълги захаросани бадеми пълнеха взетите назаем сребърни подноси. В кухнята имаше касетки с газирано — портокал, ванилия и ягода, — натрупани до тавана.

Всички на Десето авеню дойдоха да честитят, дори гордите роднини, които имаха собствени домове на Лонг Айланд, пристигнаха да поклюкарстват и да се фукаат пред бедните селяни, които бяха оставили толкова далеч зад себе си. Защото кой ще устои на такава сватба, а и някои за първи път виждаха отблизо езическа двойка младоженци.

Младите танцуваха в предната стая сред цветните гирлянди и музиката от грамофона, взет за случая от лудия бръснар. В трапезарията и кухнята в другия край на жилището старите италианци клюкарстваха, насядали по взетите назаем столове, наредени до измазаните и боядисани в синьо стени. Октавия даде голямата церемониална копринена торба с подарените пликове с пари на Лучия Санта, която я стисна любовно в скута си. С достойнство тя дръпна сребърните ѝ върви, торбата зейна и погълна събраното съкровище.

За Лучия Санта това беше славен ден. Но всеки такъв ден носи по някое неудобство.

Една стара приятелка на Октавия от гимназията, италианка, чието семейство живееше в собствена къща с телефон, на име Анджелина Ламбрекора, се отби за малко да честити на Октавия и да поднесе скъп, покровителствен подарък. Но тази мръсница успя да завърти главите на всички млади мъже, а и на някои от старите. Красиво изваяното ѝ лице беше гримирано от професионалист — руж, дори сенки и леко червило, което прикриваше мръснишката ѝ широка уста и я правеше привлекателна като онова тъмночервено италианско грозде. Беше облечена по незнайно каква мода — полукостюм, полурокля, — деколтето откриваше повдигнатите ѝ високо гърди за наслада на окоето. Всички мъже танцуваха с нея. Лари заряза жена си заради нея, а горката Луиза се разплака. Вървеше подир флърцата, гледаше да се набие в изписаните очи, пръскаше облаци от зашеметяващия си чар, показваше правите си бели зъби в най-обезоръжаващата и ласкателна усмивка. Анджелина флиртуваше с всички тях, въртеше опашка на танците, докато пекарят, синът му Гуидо, тесноокият бръснар и белокосият седемдесет и пет годишен Анджело, чийто живот беше сладкарницата, зарязаха клюките и виното и се изправиха като кучета с увиснали езици и подгънати колене, за да облекчат напрежението в слабините, като я поглъщаха с пламнали очи. Когато Анджелина усети, че гримът се стича в горещия апартамент, обяви, че трябва да си тръгва, за да хване влака за Лонг Айланд. Октавия бързо я целуна, за да я отпрати по-скоро, защото дори Норман Бърджерон, лишен в тази единствена нощ от книгите си, се беше вторачил в Анджелина с рогово обрамчено поетично око.

Дотук добре. Светът не е минавал без съответния набор мръсници. Един ден и тя ще роди деца, ще остарее и надебелее, ще клюкарства в кухнята, докато други заемат мястото ѝ. Но тази превзета натруфена госпожичка, която хладно отхвърляше цвета на Десето авеню, млади и стари, отиде в кухнята да каже "довиждане" на Лучия Санта, като гукаше в най-добрия американски стил, сякаш бяха равни, защото тя беше млада и красива. Лучия Санта се усмихна хладно и унесено като баронеса и прие захаросаните думи с удоволствие, мислейки

си междуременно, че ако малката Лена стане като тази в къщата, която ще си купят на Лонг Айланд, то тя ще бъде млада американска госпожица, чийто пристегнат задник щеше да бъде нашарен както лицето ѝ.

Анджелина се обърна да си тръгва и тогава се случи нещастieto. Очите ѝ попаднаха върху Джино, едва шестнайсетгодишен, но висок, мургав и силен, красив в новия си сив костюм, купен от контрабандист докер специално за случая.

Джино си намери работа да отваря бутилките с газирано и каните с вино и да сервира на италианците в кухнята. Беше тих и унесен, движеше се с плавна пъргавост, в която имаше нещо странно привлекателно. Всичко това го правеше много почтен в очите на възрастните, напълно в духа на старата италианска традиция — слуга на своите старейшини. Само Лучия Санта знаеше, че за него хората в тази стая бяха напълно безсмислени. Той не виждаше нито лицата им, не чуваше говора им, не се интересуваеше добри или лоши неща мислят за него, нито пък дали са живи, или умрели. Движеше се в свят, който не съществуваше, но в който беше пленен и затворен само тази нощ. Сервираше им, за да убива времето.

Но тъй като роднините нямаше как да знаят всичко това, бяха впечатлени — особено един далечен братовчед от Тъкахо, Пиеро Сантини, чернобрад, тънък като релса от работа, собственик на четири камиона. Имаше дебела и празноглава жена, накичена с фалшиви бижута, която поглъщаше тонове сладки, и свенлива седемнайсетгодишна дъщеря, която седеше между баща си и майка си и не свалеше очи от Джино.

Пиеро Сантини забеляза пламналия поглед на дъщеря си, но не се изненада, защото я вардеше като дракон. Първо му стана неприятно, обаче после размисли. Неговата малка Катерина беше много строго възпитана, по стар италиански обичай. Никакви "момчета" и "среци" или танци извън кръга на семейството. "Ха-ха-ха.*Dammatанците*", казваше Пиеро Сантини и правеше неприлично движение.

Набиваше в главата на Катерина какво искат мъжете: да ти пъкнат нещо между краката и да ти подуют корема, а после да те оставят с позора, нещастieto и самоубийството на родителите. Но тя вече беше зряла. Докога щеше да продължава така? Жена му беше тъпоумна, а той самият можеше да купи още два камиона. Щеше до късно нощем да брои пари и да следи работниците си, да не му откънат и топките между краката.

Затова Пиеро Сантини с приспособимостта, която му беше донесла успех в бизнеса, като прехвърляше камионите си да товарят първо стоки, после боклук, а понякога дори уиски, когато цената си заслужаваше, насочи мислите си в друга посока. Може пък да беше време. Гледаше Джино и бе впечатлен. Какво тихо момче, а и в никакъв случай мързеливо. В движенията му си личеше силното, пъргаво тяло, несъмнено щеше да натовари цял камион два пъти по-бързо от двама мързеливи работници и шофьора. Струваше, колкото тежи в злато. (Как щяха да се смеят Лучия Санта, приятелите ѝ и съседите на тези мисли за Джино — шампиона по губене на работа на Десето авеню, напълно безнадежден случай.) Сантини продължи да наблюдава младежа. Когато жена му се приближи към нова купчина сладки, а Джино му поднесе чаша вино, той потупа празния стол до себе си и каза на италиански:

— Ела, седни малко тука. Искам да ти кажа нещо.

Тази проява на внимание привлече погледите на всички. Пиеро Сантини, богатият братовчед от Тъкахо, толкова любезен към това гладно, бедно момче? Всички ги поглъщаха с поглед. Терезина Кокалити сръга Лучия Санта, която, макар и лишена от лукавост, разбра какво ще последва.

Защото като с магнит всички погледи се преместиха от двамата мъже към младата

девойка. Катерина Сантини беше легенда, мит, италианско цвете, разцъфтяло на лошата американска почва, без да бъде покварено. Гордост за родителите си и на тази крехка възраст вече веща в тайните на кулинарията, тя готвеше в неделя на баща си домашно направени макарони, не се цапотеше, нито носеше високи токове, за да не отслаби тазобедрените кости.

Но ето че и нейният час беше ударил, както удря и за светците. Грях и желание бяха изписани на лицето ѝ. Тя се изчервяваше, гърдите ѝ се вдигаха и сваляха, щеше да излезе от кожата си. Усещаше се как от нея лъха топлина, а очите ѝ, свенливо сведени към потръпващия skut, не можеха да заблудят никого.

Какъв късмет за Лучия Санта и за сина ѝ с най-грозното лице, макар че, вярно — беше великолепно младо животно, че и как да не е — цял ден играеше на слънце, вместо да работи след училище. Каква благословия за брачното ложе. Лучия Санта, настървена като вълк, надушил кръв, се наведе да чуе какво говори Сантини на сина ѝ, но прокле мислено музиката от предната стая, която давеше думите, които искаше да чуе.

А сега онзи съсухрен Пиеро на мазен италиански разпитваше Джино:

— Кажи сега, младежо, какво правиш, как смяташ да живееш? Още ли ходиш на училище?

Но много странно, младежът го гледаше с тъжни очи, сякаш не разбираше добре италиански. После леко се усмихна и Пиеро разбра: момчето беше стъписано от вниманието, което му оказваше величието пред него, и беше твърде свенливо да отговори. За да го облекчи и да се приближи до темата, Пиеро потупа Джино по рамото и каза:

— Скъпата ми дъщеря умира от жажда. Донеси ѝ чаша газирана вода като добро момче. Катерина, нали умираш от жажда?

Катерина не вдигна очи. Беше ужасена от ставащото с нея. Тя кимна с глава.

Джино разбра думата "газирана вода" и кимването на момичето. Отиде да ѝ донесе. Нищо от станалото не му влизаше в главата, а и как иначе, щом тези хора не съществуваха за него. Когато се върна със содата, бързо се обърна и не забеляза как Пиеро Сантини отново тупа по стола. Пиеро Сантини, стреснат от тази обида, направи гримаса и сви рамене пред всички, сякаш питаше: "С такива невъзпитани голтаци има ли смисъл да се държиш вежливо?" Всички се кискаха на унижението на надутия скъперник Сантини и въздишаха за бедната му дъщеря, която беше забила зачервения си ненапудрен нос в бълбукащата газирана вода, вцепенена. Като излязъл от някоя пиеса беше вбесеният поглед на Лучия Санта пред държането на сина ѝ Джино, за когото всички знаеха, че е луд като баща си и ще свърши по същия начин, а и не беше ли това доказателство?

В края на тази комедия се появи хубавата Анджелина, за да се сбогува, и за всеобщо учудване Джино направи тогава второто си завоевание. Второто беше по-логично от първото. Защото, първо, Джино беше единственият мъж, който гледаше през Анджелина, без да я вижда, и това незабавно предизвика нейния интерес. Освен това тя усещаше всеобщото неодобрение към ролята, която изпълняваше, и напук я изигра докрая. Тя хвана Джино, наведе се към него и каза на Лучия Санта: "Какви красиви синове имате." А Джино изведнъж се стресна и се пробуди. Долови парфюма ѝ, почувства топлината на ръката ѝ, видя онези широки, безупречно оцветени устни да пърхат срещу него. Не знаеше какво става, но беше напълно готов да стои неподвижно, докато разбере. Когато Анджелина помоли да ѝ донесат палтото, всички мъже се кандидатираха и дори нещо повече — като галантни кавалери ѝ предложиха да я изпратят до метрото, но тя каза много кокетно:

— Джино ще ме изпрати до спирката. Той е още много малък, за да бъде поковарен.

Тъй като всички легла бяха затрупани с подноси храна, която чакаше реда си за масата, апартаментът на Лари и Луиза отдолу беше използван за гардероб. Анджелина каза:

— Ще слеза долу с него.

Тя хвана Джино за ръка и двамата излязоха. Тържеството продължаваше. Лучия Санта мислеше да прати Винченцо до апартамента на Лари с някакво оправдание, за да се увери, че нищо няма да стане, но после размисли. Синът ѝ беше достатъчно голям и възрастен да опита жена, а това беше добра възможност, безопасна за него. *Magna franca*. Няма да плаща нищо. Карай да върви.

Доктор Барбато дойде да изпие своята чаша вино, да хапне от ледените на вид сладкиши и да потанцува с булката. Наблюдаваше Лучия Санта, обкръжена като кралица, и отиде да пусне своя малък плик в копринената ѝ торба. Беше посрещнат съвсем хладно. Ядоса се. Очакваше едва ли не да го носят на ръце след всичко, което беше направил за това стиснато семейство. Но както казваше баща му: "От магаре и селянин благодарност не чакай." Чаша хубаво вино обаче размекна доктор Барбато, а втората още повече. Без да иска, без да им съчувства, той разбра тези хора. Как може човек като Лучия Санта да благодари на всеки, който ѝ помага? Че тя ще стои вечно на колене. За нея тази помощ беше просто съдба. Както не обвиняваше никой човек за нещастията си, така и никому не приписваше малките късметчета, които включваха и случайната благодетелност на лекаря.

Доктор Барбато си приглади мустаците и изпъна жилетката си. Беше лекувал много от тези италианци, някои от тях бяха раснали заедно с баща му в Италия, но се държаха към него хладно, като към лихвар, *padrone* или дори погребален агент. О, той знаеше много добре какво изпитват зад почтителното, медено "*Signore Dottore*, това" и "*Signore Dottore*, онова". Той се хранеше от техните беди, болката им беше неговата печалба. Пристигаше, когато бяха изпаднали в нужда и страх от смъртта, и искаше пари, за да ги облекчи. По някакъв първобитен начин те възприемаха лечителското изкуство като нещо вълшебно, божествено, което не се купува и продава. Но кой тогава щеше да плаща за колежите, академиите, за дългите часове учене и напрегнат труд, когато те, невежите чворове и дебили, си пиеха виното и залагаха потните си сребърници на една мръсна карта за игра? "Нека ме мразят — мислеше той, — нека ходят в безплатните болници, да чакат с часове, преди някой скапан стажант да ги прегледа като бикове и крави." Те щяха да се превиват в "Белвю", а той щеше да работи на Лонг Айланд, където хората ще се трепят да му плащат сметките и ще знаят какво получават. Доктор Барбато, за да покаже, че тези нещастни вчерашни американци не го притесняват изобщо, се усмихна с най-хубавата си усмивка за довиждане и се сбогува на най-изискания университетски италиански, който им беше почти неразбираем, а после, за всеобщо облекчение, си тръгна.

Докато тържеството над тях продължаваше, Анджелина и Джино се мъчеха да намерят палтото ѝ сред нахвърляните дрехи в апартамента на Лари. Опасенията на Лучия Санта бяха безпочвени. Анджелина не беше толкова безразсъдна, колкото изглеждаше, а Джино все още беше твърде невинен, за да се възползва от нейната слабост. Преди да я изпрати до метрото, тя му даде дълга целувка, топлината на плътните си устни, покрити със слой червило. Тялото ѝ се допря до неговото така мимолетно, че Джино можеше да го използва само в сънищата си.

Да, сватбата беше успех, една от най-хубавите на авенюто, за чест на семейство Анджелуци-Корбо и перо в шапката на Лучия Санта. Но тя не остана да почива на стари

лаври, а веднага покани семейството на Пиеро Сантини в неделя на вечеря, за да може Джино евентуално да разведе Катерина из града, който момичето не познаваше, тъй като живееше в далечните дебри на Тъкахо.

Човек като Пиеро Сантини не разполага с четири камиона и договор за изнасянето на градската смет, ако е чувствителен към униженията. Семейство Сантини дойдоха на вечеря още следващата неделя.

Лучия Санта надмина себе си. В неделя сутринта счупи една дървена лъжица в главата на Джино, като му откъсна достатъчно кожа, за да му налее акъл, и го убеди, че не е много умно да ходи на улицата да играе стикбол. После направи сос като за краля на Неапол и разточи макарони от домашно тесто. За зелената салата отвори бутилка почти свещен зехтин от Италия, който ѝ беше изпратила бедната ѝ сестра от село — невъзможно беше да се купи такъв, първата кръв на маслината.

Джино, в новия си сив костюм от корабите, Катерина, в червена копринена рокля, бяха сложени да седнат един до друг. Винченцо, любимецът на бабите, забавляваше огромната госпожа Сантини, като ѝ гледаше на карти. Салваторе и Лена почистиха масата и измиха чиниите, сръчни и сериозни като джуджета. Накрая Джино, както беше подучен от майка си, попита Катерина дали иска да иде на кино, а тя, както винаги послушна, погледна баща си за разрешение.

За Пиеро Сантини мигът беше ужасен. Като онези няколко случая, в които беше давал камионите си да превозват уиски и не ги виждаше дни наред, не знаеше къде са, какво става с тях. Сега страдеше почти толкова. Нямаше как, това беше Америка. Той кимна утвърдително, но предупреди:

— И да не закъсняваш, ей. Утре сме на работа.

Лучия Санта грейна, когато двамата млади излязоха. С победоносен вид тя начупи орехи и нахрани работливите Салваторе и Лена с мазни, възлести хапки. Напълни с вино чашата на Пиеро Сантини, сложи поднос със сладоледени топки до лакътя на госпожа Сантини. Лари и жена му Луиза се качиха да пият с тях кафе, което димеше, черно и мазно от анасона. Пиеро Сантини и Лучия Санта обмениха лукави, доволни погледи и започнаха да клюкарстват с новоизлюпената фамилиарност на бъдещи роднини. Но не беше минал и час, когато се чу тропот на токчета по стълбите и Катерина влезе сама, с лудешки поглед, подгизнало от съзри лице, и седна на масата, без да каже дума.

Потрес. Сантини ругаеха, Лучия Санта склучи ръце за молитва. Какво беше станало? Да не би онова *animale* Джино да я беше изнасиллил на улицата или в самото кино? Да не я беше качил на покрива? Какво! За Бога! Отначало Катерина не отговаряше, но накрая прошепна, че била оставила Джино в киното, той гледал филм, който тя не искала да гледа. Нищо не било станало.

Кой ѝ повярва? Никой.

Изчезна уютната приятелска атмосфера, веселото настроение. Въздухът и думите охладняха. Но какво, в светото име на Исуса Христа, би могло да се случи? Ах, младите умници, какви злини извършваха, независимо от неблагоприятните обстоятелства. Но колкото и да притискаха Катерина, тя не разкриваше тайната и накрая, озадачени, Сантини си тръгнаха.

Семейство Анджелуци-Корбо — Лучия Санта, Вини, Лари и Луиза, начумерените Сал и Лена — чакаха, събрани около масата като съдии появата на престъпника. Накрая Джино,

гладен като вълк след четирите часа кино, прескочи стъпалата на един дъх, връхлетя през вратата и като блъснат се спря пред толкова обвинителни погледи.

Лучия Санта стана, но се разколеба. Беше бясна, но и безпомощна. В какво беше виновен? Тя започна несигурно:

— *Animale, bestia*, какво си направил на горкото момиче в киното?

Джино, зейнал от изненада, отвърна:

— Нищо.

Невинността му беше толкова явна, че Лучия Санта реши, че е луд и не може да различи доброто от лошото.

Тя се овладя. Попита търпеливо, спокойно:

— Защо Катерина те остави там сам?

Джино сви рамене.

— Каза, че отива до тоалетната. Взе си палтото. Когато не се върна, си помислих, че не ме харесва. Казах си "голяма работа" и останах да си догледам филма. Мамо, щом не ме харесва, защо с баща ѝ ме карате да излизам с нея? Тя през цялото време се държа шантаво, даже не приказваше.

Лари поклати глава със съжаление. Каза шеговито на майка си:

— Виждаш ли, мамо, ако бях аз, вече щяхме да си имаме камион в семейството.

Луиза изсумтя, а Вини се обърна приятелски към Джино:

— Тъпанар, тя ти беше метнала око.

Сега вече за почти всички от семейството това беше шега. Но Лучия Санта, единствената, която виждаше в дъното на нещата, се ядоса. Сериозно обмисляше да отвори главата на Джино малко повече с точилката, защото той без съмнение беше луд като баща си.

Как, като някой безумен светец, беше казал, че момичето не го харесва? Без следа от озлобление, от накърнена мъжка гордост. Какво беше Катерина тогава за този неин горделив син? Лайно? Дъщерята на богат човек, който можеше да му осигури бъдещето и хляба, хубавичка, със силни крака и гърди, много по-добра от този никаквец, този несретник, ярма за електрическия стол, а на него не му пука! Забелязал, моля ви се, че това прелестно италианско момиче не го харесва. За какъв се мисли той — за краля на Италия? Що за глупак беше да не види, че горката Катерина го поглъщаше с очи? Безнадежден беше той, безнадежден случай, одрал кожата на баща си и тръгнал към същата ужасна участ. Тя вдигна точилката да го натупа, несправедливо, за собствено удоволствие и да засити жлъчта си, но нейният Джино с инстинкта на истинските престъпници, които бягат дори когато са невинни, се извърна светкавично и профуча надолу по стълбите. Още една мечта на Лучия Санта се срива. И макар тъй глупава и смешна, тя пося първите семена на омразата в гърдите ѝ.

В продължение на седем години Франк Корбо беше оставил семейството си на мира. Но дойде време да ги притесни отново. Далеч някъде на Лонг Айланд, в държавната болница за душевноболни "Пилгрим", той реши да предприеме последното си бягство. И една тъмна нощ, зад решетките на леглото, той тайно пусна мозъка си да се върти в черепната кутия. Бавно, като със заклинание, призова огромната вълна церебрална кръв, която запрати тялото му на фаянсовите плочки в отделението и освободи завинаги искрицата — остатък от душата му.

Когато пристигна телеграмата, Лучия Санта пиеше сутрешното си кафе с величествената Терезина Кокалити. И онази ужасна жена, за да покаже голямото си приятелство, разкри една от своите тайни. Тя можеше да чете на английски. Това порази Лучия Санта повече от съдържанието на телеграмата. Как добре се беше въоръжила тази жена срещу света. И колко хладно наблюдаваше сега Лучия Санта. Никаква фалшива скръб не заблуждаваше тези проникателни очи.

Така ужасно е да разбереш, че друг човек, който е поверил живота си в ръцете ти, не може вече да предизвика у теб жал със съдбата си. Пред себе си Лучия Санта беше пределно честна: смъртта на Франк Корбо ѝ донесе чувство на облекчение, свобода от стаения, натрапчив страх, че някой ден ще ѝ се наложи отново да го въдвори в клетката му. Тя се боеше от него, страхуваше се за децата си, свидеха ѝ се жертвите, които животът му налагаше.

И по-нататък — Господ е милостив: смъртта на съпруга ѝ свали ужасно бреме от душата ѝ. По време на кратките ѝ посещения, като го виждаше затворен зад зарешетените прозорци, вярата ѝ в живота угасваше. Дни наред след това не можеше да си възвърне силите.

Лучия Санта не изпита скръб, само огромно облекчение от напрежението. Мъжът, който беше баща на три от децата ѝ, умираше постепенно в сърцето ѝ през годините, в които стоеше скрит в лудницата. Тя не можеше да държи пред очите си живата му плът.

Тогава Терезина Кокалити прояви железния разум, който беше легенда на Десето авеню. Тя насочи Лучия Санта към верния път. Защо да мъкнат трупа на съпруга ѝ чак до Ню Йорк, да плащат на погребален агент, да вдигат толкова шум, да напомнят на всички, че мъжът ѝ е починал луд? Защо да не отидат цялото семейство до болницата и да го погребат там? Франк Корбо нямаше роднини в тази страна, които да се обидят или да му засвидетелстват последна почит. Стотици долари щяха да бъдат спестени, а и клюките ще секнат.

Кралица не би отсъдила по-мъдро.

Лучия Санта приготви огромна вечеря, доста тежка наистина за топлото лятно време, и семейство Анджелуци-Корбо се събра тази вечер на масата. Никой не беше опечален от смъртта на бащата. Лучия Санта остана поразена, когато Джино прие новината съвсем спокойно, погледна я в очите и сви рамене. Салваторе и Айлийн нямаше как да го помнят, но Джино беше единайсетгодишен, когато отведеха баща му.

Докато се хранеха, правеха планове. Лари вече се беше обадил в болницата, бе уредил погребението да стане по обяд и беше поръчал паметник в болничното гробище. Беше взел назаем лимузината на шефа си — господин Ди Лука настоя, — за да ги закара всичките дотам. Щяха да тръгнат точно в седем сутринта, пътят беше дълъг, и да се приберат привечер. Само един работен ден щеше да бъде изгубен. Октавия и съпругът ѝ щяха да спят в къщата на

Лучия Санта, в бившата стая на Октавия. Лена можеше една нощ отново да легне при майка си. Всичко беше уредено.

Джино хапна набързо, после облече чиста риза и панталони. Когато излезе през вратата, Лучия Санта се провикна след него припряно:

— Джино, довечера да се прибереш рано. Тръгваме в седем сутринта.

— Добре, мамо — каза той и се затича по стълбите. Лари се ядоса.

— Той не знае ли, че тази вечер трябва да си стои у дома? — попита майка си.

Лучия Санта сви рамене.

— Всяка вечер ходи в Хъдсън Гилд. Той е царят на неговата дружинка сополанковци.

Лари каза нравоучително:

— Не се показва така уважение към собствения баща. Аз минавам през Гилд по тъмно и ги виждам с приятелите му как задяват момичетата. Не биваше да го пускаш тази вечер.

Октавия се изсмя. Когато Лари поучаваше другите, винаги се кикотеше.

— Намерил кой да го каже — обади се тя. — Ти помниш ли какви ги вършеше на неговите години?

Лари се ухили и хвърли бърз поглед към жена си. Тя се занимаваше с бебето.

— Стига, сестро — започна той, но после, сякаш нищо не беше станало, семейните истории и приключения отново излязоха на бял свят, докато Сал и Лена почистваха масата. Норман Бърджерон отвори стихосбирка. Вини подпря с ръка бледото си лице и се заслуша. Лучия Санта извади купички с орехи, кана вино и бутилки с газирана вода. Терезина Кокалити се отби и пред нея, като пред нов слушател, разказаха старите истории за Франк Корбо. Октавия започна с известната реплика:

— Когато нарече Вини ангел, разбрах, че е полудял...

Продължиха чак докато стана време за лягане.

На сутринта Лучия Санта видя, че Джино не се е прибрал да спи у дома. Той често оставаше навън в горещите летни месеци, скитореше с приятелчетата си, вършеха Бог знае какво. Но точно в този ден ли щяха да закъснеят за погребението заради него? Много се ядоса.

Всички привършиха закуската, а Джино още го нямаше. Хубавият му костюм лежеше на леглото с нова бяла риза и връзка. Лучия Санта изпрати Вини и Лари да го търсят. Те минаха с колата през Хъдсън Гилд на 27-а улица, а после през сладкарницата на Девето авеню, където момчетата понякога играеха цяла нощ комар. Сънливият сладкар каза, че Джино наистина е бил там допреди час, но е тръгнал с няколко приятели за сутрешния филм в кино "Парамаунт", или "Капитол", или пък "Рокси", не беше много сигурен.

Когато се върнаха и казаха на Лучия Санта, тя остана като гръмната. Каза само:

— Е, значи няма да дойде.

Докато се качваха в колата, Терезина Кокалити се появи откъм ъгъла на 31-ва улица да им пожелае добър път. В обичайните си черни дрехи, с мургавото си изпито лице и катранена коса, тя приличаше на късче от нощта, отказало да изчезне. В колата вече имаше едно свободно място и Лучия Санта я покани да дойде с тях. Терезина беше поласкана — един ден излет беше истинска благодат. Не се поколеба нито за миг, вмъкна се вътре и седна на мястото на Вини до прозореца. А и после можеше да разправи всичко на приятелите си на Десето авеню: как семейство Анджелуци-Корбо отишли до Лонг Айланд да погребат Франк Корбо, как големият му син изчезнал и не погледнал лицето на родния си баща, преди да потъне в земята. И как само Лучия Санта плакала — но с такива ядовити сълзи, че явно

извирали от кладенеца на гнева, а не на скръбта.

— Ще има Видовден — казваше Кокалити, като клатеше черната си ястребова глава. — Той е змия в пазвата на майка си.

Лучия Санта Анджелуци-Корбо си почиваше, сянката ѝ беше плътна в настъпващия здрач. Седнала на кръглата кухненска маса, тя чакаше движението по Десето авеню да утихне и да усети хладния вечерен ветрец.

През деня, без причина, беше понесла по някакъв тайнствен начин удар срещу духа си, който само за една нощ беше отслабил нейната хватка за живота. Криеше се в празната тъмна кухня, далеч от хорските очи, глуха и сляпа за всичко, което обичаше и ценеше. Копнееше да заспи безгрижно, без призрака на сънищата.

Но кой може да напусне света необмислено? Лена и Сал играеха долу на улицата, Джино скиташе из града като диво животно в джунглата, Винченцо спеше беззащитен в задната стая, в която едно време спеше Октавия, чакаше да бъде събуден и нахранен преди нощната смяна на железницата. Внуците ѝ, децата на Лоренцо, я чакаха да ги сложи да спят. Жената на Лоренцо, болна и посърнала, трябваше да бъде утешавана с чаша горещо кафе, за да си върне поне малко вярата в живота, да се научи, че мечтите ѝ за щастие са само приказки от детството, от които всяка жена трябва да се отърси.

Лучия Санта не усети как главата ѝ натезжава надолу към голямата кръгла маса. За миг хладната мушама докосна приятно бузата ѝ, преди да изпадне в онази дълбока дрямка, в която всичко друго почива освен разума. Мислите и грижите ѝ препускаха напред и все напред като вълнички, докато изцяло обхванаха тялото ѝ и я накараха да трепери насън. Страдаше, както никога не беше страдала будна. Беззвучно викаше за милост.

Америка, Америка, що за различни кости, плът и кръв растат в твоето име? Децата ми не ме разбират, когато им приказвам, а аз не ги разбирам, когато плачат. Защо плаче Винченцо, глупачето, сълзите текат по бузите, синкави от брадата на възмъжаването. Тя седнаше на леглото му и го милваше по лицето, сякаш беше още дете, ужасно наплашено. Той имаше работа, вадеше си хляба, имаше семейство и дом, легло да положи глава, но пак плачеше и казваше: "Нямам приятели." Какво пък значеше това?

Бедни Винченцо, какво очакваш от живота? Не ти ли стига, че си жив? *Miserabile, miserabile*, баща ти умря, преди да се родиш, и призракът му вечно помрачава живота ти. Живей за братята и сестричката си, после за жена си и децата, а времето ще мине, ще остарееш и всичко ще бъде сън, какъвто и аз сънувам сега.

Само не му казвай никога, че съдбата е демон. Винченцо и Октавия — най-добрите ѝ деца, и двете нещастни. Как стана така, че Лоренцо и Джино — тези двама разбойници, ѝ се хилеха престорено и здраво захапали радостта, препускаха из живота както им скимне? Къде бяха Бог и справедливостта? О, и те ще страдат — не са непобедими, съдбата спохожда и злите. И все пак те бяха нейни деца, а онези безплодни кучки, които шепнеха, че Лоренцо е крадец и убиец, бяха лъжливи като Господ.

Не. Лоренцо никога нямаше да бъде истински мъж, както бащите селяни от Десето авеню бяха истински мъже, както баща ѝ в Италия беше истински мъж: съпрузи, защитници на децата, те вадеха хляба, създаваха своя собствен свят, приемаха живота и съдбата и се оставяха да ги превърнат в камъни, за да бъдат положени в основата на своите семейства. Такива децата ѝ никога нямаше да бъдат. Но тя беше приключила с Лоренцо. Бе изпълнила своя дълг и той вече не беше част от живота ѝ.

Дълбоко вдушата ѝ сънят събуди едно заспало чудовище. Лучия Санта се опита да се

събуди, преди да съзре очертанятия му. Тя знаеше, че седи в тъмната кухня, мислеше, че е минал едва миг и че ей сега ще си вземе табуретката и ще слезе по стълбите на авенюто. Главата ѝ отново падна на хладната мушама. Чудовището се изправи и доби очертаня.

"И ти си като баща ти." Така посрещаше тя всеки бунт у най-любимия си син. Джино не сваляше стъписания си поглед от нея, докато излизаше от къщи. Но не хранеше злоба. На следващия ден се държеше, сякаш нищо не е станало.

Това си беше цяло проклятие. Той имаше същите тревожни сини очи на мургавото средиземноморско лице, същия отнесен характер и нежелание да говори, същото безразличие към грижите и тревогите на най-близките си по кръв. Той беше неин враг, както баща му преди него, и тя отмъстително сънуваше провиненията му: държеше се с нея като с чужд човек, не изпълняваше заповедите ѝ. Засегна и нея, и семейната чест. Но ще се научи, този неин син, тя ще помогне на живота да го научи. Кой беше той да скитосва цяла нощ по улиците и цял ден да тича из парка, докато брат му Винченцо си вадеше хляба? Беше почти на осемнайсет. Време е да разбере, че не може вечно да бъде дете. Де да беше възможно.

В съня си Лучия Санта чу как пробуденото чудовище започва да се смее. Що за престъпления бяха това? Дреболии. Даже в Италия имаше синове, които намираха удоволствие в безгрижното лентяйство и безчестие. Но как да го съди за престъпление, за което никога не го беше корила, за което никога не беше страдал, за което не можеше да има прошка. Той беше отказал да види лицето на покойния си баща, преди да потъне завинаги в земята. И така в съня си тя започна да вика и да го проклена вечно да гине в бездънната бездна на ада.

Светлина заля кухнята и Лучия Санта чу приближаващи стъпки до вратата ѝ, разбра, че ще се събуди, преди да произнесе неотменимото проклятие. С благодарност вдигна глава, за да види дъщеря си Октавия, надвесена над нея. Така и не беше изрекла онези ужасни думи за Джино, не беше запратила най-любимия си син в бездната.

Октавия се усмихна.

— Мамо, така стенеше, че те чух чак от втория етаж.

Лучия Санта въздъхна и каза:

— Направи малко кафе, поне тази вечер да си остана в къщата.

Колко хиляди нощи двете бяха седели заедно в кухнята?

През прозорчето към коридора от спални те неизменно бяха слушали равномерното дишане на малките деца. Джино отдавна беше нехранимайко, криеше се под кръглата маса, обкръжен от големите ѝ хищни крака. За Октавия всичко тук беше познато. Дъската за гладене, изправена, готова в ъгъла на прозореца. Огромното радио с форма на катедрала, малкото шкафче с чекмеджета за прибори, кърпи за чинии, копчета и плат за кърпки.

Това беше стая за живеене, работа и хранене. На Октавия ѝ беше мъчно за нея. Безупречният ѝ апартамент в Бронкс имаше порцеланова маса с хромирани столове. Мивката блестеше бяла като стената. Тук бяха отломките от живота. След хранене кухнята приличаше на бойно поле със загорели тенджери, огромни мазни купи, хлъзгави от зехтин и сос за спагети, и мръсни чинии, достатъчни да напълнят цяла вана.

Лучия Санта седеше неподвижна. Лицето ѝ, всяка частица от превитото ѝ тяло, говореха за ужасна умора на духа. Това беше поглед, който плашеше Октавия като малка, но тя вече знаеше, че той ще отmine, че на сутринта майка ѝ ще се събуди тайнствено обновена.

Колкото да покаже съчувствие, Октавия попита кротко:

— Мамо, да не ти е зле? Да извикам доктор Барбато?

С преднамерено, театрално огорчение Лучия Санта каза:

— До гуша ми дойдоха и децата, и животът.

Но като изрече думите, ѝ стана по-леко. Лицето ѝ възвърна цвета си. Октавия се усмихна.

— Знаеш ли, ето кое ми липсва най-много — да ме ругаеш постоянно.

Лучия Санта въздъхна.

— Никога не съм те ругала. Ти ми беше най-доброто дете. Ех, да можеха и тези зверове да бъдат като теб.

Тази прочувственост разтревожи Октавия. Тя каза:

— Мамо, ти вечно ги изкарваш много лоши. Лари ти дава пари всяка седмица. Вини ти носи плика със заплатата, без дори да го отвори. Джино и децата не вършат поразии. Какво повече от това искаш, за Бога?

Тялото на Лучия Санта се изпъна, умората ѝ почти видимо се разсея. Гласът ѝ набираше сила, докато тя се подготвяше за караницата, която всъщност беше разпален разговор — радостта на живота ѝ. Взе да мърми на италиански, този тъй хубав за мърмене език:

— Лоренцо, големият ми син. Дава ми десет долара всяка седмица — на мен, на майка си, да храня горкичките му осиротели братя и сестри. А курвичките, с които се влачи, му взимат цялата купчина пари, които вади в съюза. Горката му жена ще го убие в собственото му легло. А аз думичка няма да кажа против нея в съда.

Октавия се разсмя весело.

— Скъпият ти Лоренцо? Ах, мамо, такава си преструвана. Ще дойде довечера с десетачката си и с неговите шуротии, а ти ще го гледаш като цар. Също като ония флърци, дето се връзват на приказките му.

Лучия Санта каза безучастно на италиански:

— Като си взе съпруг, си мислех, че устата ти ще се изчисти, като се оцапа другото.

Октавия почервения като рак. Лучия Санта беше доволна. Повърхностната американска вулгарност на дъщеря ѝ не можеше да се мери с нейната, закърмена по италиански.

Чуха стъпки откъм спалните и тогава Вини влезе в кухнята, още сънлив и замаян. Носеше само работни панталони и долна риза.

Беше станал нисък младеж с набита фигура, в която нямаше и грам излишна тлъстина, затова изглеждаше костелив и непохватен. Лицето му беше мургаво и болнаво на вид, имаше набола четина. Би изглеждал жесток и закоравял с ъгловатото си лице, дебелите устни и месестия нос, но тъмните му, широко отворени очи бяха странно беззащитни и кротки, а и той рядко се усмихваше. За Октавия най-лошото беше, че и характерът му се промени. У него винаги имаше нещо мило и привлекателно. Открай време беше приветлив и любезен, това му бе вродено. Но сега, макар че слушаше майка си и вършеше услуги на другите, помагаше някак мъчително, с насмешливо съжаление. На Октавия повече щеше да ѝ хареса, ако просто кажеше на всички да се разкарат. Притесняваше се за него, но и се дразнеше. Той беше едно разочарование. Тази мисъл я накара мрачно да се усмихне. Не сме ли всички такива? Сети се за съпруга си, сам в апартамента им в Бронкс, който четеше, пишеше, чакаше я.

Вини изръмжа със сънливо негодувание. Гласът му беше басов, мъжки, но същевременно по детски раздражителен.

— Мамо, защо не ме събуди, дявол да го вземе? Казах ти, че трябва да излизам. Ако щях да ходя на работа, щеше да ме събудиш, нали?

Октавия каза остро:

— Заспала е. Не ѝ е лесно да ви гледа, простаци такива.

Лучия Санта се скара на Октавия:

— Защо се заяждаш с него? Цяла седмица се трепа. Веднъж ще се види със сестра си и какво? Тя го ругае. Ела, седни, Винченцо, пийни едно кафе и хапни нещо. Ела, синко, пък може сестра ти да намери добра дума за теб.

Октавия каза ядосано:

— Мамо, такава си преструвана.

После зърна нещо в лицето на Вини, което я стъписа. Отначало, когато майка му мърмеше Октавия, Вини се хилеше самодоволно, жалък с благодарността си, че тя се застъпва за него, но когато Октавия се разсмя, той изведнъж осъзна, че майка му го четка. Усмихна се кисело при мисълта, че толкова лесно може да бъде утешен, а после се разсмя заедно с Октавия на себе си и на майка си. Пиха кафе и си приказваха с дълбоката близост на сплотено семейство, която ги предпазваше да не си досаждат, колкото и скучен да е разговорът.

Октавия видя как начупеното лице на Вини се озарява от спокойствие и си припомни неговата миловидна крехкост. Той се усмихваше и дори се смееше с глас, докато Октавия разказваше как станала отговорничка в шивашкото ателие. Шегуваше се с работата си на железницата. И Октавия осъзна колко липсва на брат си, как сватбата ѝ е разкъсала тъканта на семейството — и за какво? О, тя вече знаеше какво е това, чуваше неговия зов и тялото ѝ се издигаше и пропадеше в поглъщащата страст, която вече не можеше да презира както някога, и все пак не беше щастлива.

Не, не беше толкова щастлива със съпруга си, колкото в този миг, щастлива, че е донесла светлина в страдащия самотен поглед на брат си, сварен така гол и сънен. Тя искаше да направи толкова много за него, а не беше направила нищо — и за какво? Копнежът на плътта беше твърде силен за нея и тя намери нежен съпруг, който победи страховете ѝ. Нямаше да имат деца и благодарение на това и други елементарни предпазни мерки срещу съдбата двамата със съпруга ѝ щяха да се измъкнат от бедността към по-добър живот. Един ден щеше да бъде щастлива.

Когато Вини се облече, Лучия Санта и Октавия го гледаха с особената обич на жените в семейството към техните млади мъже. И двете си представяха как Вини ходи по улицата и събаря момичетата с поглед. Предположиха, че го чака нощ на приятни, вълнуващи завоевания, сред приятели, които ще се възхищават от него, ще го обичат и ще го ценят като принц, какъвто те, майка му и сестра му, знаеха, че е.

Вини си облече синия шевиотен костюм и сложи евгината копринена вратовръзка с големи червени и сини завъртулки. Приглади косата си с вода, като обрамчи грубоватото си чувствено лице с прилежно вчесани, симетрични снопчета гъста черна коса.

Октавия го поднесе:

— Кое е това момиче, Вини? Защо не го доведеш у дома?

А майката каза, без строгост, почти по американски, за да прозвучи като шега:

— Дано си избрал добро италианско момиче, а не някоя ирландска никаквица от Девето авеню.

Вини усети, че се хили с горделива, самодоволна усмивка, все едно десетки момичета се въргалят из краката му. Но когато завърза връзката и видя надутото си изражение в огледалото, се притесни и посърна.

Беше свикнал със семейните ласкателства, с подмятания от рода на: "Ах, той ни е тиха

вода, никога няма да разбереш какво мисли. С него трябва да се внимава. Един Господ знае колко момичета крие в някой друг квартал." Не можеше да се удържи да не се надуе от хвалбите им, но как изобщо можеха да мислят такива неща, да ги вземат дяволите!

За Бога, той работеше от четири следобед до полунощ, от вторник до неделя. Откъде, по дяволите, ще намери момичета? Той даже с момчета на своята възраст не се срещаше, само с мъжете, с които работеше през последните четири години в товарното отделение. Навъсен, се сбoguва набързо.

Лучия Санта въздъхна тежко.

— Къде ходи толкова късно нощем? — попита. — Какви хора излизат с него? Какво правят? Ще го подмамят някъде, той е толкова невинен.

Октавия се разположи удобно на стола. Копнееше за книга пред себе си и искаше леглото ѝ да я чака в дъното на коридора. Но далеч, в тихия антисептичен апартамент в Бронкс, съпругът ѝ нямаше да заспи, докато не се върне. Щеше да чете и пише във всекидневната сред спуснатите завеси, сенките от лампата и застлания с килим под, щеше да я посрещне с ласкавата, но и жалостива усмивка и да запита:

— Добре ли прекара с вашите?

После щеше да я целуне с нежната тъга, която ги беше отчуждила един от друг. Лучия Санта каза:

— Не стой много до късно. Не искам да се моташ из метрото, когато всички убийци скитат нагоре-надолу.

— Имам време — отговори Октавия. — За теб се тревожа. Да взема да остана тук една-две нощи, да си починеш, а аз ще гледам децата.

Лучия Санта сви рамене.

— Ти си гледай мъжа, да не останеш вдовица. Тогава ще разбереш какво е теглила майка ти.

Октавия рече закачливо:

— Тъкмо ще се върна при теб.

Но за нейна изненада Лучия Санта я погледна мрачно, изпитателно, сякаш това не беше шега. Тя се изчерви.

Майката видя, че дъщеря ѝ се натъжава, и каза:

— Събуди ме в лош момент. Тъкмо щях насън да прокълна онзи дявол сина ми, дето трябва да го прокълна наяве.

Октавия промълви:

— Мамо, остави тези неща.

— Не, няма да ги оставя аз. — Лучия Санта закри очи с ръка. — И ако има Господ, той ще си понесе заслуженото.

Тя поклати глава и дълбока умора се разля по цялото ѝ лице и тяло.

— Баща му потъна в земята и не дочака сълзи от големия си син. — Гласът ѝ беше дълбоко наскърбен. — Франк Корбо беше едно нищо на тая земя, мъчи се за нищо и ще гори в ада. А ти ме караш да пусна Джино вкъщи, без да го набия, без дума да обеля. Никога не е давал пет пари какво ни е на нас. Мислех, че нещо страшно му се е случило, че е полудял като баща си. А той най-спокойно се връща и не ще да говори. Преглътнах горчилката, задавих се тогава, и сега още се давя. Що за звяр е това, що за чудовище? Накара цял свят да се отврати от умрелия му баща и от него, а после се връща, яде, пие и спи без капчица срам. Той ми е син, но насън го проклинам и го виждам умрял в ковчега на баща си.

Октавия кресна на майка си:

— Дрън! Дрън! Дрън! — Лицето ѝ беше изкривено от гняв. — Аз отидох на погребението му, дето го мразех. И какво? И ти отиде на погребението му, а не проля една кирлива сълза. Преди да умре, цяла година не беше ходила да го видиш в лудницата.

Това накара и двете жени да притихнат. Сърбаха кафето си. Октавия каза:

— Джино ще се оправи, пипето му сече. Може и да излезе нещо от него.

Лучия Санта се изсмя пренебрежително.

— Да, пияница, престъпник, убиец. Само едно няма да излезе от него. Мъж, който носи вкъщи заплатата, изкарана с честен труд.

— Ето, затова всъщност си бясна — че Джино не работи след училище. Защото той е единственият, когото не можеш да командваш.

— Че кой да го командва, ако не майка му? — попита Лучия Санта. — Или си мислиш, че никой няма да го командва в живота? Защото и той така си мисли. Ще яде безплатно до края на живота си, така ли? Ама не е така. Какво ще стане с него, като разбере какво нещо е животът? Колко е тежък? Много иска той, много му е приятно да живее. И аз бях такава на неговите години и си изпатих. Искам от мен да разбере какъв е животът, а не от чужди хора.

— Мамо, не можеш. — Октавия се поколеба. — Погледни любимия си Лари, колко грижи хвърли по него, а сега е, кажи-речи, гангстер, събира пари за оня измислен съюз.

— Какво говориш? — Лучия Санта махна пренебрежително. — Не можех да го накарам даже да натупа братлетата си вместо мен, такъв е страхопъзльо.

Октавия поклати глава и каза бавно, учудено:

— Мамо, понякога си толкова умна. Как може сега да си толкова глупава?

Лучия Санта безучастно сърбаше кафето си.

— Както и да е, той вече излезе от живота ми. — Тя не забеляза как Октавия извърна глава и продължи: — Джино ме тормози. Слушай сега. Онази хубава работа в магазина. Два дни издържа. Два дни. Другите хора работят една работа петдесет години, а моят син — два дни.

Октавия се засмя.

— Сам ли напусна, или го уволниха?

— А, смешно ти е значи? — запита на най-вежливия си италиански Лучия Санта, по което личеше, че е вбесена. — Изхвърлиха го. След училище един ден се отбил да поиграе футбол, после отишъл на работа. Сигурно си е мислел, че магазинът ще стои затворен, докато стигне дотам. Няма да е беда. Не се е сетил, че *padron* няма да си зареже търговията и ще работи сам. Не, скъпият ни Джино не изкара и първата седмица.

— Най-добре да поговоря с него — каза Октавия. — По кое време се прибира?

Лучия Санта сви рамене.

— Кой знае? Царят влиза и излиза когато му скимне. Кажи ми едно: какво правят тия сополанковци до три през нощта? Стоя до прозореца и го гледам седнал на стълбите, приказва и приказва по-зле и от бабичките.

Октавия въздъхна.

— Откъде да знам.

Тя се приготви да си тръгне. Лучия Санта прибра чашите от кафето. Нямахше прощална ласка, нямахше целувка. Сякаш Октавия отиваше някъде на гости и щеше да се върне. Майка ѝ застана до предния прозорец да пази дъщеря си с очи, докато завие от Десето авеню към метрото.

В понеделник беше свободната вечер на Вини Анджелуци от работа. Тази нощ той възнаграждаваше плътта си заради оскъдицата в живота си.

Майка му и сестра му го подиграваха и го притесняваха, защото щеше да плати пет долара, за да легне с жена, просто и ефикасно. Срамуваше се от това, понеже беше поредният белег на провала. Припомни си гордостта, стаена в гласа на майка му, когато се караше на Лари за похожденията му с млади момичета. Двете с Октавия щяха да бъдат отвлечени, ако знаеха какво щеше да направи сега.

Вини беше работил на смяната от четири до полунощ, откакто напусна гимназията. Никога не се бе събирал с приятели, не беше целувал, никога дори не беше говорил с момиче сред лятната нощна тишина. Единственият му почивен ден беше понеделник и тази нощ от седмицата нямаше какво да се прави. Свенливостта му влошаваше още повече нещата.

За това Вини внасяше своята бедна, но честна лепта в един порядъчен бардак, препоръчан от главния чиновник в товарното отделение, който не искаше работниците му да висят по баровете, за да забършат някоя очукана флорца или нещо още по-лошо. Понякога и самият главен чиновник се отбиваше тук.

За това развлечение всички чиновници се обличаха порядъчно, сякаш отиваха да търсят работа. Носеха костюми и връзки, шапки и палта, униформата за свободния ден, седмия ден за почивка и радост за душата. Вини с черното си борсалино винаги бе взиман на подбив, че прилича на гангстер, макар да бе най-младият от всички. Събираха се в бара "Даймънд Джим", в който имаше хотдог на скара и горещи сандвичи с говежда пържола, както и студени хапки, сиви почти колкото кожата на главния чиновник. Тържествено поръчваха уиски, а единият от чиновниците казваше господарски: "Сега аз черпя", и слагаше пари на бара. Когато всички се изреждаха да черпят по едно, излизаха на 42-ра улица, под бушуващите неонов пламъци на кината, които се простираха едно до друго по двата тротоара. По това време навън вече имаше толкова скитащи хора, че много внимаваха да се движат вкупом, сякаш, ако някой от тях се отделише, щеше да бъде отнесен, безпомощен да се върне при останалите. Докато вървяха по 42-ра улица, минаваха през големите, изрисувани картонени жени, които съблазняваха в изправените дървени рамки с голотата си, изрязана в червени и лилави електрически светлини.

Беше улегнал, четириетажен хотел, скромно притаен сред огньовете хладна, пламтяща плът. След като прекрачеха прага, влизаха направо в асансьора. Нямаше нужда да минават през фойето, защото точно този вход се използваше от хора като тях. Пиколото в асансьора намигаше, сериозно, делово намигване, в никакъв случай лекомислено подмятане за предстоящата работа, и ги качваше на горния етаж. Водеше ги по застлания с килим коридор, оставяше желязната си клетка отворена и неохранявана, за да почука на съответната врата и да пошепне тайната парола, после ги наблюдаваше внимателно, докато изпълваха стаята.

Беше всекидневната на апартамент с две спални и твърде много малки кожени столове. Обикновено имаше някой, който четеше списание и чакаше реда си. В кухненския бокс едва забележима жена пиеше кафе и регулираше движението. В шкафчето ѝ имаше бутилки с уиски и чаши. Всеки, който искаше да пийне, се отбиваше до бокса и слагаше банкнота от един долар, но обикновено нещата се развиваха толкова бързо, че нямаше време. Тази жена имаше много малко работа с клиентите и приличаше повече на страж на този свят.

Именно лицето на тази жена Вини си спомняше винаги, никога момичетата, които работеха в спалните. Беше ниска, с гъста и много черна коса, и макар че нямаше начин да се определи възрастта ѝ, бе твърде стара за занаята. Но точно лицето и гласът ѝ бяха нечовешки.

Имаше ужасния груб глас, присъщ на някои уличници, сякаш потоците заражено семе, преливащи в тялото, бяха разяли гласните струни. Тя говореше само с огромно усилие и воля. Тембърът ѝ беше по-ужасяващ от видим белег. Чертите ѝ за младите очи на Вини бяха самата маска на злото. Устата беше дебела и безформена, притисната здраво към зъбите, които изскачаха от плътта. Бузите и челюстите бяха тежки, увиснали, подобно на царствена вдовица, но носът беше дързък и вирнат от нещо по-тайнствено от природата, очите ѝ бяха черни и бездушни като две парчета въглен. Зад всичко това във всяка нейна дума и жест се четеше, че тя не мрази и не презира света, но вече не изпитва никакво плътско чувство към някого или нещо в него. Беше безполова. Когато минаваше край теб, главата ѝ се накланяше настрани като акула. Веднъж се плъзна покрай Вини и той се сви назад, сякаш щеше да откъсне парче месо от тялото му. Когато от спалнята излизаше мъж, тя посочваше следващия клиент, но само след като отваряше вратата на спалнята и изграчваше вътре: "Може ли, миличка?" Щом чуеше този глас, кръвта на Вини се смразяваше.

Но той беше млад. Когато влизаше в спалнята, кръвта му отново се разгорещяваше. Едва забелязваше изрисуваното лице на жената, винаги едно и също.

Обикновено руса, тя се движеше в златистия кръг на плътно затъмнената лампа, така че цветовете на лицето ѝ сякаш отразяваха светлината, боядисаната червена уста, дългия блед нос, който лъщеше зад напудрената бяла кост, мъртвешките, призрачни бузи и нацапаните с черно зеленикави очи.

Това, което следваше, винаги смущаваше Вини. Жената го водеше към ниска масичка в ъгъла на стаята, където имаше леген, пълен с топла вода. Той събуваше обувките си, чорапите и панталоните, а тя измиваше интимните му части, като ги оглеждаше с внимателен, клиничен поглед.

После го водеше към леглото до отсрещната стена — той все още по риза и вратовръзка (веднъж, разгорещен от страст, беше започнал да сваля и тях, но жената каза: "Не, за Бога, нямам цяла нощ"), събличаше халата си и заставаше гола пред него в мътната светлина на закачената нощна лампа.

Изрисуваните червени зърна, закръгленият корем с гънка тлъстина, спретнатият черен триъгълник и двете дълги колони силно напудрени бедра служеха по предназначение. Когато курвата си хвърляше робата и показваше това тяло, кръвта нахлуваше в мозъка на Вини с такава сила, че до края на вечерта го болеше глава.

Прегръдката беше официална, откровена пантомима, жената полягаше на покритото легло, придърпваше Вини над себе си, той падаше на коляно и подпираше тялото си в стягата на махащите като ножици крайници.

Отнасяше се. Плът, плът, гореща, мека, до неговата, топящ се восък, топло, податливо, прилепващо месо без кръв и жилави нерви. Неговото тяло, отделна тъкан, обгръщаше, попиваше онова, което другото месо изстискваше. Изпънатата му, стегната фигура се впиваше в този восък, който поемаше формата на неговите кости, и в един заслепяващ миг той беше свободен, избавен от самотата.

Това беше всичко. Колегите му чакаха и после всички отиваха да вечерят китайска храна, след това да гледат кино в "Парамаунт" или да играят боулинг и завършваха с късно кафе от автомата на самообслужване. Когато чиновниците си намираха постоянни

приятелки или се сгодяваха, не преставаха да посещават хотела, но след това не продължаваха да се забавляват, а ходеха при приятелките си. Обезвредени.

За Вини това беше като храната, която ядеше, като леглото, в което спеше, като парите, които печелеше, част от всекидневната програма на живота за оцеляване. Но с времето усещаше как се откъсва от околния свят и неговите обитатели.

Къде бяха онези нещастници, които проклинаха Америка и нейната мечта? И кой се съмняваше в нея сега? За войната в Европа англичани, французи, немци и дори Мусолини изпращаха милиони на смърт, а всеки италианец по западния вал на града ходеше с пълни джобове. Ужасната Депресия свърши, човек нямаше нужда вече да проси за хляба си, а социалните анкетъори бяха провождани с ругатни надолу по стълбите. Крояха се планове за покупки на жилища на Лонг Айланд.

Вярно, че се печелеха пари, като се помагаше на хората да се убиват един друг. Войната в Европа създаде всички работни места. Така мърмореха някои със свежи мозъци, които си търсеха белята. Но в коя друга страна дори бедните могат да забогатеят от чуждото нещастие?

Родом от Юга, Сицилия, Неапол, Аbruци, италианците на Десето авеню не се интересуваха дали Мусолини ще спечели войната. Никога не бяха обичали родината си, тя не означаваше нищо за тях. Векове наред държавата беше най-големият враг на техните бащи и деди. Богатите плюеха на бедните. Сводниците от Рим и Севера бяха изсмуквали кръвта им. Какво щастие, че бяха на сигурно място тук, в Америка.

Само Терезина Кокалити беше недоволна. Вече не можеше да обяви синовете си за безработни в тези добри времена и беше лишена от социалните помощи. Сега тайно обикаляше и купуваше големи чували захар, кутии мас и безбройни топове плат. Загадъчно казваше на Лучия Санта:

— Ще дойде ден, ах, ще дойде ден...

Но после закопчаваше уста с пръст и не обелваше дума. Какво имаше предвид? Вярно, че сбираха набор, но само едно момче от Десето авеню получи призовка. Нищо особено.

Лучия Санта беше твърде заета, за да остави думите на Кокалити да жужат в главата ѝ. Потоци злато се изливаха в квартирите. Децата работеха след училище. Сал и Лена имаха почасова работа в новата фабрика за лекарства на Девето авеню. Вини робуваше седем дни в седмицата. Хората в Европа нека се избиват колкото си искат, щом така им харесва. Селото на родителите на Лучия Санта беше толкова малко, земята толкова безполезна, че никой от роднините ѝ не беше застрашен.

Само онзи безобразник Джино нехаеше. Но това му беше последното безгрижно лято. През януари завършваше гимназията и край на оправданията. Нямаше полза да се молят приятели да му намират работа. Лучия Санта се опитваше, но Джино винаги беше изхвърлян.

Но едно нещо можеше да свърши онзи *mascalzone*. Вини пак си беше забравил торбичката с обяда и Джино ще трябва да му я занесе. Лучия Санта му препречи пътя, когато с бейзболна бухалка под мишница и акушерска ръкавица в ръка опита да се промъкне край натежалата ѝ фигура. Като херцог с бастун и шапка.

— Занеси това на брат си в работата — каза тя и протегна мазната кафява кесия, като едва не се засмя на превзетото му отвращение. Колко горделив беше само, като всички, които не си вадят хляба с труд. Колко докачлив.

— Ще закъснея, мамо — каза Джино, като не обръщаше внимание на кесията.

— За къде ще закъснееш? — попита Лучия Санта нетърпеливо. — За сватбата си ли ще закъснееш? Ще закъснееш да внесеш парите, които си изкарал тази седмица, в банката? Ще закъснееш да се срещнеш с някой приятел за почтена работа?

Джино въздъхна.

— Мамо, Вини може да хапне нещо в лавката.

Това беше прекалено. Лучия Санта каза с огорчение:

— Брат ти се трепе заради теб — не играе и не тича из парка. Веднъж не си го поканил да излезе с теб, толкова е самотен. И даже хляба не искаш да му занесеш? Позор си ти. Върви си играй бейзбола и скитосвай с приятелчетата си. Аз сама ще му го занеса.

Засрамен, Джино взе кесията. Видя блясъка на победата в очите на майка си, но не му пукаше. Наистина искаше да направи нещо за Вини.

Леко премина по Десето авеню към 37-а улица и после надолу по Единайсето авеню. Обичаше пълната свобода на тялото си, когато се движеше в задушния летен въздух. Когато беше по-малък, правеше огромни подскоци да види дали може да полети, както му се струваше, но вече бе много голям. Точно преди да стигне до сградата на товарното, той хвърли кафявата книжна кесия високо във въздуха пред себе си, после направи зашеметяващ спринт да я хване, преди да падне на земята.

Изкачи се бавно през вмирисаната на плъхове сграда с железния зарешетен асансьор. Возачът, в сива мръсна униформа с жълта, подобна на червей, емблема на вензелите, отвори железните врати със загадъчното пренебрежение, което някои възрастни изпитват към младите, и Джино се озова в таванска кантора, която се простираше до отсрещния ъгъл на сградата.

Беше като кошмар, в който човек вижда затвор и знае, че един ден ще живее тук. Дълги редици бюра със сметачни машини с ленти изплюваха ролки с многобройни товарителни разписки. Мъжете, които работеха на тези машини, бяха до един в сака, бели ризи и разхлабени, увиснали вратовръзки. Бяха по-възрастни от Вини и много бързи.

Машините тракаха сяло. Всяко бюро имаше своя жълта лампа, останалата част от кантората тънеше в мрак с изключение на дългия тезгях, отрупан с напечатани сметки. На този тезгях висок, слаб, приведен мъж, с най-сивото лице, което Джино беше виждал, подреждаше сметките под огромна лампа. Не се чуваше глас. Нямаше и следа от слънцето навън. Сякаш всички тези хора бяха погребани сред грохота на композиращите се товарни влакове, които минаваха в подножието на сградата. Джино се огледа и накрая забеляза брат си.

Вини беше единственият мъж без сако, носеше шарена риза, за да не се налага да я сменя поне два-три дни. Къдравата му черна коса изглеждаше мокра под жълтата настолна лампа. Джино забеляза, че Вини е по-бавен от другите и лицето му е напрегнато и изкривено, погълнато от работата. Останалите имаха безчувственото изражение на сомнамбули.

Изведнъж Вини погледна нагоре. Вгледа се в Джино безизразно. Запали цигара. С изненада Джино осъзна, че Вини не може да го види, нито пък някой от другите. Той стоеше в мрака извън техния свят. Мина край първата редица бюра в жълтия жив квадрат. Сякаш беше засенчил слънцето, главите подскочиха нагоре. Вини вдигна очи.

На лицето му се изписа покъртителна радост. Усмивката му беше мила, както в детството им. Джино вдигна кесията с храната и я хвърли. Вини я хвана майсторски и Джино отиде и застана неловко до бюрото му.

— Благодаря, малкият — каза Вини. Мъжете от двете му страни престанаха да тракат и той им го представи: — Това е по-малкият ми брат Джино.

Джино беше смутен от гордостта в гласа на Вини. Двамата мъже казаха: "Здрасти,

малкият", и той им хвърли студен, преценяващ поглед. Сети се за синия си гашеризон и бялата вълнена блуза и се почувства глупаво, сякаш беше Дошъл на някакво сериозно събрание безгрижно облечен. Сиволикият мъж извика:

— Смятайте товара, момчета, изоставаме.

После се затътри до Вини и му даде сноп сметки. Приличаше на охранен стар плъх.

Вини каза притеснено на отдалечаващия се гръб:

— Няма да почивам после.

Джино се обърна да си тръгва. Вини стана и го изпрати от светлия кръг до асансьора.

Чакаха, заслушани в стържещите стоманени въжета и тракането на издигащата се кабина.

— Мини направо през депото — каза Вини. — Само се пази, когато тръгнат локомотивите. — Той сложи ръка на рамото на Джино. — Благодаря ти, че ми донесе обяда. Ще играеш ли в събота?

— Да — отвърна Джино. Асансьорът се бавеше много. Той искаше да излезе. Видя как Вини гледа притеснено към тракащите машини в светлия кръг и потръпва, когато сивото мише лице се обърна да го търси в мрака.

— Ако стана навреме, ще дойда да гледам — рече Вини.

Тогава асансьорът дойде, двете железни врати се плъзнаха встрани, Джино влезе и започна бавното спускане. От миризмата на разложено, на плъхове и на изпращания му се повдигна. Когато излезе от сградата, вдигна глава към топлото, лимонено септемврийско слънце. Застина в почти възторжено облекчение и свобода.

Не се сети повече за Вини. Започна да тича бавно през депото, огромен двор от лъскава бяла стомана, който се разливаше в далечината и загадъчно се сливаше със слънцето. Залюля дясната си ръка, сякаш носеше футболна топка, и препусна през дървените траверси, плъзгаше се по стоманените релси, които се ключваха, за да спънат краката му. Черни локомотиви се задаваха към него, а той леко им убягваше вляво и вдясно, като набираше скорост. Един локомотив излезе зад гърба му, машинистът седеше на прозореца от страната на Джино. Джино се спусна да се надпреварва с него, тичаше с всички сили през траверсите до локомотива, летеше напред, докато машинистът му хвърли безучастен поглед и тогава черният локомотив затрака по-силно и изтрополи край него. Когато се скри в лабиринта от спрели кафяви и жълти товарни вагони, Джино спря изтощен. Усещаше се леко изпотен под бялата си вълнена фланелка и беше зверски гладен, жаден. Изведнъж отново се почувства силен и бодър. Впусна се в дълъг, умерен крос, който го измъкна от депото на улицата до парка Челси. Там видя приятелите си, които хвърляха бейзболна топка и го чакаха.

Една седмица по-късно Лучия Санта се събуди с чувството, че нещо не е наред. Сал и Лена бяха още в леглото. По някое време рано сутринта Лучия Санта чу, че Джино се прибира — познаваше разпиляното му, шумно събличане. Но не беше чула Вини. Тогава си спомни, че в понеделник има свободна вечер и понякога се прибира по-късно от Джино.

Макар да знаеше, че е невъзможно някой да влезе въщи, без да я събуди, тя провери леглото на Вини. Той сега ползваше бившата стая на Октавия — единствената отделна стая в жилището. Никой не беше спал в леглото, но Лучия Санта сериозно се притесни. По-късно, когато изпрати децата на училище, тя се надвеси над тапицирания перваз на прозореца и го зачака да се появи откъм авенюто. Мина време, видя ранната смяна стрелочници да се връща за обяд и разбра, че вече е почти пладне. За първи път се разтревожи. Облече дебелия вълнена жилетка и слезе долу при Лоренцо.

Тя знаеше, че най-големият ѝ син е най-лош сутрин, но беше твърде изнервена да чака. Видя Лари да пие сутрешното си кафе, над смачканата риза избиваха гъстите черни косми на гърдите му. Той сръбна от кафето и каза с истинско раздражение:

— Мамо, не е малък, за Бога. Каквото и да е правил, е закъснял да се прибере. Като се събуди, ще иде направо на работа.

— Ами ако нещо е станало с него? — попита нетърпеливо Лучия Санта. — Как ще разберем?

Лари каза сухо:

— Не се бой, ченгетата си пъхат носовете навсякъде.

Луиза наля кафе на майката. Красивото ѝ лице, обикновено спокойно, също беше разтревожено. Тя обичаше Вини — познаваше го по-добре от всички останали с изключение на майка му, и също сметна отсъствието му за странно.

— Лари, моля те, иди да видиш — рече тя.

Това беше толкова неприсъщо за нея, че Лари се предаде. Потупа майка си по рамото.

— Добре, ще ида до службата на Вини, мамо. Само да си изпия кафето.

И Лучия Санта се качи горе да чака.

В три часа Джино и децата се върнаха от училище, а Лари още го нямаше. Майката се опита да накара Джино да остане при нея, но той явно не я разбра. Изчезна, без дори да отговори, спря се само да си вземе топката. Сал и Лена си пишеха домашните на кръглата кухненска маса, а тя им правеше филии със зехтин и оцет. Накрая, в пет, Лари дойде да ѝ каже, че Вини го няма на работа и никой не го е виждал. Разбра, че Лари също е разтревожен, и започна да кърши ръце и да призовава Господа на италиански.

Луиза се качи с децата и се опита да успокои майката. В бъркотията никой не чу другите стъпки, които се приближаваха зад нея. Изведнъж на вратата се появи черната униформа на железничарското ченге, а зад него сивото лице на пекаря. Пекарят мина пред Бика, сякаш не искаше Лучия Санта да го гледа и слуша, несъзнателно вдигнал двете си ръце с длани, обърнати към нея, в жест на такава неизразима жал, че Лучия Санта занемя. Луиза изведнъж изпищя от ужас.

Джино седеше тихо на стълбите на Хъдсън Гилд с приятелите си, когато Джоуи Бианко дойде и му каза:

— Най-добре се прибирай, Джино. У вас стават лоши работи.

Джино вече рядко се виждаше с Джоуи Бианко. Бяха надраснали дружбата си, както става с децата, и вече се смущаваха един от друг. Затова и не се опита да спре Джоуи, който продължи нататък, за да го попита какво е станало. Даже мислеше да не се прибира, но после реши да види за какво става дума.

Прекося направо през парка Челси и леко изтича по Десето авеню, докато стигна до ъгъла на 30-а улица. Тогава видя тълпата пред входа на тяхната сграда и започна да върви много бавно.

В тълпата нямаше никой от семейството. Джино изтича по стълбите в жилището.

То беше претърпено от съседите. В ъгъла до прозореца Джино видя Сал и Лена да стоят самотни и вцепенени, с побелели от ужас лица. Част от тълпата започна да се разотива и тогава видя майка си, седнала на стола. Доктор Барбато държеше спринцовка във въздуха. Лари едва удържаше майка си с цялата си сила, за да не трепери в конвулсии.

Тя изглеждаше ужасно, сякаш всеки от мускулите, които свързваха чертите на лицето ѝ една за друга, беше разкъсан. Устата ѝ беше странно изкривена и тя, изглежда, се мъчеше да говори. Очите ѝ имаха странния втрещен поглед на слепците. Долната част на тялото ѝ подскочаше от стола и тогава дланта на доктор Барбато се мярна за миг, докато забиваше спринцовката в ръката ѝ. После се изправи над нея и я загледа.

Бавно чертите на Лучия Санта се отпуснаха в някакъв покой. Клепачите ѝ се спуснаха и напрежението напусна тялото ѝ.

— Сложете я да легне — поръча доктор Барбато. — Ще спи около час. Обадете се, когато се събуди.

Лари и някои от жените отнесоха Лучия Санта в спалнята. Джино забеляза, че стои до Терезина Кокалити. Много тихо, за първи път, той се обърна към нея и запита:

— Какво е станало с майка ми?

Леля Терезина с удоволствие му разказа. Беше ѝ приятно в този черен ден да свърши поне едно нещо както трябва.

— Нищо ѝ няма на майка ти — каза тя, като претегляше думите. — Брат ти Винченцо. Намерили го в депото, прегазен от локомотив. Колкото до майка ти, така става с родителите, когато скърбят за децата си. Съжали я поне малко сега.

Джино завинаги запомни пълния с омраза поглед на черното ѝ ястребово лице, запомни колко малко му домъчня за смъртта на брат му и колко беше поразен, че всички, майка му и останалите, са така съсипани от мъка.

Когато Лари се върна от спалнята, направи знак на Джино да го последва. Изтичаха надолу по стълбите и влязоха в колата на Лари. Караха до 36-а улица и Девето авеню и спряха пред една кафява сграда. Лари за пръв път проговори:

— Качи се на третия етаж и кажи на Фей Левака да слезе. Искам да говоря с него.

Но тогава видя как някой излиза от входа, свали прозореца и извика:

— Ей, Левак. — После каза на Джино: — Дай му да седне на твоето място. Ти мини отзад.

Фей Левака беше висок, широкоплещест ирландец и Джино си спомни, че бяха израснали заедно с големия му брат — всъщност беше единственият от квартала, който можеше да бие Лари в юмручен бой. Докато двамата мъже палеха цигари, Джино се сгуши на задната седалка. Грубото съобщение на леля Терезина все още беше само сбор от твърде много думи. Той не усещаше, че Вини наистина е мъртъв.

Гласът на Лари беше спокоен в тъмното. Уморен.

— Боже, какъв гаден ден за всички.

— Да — каза Фей Левака. Тонът му беше грубоват по рождение, но сега в него имаше нотка искрена жал. — Тъкмо излизах да пийна нещо. Не можах дори да вечерям.

— Не видя ли, че това е брат ми, преди да го удариш с локомотива?

В думите на Лари нямаше укор, но Фей Левака каза сърдито:

— Боже, Лари, да не мислиш, че аз съм виновен? Беше навътре в депото, до Четирийсет и втора улица. — Понеже Лари не отговори, той продължи по-спокойно: — Виждал съм го само като малък, когато играехме с тебе. Много се е променил оттогава. А и нямаше никакви документи.

— Не казвам, че ти си виновен — рече Лари. Гласът му беше много уморен. — Обаче ченгето каза, че си написал в доклада, че брат ми е скочил пред локомотива. Как така?

В тъмното Джино чакаше Фей да отговори. Настъпи дълго мълчание. После грубият глас, чудновато приглушен, каза:

— Лари, кълна се в Бога, че така ми се стори. Ако знаех, че е брат ти, нямаше да го напиша в доклада, обаче така ми се стори.

Джино усети как Лари си възвръща донякъде силата в гласа.

— Стига, Левак — каза той. — Знаеш, че брат ми Вини никога няма да направи такова нещо. От малък се плашеше от сянката си. Сигурно е бил пиян или се е объркал нещо. Можеш да промениш доклада.

Фей заговори бързо:

— Лари, не мога, знаеш, че не мога. Ченгетата ще ме подгонят. Ще си изгубя работата.

Лари вече с твърд глас каза:

— Ще имаш работа, гарантирам ти. — Отговор не последва. Лари продължи: — Левак, знам, че си се объркал. Обаче, ако не смениш доклада, знаеш ли какво ще стане с майка ми? Ще откачи. Ял си у нас, като бяхме малки. Това ли искаш да ѝ докараш?

Гласът на Фей се поколеба:

— Трябва да мисля за своята жена и децата.

Лари не отговори.

— Ако променя доклада, може да се наложи железницата да плати на майка ти обезщетение. Тогава ще подгонят мен, няма начин. Не мога, Лари, не ме карай.

— Ще вземеш половината от парите — каза Лари. — Да, карам те.

Фей се разсмя нервно.

— Само защото работиш за Ди Лука ли ще ме натягащ, Лари?

Беше почти предизвикателство, спомен от времето, когато бяха деца и Левака беше победил Лари на тротоара.

Изведнъж се чу един глас, който Джино не позна и който накара кръвта му да застине с животински страх. Беше глас, нарочно наситен с цялата отрова, жестокост и омраза, които човек може да призове от дълбините на съзнанието си. Гласът беше на Лари:

— Ще те разчекна — каза той.

Това не беше заплаха. Това беше убийствено обещание и то не бе човешко.

От страха, който изпълни колата, на Джино му призля. Той отвори вратата и излезе на чист въздух. Искаше да избяга, но се боеше, че ако го стори, Лари може да направи нещо на Фей. Тогава видя Фей да излиза от колата и Лари протегна ръка през прозореца да му даде няколко сгънати банкноти. Когато Фей се отдалечи, Джино седна на предната седалка. Не

можеше да погледне брат си. Докато караха към къщи, Лари каза с уморен глас:

— Не му хващай вяра на глупостите, Джино. Стане ли злополука, всички лъжат. Никой не иска да го отнесе. А ченгето ми каза, че Вини бил пиян — познал по миризмата. Той бил виновен, вярно, но не е скачал пред локомотива. — Замълча за малко и после, сякаш искаше да обясни, каза: — Боя се за старата, ей Богу. Боя се за старата. Никой от двамата не можеше да говори за Вини.

Даже смъртта носи работа и грижи: да се вари кафе за близките опечалени, да се поднася вино, да се показват благодарност и съчувствие към съзнателно поднесената скръб на роднини и приятели.

Всички, без изключение, трябваше да бъдат официално уведомени от най-близкия кръвен роднина на покойника. Кръстниците, които живееха в Ню Джърси, надутите братовчеди в къщите им в Лонг Айланд, старите приятели в Тъкахо — те трябваше да получат в този ден почести като херцози, защото множеството погледи са обърнати към опечалените и поведението им трябва да бъде безупречно.

Освен това, тъй като само новодошлите имигранти жалееха по домовете си, бдението трябваше да се направи в погребален дом и член на семейството трябваше винаги да е подръка, за да посреща опечалените. Трупът на бедния Винченцо не биваше да остава сам на земята. В смъртта щеше да има повече спътници, отколкото беше имал някога в живота.

В навечерието на първата нощ от бдението за Винченцо семейство Анджелуци-Корбо се събра в кухнята на Десето авеню. Стаята беше студена. Тъй като никой нямаше да се върне до късно през нощта, газовата печка беше загасена.

Лучия Санта седеше на масата, изправена, тежка, ъгловата фигура в черно, с подути клепачи и присвити очи. Пиеше кафе, не гледаше никого, изпитото ѝ лице беше почти жълто. Октавия седеше до нея полуобърната, готова да я докосне и да изпълни всяко нейно желание. Странната неподвижност на майката плашеше дъщерята.

Лучия Санта огледа стаята, сякаш ги виждаше всичките за пръв път. Накрая каза:

— Дай на Салваторе и Лена нещо за ядене.

— Аз ще им дам — мигновено реагира Джино. Беше в черен костюм, с черна копринена лентичка на лявата ръка. Стоеше зад майка си, скрит от погледа ѝ, подпрян на перваза. Пресече бързо стаята и отиде до хладилника в коридора. Доволен беше, че излезе дори за малко.

Цял ден бе помагал на майка си вкъщи. Сервираще кафе, миеше чинии, посрещаше гости, гледаше децата. Цял ден майка му не промълви дума. Веднъж я попита дали иска нещо да яде. Тя му хвърли дълъг, хладен поглед и се обърна, без да му отвърне. Той не ѝ проговори повече и се мъчеше да стои далеч от очите ѝ.

— Някой друг да иска нещо? — попита нервно Джино. Майка му го погледна право в очите, две петна загадъчно се появиха високо на бузите ѝ.

— Дай на мама още малко кафе — каза Октавия. Говореше тихо, като всички, почти шепнешком.

Джино донесе каната с кафе и наля пълна чаша на майка си. Докато наливаше, я докосна и тя се отдръпна от него, като му хвърли поглед, който го накара да замръзне, глупаво вдигнал голямата кафява кана над масата.

Лари каза:

— Най-добре да се стягаме.

Изглеждаше поразително красив в черния си костюм, с черната вратовръзка и снежнобялата риза. Траурната лентичка на ръката му се беше разхлабила. Лучия Санта се наведе да я оправи.

Октавия попита:

— Ами леля Кокалити?

— После ще се върна за нея — отвърна Лари. — Ще ги взема с пекаря и бащата и майката на Луиза.

Октавия каза нервно:

— Дано не тичат много малки деца в погребалния дом. Дано са имали достатъчно акъл да ги оставят вкъщи.

Никой не отговори. Всички чакаха Лучия Санта да направи първия ход. Джино се подпря на перваза, навел глава, не гледаше към никого, далеч от очите на майка си.

Накрая Октавия не можеше да чака повече. Стана и си облече палтото. После затегна черните копринени лентички на Сал и Лена. Луиза също се надигна и си облече палтото. Лари чакаше нетърпеливо на вратата. Лучия Санта още не ставаше. Всички бяха малко уплашени от спокойствието ѝ. Октавия нареди:

— Джино, дай палтото на мама.

Джино отиде до спалнята, облече своето, върна се и застана до стола на майка си. Разтвори широко палтото ѝ, за да може лесно да го облече, като стане. Майка му не го забелязваше.

— Хайде, мамо — рече той тихо и гласът му за първи път се изпълни с цялото съжаление, което изпитваше към нея.

Едва тогава тя се обърна на стола, вдигна очи към него с толкова безпощаден и студен поглед, че Джино отстъпи назад. Накрая тя каза съвсем спокойно:

— На това погребение ще дойдеш, значи?

За миг всички останаха поразени, невярващи, неразбиращи какво е казала. Не можеха да допуснат такава жестокост, докато не видяха как лицето на Джино побелява и застива. Той държеше палтото между себе си и майка си като щит. Очите му горяха с трескаво любопитство.

Майката продължи да го гледа с ужасен безпощаден поглед. Заговори отново съвсем спокойно:

— И на какво дължим тази чест? Не отиде да видиш баща си в ковчега. А докато брат ти беше жив, веднъж не му помогна, веднъж не намери време да се отделиш от скъпоценните си приятели, да утешиш собствената си плът и кръв. Веднъж не го пожали, веднъж не му подари нещо. — Тя помълча, за да изпълни гласа си с обидно, извинително пренебрежение: — Значи искаш сега да покажеш колко съжالياваш? Сипваш кафе, държиш ми палтото. Може пък да не си животно в края на краищата. Може пък да знаеш колко те обичаше брат ти, колко добър беше. — Пак замълча, сякаш очакваше отговор, после каза съвсем просто: — Махай се. Не искам да те виждам.

Джино знаеше, че тя ще каже всичко това. Той несъзнателно огледа стаята, като че търсеше помощ от някого, но на лицата им беше изписан ужасът на хора, които гледат някаква размазана жертва на злополука. Тогава той сякаш ослепя и не виждаше нищо. Остави палтото да падне на пода и се отдръпна назад, докато се опря в перваза на прозореца.

Не знаеше дали е затворил очи, или просто отказва да гледа лицето на майка си, когато тя започна да му крещи:

— Не искам да идваш. Събличай си палтото. Ще си стоиш вкъщи и ще се криеш като животно, каквото си.

Тогава гласът на Октавия се извиси срещу нейния, сърдит, но и умоляващ:

— Мамо, да не си луда? Млъкни, за Бога.

Джино чу как Лена започна да хленчи от ужас. Накрая чу стъпките на хора, които излизат от стаята и слизат по стълбите. Той позна странния смях на майка си, смесен с шума на колосани нови дрехи. Тогава чу гласа на Октавия да шепне:

— Не обръщай внимание на мама. Изчакай малко, после ела в погребалния дом. Тя иска да дойдеш. — Помълча малко и попита: — Джино, добре ли си?

Той кимна по посока на гласа ѝ.

Беше много тихо. Бавно започна да вижда отново. Електрическата крушка хвърляше мръсен жълт кръг светлина, а в него плуваше голямата кръгла маса, затрупана с чашки за кафе и малки петна от кална течност, утаили се в гънките на издрасканата мушама. Тъй като трябваше да изчака, преди да отиде в погребалния дом, той почисти кухнята и изми чиниите. Тогава облече сакото си с черната лентичка и излезе от къщата. Заклучи вратата с големия пиринчен ключ и го пъкна под хладилника. Когато мина през вратата на сградата, големият траурен венец, закован за нея, го бръсна по бузата. Цветята бяха черни в нощта.

Джино тръгна към центъра по Десето авеню, край някогашния мост, следваше издигнатите релси, докато някаква огромна сграда не ги погълна. Изведнъж видя улична табела, на която пишеше "Парк Сейнт Джон", но нямаше никакви дървета. Спомни си как брат му Лари винаги казваше, че язди фенерджийския кон от "Парк Сейнт Джон", и като малък Джино мислеше, че това е истински парк, горичка с дървета, трева и цветя.

Погребалният дом беше на улица "Мълбери" и той знаеше, че трябва да върви на изток. Когато пресичаше града, се отби до една закусвалня да си купи цигари.

Мъжете, седнали в закусвалнята, бяха работници от нощната смяна, дори чиновниците бяха облечени в груби дрехи. В задимения въздух витаеше ужасна самота, сякаш нищо не можеше да сплоти тези хора. Джино излезе.

Навън улиците бяха тъмни, освен светлите кръгчета, хвърляни от уличните лампи. Далеч в дъното на пресечката видя малък неонов кръст. Изведнъж Джино усети странна, тръпнеща слабост в краката и седна пред един вход да запали цигара. За първи път осъзна, че ще види мъртвото лице на брат си. Спомни си как двамата с Вини късно нощем дремеха на перваза на прозореца и брояха звездите над брега на Джърси.

Докосна лицето си, изненадан от сълзите. Групичка малки деца се вгурна по улицата през кръговете жълта светлина. Спряха и го загледаха, смеейки се. Бяха безстрашни. Накрая той стана и тръгна бързо.

Имаше дълга черна тента от вратата на погребалния дом до бордюра, було за опечалените срещу небето. Джино мина през вратата в малко преддверие, от което арка водеше към огромна, подобна на катедрала зала, пълна с народ.

Дори познатите му изглеждаха като чужди. Там беше пекарят, четвъртит като брикет в стария си черен костюм, синът му Гуидо, със зловещо потъмнели страни. Самият бръснар, онзи самотен безумец, седеше тихо на стол, търсещите му очи бяха смирени от смъртта.

Жените от Десето авеню се бяха наредили до стените в официални редици, а чиновниците от нощната смяна на Вини бяха скупчени на групички. Там бяха Пиеро Сантини от Тъкахо с дъщеря си Катерина, вече омъжена, с подут корем, румено лице, спокойни и уверени очи от познатото и задоволено желание. Луиза, красивото ѝ лице бе причудливо помрачено от скръб, седеше с децата в ъгъла и гледаше съпруга си.

Лари стоеше с група мъже от железницата. Джино беше поразен от съвсем нормалното им поведение, усмивките, клюките за наднормената работа, за покупките на къщи в Лонг Айланд. Лари говореше за работата с хлебарниците, а добродушната му усмивка успокояваше

всички. Все едно седяха на кафе в някоя хлебарница.

Лари видя Джино и му направи знак да се приближи. Той запозна брат си с мъжете, които му стиснаха ръката здраво, тържествено, да изразят почителните си съболезнования. Тогава Лари отведе Джино настрана и прошепна:

— Върви да видиш Вини и поговори с майка.

За миг Джино се стресна от думите "върви да видиш Вини", сякаш брат му беше жив. Лари го поведе далеч в дъното на залата, където имаше друга, по-малка арка, почти скрита от групата мъже, събрани пред нея.

Две малки момчета профучаха край Джино по лъснатия черен под, а след тях се разнесе сърдитият шепот на майка им. Някакво момиче, на не повече от четиринайсет години, се спусна след тях, напляска ги здраво и ги помъкна към столовете им до стената. Накрая Джино успя да мине през втората арка в друга, по-малка стая. До далечната стена беше ковчегът.

Вини лежеше на бял сатен. Косите, веждите, високият му тънък нос се издигаха като хълмове над затворените хлътнали очи. Лицето му беше познато, но това не бе брат му. Вини изобщо не бе там. Всичко беше заминало — неловката стойка на тялото му, закритите, болезнени очи, съзнанието за поражение и кротката, уязвима доброта. Джино гледаше една бездушна, непобедима статуя без никакъв интерес.

И все пак беше обиден от жените в тази малка стая. Те седяха до стената под прав ъгъл спрямо ковчег и макар и тихо, говореха общи приказки. Майка му се обаждаше рядко, но със съвсем естествен глас. За да ѝ направи удоволствие, Джино отиде до ковчег и застана точно над брат си, като гледаше повече сатенената покривка и не чувстваше нищо, защото това не беше самият Вини, а само някакво общо доказателство за смъртта му.

Той се обърна да излезе през арката, но Октавия стана, хвана го за ръка и го заведе при майка им. Лучия Санта каза на жените, седнали до нея:

— Този е синът ми Джино, следващият подир Винченцо.

Това беше нейният начин да им каже, че е син от втория ѝ съпруг.

Една от жените, с набръчкано като орех лице, рече почти сърдито:

— *Eh, giovanetto*, виждаш ли как страдат майките за синовете си. Гледай да не ѝ докараш мъка.

Тя беше кръвна роднина и можеше да говори безнаказано, макар че Октавия прехапа гневно устни. Джино сведе глава и Лучия Санта попита:

— Яде ли нещо?

Джино кимна. Не можеше да говори, не можеше да я гледа. Изпитваше органичен страх, че тя ще го удари пред всички. Но гласът ѝ беше съвсем нормален. Майка му го освободи.

— Върви да помогнеш на Лоренцо да говори с хората. Прави каквото ти каже.

Джино остана като гръмнат, когато я чу да казва на жените около нея с набъбнал от удоволствие глас:

— Претърпано е с народ. Винченцо имаше толкова приятели.

Догади му се. Никой от тези хора не познаваше Вини и не даваше пет пари за него.

Майка му видя погледа му и го разбра. Незрялото, дръзко презрение на младите към фалша, защото не познават ужасната нужда от щитове срещу ударите на съдбата. Тя го пусна. Ще се научи.

Времето стана сянка в онази тъмна зала. Джино посрещаше новодошлите и ги превеждаше през огледалночерния под дотам, където седеше майка му и Вини чакаше в своя

ковчег. Видя как Лучия Санта събира утеха от тези хора, които не означаваха нищо нито за нея, нито за мъртвия му брат. Леля Луче истински щеше да скърби за своя кръщелник, но старицата беше умряла. Дори Октавия не изглеждаше толкова тъжна, колкото той си мислеше, че ще бъде.

Като насън, Джино показваше на всички тези непознати хора къде да се разпишат в регистъра, къде да оставят даренията в кутията на стената. После ги пускаше като гълъби да намерят пътя през черния лъснат под до роднините, които не бяха виждали от последното погребение.

За първи път в живота си той играеше ролята на член от семейството. Приемаше хора и ги изпращаше. Приказваше, разпитваше за семействата, вежливо кимаше с глава, когато те изразяваха своя ужас от злополуката, причинила тази трагедия, представяше се, да, той беше най-големият син от втория съпруг, гледаше ги как го класифицират като *disgrazia*. Сантини не криеха облекчението си, че не са се свързали с това семейство и тази трагедия. Доктор Барбато дойде само за няколко минути, потупа Джино по рамото с неочаквана доброта и за първи път не изглеждаше гузен или дръпнат. Пекарят, по-близък от другите, почти член на семейството (все пак едно време беше работодател на покойника), запита Джино:

— Та злополука ли е било, значи? Горкото момче, вечно беше толкова тъжно.

Джино не отговори.

Леля Терезина Кокалити, тази акула в човешки образ, не каза дума никому. Седеше до Лучия Санта вцепенена от страх — сякаш смъртта, толкова близка, можеше ревниво да разкрие нейното съществуване и това на четиримата ѝ синове, които мамеха социалната служба, претъпканата къща със захар, брашно и мас, от които един ден беше сигурна, че ще натрупа състояние.

Гуидо, синът на пекаря, беше там с военната си униформа. Беше един от първите войници от мирновременния набор, в първата си домашна отпускат. Изглеждаше истински опечален. В очите му имаше сълзи, когато наведе глава да целуне Лучия Санта по бузата. Дон Паскуале ди Лука дойде, от уважение към Лари, да поднесе почитанията си и без съмнение стодоларовата банкнота в дарителницата беше от него, макар като истински джентълмен да я беше сложил в плик без бележка. Огромната зала вече беше пълна с хора, малките деца бяха заспали на столовете си край стената.

Около единайсет часа, когато хората престанаха да прииждат, Лари хвана Джино за ръката и рече:

— Да идем да изпием по едно кафе. Казах на Гуидо да поеме нататък.

Излязоха само по сака надолу по улицата до малка закусвалня. Докато пиеха кафе, Лари се обърна ласкаво към Джино:

— Не гледай, че старата вика. Утре ще забрави. И слушай, малкият, двамата с Октавия ще ти помагаме да носиш товара. Аз ще давам по петдесет на месец и тя ще дава петдесет.

За миг Джино не разбра какво, по дяволите, говори Лари. После осъзна, че светът му се е преобърнал. Майка му, сестра му и брат му вече зависеха от него. Всички години бяха изтекли, за да го докарат до онова, което неминуемо го очакваше. Ще ходи на работа, ще спи, няма да има щит между него и майка му. Ще бъде въввлечен в семейството и неговата съдба. Никога вече няма да може да бяга. И се учуди на начина, по който го прие, почти с облекчение, когато му стана най-последно ясно. Беше почти добра новина.

— Трябва да си намеря работа — каза на Лари.

Лари кимна.

— Уредих я. Ще заемеш мястото на Вини в железницата. Ще ходиш ли още на училище? Джино се ухили.

— Разбира се.

Лари посегна и го докосна по ръката.

— Ти винаги си бил добро дете, Джино. Но сега трябва да се пооправиш малко, нали разбираш?

Джино разбираше. Че трябва да мисли за семейството. Че трябва да престане да прави каквото му хрумне. Че трябва повече да радва майка си. Че трябва да престане да бъде хлапе. Кимна. С тих глас попита:

— Ти мислиш ли, че Вини наистина се е хвърлил пред оня локомотив?

Промяната в лицето на Лари беше страховита. Запазило красотата си, лицето му придоби бронзов цвят и тежест, а сега бронзът изглеждаше димящ от някакъв отровен разяждащ гняв.

— Това са пълни глупости. Аз се оправих с машиниста и пожарникаря. Ако чуеш, че някой много плещи, само ми кажи и ще го оправя. — Изчака малко. — И не разправяй на никого какво стана, когато говорих с Фей Левака.

Гневът се разсея от лицето му, кожата му стана по-светла.

— Ако старата пита нещо, ще се кълнеш, че е било злополука.

Джино кимна.

Тръгнаха да се връщат към погребалния дом. Лари хвана брат си за ръка и каза:

— Не се притеснявай толкова, малкият. След една-две години аз ще ида при големите пари, с тая война и изобщо, тогава ще измъкна семейството и ти ще можеш да правиш каквото си искаш. — Усмихна се. — И аз бях като теб едно време.

Под черната тента намериха Октавия, която ги чакаше и трепереше от студ. Тя попита троснато:

— Къде се изгубихте вие двамата? Мама ужасно се притесни — мисли, че Джино се е махнал.

— Боже мой — каза Лари. — Аз ще говоря с мама. Ти стой у дома, Джино.

Джино изпита познатия органичен страх и осъзна, че сигурно е изглеждал уплашен. Лари го защитаваше. Учуди се от ужаса, който го беше обзел.

След няколко минути Лари се върна усмихнат и каза:

— Октавия пак прави от мухата слон, както винаги. Старата гледа да сме тук, когато затворят.

Хората се разотиваха. Погребалният агент се появи и като кръвен роднина на смъртта помогна на Лари и Джино да изпратят опечалените, докато останаха само най-близките на семейството. Огромният погребален дом се изпразни и Джино чу как тътрят столовете зад малката арка, като че ли майка му и приятелките ѝ се готвеха да напуснат ковчега. Дългата нощ беше свършила. В другата стая цареше странна тишина и Джино си помисли да тръгне към къщи преди другите, за да избегне срещата с майка си. Точно в този ден се боеше от нея така, както не се беше страхувал дотогава от нищо в живота си.

Страховитият писък завари Джино напълно неподготвен и го смрази от ужас. Той беше последван от друг вик, който преля в измъчен вой и гласът на майка му се изви: "Винченцо, Винченцо", с такава жална мъка, че Джино искаше да изхвърчи от вратата далеч, където няма да може да я чува. Погребалният агент, съвсем спокоен, сякаш беше очаквал точно това,

сякаш разбираше мислите на Джино, сложи възпираща ръка на рамото му.

Изведнъж арката се изпълни с черно — четири жени се гърчеха и извиваха една около друга като змии. Октавия, Луиза и леля Терезина се мъчеха да измъкнат Лучия Санта през арката, битката беше ужасяващо правдива.

Опитваха с думи и ласки до ковчегата, но напразно. Опитваха се да припомнят на Лучия Санта задълженията ѝ като майка на още пет деца, но тя беше впила нокти в ковчегата на мъртвия си син. Трите жени бяха безмилостни. Нямаше да ѝ позволят да остане. Нямаше да ѝ позволят да полудее от мъка. Нямаше да ѝ позволят да загърби живота и дългата си. Бяха безпощадни. Октавия хвана едната ръка и рамото. Луиза дърпаше другата ръка, но по-слабо, така че тежкото тяло на Лучия Санта се завъртя на една страна. Леля Терезина жестоко стискаше Лучия Санта за врата и гърдите и я дърпаше напред към огледалночерния под.

Но майката като някакво упорито животно сви тежкото си тяло в една съпротивляваща се купчина и не помръдваше. Тя не се дърпаше. Не викаше вече. Черната ѝ шапка и воал бяха паднали настрани, изкривени, върху главата ѝ. Лицето ѝ беше подпухнало, опърничаво, нечовешко от почти животинска мъка. И въпреки това тя за първи път беше толкова страховита, непобедима, сякаш този свят на смъртта трябваше да се разбие на парчета и да изчезне пред царствената ѝ скръб.

Трите жени се дръпнаха от нея. Луиза избухна в сълзи. Октавия покри лицето си с ръце, после извика приглушено:

— Лари, Джино, помогнете ни.

Те прекосиха пода и застанаха с трите жени около майката. Джино не смееше да я докосне. Лучия Санта вдигна глава. Обърна се към Джино.

— Не оставяй брат си — каза тя. — Не го оставяй сам тази нощ. Той никога не е бил смел. Беше много добър, за да бъде смел.

Джино кимна утвърдително.

— Ти никога не си ме слушал — продължи. Джино каза много тихо:

— Ще остана цяла нощ. Обещавам.

Насили се да хване шапката ѝ и да я оправи, много бързо, за първи път в живота си правеше нещо такова за нея. Майка му бавно посегна нагоре към забулената шапка и я свали. Носеше я в ръка, докато излизаше от вратата, сякаш не можеше да понесе да защити лицето си, сякаш с открита глава ще може отново да се изправи срещу живота, срещу неотменимата му несправедливост, неминуемото поражение.

Погребалният агент предложи на Джино да му донесе кушетка и се извини, че трябва да затвори вратата към улицата. Показа му звънеца, с който може да позвъни на рецепцията, ако поиска да излезе. Той самият спеше в стаята на горния етаж. Джино продължаваше да кима, сякаш разбираше, докато мъжът изчезна през вътрешното преддверие.

Сам в тъмния погребален дом, като знаеше, че трупът на мъртвия му брат в ковчегата е току зад малката арка, Джино за първи път се почувства спокоен, откакто брат му беше умрял. Подреди дървените съгъваеми столове в редица, да му служат за кушетка, и нави палтото си за възглавница. Легнал така, пушеше, с една ръка до студената стена, и се опитваше да премисли как се беше променил светът.

Мислеше за нещата, които беше научил. Лари наистина бе гангстер и хората се плашеха, че може да ги убие. Ама че дивотия! Лари не можеше да удари дори малките си братчета. А Фей Левака беше пълен простак, дето казваше, че Вини се е хвърлил пред локомотива. Вини беше толкова кротък, че дори престана да седи на перваза. А и майка му, дето ревеше,

крещеше и вдигаше толкова шум. Сънливо остави ума си да каже онова, което наистина мислеше — че мъката ѝ беше преувеличена, че правеше една церемония от смъртта. После си спомни за собствените си сълзи на входа. Но той плачеше за Вини като малък, когато играеха заедно и седяха на озарения от звездите перваз нощем. Постепенно осъзна, че в скръбта има малко жал за мъртвите. Че тя е ридание на малцина по нещо изгубено и затова от смъртта трябва да се направи церемония, да се прикрие онова, което всички знаят, че е така: че смъртта на човека означава толкова малко.

Горкият Вини. Кой скърбеше за него? Той беше станал хленчещ, нещастен младеж, с когото никой не искаше да общува. Дори майка му от време на време се дразнеше от него. Тя плачеше за многото други малки Винченцовци преди него. "Като мен — помисли си Джино. — След това изобщо не ме беше грижа за него. И Лари. Дори Октавия не го обичаше истински. Но жената на Лари го обичаше, незнайно защо, Луиза го обичаше. А старата леля Луче щеше да плаче." Точно преди да заспи, Джино искаше да мине през арката и да погледне мъртвото лице на брат си, да се насили да изпита още малко болка, но беше твърде уморен. Цигарата му падна на блестящия черен под, червеното ѝ огънче гореше като въглен в ада. Заспал, той се сви на редицата столове, мръзнец до плочите на стената. Помъчи се да се пребори със съня, без да усети, че е издал вик, който е събудил погребалния агент в горната стая.

Не беше вярно. Изобщо не беше убил брат си. Държеше палтото на майка си пред лицето ѝ, но ръцете му бяха така ужасно уморени. Обвиняващите ѝ очи го пронизваха и като търсеше някаква милост, той пошепна: "Плаках на входа долу на улицата, виж, лицето ми е още мокро." Но майка му само се изкиска и каза: "Това е поредният ти номер. *Animale... animale... animale... animale...* "

Тя му се усмихваше. Замайващата усмивка на млада жена. Джино едва не попадна в капана, който щеше да погуби и двамата. Едва не заговори за деня, когато стоеше пред входа на сградата и я чакаше да доведе баща му у дома. Но лукаво, хитро кимна с глава. Както тя не го обвиняваше наяве, той нямаше да я обвини насън. Тръпнещ, си обеща да стане втори Вини, да работи в железницата, да се ожени, да живее в квартирите по авенюто, да чака по трамвайните спирки с дете на ръце, да се окове в познатия, непрогледен свят, в който беше роден.

Бабите на Десето авеню се събраха в лятната нощ и оплакаха премеждията на семейство Анджелуци-Корбо.

Първо всички викаха прочувствено: "Ах, какъв ужасен живот! Горката Лучия Санта — първият ѝ съпруг умря, вторият си съсипа живота, а сега голям син, вече им вадеше хляба, прегазен. Какви нещастия, какви несгоди. Поврага и Господ, и Неговия свят и всичките му неведоми светци и съдби!"

Главите им кимаха в съгласие. Но друга жена — също познала несгодите, уважавана за тежкия си живот — поклати посивяла глава и каза: "Вярно, вярно, но поне има голяма дъщеря, отговорничка — умна, женена за трезв мъж. Има мъжки рожби, гордост за всяка майка. Лоренцо, женен, даде ѝ внуци, вади куп пари в Съюза на пекарите. Джино вече е добро, съзнателно момче, глава на семейството, напомня ти за Италия с тежката си работа на железницата и никакви разпавии с полицията. Салваторе печели медали в училище и сигурно ще стане професор. Лена е италианска дъщеря от старата школа, върши къщната работа, винаги послушна, съзнателна. Виж ги колко уважават Лучия Санта. Двамата женени още носят пари. Джино ѝ дава плика със заплатата, без да го отвори.

Пет добри деца. Вярно, няма съпруг, но като гледаш какви съпрузи има по Десето авеню, може пък да не е за беда.

Поне Лучия Санта има вече малко семейство. Даже горкият Винченцо, умрял, не донесе *disgraziana* семейството си. Прилошало му и паднал под локомотива. Злополука. И беше погребан на осветена земя. Горкият Винченцо, роден под нещастна звезда, беше срещнал съдбата, която му бе предопределена поначало."

Такава беше равносметката. Много жени бяха страдали повече или по-малко. Съпрузи загиваха на работа. Бебета се раждаха уродливи, деца умираха от безобидни настинки и малки ранички. Нямаше жена в кръга, която да не е погребала поне едно дете.

А и колко несгоди беше избегнала Лучия Санта. Дъщери забременяваха, а съпруг не се мяркаше на километри наоколо. Синове ставаха затворници от сой или намираха начин да отпуснат немирни крака на електрическия стол. Пияници, комарджии, курвари съпрузи.

Не, не. Лучия Санта имаше късмета да се спасява твърде дълго и малко мъка в живота ѝ се полагаше по право. Всичките ѝ деца бяха силни, здрави, хубави, светът беше пред тях. Скоро щеше да бере плодовете от всичките си усилия. Така че кураж. Америка не е Италия. В Америка можеш да избягаш от съдбата си. Синовете растяха високи и работеха в канцеларии с яки и вратовръзки, далеч от вятъра и земята. Дъщерите се учеха да четат и пишат, носеха обувки и копринени чорапи, вместо да колят мръсните прасета и да мъкнат дърва на гръб, за да пестят силите на скъпите магарета.

Че нали и в рая веднъж е влязло нещастieto? Кой може да избегне мъката? Кой може да мине в живота без плач? Само мъртвите не страдат. Ах, честити, честити мъртвите. Бабите ключваха ръце да благодарят за деня, в който ще напуснат тази земя, тази нещастна долина на сълзите. Да, да, честити са мъртвите, които не страдат повече.

Очите им мяхаха пламъци, сила и енергия излъчваха обвитите в черно, безформени тела. Жените поглъщаха всичко, което ставаше на авенюто, докато говореха. Мяхаха проклетия като мънии към децата, които си търсеха белята. Лакомо сърбаха от островърхите картонени чашки със замразена лимонада и отхапваха големи парчета димяща

пица, забиваха кафяви непоклатими зъби в лавата от врял доматиен сос и реките от сирене в скритото бухнало тесто. Готови да убият всеки, изправил се на пътя към голото парче хляб за тях и децата им, непримирими врагове на смъртта. Те бяха живи. Камъните на града, стоманата и стъклото, сините плочници, павираните улици — всичко ще се превърне на прах, но те ще бъдат живи.

Може ли дявол да се обърне на ангел? Пекарят, лудият бръснар, доктор Барбато и дори хитрата леля Терезина Кокалити се чудеха на промяната у Джино Корбо. Вярно беше: бедата правеше от момчето мъж, защото сега Джино работеше като роб на железницата, трупаше извънредни часове и носеше плика със заплатата непокътнат на майка си.

Лучия Санта беше толкова доволна, че даваше на Джино два пъти повече джобни пари, отколкото беше давала на Вини, кълнеше се пред Октавия, че го правела само защото Вини вечно си прибирал извънредните.

— Виждаш ли — казваше майката на Октавия при петъчните ѝ вечерни посещения, — Джино винаги си е бил добро момче.

Октавия трябваше да се съгласи, защото въпреки работата нощем и извънредните неделни дежурства Джино завършваше последния срок в гимназията и щеше да се дипломира през януари. Даже за първи път влизаше в почетния списък. Това особено радваше Лучия Санта.

— Не бях ли права? — питаше тя Октавия. — Играта на улицата уморява ума на детето, не честната работа.

Октавия, все още покъртена от смъртта на Вини, беше учудена и озадачена от бързината, с която майка ѝ се възстанови. Бе станала по-кротка, разрешаваше повече на Сал и Лена, но иначе си беше същата. Само веднъж издаде чувствата си. Една вечер, когато говореха за Вини като малък, Лучия Санта каза с горчиво самопорицание:

— Ако го бях оставила при Филомена в Джърси, сега щеше да е жив.

Отхвърляше един от най-гордите си спомени и все пак продължаваше да живее ден след ден с пламенна вяра в щастието.

И защо не? Никога светът не се беше отнасял така добре със семейство Анджелуци-Корбо. Джино изкарваше куп пари на железницата. Сал беше блестящ в гимназията и със сигурност щеше да иде в колеж. Лена беше също така блестяща и щеше да стане учителка. И двамата сега работеха във фурната, продаваха хляб след училище, изкарваха добри надници, което караше Лучия Санта да тържествува заедно с Октавия над спестовните книжки в петък вечер. Лучия Санта сдържаше опасния си оптимизъм единствено с мисълта, че само след няколко месеца, точно преди Коледа, синът на пекаря Гуидо ще се уволни от казармата и ще заеме мястото на Сал и Лена във фурната. Не можеше вечно да разчита на този поток.

Даже мъжът на Октавия работеше. Горкият Норман Бърджерон беше нещастен, защото пишеше листовки за някакво учреждение — държавна служба, осигуровки и добри пари. Октавия знаеше, че е недоволен, но мислеше, че сам си е виновен. Пак можеше да си пише стиховете, когато хората в Европа престанеха да се избиват и настъпи нова Депресия.

Но най-хубавото за Лучия Санта беше, че Джино ставаше мъж, част от истинския свят. Вече нямаше нужда да се кара с него, почти му беше простила всичко, което я бе накарал да изстрада. Даже бе станал по-сериозен. Възможно ли беше битките ѝ да са към своя край? Лучия Санта не го вярваше и за миг, но не позволяваше да се каже, че тя е една от онези жалки отрепки, които отказват да се радват на щастието, когато ги сполети.

Всяка вечер Джино тръгваше на работа с едно и също недоверчиво чувство. Изкачваше се с асансьора в товарното отделение, влизаше в кръга светлина с тракащите сметачни машини, като че ли сънуваше. Но постепенно започна да вярва.

От железницата му дадоха смяна от полунощ до осем сутринта и през тези часове прашната канцелария беше призрачно пълна с кантонерки, мъртви черни пишещи машини и почти невидимата телена мрежа на кабината на касиера. Обкръжен от тях, Джино тракаше цяла нощ. Беше много добър в работата си — атлетичното му телосложение и острото зрение му помагаша. Нормата беше 350 квитанции на нощ и той с лекота я изпълняваше. Понякога му оставаше свободен час да почете, докато чака новите квитанции да дойдат от товарната рампа.

Никога не заговаряше хората, с които работеше, нито се включваше в общите им приказки. Нощният началник му даваше най-трудните квитанции, но той изобщо не възразяваше. За него нямаше значение. Дотам ненавиждаше всичко, че нямаше значение. Мразеше и сградата, и вмирисаната на плъхове канцелария. Мразеше мръсния метален допир до клавишите на пишещата машина. Мразеше да влиза в този жълт кръг светлина, който обхващаше шестимата калкуланти и началника на смяната.

Това беше чиста омраза, органична. Понякога тялото му наистина се смразяваше, косата му настръхваше, а слюнката му така горчеше в устата, че не можеше да се съдържи да не излезе от светлината до тъмните прозорци, за да гледа надолу към пленените улици, охранявани от жълтите улични лампи. Когато началникът на смяната, млад мъж на име Чарли Ламбърт, се провикваше: "Да смятаме товара, Джино", с глас, с който мъжете унижават други мъже, той никога не отговаряше, никога не се връщаше веднага към машината си. Макар да знаеше, че е нарочен от Чарли Ламбърт, не го мразеше. Изпитваше такова хладно пренебрежение, че не можеше да мисли за него като за човек и да му отвърща емоционално.

Да се трудиш само за да съществуваш, да зарежеш живота само за да живееш, беше непознато дотогава за него чувство. Но майка му го познаваше, Октавия го познаваше, баща му със сигурност го познаваше. Може би Вини е стоял до този тъмен прозорец хиляди нощи, докато самият Джино е скитал по градските улици с приятелите си или е спял безгрижно в леглото си.

Но месеците отминаваха и той все по-лесно понасяше. Не можеше да мисли само че това никога няма да свърши. Разбираше, че може да няма край.

Както подобава на майката на семейство в такива щастливи дни, Лучия Санта въртеше домакинството си като истинска господарка. Жилището беше винаги топло, независимо колко струваха въглищата и газта. Винаги имаше достатъчно спагети в тенджерата за приятели и съседи, които се отбиваха след ядене. Децата трудно си спомняха кога са ставали от масата, без да има още достатъчно кюфтета и наденица, потънали в соса, за една последна хапка. Имаше нови вилици и лъжици за неделното угощение, на което всички от семейството, женени или не, бяха длъжни да присъстват — макар че нито една друга заповед не беше изпълнявана с такава готовност.

В тази първа неделя от декември имаше специална *peranze*. Най-голямото дете на Лари приемаше първо причастие и Лучия Санта правеше равиоли. Беше започнала тестото отрано и сега двете с Октавия строяха крепост от брашно на голямата квадратна дъска за точене. Счупиха дузина яйца в него и още дузина, и още, докато белите сипкави стени се сринаха в бялото море с плуващи жълтъци. Объркаха всичко на огромни ронливи топки тесто, лъскави като злато. Октавия и Лучия Санта пъскаха от усилие, докато разточваха топките на тънки листа. Сал и Лена бъркаха в дълбока купа, пълна със сирене "Рикота", и разбиваха в бялата

маслена смес пипер, сол и яйца, докато се получи божествена плънка.

Докато равиолите вряха и гъстият доматиен сос къкреше, Лучия Санта слагаше табли с шунка и сирене на масата. После идваха таблите с навито говеждо, пълнено с варени яйца и лук, огромен къс свинско — тъмнокафяво, така крехко от къкренето в соса, че месото се отделяше от кокала с едно докосване на вилицата.

На вечеря Октавия бърбеше с Лари, което се случваше рядко, смееше се на неговите шеги и истории. Норман тихо сърбаше от чашата вино и приказваше с Джино за книги. Когато свършиха, Сал и Лена вдигнаха масата и започнаха да мият планината чинии.

Беше чудесна декемврийска неделя, дойдоха и гости — пекарят и Гуидо, най-сетне уволнен от армията след година служба. Ревнивият бърснар гледаше през стъклената пелена на червеното вино, инспектираше всички присъстващи глави за следи от чужди ножици. Пекарят бързо си сипа чиния топли равиоли, умираше за тях — блюдо, което онзи дракон, жена му, нямаше време да приготви, твърде заета с броенето на пари.

Дори леля Терезина Кокалити, която беше превърнала целия си живот в една тайна за своя изгода и толкова години трупаше пари от социални помощи, с четирима здравиправи работещи синове — никой не знаеше как, — дори тя си позволи да изпие повече от една чаша вино, дъвчеше хляб и наденица с пълна уста и бърбеше с Лучия Санта за хубавите дни, когато били млади в Италия и ринели тор в задния двор. Макар обикновено леля Кокалити да заключваше уста с мазолести пръсти, ако някой ѝ зададеше личен въпрос, днес тя се усмихна, когато пекарят я укори, че мами социалната служба. Станала безразсъдна и великодушна от двете чаши вино, тя разказа на присъстващите безплатно как да взимат всичко, което държавата дава, защото накрая пак ще си дължник на проклетата държава десетократно повече, независимо дали си взимал, или не си.

Джино, отегчен от приказките, отиде да седне на пода До радиото с форма на катедрала и го включи. Искаше да чуе мача на "Джайънтс". Лучия Санта се намръщи от тази неучтивост, макар радиото да беше пуснато толкова тихо, че никой не го чуваше. Но скоро престана да му обръща внимание.

Норман Бърджерон първи забеляза нещо странно у Джино. Главата му беше наклонена близо до радиото, но той гледаше към хората в стаята. Тогава Норман видя, че Джино се взира в майка си много напрегнато. На лицето му се изписа усмивка. Усмивка, донякъде жестока. Октавия забеляза, че мъжът ѝ наблюдава Джино, и се обърна към радиото.

Тя не чуваше, но в очите на Джино имаше нещо така бляскаво живо, че се провикна:

— Джино, какво има?

Джино се извърна, за да скрие лицето си.

— Японците току-що са нападнали Съединените щати — каза той. Усили радиото и заглуши всички гласове в стаята.

Джино изчака да мине Коледа. После направо от работа един ден се записа в армията. Същия ден се обади на мъжа на Октавия в службата му и го помоли да каже на Лучия Санта къде е. Изпратиха го в учебен лагер в Калифорния, пишеше редовно и пращаше пари вкъщи. В първото си писмо обясни, че се е записал доброволец, за да отърве Сал от мобилизация по-късно, но никога повече не спомена за това.

Aiuta mi! Aiuta mi! С вик за помощ срещу духовете на тримата ѝ мъртви синове, Терезина Кокалити тичаше по ръба на тротоара, тялото ѝ бе странно приведено, черните ѝ дрехи се развяваха на утринния ветрец. Когато стигна до ъгъла, се обърна и се затича обратно, като продължаваше да вика: *Aiuto! Aiuto!* Но при този познат вик за помощ прозорците се тръшваха над Десето авеню.

Сега жената стоеше в канавката с разтворени крака. Вдигна глава към небето и започна да обвинява всички. Говореше с вулгарния италиански на родното си село, а на слабото ѝ ястребово лице цялата вродена хитрост, лакомия и злобно лукавство бяха погълнати от скръбта.

— О, знам ви аз вас — викаше тя към затворените прозорци. — Искяхте да ме шибате, курви и курвенски щерки. Искяхте да ми го турите в гъза, всички до един, обаче аз бях много умна.

Тя дереше лицето с животинските си нокти, докато то стана на кървава маса от резки. После вдигна ръце към небето и закрепця:

— Само Господ! Само Господ!

Затича се по бордюра, черната ѝ шапка подскачаше нагоре-надолу, докато единственият ѝ останал жив син дойде откъм ъгъла на 31-ва улица да я хване и да я помъкне към къщи.

Беше ставало много пъти преди това. В началото Лучия Санта изтичваше на улицата да помогне на старата си приятелка, но и тя вече гледаше от прозореца като всички останали. Кой можеше да предположи, че съдбата ще посмее да нанесе такъв удар на Терезина Кокалити? Да убие трима от синовете ѝ за една година война, да се случи на нея — толкова хитра, лукава жена, вечно потайна и способна на всяка измама за собствена изгода. Нищо ли не помагаше тогава? Нямах ли спасение за никого? Щом злите не можеха да надделеят над съдбата, каква надежда имаше за добрите?

Докато войната бушуваше по света, италианците, които живееха край западния вал на града, най-сетне докопаха американската мечта със загрубелите си ръце. Парите се стичаха в квартирите като порой. Мъжете работеха извънредно и на двойни смени на железницата, а онези, чиито синове бяха убити или ранени, работеха повече от останалите, защото знаеха, че скръбта не трае по-дълго от бедността.

За рода Анджелуци-Корбо беше ударил вълшебният час. Къщата на Лонг Айланд беше купена в брой от хора, загадъчно разорени от войната. Двухамилна къща, за да могат Лари с Луиза и децата им да живеят в единия апартамент под зоркия поглед на Лучия Санта. За всеки имаше отделна спалня с врата, дори за Джино, като се върне от армията.

В последния ден Лучия Санта не можеше да се удържи да не помогне на децата си да опразнят жилището, да напълнят огромните бъчви и дървените сандъци. Тази нощ, докато лежеше сама в леглото си, тя не можа да заспи. Вятърът свиреше тихо през пролуките в прозорците, които дотогава бяха закрити от завесите. Светлите петна, оставени от картините по стените, блестяха в тъмното. В апартамента, в празните долапи и чекмеджета се носеха странни звуци, сякаш всички духове от четирийсетте години бяха пуснати на свобода.

Загледана в тавана, Лучия Санта накрая се унесе. Протегна ръка да докосне дете до стената. Като заспиваше, чуваше как Джино и Винченцо си лягат и Франк Корбо влиза през входната врата. Но къде се губеше пак Лоренцо? Не бой се, казваше тя на малката Октавия, нищо лошо не може да сполети децата ми, докато съм жива, а после стоеше разтреперана пред собствения си баща и просеше чеиза за брачното си ложе. После пък плачеше, а баща ѝ не я утешаваше и тя остана самотна завинаги.

Никога не беше искала да странства. Да преплава страховития океан.

В жилището стана студено и Лучия Санта се събуди. Надигна се и се облече в тъмното, после сложи възглавница на перваза на прозореца. Надвеси се над Десето авеню и зачака зората. За първи път от години наистина чу как локомотивите и товарните вагони скърцат едни срещу други в работилниците отсреща. Искри летяха през мрака, чуваше се ясният звън на стомана, удряща стомана. Далеч на брега на Джърси нямаше светлини заради войната, само звезди, пленени в сянката на нощта.

На сутринта дълго чакаха товарните коли. Лучия Санта посрещаше съседите, които идваха да пожелаят сполука на семейството. Но никой от старите приятели не дойде, никой не беше останал на Десето авеню. Пекарят беше продал фурната си, когато синът му Гуидо се върна твърде тежко ранен, за да работи. Премести се далеч на Лонг Айланд, чак в Бабилен или Уест Айслип. Лудият бръснар с пълната си къща дъщери се беше пенсионира при толкова малко мъжки глави за стригане заради войната; той също се беше преместил на Лонг Айланд, в градче на име Масапика, достатъчно близо до пекаря за игра на карти в неделя. И други също бяха заминали за тези странни градчета, мечтани от толкова години.

Доктор Барбато, за всеобща изненада, се беше записал доброволец и бе станал някакъв герой в Африка, поместваха негови снимки в списанията и разказваха такива ужасяващи неща за подвизите му, че баща му получи удар, вбесен от безразсъдството на сина си. Горката Терезина Кокалити не излезе повече от жилището си, свирепо вардеше безбройните тенекии зехтин и мас, които един ден трябваше да откупят синовете ѝ от смъртта. Приятелят на Джино от детинство Джоуи Бианко по някакъв хитър начин се беше измъкнал от армията,

никой не знаеше как, забогатя и купи палат на майка си и баща си в Ню Джърси. Така че вече настъпи часът и за семейство Анджелуци-Корбо да се премести.

Най-накрая Пиеро Сантини пристигна със своите камиони от Тъкахо. Поради войната превозът се уреждаше извънредно трудно, но Сантини дойде да послужи на земляците си от родното му село в Италия. А и вече омекнал, сърцето му се радваше да помогне за щастливия край на тази история.

Лучия Санта пъргаво извади тенджерата и някакви очукани чашки. Сипа на Сантини кафе и двамата пиха, загледани надолу към Десето авеню, като придържаха чашите на перваза. Октавия, Сал и Лена носеха леките пакети до чакащите камионетки, докато двама възрастни мускулести италианци, които пръхтяха като магарета, подлагаха гърбове да ги натоварят с огромните бюра и легла.

След време единственото нещо, което остана в жилището, беше кухненската табуретка, обявена за напълно непотребна в хубавата къща на Лонг Айланд. Луиза и трите ѝ малки деца се качиха по стълбите да чакат заедно с тях, малките злосторници се шураха из океана изхвърлени дрехи и боклуците от изпразнените шкафчета и старите вестници.

Накрая настъпи последният миг. Лимузината на господин Ди Лука, вече притежание на Лари, чакаше пред входа на сградата. Октавия и Луиза насметоха малките Деца от редицата мръсни, опустели спални през вратата. После Октавия каза на Лучия Санта:

— Хайде, мамо, давай да се омитаме от тая кочина.

За всеобщо учудване по лицето на Лучия Санта се изписа изненада, сякаш до края не вярваше, че трябва завинаги да напусне тази къща. После, вместо да тръгне към вратата, тя седна на кухненската табуретка и заплака.

Октавия избута Луиза и децата надолу по стълбите, преди да се обърне към майка си. Гласът ѝ беше остър, нетърпелив:

— Мамо, какво има сега, по дяволите? Хайде, ще плачеш в колата. Всички чакат.

Но Лучия Санта зарови лице в шепите си. Не можеше да спре сълзите.

Тогава майката чу сърдития глас на Лена да казва:

— Остави я!

А Сал, който никога не говореше, се обади:

— Ние ще я свалим, вие вървете.

Октавия слезе по стълбите и майката вдигна глава. Двете ѝ най-малки деца я пазеха от двете страни. Тя не беше разбрала, че са пораснали толкова. Лена бе много красива, много мургава, със сините очи на баща си, но лицето ѝ беше като на Джино. Тогава усети ръката на Салваторе на рамото си. Той имаше очите на човек, който никога не може да се ядоса. В този миг майката си спомни как Сал и Лена, притихнали в своето ъгълче, бяха гледали и сигурно съдили всички тях. Тя не можеше да знае, че за тях майка им беше героиня в някаква страшна пиеса. Те я бяха гледали как понася ударите на съдбата, яростта на баща им, безнадеждните ѝ битки с Лари и Джино и ужасната мъка от смъртта на Вино. Но когато тя посегна да докосне телата им, разбра, че я бяха съдили и я бяха оправдали.

Защо тогава Лучия Санта плака в тези празни стаи? Кой беше сега като нея?

Тя отиваше да живее в къща на Лонг Айланд, внуците ѝ бяха в краката ѝ. Салваторе и Лена ще станат лекари или учители. Дъщеря ѝ Октавия е отговорничка в шивашкото ателие, а синът ѝ Лоренцо е председател на съюза, раздава длъжности като някой херцог в Италия. Синът ѝ Джино е още жив, когато милиони умират. Винаги щеше да има достатъчно храна и

пари за старини, обкръжена от почителни и любещи деца. Кой е като нея!

В Италия преди четирийсет години и най-смелите ѝ мечти не се простираха дотук. А сега милион тайни гласове викаха: "Лучия Санта, Лучия Санта, ти намери своето щастие в Америка." А Лучия Санта ридаеше на своята кухненска табуретка. Вдигна глава и им извика: "Исках всичко това без мъки. Исках всичко това, без да плача за двама погубени съпрузи и любимо дете. Исках всичко това без омразата на едничкия син, заченат с истинска любов. Исках всичко това без вина, без скръб, без страх от смъртта и ужас от Страшния съд. Невинна."

Америка, Америка, мечта богохулна. Даваш толкова много, защо не можеш да дадеш всичко? Лучия Санта плака за неизбежните престъпления, извършила срещу хората, които обичаше. В нейния свят като дете най-смелата мечта беше да се спасиш от страха от глада, болестите и природните стихии. Мечтата беше да останеш жив. Никой не стигаше по-далеч. Но в Америка и по-дръзки блянове бяха възможни, само че тя не подозираше, че те съществуват. Хляб и покрив над главата не стигаха.

Октавия искаше да стане учителка. Какво искаше Вина? Нещо, което тя никога нямаше да узнае. А Джино — какви ли мечти е имал той, сигурно най-смелите от всички. Но дори сега, през сълзите, през мъката, една ужасна омраза се надигна и тя си помисли, че повече от всичко той търсеше своето собствено удоволствие. Искаше да живее като богаташки син. Тогава си спомни как беше наскърбила баща си, за да спечели чеиз за брачното си легло.

С ужасна яснота Лучия Санта осъзна, че Джино няма да се върне у дома след войната. Че мразеше нея така, както тя мразеше баща си. Че и той ще стане странник и ще търси непознати Америки в мечтите си. И тогава за първи път Лучия Санта се примоли за милост. "Само да чуя стъпките му на вратата и ще преживея отново тези четирийсет години. Ще разплача баща си, ще стана странник, ще плавам през страшния океан. Ще оставя мъжа си да умре, ще се изправя пред онази къща в Джърси и ще крещя ругатни на Филомена с Винченцо на ръце, а после ще плача до ковчегу му. И после ще го направя още веднъж."

Но като изрече всичко това, ѝ дойде много. Лучия Санта вдигна глава и видя, че Салваторе и Лена я гледат нетърпеливо. Сериозните им лица я накараха да се усмихне. Силата нахлу отново в тялото ѝ и тя си помисли колко хубави са последните ѝ две деца. А и изглеждаха толкова американски, това я учуди донякъде, сякаш бяха избягали от нея и от останалите членове на семейството.

Салваторе държеше палтото ѝ разтворено, за да го облече лесно, като стане. Лена промълви:

— Ще пиша на Джино новия адрес веднага щом пристигнем там.

Лучия Санта я погледна остро, убедена, че не е казала нищо на глас. Но лицето на младото момиче толкова приличаше на Джино, че се разплака отново. Тя хвърли последен поглед на голите стени и напусна четирийсетгодишния си дом завинаги.

На Десето авеню три жени, облечени в черно, я чакаха със скръстени ръце. Тя ги познаваше добре. Едната вдигна обрелена длан да я поздрави и извика:

— Лучия Санта, *Buona fortuna!*

Изрече го искрено, без злоба, но с някаква предупредителна нотка, сякаш казваше: "Пази се, идат години, животът не е свършил." Лучия Санта кимна с глава за благодарност.

Лари потупваше кормилото нетърпеливо, докато всички се наместиха в лимузината. После потегли бавно, за да могат да го следват двете товарни коли, на изток към моста Куинсбъро. Отначало заради майчините сълзи настъпи тягостна тишина, после трите малки

деца се разпищяха и започнаха да се карат. Луиза извика и им затвори устата с плесник. Напрежението се разсея и всички се разприказваха за къщата. Лари каза, че ще стигнат дотам за час. През две минути хлапетата питаха:

— Стигнахме ли Лонг Айланд?

А Сал или Лена отговаряха:

— Не, още не сме.

Лучия Санта свали прозореца да вдъхне чист въздух. Взе едно от малките момчета в скута си, а Лари ѝ се усмихна и каза:

— Страхотно ще си поживеем заедно, а, мамо?

Лучия Санта погледна Лена в очите, но това невинно дете беше като Джино — твърде простодушно, за да разбере усмивката на майка си. Октавия също се усмихна. За тях двете Лари беше напълно прозрачен. И двете разбираха. Лари беше доволен, че Луиза и малчуганите ще имат компания, докато той, животното недно, ще гони настървените от войната момичета.

После се изкачиха по склона на моста Куинсбъро, който минаваше през наклонените, проблясващи сенки на увисналите проводници. Малките се изправиха да видят каменистосивата вода отдолу, но само след няколко мига слязоха от моста и вече караха по широк булевард с дървета от двете страни. Децата се разпищяха и Лучия Санта им каза: да, вече бяха на Лонг Айланд.

ИНФОРМАЦИЯ ЗА ТЕКСТА

Mario Puzo
THE FORTUNATE PILGRIM
Mandarin Paperbacks, London
Copyright © 1964 by Mario Puzo

Марио Пузо
ЩАСТЛИВИЯТ СТРАННИК
© Александър Ванчев, превод, 1999, 2013
© Борис Драголов, художник, 2013
© ИК "Глобус" и ИК "ЕМАС", 2013
ISBN 978-954-357-240-3

notes

Пекар (ит). — Б. пр.

Неблагодарен син (ит). — Б. пр.

Така ли е, кръстнице? (ит.) — Б. пр.

Да, госпожо (ит). — Б. пр.

Грозно лице, муцуна (ит.). — Б. пр.

Ей, младежо (ит). — Б. пр.